વિવેક વાણી,

યાને

ઈંગ્રેજી રીતભાતનું પુસ્તક.

રચનાર,

ફરદુનજી બેહેરામજી મરઝબાન.

મુંબઈ,

દફતર આશકારા છાપાખાનું.

નં૦ ૮૭, કાવસજી પટેલનો મોહોલ્લો, કોટ.

૧૮૮૫.

સર્વે દેશી કોમના

દરેક વિવેકી અને આબરૂદાર

બાનુ તથા ગ્રહસ્થોને

આ

નાહાનું પુસ્તક

તેનો રચનાર

માન અને પ્યારસાથે

અર્પણ કરવાની

રજા લે છે.

પ્રસ્તાવના.

યુરોપની સુધરેલી પ્રજાઓ જેટલી કળાકૌશલ્ય અને વિદ્યાહુન્નરમાં આપણાં લોકોકરતાં ચઢતીછે, તેટલીજ વિવેકની બાબદમાં પણ ચઢતીછે, એમ કેહેવામાં કશું ખોટું નથી. તેઓના ઉંચા પ્રકારના વિવેકનેલીધે આજે આપણામાહેલા ઘણાંકો તેઓતરફ માનની નજરથી જુવેછે. તોયે એઉપરથી એમ ન ધારવું, કે દેશીઓમાં વિવેકજેવું કશું નથી. પારસીઓ, હિંદુઓ, મુસલમાનો, ઇત્યાદિ કોમોમાં પોતપોતાની કોમનેઅનુસરતા વિવેકોછે, તોયેપણ વેપારવણજ, રાજદુઆરી કામકાજ, તેમજ વધતી જતી ખાનગી મિત્રાઇનેલીધે દેશીઓ ઇંગ્રેજોનીસાથે ઘાડા સંબંધમાં આવતા જાયછે, તેમજ ઉંચા પ્રકારનો સઘળો વેહેવાર ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થોસાથે થઇ પડવાનેલીધે દેશી ગ્રહસ્થોને વારંવાર તેઓસાથે મેળાવાની જોગવાઇ મળેછે, અને તેટલામાટે તેઓનેલગતા વિવેકોનું ગ્નાન દરેક દેશી બાનુ અને ગ્રહસ્થે ધરાવવાની વધારે અગત્ય અને ફરજછે. આ વિવેકોવિષેનું અત્યાર-

સુધી ગુજરાતી ભાષામાં એક પણ લાયક પુસ્તક બહાર ન પડેલું હોવાથી, અને તેની અગત્ય જોવાથી વાંચનારનાં હાથમાંહેલું આ નાહાનું પુસ્તક ગુજરાતી ભાષા વાંચનારી પ્રજાની હજુર રજુ કરવાની મેં હિંમ્મત કીધીછે, અને તેમ કરતાં હું નમનતાઇસાથે જણાવવાની રજા લઉંછું, કે મારી મતલબ કાંઈ દેશી કુટુંબોને વિવેક શિખાડનારતરીકે બહાર પડવાની, કે એક ગ્રંથકારતરીકે જાહેરમાં આવવાની બિલકુલ નથી, ઉલટું હું ખુશીસાથે કબુલ કરૂંછું, કે અત્યારઅગાઉ દેશીઓના મોટા ભાગે ઘણાખરા **લાયક** ઇંગ્રેજી વિવેકો ખુદ પોતામાં તથા પોતાનાં કુટુંબોમાં દાખલ કર્યાછે, તોયે તેથી એવી ચોપડીઓ બહાર ન પાડવી જોઇએ, એમ કાંઇ ઠરતું નથી. ઇંગ્રેજો આટલાબધા વિવેકીછતાં તેઓમાં પુષ્કળ ગ્રંથો "વિવેક અને તાલીમતવારીખો"નેલગતાં બહાર પડયાંછે, અને હજી પણ પડતાંજ જાયછે, માટે ઇંગ્રેજી વિવેકોનેલગતી થોડીક સારી ચોપડીઓનો **માત્ર તરજુમો** એકઠો કરી આ નાહાનું પુસ્તક બહાર પાડયુંછે, જે આશાછે કે દરેક દેશી કુટુંબમાં અગત્યનું થઇ પડશે.

આ નાહાનાં પુસ્તકમાં સમાવેલી દરેક બાબદ વાંચનારે પસંદ કરવીજ જોઈએ, એમ કેહેવાની મારી મતલબછે, એવું વાંચનારે ધારવું નહીં. મારી મુખ્ય મતલબ ઈંગ્રેજી વિવેકો કેવાછે, તેજ માત્ર જણાવવાનીછે. તેઓમાંથી સારાનરસા, અને દરેક દેશી

કોમને લાગુ પડી શકેએવા વિવેકો ચુંટી કાહાડવાનું, અને તેપ્રમાણે ચાલવાનું કામ વાંચનારનું પોતાનુંછે.

આ ચોપડી લખતાં ભાષાકરતાં માહેની બાબદઉપર વધારે ધ્યાન આપવામાં આવ્યુંછે, એટલે સહેજ ખોલાસો કરવામાટે મારાં માયાલુ વાંચનારાંઓ મને ક્ષમા કરશે.

સાધારણરીતે વપરાતા ઇંગ્રેજી શબ્દો આ ચોપડીમાં વાપરતાં તેની ઇંગ્રેજી જોડણી તથા ઉચ્ચારો આપ્યાછે, જે જોકે પેહેલી આંખે નકામાંજેવા લાગશે, તોપે તેઓથી બિલકુલ અજાણ્યાં વાંચનારને થોડાઘણો પણ ફાયદો થવાની આશા રાખ્યામાં આવેછે.

જ્યાં નાન્યતરજાતિમાં લખવામાં આવ્યુંછે, ત્યાં તે સ્ત્રીપુરૂષ બંધેને લાગુ પડેછે.

હજી બીજી ઘણીક અગત્યની બાબદો આ પુસ્તકમાં દાખલ થઈ શકી નથી, અને છોડી દેવી પડીછે, કારણકે તે સઘળી લેતાં જો પુસ્તક મોટું થાય, તો તેથી તેની કિંમત વધી જાય, અને તેમ થવાથી દરેકજણને ખરીદવાને ભારી થઈ પડે, તોપે હું અંતઃકરણથી ઇચ્છુંછું, કે આ લાયક બાબદ હજી પણ કોઈ વધારે લાયક હાથે વધારે સારા આકારમાં બહાર પડે, અને એ અતિ ઉપયોગી બાબદને હજી પણ પુરતો ઇનસાફ મળે.

છેલ્લે, મારાં સમજુ વાંચનારાંઓને કેહેવાની કશી અગત્ય નથી, કે દરેક કુમળાં બાળકોનાં મનઉપર વિવેકના કાયદાઓ બચપણથી ઠસાવવામાટે આ ચોપડીની અકેકી નકલ પોતાનાં ઘરમાં "ટેબલ"ઉપર એવી જગ્યાએ મુકી રાખવાની અગત્યછે, કે જેથી નાહાનાંમોટાં સર્વેનાં હાથમાં તે હંમેશાં આવ્યા કરે, અને તે વાંચીને તેઓ ઇંગ્રેજી વિવેકથી જાણકાર થાય.

ફરદુનજી બેહેરામજી મરઝબાન.

મુંબાઇ, ડીસેમબર ૧૮૮૫.

અનુક્રમણિકા.

વિવેક વાણી

યાને

ઈંગ્રેજી રીતભાત.

પ્રકરણ ૧.

ઓળખાણ કરાવવાવિષે.

(INTRODUCTION = ઈનટ્રોડકશન.)

એકબીજાથી અજાણ્યા ધણીઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાનું કામ જેટલું ધારવામાં આવેછે, એટલું સેહેલું અને નજીવું નથી, પણ ખરેખર જોતાં તેમાં એક ઓળખાણ કરાવનાર ધણીને ઘણી કળવકળ અને નાકી સમજ વાપરવાની અગત્ય પડેછે.

કેટલીકવેળા સામસામી બાજુવાળાઓતરફની ઇચ્છાથી તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવામાટે આગમજથી બંદોબસ્ત કરી રાખ્યામાં આવેલો હોયછે, પણ ઘણીવેળા તેવી કશી ગોઠવણ આગમજથી કર્યાવિના એકાએક ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવેછે. ગમે તેવીરીતે ઓળખાણ કરાવવામાં આવે તેની ચિંતા નહીં, પણ તે કરાવવાઆગમજ ઓળખાણ કરાવનાર ધણીએ સારી સમજ વાપરવી જોઇએછે, એટલેકે આગમજથી તેને જાણવું જોઇએ, કે જે બે ધણીઓની એકબીજાસાથે તે ઓળખાણ કરાવેછે, તેઓ ભવિષ્યમાં એકબીજાને પસંદ કરીને તે ઓળખાણ ચાલુ રાખશે કે નહીં. અગરજો બંધે બાજુવાળાઓએ પોતાની મરજી સામી બાજુવાળાનીસાથે ઓળખાણ કરવામાટે જણાવી હોય, અને ત્યારપછી તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાનું કામ તમારે માથે આવી પડે, તો ચિંતા નહીં, કેમકે તે કામ ત્યારે તેઓ બંધેની મરજીથી તમો અમલમાં આણોછો. અગર કોઈવેળા તમારા મનમાં સંદેહ ઉપજે, કે "ઓળખાણ કરાવવી કે નહીં," તો વધારે સારૂં એછે, કે તેટલામાટે આગમજથી બંધે બાજુવાળાઓનો વિચાર ખાનગી પુછી લેવો, અને જો બંધે જણાં કશું વાંધાજેવું ન જણાવે, તો તમારે તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાને કશો વાંધો નથી, પણ જો તેનેબદલે એક બાજુતરફથી નામરજી જણાવવામાં આવે, તો ઓળખાણ કરાવવાના અખાડાજ કરવા. બંધે બાજુ જો પદવીમાં સરખી હોય, તો ઓળખાણ કરાવવાઆગમજ બંધેની મરજી પુછવાની અગત્ય છે, પણ જો બંધેની પદવીમાં ફર્ક હોય, તો વધારે ઉંચી પદવીવાળાનીજ મરજી

પુછવી જોઇએછે. આ રીત ગ્રહસ્થ તથા બાનુ બંધેને એકસરખી રીતે લાગુ પડેછે.

હંમેશાં ઓળખાણ કરાવતીવેળા ઉતરતી પદવીનાની ઓળખ ઉંચી પદવીનાનીસાથે કરાવવામાં આવેછે. એક ગ્રહસ્થ અને બાનુનીવચ્ચે ઓળખાણ કરાવતીવેળા ગ્રહસ્થની ઓળખ બાનુને આપવામાં આવેછે, પછી ગ્રહસ્થ ઉંચી પદવીનો હોય, અને બાનુ ઉતરતી પદવીની હોય, તોયે તેની ચિંતા નહીં. નાજુક પંથનીને માન આપવાના કાનુનઉપર આ વિવેક રચાયલોછે.

જ્યારે બે બાનુઓનીવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, ત્યારે કુંવારી બાનુની ઓળખ પેહેલાં પરણેલી બાનુનીસાથે કરાવ્યામાં આવેછે, પણ જો કુંવારી બાનુ પરણેલી બાનુકરતાં પદવીમાં ચઢતી હોયછે, તો પરણેલી બાનુની ઓળખ કુંવારી બાનુસાથે કરાવવામાં આવેછે. અગરજો બંધે બાનુઓ પરણેલી હોય યા કુંવારી હોયછે, અને જો તેણીઓની પદવી પણ એકસરખીજ હોયછે, તો ગમે તેણીની પેહેલાં ઓળખ આપવામાં આવેછે, પણ તેનેબદલે જો તેણીઓની પદવીવચ્ચે જરાપણ ફર્ક હોયછે, તો ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણેજ વર્તવામાં આવેછે.

ઓળખાણ કરાવવા પેહેલાં તે ધણીઓ સામસામી ઉભેલા હોય, તેમાંથી ચઢતી પદવીનાને પુછવું, કે "મી૦ કાવસજી, મી૦ ખરશેદજીની તમારીસાથે ઓળખાણ કરાવવાની રજા આપશો ?" અને રજા મળવાપછી એકબીજાનાં નામો સામસામા ધણીઓને માત્ર જણાવવાં, જેમકે પ્રથમ મી૦ ખરશેદજીતરફ હાથ કરીને મી૦ કાવસજીને કેહેવું, કે "મી૦

ખરશેદજી," અને ત્યારપછી મી૦ કાવસજીતરફ હાથ કરીને મી૦ ખરશેદજીને કેહેવું, કે "મી૦ કાવસજી." માત્ર નામોજ બોલવાં, તેથી વધુ બોલવાની કશી અગત્ય નથી. એવીરીતે ઓળખાણ કરાવી આપતીવેળા મોટે સાદે જાણે લિલામ કરતા હોવ, કે વેપારી બજારના દલાલ હોવએમ પોકારવાની અગત્ય નથી. ધીમે સાદે અને થંડે સ્વભાવે ઓળખાણ કરાવી આપવી જોઇએછે.

બે બાનુઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાપછી તેણીઓ એક બીજીતરફ નમેછે, અને ત્યારપછી એકાદ બાનુ તે ઓળખ થવામાટે કાંઇક નમ્રતાભર્યો વિચાર કે ખુશહાળી જાહેર કરેછે. તોયે પેહેલીજ ઓળખાણમાં તેણીઓ એકબીજીસાથે "શેક-હાંડ"* કરતી નથી, પણ જો બે બાનુઓમાંહેલી એક ધણી ઉંચી પદવીની હોય, અને તેણીપોતાની ખુશીથી બીજીને "શેક-હાંડ" કરવામાટે પેહેલી ઓળખમાંજ હાથ આપે, તો તેથી બીજી બાનુને માન મળેલું સમજવામાં આવેછે, એટલામાટે કે જાણે તે બાનુએ તેણીનીતરફ મિત્રાઇ અથવા માયા બતલાવીછે. તોયે બંધે બાનુઓ ઓળખાણ થવાપછી એકબીજીને માત્ર નમે તેકરતાં "શેક-હાંડ" કરે, તો તે ઓળખાણ કરાવનાર પોતે પોતાના હકમાં વધારે માનભર્યું સમજેછે.

એક બાનુસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવામાં આવે, ત્યારે હંમેશાં ખુશીભર્યો દેખાવ કરવો. અગરજો તેણી તમારા કરતાં વધારે ઉંચા દરજાની હોય, તો જાણે તમોને મોટું

* "Shake hands." "શેક-હાંડ" કરવી, એટલે સામા ધણીનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડીને હાળવવો. એમ કરવું એ મિત્રાચારી કે ઓળખાણની નિશાની છે.

માન મળ્યું હોય, એવો દેખાવ કરવાથી તમો ડાહ્યામાં ખપશો.

એક ગ્રહસ્થ અને બાનુવચ્ચે ઓળખાણ થવાપછી જો સામેવાળી બાનુ પરણેલી હોયછે, તો "શેક-હાંડ" કરવામાટે પોતાનો હાથ પેહેલાં આગળ ધરેછે, પણ કુંવારી બાનુનો ગ્રહણું કરીને માત્ર નમેછે.

તમારા ઘરમાં તમારો મિત્ર કોઈ ગ્રહસ્થને કે બાનુને સાથે લાવે, તો ઘરધણીઆણીની ફર્જછે, કે તેની અથવા તેણીની-સાથે પ્રથમ "શેક-હાંડ" કરવી, પણ તમારા ઘરમાં જો કોઈ પરોણો આવી રહ્યોહોય, અને તેને મળવા જો કોઇ આવે, તો તે વેળા ઘરધણીઆણીને "શેક-હાંડ" કરવાની જરૂર નથી.

તમારે ત્યાં ખાનાંની મિજલસ હોય, પછી તે મોટી હોય કે નાહાની, તોયે ત્યાં ઓળખાણ કરાવવાબાબે ઘરધણી-આણીએ સમજ વાપરવી જોઇએછે. ત્યાં આવેલાં દરેક જણને એકબીજાંસાથે ઓળખાવવાની કાંઈ અગત્યજ નથી, પણ ખાનાંઉપર બેસતીવેળા અક્કેક ગ્રહસ્થની અક્કેકી બાનુસાથે ઓળખાણ કરાવી આપવી પડેછે, કે જેથી તે તેણીને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઇ જાય, અને ખાનું પુરૂં થતાંસુધી તેણીની માવજત કરે (જુઓ "ખાનાંની મિજલસ"). એવીવેળા તેણીનીસાથે ઓળખાણ કરાવવી કે નહીં, તેવિષે આગમજથી બાનુની મરજી પુછવાની કશી અગત્ય નથી. માત્ર ખાનું તૈયાર થાય, તેની થોડી ઘડીઆગમજથી તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપવી. અગરજો ઘરધણીઆણીને ઠીક લાગે, તો ખાનું લીધાપછી દિવાનખાનાંમાં જ્યારે બાનુઓ પાછી ફરે, અને તક મળે, તો બાનુઓ-વચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપે, પણ તેથીઉલટું બાનુ-

ઓનાં ખાનાંની "ટેબલ"ઉપરથી ઉઠી જવાપછી ઘરધ-ણીએ બાકી રેહેલા ગ્રહસ્થોની એકબીજાસાથે ઓળખાણ કરાવવાની કશી અગત્ય નથી, કેમકે તેઓ પોતેજ ત્યાં વાતચિત કરતાં એકબીજાને ઓળખશે. ખરેખરૂં જોતાં એક યજમાનનાં ઘરમાં જેટલા ગ્રહસ્થો એવીરીતે સાથે મળ્યા હોય, તે સઘળાનું ત્યાં મળવુંજ એકબીજાસાથે ઓળખાણ પાડવામાટે બસછે, માટે જો તેઓ વગરઓળખાણે પણ એકબીજાસાથે વાતચિત કરે અને ભેળાય, તો તેમાં કશું અડચણજેવું નથી. ગ્રહસ્થો એકબીજાસાથે, બાનુઓ એક-બીજીસાથે, કે ગ્રહસ્થો બાનુઓસાથે વાતચિત કરે, પણ એવીરીતે વાતચિત કરતાં પાકી ઓળખાણ થયેલી ગણાય નહીં, અને કોઈકવેળા એવી ઓળખાણવાળા બે ગ્રહસ્થો જો ફરીથી બહાર કેથે મળ્યા, તો માત્ર નમીનેજ તે ઓળખાણ જાહેર કરી શકે, અથવા જો એક ગ્રહસ્થ અને એક બાનુ-વચ્ચે કોઈ મિત્રને ત્યાં લાંબો વખતસુધી વાતચિત થઇ હોય, તો તેઓપણ એકબીજાંને ફરીથી બહાર કેથે મળતાં માત્ર નમીને ઓળખાણ જણાવે, તેથી વધારે છુટ લઈ શકા-તી નથી. પણ બે બાનુઓથી થોડી વાતચિતની ઓળ-ખમાં બહાર કેથે મળતાં એકબીજીને નમીવઠીક શકાતું નથી.

યાદ રાખવું, કે જે બે જણાંની ઓળખાણ તમો કરાવી આપોછો, તે બંનેની સારી ચાલચલણના તમો જામીન થયા બરાબરછો, માટે તમારી ખાતરી હોય, કે બંને માણસો આબરૂદારછે, તોજ તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપવાનું માથે લેજો. ઉતાવળા કે અવિચારી થઈ જેની ગમે તેનીસાથે હરકોઇની ઓળખાણ કરાવી આપવાની ટેવ

ઘણી માઠી અને ધાસ્તીભરેલીછે, અને તેમ કરનારને માથે મોટો જોખમ રેહેછે.

અગરજો તમારીસાથે (ગ્રહસ્થ હોવ) એક બાનુની ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવે, તો તમોએ "શેક-હાંડ" કરવામાટે તમારો હાથ લાંબો ધરવો નહીં.

અગરજો તમારે ત્યાં બે જણાં સવારની મોલાકાતે આવ્યાં હોય, અને તેઓ બંધે એકબીજાંથી અજાણ્યાં હોય, તોયે તેઓની મરજીવિના તેઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવી આપવાની કાળજી રાખતાના, કેમકે તેઓવચ્ચે તમારે ઓળખાણ કરાવી આપવીજ જોઇએ એવું કશું નથી. (જુઓ "સવારની મોલાકાત.") તેઓ ન ધારેલીરીતે એકજ મિત્રને ત્યાં મળી ગયાં, એજ તેઓવચ્ચે પોતાને હાથે ઓળખાણ કરવામાટે પુરતું છે. એવીવેળા મોલાકાતે આવનારાઓમાંથી કોઇએ મિઝાજ કરીને ચુપ બેસી રેહેવું કે મરડાટ કરવો એ હલકાંપણાંની નિશાનીછે. એવીરીતે મોલાકાતે ગયા હોવ, અને ત્યાં કોઇસાથે ઓળખ થઇ હોય, તો બીજે કેથે મળવાથી તમોએ નમવું કે સલામ કરવી ન જોઇએ.

અગરજો તમો તમારા એકાદ મિત્રસાથે ફરવા ગયા હોવ, અને ત્યાં તમારો કોઈ બીજો મિત્ર મળી જાય, તો તમારા આ બંધે મિત્રોવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાની કશી અગત્ય નથી, પણ જો એવીરીતે તમારા એકાદ મિત્રસાથે ફરતાં તમારી ઓળખાણવાળી કોઈ બાનુ મળી જાય, અને તમોને તેણીનીસાથે વાત કરવાની કે રસ્તામાં થોબવાની જરૂર પડે, ત્યારેતો તમારા મિત્રની સ્હેજ ઓળખ તે બાનુને આપવી, પણ એ ઓળખથી ફરીથી તેઓ કેથે મળે, તો તમારા મિત્રે તે

બાનુને નમવું કે સલામ કરવી એ ઘણું અસભ્યતાભરેલું છે. એજ વિવેક એક નાચની મિજલસમાં થયેલી ઓળખાણને પણ લાગુ પડેછે.

એક ભાઈ પોતાની બેહેનની, કે એક બાપ પોતાના બેટાની આગમજથી મરજી પુછ્યાવિના બીજાંઓસાથે ઓળખાણ કરાવે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ યાદ રાખવું, કે તેમ ઓળખાણ કરાવતાં સામી બાજુવાળાં-કરતાં તેનું પોતાનું કુટુંબ ઉતરતું ન હોય, નહીંતો એવીરીતે ઓળખાણ કરાવ્યાથી તેને હલકું લાગેછે. તમારાં કુટુંબમાંનાં કોઈસાથે ઓળખાણ કરાવતીવેળા નામ બોલતાં ઘણી સંભાળ લેવી જોઇએછે, અને "મારા બાવા," "મારા માય," "મારો ભાઈ," કે "મારી બેહેન" એવીરીતે બોલવું નહીં, પણ "મારા બાવા, મી૦———," "મારાં માતાજી, મિસિસ———," "મારા ભાઈ, મી૦———," કે "મારાં બેહેન, મિસ———," (અથવા જો બેહેન પરણેલી હોય, તો "મિસિસ———") કરી બોલવું જોઇએછે.

કુટુંબની વડી છોકરીને તેણીનાં નામવગર માત્ર કુટું-બનેજ નામે ઓળખાવવામાં આવેછે, જેમકે "મિસ શૅર-ઉડ," પણ તેણીથી બાકીની નાહાની છોકરીઓને તેણીઓનાં નામો સાથે બોલીને ઓળખાવવામાં આવેછે, જેમકે "મિસ મૉડ શૅરઉડ," "મિસ વરજિન્યા શૅરઉડ," કે "મિસ મેરી શૅરઉડ," ઇત્યાદિ.

તમો કેથે ગયા હોવ, અને સાથે તમારી ધણીઆણી હોય, અને તેવીવેળા જો કોઈ બીજાંસાથે ઓળખાણ કરા-વવાની અગત્ય પડે, તો તે કામ તમારૂં નહીં પણ તમારાં

ધણીઆણીનુંછે, કેમકે તેણીનીમારફતે ઓળખાણ થવાથી બંધે બાજુને માન મળેછે; તથા ઓળખને વજન મળેછે.

અગરજો તમો એકાદ એવી મિજલસમાં ગયા હોવ, કે જ્યાંની ઘરધણીઆણીસાથે તમોને ઓળખાણ ન હોય, અને ત્યાં તમારૂં નામ પોકારવામાં કાંઈ ભુલ થાય, અથવા ત્યાં ચાલતી ઘુસઘુસથી તમારૂં નામ સંભળાય નહીં, તો વગર ગડબડ કરવે પ્રથમ ઘરધણીઆણીને શોધી કાહાડી, તેણીને તમારૂં નામ જણાવવું, અને તમારે પોતાને હાથેજ તેણીની-સાથે ઓળખાણ કરવી, પણ એવીરીતે પોતાને હાથે ઓળ-ખાણ કરતાં ઘણીજ સાદાઇ વાપરવી જોઇએછે, અને તમારી પદવી કે ઓહ્દો, કે તમારો કોઈ ખિતાબ જેમ બનેતેમ ત્યાં થોડોજ જણાવવાની સંભાળ લેવી અગત્યનીછે.

સાંઝની મિજલસમાં એકબીજાસાથે ઓળખાણ કરાવ-વાનો ચાલ આગળ હતો, પણ હવે તે નિકળી ગયોછે. જેવા તમો દિવાનખાનાંમાં દાખલ થયા, કે તમારૂં નામ પોકાર-વામાં આવેછે, અને તેવેળા તમોએ ઘરધણીઆણીને તેમજ મિજલસને માત્ર નમવું જોઇએછે. એથી વધુ વિવેકની કશી અગત્યનથી.

ઓળખાણ કરાવતીવેળા દરેક બાજુના ધણીનું નામ ખુલ્લું બોલવું, અને નામ બોલવામાં ભુલ કરવી નહીં, કેમકે ઓળખાણ કરાવનાર દરેક ધણીને તમો સારીપેઠે ઓળખતા હોવા જોઇએ, અને તેમ ઓળખાવવાનું માથે લેવાછતાં જો તમો ભુલ કરો, તો તે ઘણુંજ ખોટું ગણાય.

અગરજો બહારગામથી તમારો કોઇ મિત્ર કે ઓળ-ખાણવાળો તમારે ત્યાં આવ્યો હોય, તો તેનીસાથે બીજાં-

ઓની ઓળખાણ કરાવતાં તેનાં નામસાથે તે કયે ગામથી આવ્યોછે, તે જણાવજો, જેમકે "'ઇટાલી'થી આવેલા મી૦ ———." અગર જ્યાં તમો વસતા હોવ, ત્યાંનોજ તે રેહેવાસી હોય, પણ લાંબે વખતે મુસાફરીથી પાછો ફર્યો હોય, તો જણાવજો, કે "મી૦ ———, હમણાંજ 'ફ્રાન્સ'થી આવ્યાછે," ઇત્યાદિ. એપ્રમાણે જરાસરખો ઇસારો કરવાથી બંધે જણાંને વધારે ઓળખાણ કરવાને બહાનું મળેછે, અને તેવણની મુસાફરીવેળા જોયલી જગ્યાઓ, દેશો, ઇત્યાદિનું વર્ણન પુછવાને સામાંને બની આવેછે. પણ જો તેમ પુછવામાં ન આવે, તોયે પોતાની હુશીયારી બતલાવવામાટે પોતાનીતરફથીજ તમારા પરોણાએ બ્યાન કરવા મંડી જવું ન જોઇએ, કેમકે તેમ કરવાથી કદાચ સામા ધણીને કંટાળો ઉપજશે, અને ઓળખાણ આગળ વધારવાનેબદલે તે તેને ટુંકેથીજ એરવવાને ચાહાશે.

એક પાદરીની ઓળખાણ કરાવતાં તેનાં નામઆગળ "રેવરંડ"* બોલવામાં આવેછે. અગરજો તે "ડી. ડી."-ની† પદવી ધરાવતો હોયછે, તો "રેવરંડ ડૉક્ટર"‡ કરી કેહેવામાં આવેછે, પણ જો તે એક "બિશપ"§ હોયછે, તો તે પ્રમાણે "બિશપ ———" કરી કેહેવામાં આવેછે.

જ્યારે એક બાનુ અથવા ગ્રહસ્થસાથે તમારી ઓળખાણ

---

* Reverend.

† Doctor of Divinity = "ડૉક્ટર આવ ડિવિનિટી." આ શબ્દોને સંક્ષેપમાં D.D. કરી લખવામાં આવેછે.

‡ Reverend Doctor.

§ Bishop.

કરાવવામાં આવે, ત્યારે જાણે આગળ તેણીને અથવા તેને-વિષે તમો કાંઇજ જાણતા ન હોવ, એવું ડોળ ઘાલતા ના. અગરજો તમારીસાથે ઓળખાણ થનાર ધણી જરાપણ જાણીતો હશે, તો એવું અજાણપણું કદી માફ ન થઇ શકે-એવું છે, કેમકે એક માણસનેવિષે એવું જણાવવું, કે તે બિલકુલ જાણીતો નથી, એ તેને એક જાતનું અપમાન કરવા બરાબરછે.

અગરજો માઠાં ભાગ્યે તમારીસાથે કોઇ એવા માણસની ઓળખાણ કરાવવામાં આવે, કે જે તમોને નાપસંદ હોય, તો જ્યારે ફરીથી તે તમોને મળે, ત્યારે માત્ર ધારાપ્રમાણે નમીને તમારો વિવેક દેખાડજો. બારઓજથી પણ લગાર વિવેકથી સલામ કરવાથી વધારે ઘરવટ થશેજ નહીં. પણ તમારે તેને નમવું તો જોઇએજ, કેમકે એકવાર ઓળખાણ થવાપછી બીજીવાર મળતાં માત્ર તેની તરફ ટીકીને પસાર થઇ જવું, એ ગ્રહસ્થપણાંની નિશાની નથી. એમ કરવાથી ખુદ તે ધણી, કે જેને તમો એરીતે ખેરવવાનો યત્ન કરોછો, તેની પોતાની આંખમાં વટીક તમો હલકા પડોછો.

એક જણને "ટુંકેથી ડામવું," એટલે "ટુંકાંમાંજ પતાવવો," એ રીત ગ્રહસ્થપુરૂષ કે ગ્રહસ્થસ્ત્રીની નથી. હા, અગરજો કોઇ એવો ઓળખાણ થયેલો નઠારી ચાલનો તમોને જણાય, અથવા તેને "ટુંકમાં પતાવવા"માટે એવું કોઇ ભારે કારણ મળી આવે, તો પછી તેમ કરવું ઘટારતછે. એક અલખામણા પિછાનવાળાને દુર કરવાની રીત એજછે, કે તેનીસાથે ઘણી રીતભાતથી વર્ત્તવું, એવું દેખાડવાને કે તે ઘણી થોડીજ ઓળખનોછે, પણ એકદમ તેને

" પતાવવો" એ વિવેકથી ઉલટું છે. ઘણી રીતભાત થોડી ઓળખાણવાળા અથવા અજાણ્યા ધણીસાથેજ ચાલેછે.

આટલું તો જણાવવું જોઇએછે, કે જેમ કોઇ જાહેર જગ્યામાં ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવે, તેમ ઓછી "શેક-હાંડ" કરવામાં આવેછે, પણ જો ખાસરીતે ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવે, અને ઓળખાણ કરાવનાર ધણી કહે, કે "હું મારા મિત્ર મી૦———ની તમારીસાથે ઓળખાણ કરાવવા માગું છું," તો તમારે તે મી૦———ને તમારો હાથ "શેક-હાંડ" કરવામાટે આપવો, અને તે પણ ખરાં અંતઃકરણથી, કારણકે તેમાં પછી કશી રીતે આંચકો ખાવાનું રેહેતું નથી.

યાદ રાખવું, કે જો એક ધણીની તમારીસાથે એક મંડળીમાં સારીરીતે ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવી હોય, તો પછી તેનો તમારીપાસેથી કાંઈ ઉપકાર લેવાનો હક રેહેછે, અને તેથી કોઈ મજબુત કારણવિના તમો તેને "ટુંકામાં ડામી" શકતા નથી.

પ્રકરણ ૨.

ઓળખાણ અથવા પિછાન-પત્ર.

(LETTER OF INTRODUCTION=
લૅટર આવ ઇન્ટ્રોડકશન.)

જેવીરીતે એક બીજાંથી અજાણ્યાં સ્ત્રીપુરૂષોવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, તેવીજરીતે એકાદ મિત્ર બહારગામ જવાનો હોય, કે જ્યાં તેને કોઈ ઓળખતું ન હોય, ત્યાં આપણા મિત્રોઉપર ઓળખાણ કરાવવામાટે ભલામણ-પત્ર અથવા ઓળખાણ-પત્ર આપવામાં આવેછે. જેવીરીતે ઓળખાણ કરાવવામાટે સંભાળ લેવાની અગત્યછે, તેનાજેટલીજ બલકે તેથી વધારે અગત્ય પિછાન-પત્ર આપતીવેળા લેવી જોઇએછે. જેને ગમે તેને, અને જેટલાં ગમેએટલાં પિછાન-પત્રો આપવાં નહીં.

અગરજો કોઈ ધણીને તમો ઓળખતા ન હોવ, તેછતાં તેને ભલામણ-પત્ર આપીને તમારા મિત્રપાસે, તેનાં કુટુંબનીઅંદર, અને વળી તેના વિશ્વાસતળે મોકલી આપવો, એ કાંઇજ નહીં પણ કદી માફ ન થાયએવું બેદરકારપણુંછે.

અગરજો ભલામણ-પત્ર લઈ જનાર, તથા જેનીઉપર તે લઈ જવામાં આવનાર હોય, તે બંને જણાં તમારા મિત્રો હોય, તોજ ભલામણ-પત્ર આપવો, પણ જો તેઓ માત્ર ઓળખાણવાળા હોય, તો ભલામણ-પત્ર આપવાનો તમોને કશો હક નથી.

હંમેશાં યાદ રાખવું, કે જે ધણીઉપર તમો પિછાન-પત્ર આપોછો તેના આભારતળે તમો જાઓછો. સમજો કે તમારો એકાદ મિત્ર કોઈ મોટાં શેહેરમાં વસ્તો હોય, અને તેની ઉપર જ્યારે કોઈ તમારા મિત્રને પિછાન-પત્ર આપીને મોકલો, ત્યારે તમારા બહારગામવાળા મિત્રને માથે ઓળખાણ-પત્ર લઈ આવેલા મિત્રનેમાટે કેટલીક મેહેનત લેવાની, અને ખર્ચ કરવાની ફર્જ આવી પડેછે, અને તેનેલીધે કેટલીકવેળા વિવેકનેખાતર પોતાના કામધંધામાં અડચણ ખમવી પડેછે. તેને પોતાનાં શેહેરમાં સાથે લઈ ફરવા, ખાનું આપવા, અથવા તેનેમાટે એકાદ નાહાની મિજલસ મેળવવા, ઇત્યાદિ, ઇત્યાદિ ઘણીક બાબદોમાં ખર્ચ કરવો પડેછે. તમારા એક મિત્રની સગવડનેખાતર બીજા મિત્રને ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે જે મેહેનત, ખર્ચ, અગવડ, વગેરે ખમવું પડેછે, તે હંમેશાં ધ્યાનમાં રાખીને જો ઘણી અગત્ય જણાય, તોજ પિછાન-પત્ર આપવો. તે આપવાઅગાઉ પુખ્ત વિચાર કરજો, કે તે પત્ર લઈજનાર ધણી તમારા બહારગામવાળા મિત્રની દોસ્તીનેલાયકછે કે નહીં? તેની ઓળખાણ થવાની ખુશહાળીથી બહારગામવાળા મિત્રે કીધેલા ખર્ચનો, અને લીધેલા શ્રમનો બદલો વળી રેહેશે કે નહીં?

અગરજો પત્ર લઈ જનારા ધણીની ચાલચલણમાં કે સ્વભાવમાં કોઇરીતની ખોડ જાણવાછતાં તમો પત્ર આપો,

ત્યારેતો તમોએ તમારા બહારગામવાળા મિત્રઉપર સંતોષ અને ખુશહાળીનેબદલે એક જાતનો બોજો અને પીડા નાખેલી ગણાયછે. એક મિત્રનો ઉપકાર લેવામાટે બીજા મિત્રઉપર કોઇપિણ જાતનો બોજો નાખવો, એ સમજુ ગ્રહસ્થનું કામ નથી.

પિછાન-પત્ર લઈ જનારે તે પોતે જાતે કદીપણ લઈ જવું નહીં, પણ તે પોતાના નોકરસોડ અથવા ટપાલ-મારફતે મોકલી આપવો, કેમકે પોતે જાતે લઈ જવાથી તેને ઘણું હલકું પડવું પડેછે, અને સામો ધણી તે વાંચે ત્યાંસુધી બહાર ચાકરનીપેઠે થોભવું પડેછે. વળી પિછાણ-પત્ર ખુદ પોતે નહીં લઇ જવાનું એક બીજું મોટું કારણ એછે, કે તેમ કરવાથી જે ધણીઉપર તમો તે લઈ ગયા હોવ, તેની મરજી તમોને આવકાર દેવાની કદાચ હોય કે ન પણ હોય, તેછતાં જો તમો જાતે જઇને ઉભા રેહો, તો ફર્જના માર્યા તેને તમોને આવકાર દેવોજ પડેછે, અને વળી જો કદાચ સામો ધણી અવિવેકી હોય, અને તમારા તેનીઉપર લાવેલા ભલામણ-પત્રની કાંઈ દરકાર ન કરે, તો તેથી તમોને મોટું અપમાન ખમવું પડેછે.

તમોને આવકાર દેવો કે નહીં, તે સામા ધણીની મરજી-ઉપર રાખવાથી તમોને પોતાને, તેમજ તેને બંનેને ફાયદાછે. અગરજો સામો ધણી વિવેકી અને સભ્યતાવાળો હશે, તો તમોતરફથી ઓળખાણ-પત્ર તેને મળવાપછી બનતી ઉતા-વળે, અથવા બીજેજ દિને તમોને મળવા આવશે, અથવા તમારે ત્યાં પોતાના નામનો "કાર્ડ" મુકી જશે, અથવા તમોને ચિઠ્ઠી લખશે, અને ત્યારપછી જો તમો તેને મળવા જશો, તો વધારે ઠીક લાગશે.

જેમ "ઈંગ્લાંડ"માં ભલામણ-પત્ર લઈ જનાર પોતે જાતે તે લઇ જતો નથી, પણ સામા ધણીઉપર તે મોકલી આપેછે, તેમ "ફ્રાન્સ"માં તથા "યુરોપ"ની બીજી ઘણી-ખરી જગ્યાઓઉપર તેથીઉલટોજ રિવાજછે, યાને તે પત્ર લઇ જનાર ધણી તે પોતાસાથે લઇનેજ મળવા જાયછે. તોયે "ઈંગ્લાંડ" અને "અમેરિકા"માં તે પત્ર લઈ જનાર જો એક જવાન ગ્રહસ્થ હોયછે, અને સામો ધણી તેનાકરતાં ઉંમ્મરે ઘણો વડો હોયછે, અથવા જો પદવીમાં તેના-કરતાં ઘણો ઉંચો હોયછે, અને કાંઈ કામનેમાટે તેની મદદ માગવા આવ્યો હોયછે, તો તે પોતે જાતેજ વિઝીટ-પત્ર લઇને તેનીઆગળ જાયછે. કામકાજનેલગતાં સઘળાં ભલામણ-પત્રો પોતે જાતે લઈ જવામાં કશી અડચણ નથી.

અગરજો એક ગ્રહસ્થ તમારા કોઈ મિત્રતરફથી ઓળ-ખાણ-પત્ર લઇને તમારીઆગળ આવે, અને તે પત્ર તથા તેનીસાથે પોતાના નામનો "કાર્ડ" પણ તમોને મોકલી આપે, તો તમારે બીજેજ દહાડે તેને મળવા જવું, એટલુંજ નહીં, પણ તમારેથી જેટલી બની શકેએટલી તેની માવજત કરવાને, અને તેની સગવડ, ઈત્યાદિઉપર ધ્યાન આપવાને તમો પોતાને બંધાયલા સમજજો. અગર તમારેથી બની શકતું હોય, તો તેને તમારે ત્યાં જમવા બોલાવજો, પણ જો તેમ કરવાની તમારામાં શક્તિ ન હોય, તો તેને કોઈ પ્રદર્શન, સંગ્રહસ્થાન, ગાયનનો જળસો, જાહેર ઇમારત અથવા બાગ, કે એવીજ તમારા શેહેરની કોઈ જોવાજોગ જગ્યા દેખાડવાને તેને તમારીસાથે લઈ જશો તો ચાલશે. સમજો કે તમો એકાદ મોટા કારખાનાંમાં, "બેંક"માં, કે એવીજ કોઈ

જોવાલાયક જગ્યામાં નોકરીએ હોવ, તો તેજ તેને દેખાડવાથી તે ખુશી થશે, પણ તેમ કરતાં જે કાંઇ ખર્ચ થાય, તે તમોએજ આપવો જોઇએછે.

ટુંકાંમાં, યાદ રાખવું, કે વિવેકની રીતિપ્રમાણે તમારી ઉપર પિછાન-પત્ર લઇ આવેલા ધણીતરફ માયા બતલાવવાને, અને સલૂક કરવાને તમો બંધાયલાછો, અને તેમ કરવાથી તમો કાંઇજ નહીં, પણ તે પત્ર આપનાર તમારા મિત્રને ખુશી કરોછો, અને માન આપોછો.

અગરજો તમો તેને જમવાનું નોતરૂં કરી શકોએવી હાલતમાં હોવ, તો તમારા બીજા થોડાક મિત્રોને પણ સાથે જમવા બોલાવશો, તો સારૂં લાગશે. એમ કરવાથી તેની બીજા મિત્રોસાથે ઓળખાણ થશે, અને તેથી ભલામણ-પત્ર આપનાર તમારા મિત્રની મતલબ પુરેપુરી પાર પડશે. પણ જો તેનીસાથે જમવા તમારા બીજા મિત્રોને બોલાવો, તો જેઓ તેનાજેવી પદવીના હોય, તેઓનેજ બોલાવજો.

પિછાન-પત્ર લખતીવેળા ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્યછે. તેમાં તે લઇ જનાર ધણીનું નામ ખુલ્લી રીતે લખવું, અને તેને ખુદ પોતાનેલગતી બાબદવિષે જેમ બનેએમ થોડું તેમાં જણાવવું. તેવણ ફલાણા ગ્રહસ્થછે, અને તમારા એક મિત્રછે, જેવણને આવકાર દેશો એવી આશા તમો રાખોછો, એટલુંજ જો માત્ર જણાવશો, તો બસ થશે.

મુસાફરી કરતીવેળા બની શકેએટલાં ભલામણ-પત્રો સાથે રાખવાં સારાંછે, પછી તેનો ઉપયોગ કરો કે ન કરો તેની ચિંતા નહીં.

ઓળખાણ-પત્ર બિડવા કે તેઉપર મોહોર કરવાવિના તે

૨.

પુરૂંજ આપવું, કે જેથી તે લઈ જનાર તમારો મિત્ર તેમાં શું લખ્યુંછે, તે જાણી શકે, એટલુંજ નહીં, પણ તેનીઉપર તમારો પુરતો વિશ્વાસછે, એમ જણાય. કારણકે જ્યાંસુધી તે લઈ જનાર ધણીવિષે તમોએ સારૂં લખ્યું ન હોય, ત્યાંસુધી તમો તેને એક ભલામણ-પત્ર આપોજ નહીં. તે પત્ર લઈ જનાર મિત્રને તમારો પિછાન-પત્ર સામા ધણીને પોહોંચાડવાઆગમજ બંધ કરવાની અર્જ કરવાથી જાણે તેમાં તમે શું લખ્યુંછે, તે જાણવાની તમો તેને ભરમમાં રજા આપોછો.

પત્ર લખવામાટે તમારૂં કાગજ, ઈત્યાદિ સામાન ઉંચી જાતનો હોવો જોઇએછે.

ઉપર જણાવેલા વિવેકપ્રમાણે પિછાન-પત્ર લાવનાર ધણી-તરફ ચાલવાને તમો મંડળીના કાયદાથી બંધાયલાછો, અને જો તેપ્રમાણે તમો ન ચાલો, તો લોકો તમોતરફ એક જંગલી અને અસભ્યતાવાળા ધણીતરીકે આંગળી દેખાડશે. લોકોના વિચારથી બિહિને નહીં, પણ તમો સભ્યતાવાળા, વિવેકી, અને ડાહ્યા ગ્રહસ્થછો, એમ બતલાવવાસારૂ મંડળીના વિવેકને માન આપી ચાલવું જોઇએછે.

પ્ર ક ર ણ ૩.

"કાર્ડ."

(CARD=કાર્ડ.)

સંસારી બાબદમાં આપણાં નામનો "કાર્ડ" વાપરવા-વિષેનો વિવેક અગત્યના વિવેકોમાંહેલો એકછે. સર્વે ઓળખાણપિછાનનો પાયો અથવા મૂળ "કાર્ડ" છે. ઓળખીતાંઓનું મંડળ પોતાનીઆસપાસ બનાવવા તથા તે વધારવાનું પેહેલું પગલું વિવેકની રીતે જોતાં "કાર્ડ"થીછે, અને તેટલામાટે તે બાબદમાં ગફલતી કરવાથી, અથવા તેનેલગતા વિવેકોમાં બેદરકાર રેહેવાથી ઓળખાણ થવાને તથા વધવાનેબદલે તેથીઉલટુંજ પરિણામ નિપજેછે, અને તેવી બેદરકારી કરનાર હલકો અને અવિવેકી ગણાયછે.

અગરજો કોઇને ઘર તમો મળવા જાઓ, અને જો ઘરધણી કે ઘરધણીઆણી ઘરમાં હોય કે ન હોય, તોપણ તમારી મરજી તેઓને મળવાની નહીં, પણ તમો આવી ગયાછો, એમ માત્ર જણાવવાનીજ હોય, તો નિશ્ચે બારણાંઆગળથીજ તમારા નામનો "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે.

"કાર્ડ" મુકી આવવાનું કામ મુખ્યકરીને ઘરધણીઆ-

ણીનું ગણાયછે. એક બાનુ પોતાના ધણીનેમાટે, તેમજ પોતાનેમાટે; એક દીકરી પોતાના પિતાનેમાટે; અને એક ભત્રિજી પોતાના કાકાનેમાટે "કાર્ડ" મુકી આવી શકેછે. હંમેશાં "કાર્ડ" મુકી આવવાનું કામ ઘરધણીઆણીને કરવું પડવાથી ઘરધણીને પોતાને "કાર્ડ" મુકી આવવાનું કામ ક્વચિતજ કરવું પડેછે, અથવા ઘણીવેળા તો બિલકુલ કરવું પડતું નથી. તોયે તેને પોતાના કુંવારા મિત્રોને ત્યાં મળવા જતીવેળા "કાર્ડ" મુકી આવવાનું કામ પોતાને કરવું પડેછે, કેમકે પરણેલી યા કુંવારી બાનુઓએ કુંવારા ગ્રહસ્થોને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવવાનો વિવેક નથી. તોયેપણ જો એક કુંવારા ગ્રહસ્થે બાનુઓને પોતાને ત્યાંની મિજલસમાં નોતરી હોય, તો પછી તે બાનુઓ તે કુંવારા ગ્રહસ્થને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવી શકેછે.

ખુદ કુંવારા ગ્રહસ્થોને પોતાને પણ "કાર્ડ" મુકી આવવાની બાબદમાં ઘણી સંભાળ લેવાની ફર્જ પડે છે. "કાર્ડ" મુકી આવવાનું કામ ઘણું કંટાળાભરેલું છે, અને તેટલામાટે વારંવાર તેમાં ઘણી ગફલતી કરવામાં આવેછે, એક કુંવારો ગ્રહસ્થ પોતાના બીજા કુંવારા મિત્રને મળવા જાય, અને તે જો ઘરમાં ન મળે, તો "કાર્ડ" મુકી આવે કે નહીં, તેની ઝાઝી દરકાર કરવામાં આવતી નથી, કેમકે તેને ક્યાંથી શોધી કાહાડવો, તે તેનો મિત્ર સારીરીતે જાણેછે. ઘણીકવેળા એક કુટુંબનો કોઇ માનીતો કુંવારો મિત્ર જો "કાર્ડ" મુકી આવવાની બેદરકારી કરેછે, તો તેનીતરફના ચાહાનેલીધે તેઉપર અખાડા પણ કરી જવામાં આવેછે. એક કુંવારો ગ્રહસ્થ પોતાના મિત્ર ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીનેસારૂ "કાર્ડ" મુકી આવી શકેછે.

તમારાં મિત્રો બહારગામથી પાછાં આવે, કે તમો પોતે બહારગામથી પાછા ફરો, તો તમારાં મિત્રને ત્યાં ઘરધણીને-માટે તેમજ ઘરધણીઆણીનેસારૂ અક્કેકો "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે.

ઘરધણીઆણીઉપરાંત કુટુંબની બીજી બાનુઓસાથે પિછાન ધરાવવાછતાં પણ જો એક ગ્રહસ્થ ત્યાં મળવા જાયછે, અને "કાર્ડ" મુકી આવેછે, તો તે "કાર્ડ"નો છેડો વાળતો નથી. એક ગ્રહસ્થથી કુટુંબમાંહેલી જવાન બેટીઓનેમાટે, અથવા ઘરધણીઆણીની હરકોઇ જવાન સગી જો તેણીનીસાથે રેહેતી હોયછે, તો તેણીનેમાટે "કાર્ડ" મુકી અવાતો નથી; પણ જો એક પરણેલી બાનુ, કે જેણી-નીસાથે તેને ઓળખ હોય, અને જેણી પણ જ્યાં તે મોલા-કાતે જતો હોય, ત્યાંજ રેહેતી હોય, તો અલબતાં તેને તેણીનેમાટે તેમજ તેણીના વરનેમાટે અક્કેકો "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે, અને તે "કાર્ડો" તેઓનેસારૂ મેલ્યાછે, એમ નોકરને જણાવવાની અગત્યછે.

એક ગ્રહસ્થનાં નામનો "કાર્ડ" પાતળો અને સાદો હોવો જોઇએ. જાડો "કાર્ડ" નઠારો શોખ બતલાવેછે. ચળકતા "કાર્ડ" કદીપણ વાપરવા નહીં. "કાર્ડ" ઘણો સફાઇ-દાર હોવો જોઇએ, મેલા "કાર્ડ" વાપરનાર કદીપણ ગ્રહસ્થતરીકે ઓળખાતો નથી. "કાર્ડ" થોડી પોહોળાઇનો હોવો જોઇએ. એક ગ્રહસ્થનાં "કાર્ડ"નું કદ નિશ્ચે આપેલા "કાર્ડ"નાંજેટલું હોવું જોઇએ. તેઉપરનું નામ વચ્ચોવ-ચમાં છાપવું જોઇએ, જેમકે "મી૦ સ્મિથ," અથવા જો

પોતાના બાપ કે ભાઈથી પોતાને ઓળખાવવું હોય, તો "મી૦ ફ્રાન્સિસ સ્મિથ" કરી હોયછે.

Mr. Francis Smith.

પોતાનાં નામઆગળ "મી૦," "મિસિસ," કે "મિસ" મુકવાનેબદલે માત્ર નામજ રાખવું, એમાં કેટલાકો મોટી ભુલ ગણેછે, અને તે વાપરવાનો શોખ સારો નથી એમ જણાવેછે. તેમ વળી કેટલાકો "મી૦," "મિસિસ," કે "મિસ" પોતાનાં નામઆગળ રાખતાં નથી. આ પાછળી રીત "યુરોપ"ના અંદરના ભાગોમાંહે વપરાતી હોવાથી તે ઇંગ્રેજી મંડળીઓમાં દાખલ થઈછે. તોયે નામઆગળ "મી૦," "મિસિસ," કે "મિસ" મુકવું કે નહીં, એબાબે મોટો મતફેર ચાલેછે, અને જેમ જેને ઠીક લાગેછે, તેમ કરેછે.

માનસૂચક પદવીનેલગતા કોઇપણ ખિતાબો "કાર્ડ" ઉપર કદીપણ લખવામાં કે છપાવવામાં આવતા નથી, જેમકે "ડૉક્ટર આવ લા" (D. L.), "કુઇન્સ કાઉનસલ" (Q. C.), "મૅમબર આવ પારલ્યામૅન્ટ" (M. P.), "નાઇટ કમાનડર આવ ધ બાઠ" (K. C. B.), "ડૉક્ટર આવ મેડિસિન" (M. D.), ઇત્યાદિ. લશકરી કે ધંધાને-

લગતા ખિતાબો ખચીતકરીને તે ધરાવનાર પુરૂષનાં નામની-આગમજ વપરાયછે, અને અલબતાં તે વાપરવામાં કશી અડચણ નથી, જેમકે "કરનલ સ્મિઠ," "કૅપટન સ્મિઠ," "રેવરંડ એચ. સ્મિઠ," "ડા૦ સ્મિઠ," ઇત્યાદિ.

બીજા ખિતાબોમાં "ધી આનરેબલ"નોજ* માત્ર એક ખિતાબ "કાર્ડ"ઉપર લખાતો નથી, તેશિવાય બીજા સઘળા અમીરી ખિતાબો લખી શકાયછે. દાખલાતરીકે "ધી આનરેબલ હેન્રી સ્મિઠ"ના "કાર્ડ"ઉપર માત્ર "મી૦ હેન્રી સ્મિઠ"જ છાપવામાં આવેછે, અને "ધી આનરેબલ" છોડી દેવામાં આવેછે.

કામકાજમાં વપરાતા "કાર્ડ"ઉપર માનપૂર્વક પદવી કે ઓહ્દો લખી શકાયછે, પણ ખાનગી મોલાકાતવેળા તો પોતાનું નામજ માત્ર હોવું જોઇએછે.

ગ્રહસ્થનો "કાર્ડ" બાનુના "કાર્ડ"કરતાં લગભગ અર્ધા કદનો હોયછે.

એક "બારોનૅટ," અને એક "નાઇટ"ના "કાર્ડ"-ઉપર માત્ર "સર" લખાયછે, જેમકે "સર જ્યૉર્જ સ્મિઠ." એક ગ્રહસ્થનું ઠેકાણું તેના "કાર્ડ"નાં ડાબા ખુણાંમાં નિરચે ઝીણે અક્ષરે છાપવામાં આવેછે, જેમકે :—

* અત્રે જણાવવાની અગત્યછે, કે "ધી આનરેબલ"નો ખિતાબ અમીરી ખિતાબવાળા ગ્રહસ્થોના બેટા તથા બેટીઓથીજ વપરાયછે, તેમાં અને "આનરેબલ મી૦"ના ખિતાબમાં ઘણો તફાવતછે, અને તેટલામાટે સાધારણ "આનરેબલ મી૦"ના ખિતાબવાળાને માત્ર "ધી આનરેબલ"જ કરી લખી શકાતું નથી.

Mr. Francis Smith.

Frere Road,

Eastern Boulevard.

અગરજો તે કોઈ "ક્લબ"નો સભાસદ હોય, તો તે "ક્લબ"નું નામ "કાર્ડ"ની જમણી બાજુનાં ખુણાંમાં છાપવાનો ચાલછે. લશકરી અમલદાર પોતાની "ક્લબ"નું નામ ઠેકાણાંનેબદલે ડાબી બાજુનાં ખુણાંમાં અને પોતાની "રૅજીમેંટ"નું નામ, વગેરે જમણી બાજુનાં ખુણાંમાં છપાવેછે.

"કાર્ડ" નાહાના, ત્રાંબાંની "પ્લેટ"ઉપરથી છાપેલા અક્ષરોમાં હોવા જોઇએ. "ઓલ્ડ ઇંગ્લીશ" અક્ષરોમાં (આવા Mr. Brown) "કાર્ડ" છપાવવાની રીત હવે જુની થઇ ગઇછે, અને હવે એવા અક્ષરોમાં "કાર્ડો" કવચિતજ છપાવવામાં આવેછે, તેમજ "ગૉથિક" (આવા **Mr. BROWN**), કે "રોમન" (આવા MR. BROWN), ડીબાંમાં નામ છપાવવાનેબદલે સાદા "ઇટાલિયન" (આવા *Mr. Brown*) ડીબાંમાં નામ છપાવવું જોઇએછે. નામના અક્ષરો જેમ બનેએમ સાદા, અને બનતાંસુધી કોઇપણ જાતના શણગારવિનાના હોવા જોઇએ. તેઉપરનું નામ કાળી શાઇમાં છાપેલું

હોવું જોઇએછે. રંગીન કે સોનેરી શાહીમાં છાપેલા "કાર્ડો" તે વાપરનારનો નઠારો શોખ દેખાડેછે.

"કાર્ડો" છાપેલાજ હોવા જોઇએ, અને હાથે લખેલા હોવા ન જોઇએ. કોઇ મોટો વિદ્વાન, કે કોઇ નામિચો અને જાણીતો પુરૂષ પોતાના "કાર્ડો" હાથે લખે, તો ચાલે, કેમકે તેની સહી એક અજાયબીતરીકે રાખવામાં આવેછે. પણ સાધારણ ધણીએ તેમ કરવું એ માત્ર હસી કાહાડવાજોગછે, કારણકે તેઉપરથી એમ જણાયછે, કે તે પણ પોતાને નામિચાં માણસમાં ખપાવવાને ઇચ્છેછે. નામદાર માહારાણીજેવી બાનુ, કે મી૦ ગ્લાડસ્ટનજેવો મહાન-પુરૂષ, યા બૅરન ટૅનીસનજેવો રાજ્યકવિ જો પોતાનો "કાર્ડ" હાથે લખીને વાપરે, તો બરાબરછે, પણ તેનેબદલે કોઈ જૉન સ્મિઠ પુરૂષ, કે મેરી જોન્સ જેવી બાનુ જો એમ કરે, તો તેની કશી કિંમત ગણાય નહીં, એટલુંજ નહીં, પણ ઉલટી તેઓની હાંસી થાયછે.

જેઓ શોગમાં હોય, તેઓએ પોતાના "કાર્ડ"ની-આસપાસ કાળી કિનારી રાખવી જોઇએછે.

મોલાકાતે જતીવેળાના "કાર્ડો" કદીપણ ટપાલમારફતે મોકલવા નહીં, એમ કરવાથી વિવેકનું અજ્ઞાનપણું જણાયછે. "કાર્ડો" હંમેશાં પોતે જાતે જઇને મુકી આવવા જોઇએછે. પણ કોઇવેળા જો કોઇ તમારો અતિ જાની મિત્ર તેજ તમારા ઓળખાણવાળાને ત્યાં પોતાનો "કાર્ડ" મુકવા જતો હોય, તો તે તમારીતરફથી તમારો "કાર્ડ" પણ મુકી આવી શકેછે. તેજપ્રમાણે એક લશકરી અમલદારનો બીજો લશ-કરી અમલદાર મિત્ર પણ કરી શકેછે, તોપે એવીરીતે બીજાની-

મારફતે "કાર્ડ" મોકલવાની રીત બનતાંસુધી કાયદાસર ગણાતી નથી, પણ જ્યાં વખ્ત ઘણો થોડો હોય, કે સામી બાજુવાળાંઓનું રેહેવાનું ઠેકાણું ઘણે માટે છેટે હોય, તોજ આપ્રમાણે બીજા મિત્રપાસે અગવડનીવેળાએ "કાર્ડ" મોકલવાનું માફ થઈ શકેછે.

કોઈનવા ઓળખાણવાળાને ત્યાંની એક પરણેલી બાનુને-માટે, અથવા ઘરધણીઆણીનેમાટે એક ગ્રહસ્થથી પોતાનો "કાર્ડ" મુકી અવાતો નથી, પછી તેઓસાથે તેને એક ખાનાંની, નાચની, ખાનગી યા જાહેર મિજલસમાં, અથવા હરકોઈ બીજે ઠેકાણે ઓળખાણ કરાવવામાં આવી હોય, અથવા તેનીતરફ તેણી ગમેએટલી માયાથી અને ઘરવટથી વર્ત્તી હોય, તોયેપણ તેણીનેમાટે "કાર્ડ" મુકી આવી શકાતો નથી. પણ જો તેણી બાખસુસ તેને મોલાકાતે આવવાને અર્જ કરે, અથવા સમજી જવાય એવીરીતે અસ-મસે જણાવે, કે તેની મોલાકાત તેણીને ઘણીજ પસંદ પડતી થઇ પડશે, તોપછી તેમ કરવામાં કશું વાંધાજેવું નથી. થોડી ઓળખાણ થવાપછી એક બાનુનેમાટે કદીપણ "કાર્ડ" મુકી અવાતો નથી, એ સારીપેઠે યાદ રાખવું. અગરજો તે બાઇની મરજી તેને તેડવાની હશે, તો તે જણાવવામાટે તેણી કાંઈ નમ્રતાભર્યો ઇસારો કરશે, જેમકે "હમો પાછાં ફલાણે ઠેકાણે આવ્યે, ત્યારે તમોને ત્યાં ફરીથી મળવાને ઘણાં ખુશી થઇશું," "જો તમો હમોને મળવા ઇચ્છો, તો હમો હંમેશાં પાંચ વાગ્તે ઘરમાં મળીશું," ઇત્યાદિ.

એક ગ્રહસ્થે એક જવાન બાનુસાથે ઓળખાણ થવા-પછી તેણીનેમાટે "કાર્ડ" મુકી આવવો નહીં, શિવાય કે

તેણીની માતા, અથવા હરકોઈ બીજી વડી બાનુ, કે જેણીના તાબામાં તેણી રેહેતી હોય, તેણી તે જવાન બાનુને તે ગ્રહસ્થ-સાથે ઓળખાણ વધારવામાટે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે તક અને ઉત્તેજન આપે, પણ એવી તક કે છુટ તે જવાન બાનુએ પોતે લેવાકરતાં જે વડી બાનુના તાબામાં તેણી હોય તેણીની-મારફતે, કે પોતાની માતાનીમારફતે લેવી સારીછે. એક ગ્રહસ્થે પોતે મોહોડે ચઢીને મોલાકાતે આવવામાટે ઇચ્છા દેખાડવી એ ઘણુંજ હલકાઇભર્યું છે.

અગરજો એક ગ્રહસ્થને હરકોઈ જાતની મિજલસનું નોતરૂં કરવામાં આવ્યું હોય, અને તે નોતરૂં તેણે કબુલ કર્યું હોય કે ન હોય, તોયે તે મિજલસને બીજેજ દિને, અથવા જો બીજેજ દિને ન બની શકે, તો એક અઠવા-ડિયાંનીઅંદર જરૂર તેણે ઘરધણીઆણી અને ઘરધણીને-માટે મળી બે "કાર્ડો" તેઓને ત્યાં મુકી આવવા જોઇએછે. પછી તે ત્યાં ગયો હોય કે ન હોય, તોયે તેને બોલાવીને જે માન આપ્યું, તેમાટે પોતાની સભ્યતા તેને દેખાડવી યોગ્યછે.

અગરજો ખાનાંની મિજલસમાં બોલાવ્યામાં આવ્યો હોય, ત્યારે તો બીજે દિને માત્ર "કાર્ડ" મુકી આવવા-કરતાં યજમાનાની મોલાકાતે જવાથી વધારે સારૂં લાગેછે, કેમકે ખાનાંની મિજલસનું નોતરૂં વધારે નજદીકની ઓળ-ખાણ તથા વધારે મિત્રાઈ બતલાવેછે. પણ જો તમો મોલાકાતે જાઓ, અને યજમાના ઘરમાં ન મળે, તોપછી રીતિપ્રમાણે "કાર્ડ" મુકી આવવામાં કશી અડચણ નથી.

અગરજો ઓળખાણ નવીજ થયેલી હોય, તો મિજલસનો દહાડો વિત્યાકેડે બીજેજ દિને, પણ જો લાંબા વખ્તની

ઓળખાણ હોય, તો એક અઠવાડિયાંની અથવા દશ દિવસની-અંદર પોતાનો "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે, પણ જેમ જલદીથી તે મુકવામાં આવે, તેમ વધારે સભ્યતાભરેલું લાગેછે. અગરજો એક કુંવારો ગ્રહસ્થ નોતરૂં કરે, તો તેનેમાટે પણ ઉપલીજરીતે "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે. તોયે પ્રાણમિત્રોની બાબદમાં મંડળીનો કાયદો ઘણો કઠણ નથી, અને તેટલામાટે જો એકાદ યજમાનમિત્રનેમાટે કદાચ તેનો મેહેમાનમિત્ર "કાર્ડ" ન મુકી આવે, તો ચાલી શકેછે. વિવેકકરતાં મિત્રાઇ વધુ મોટો દરજ્જો ધરાવેછે. બે ગ્રહસ્થો-વચ્ચે "કાર્ડ" મુકી આવવાની બાબદમાં થોડાજ વિવેક હોયછે. અગરજો તેઓવચ્ચે વધારે ઓળખાણ હોયછે, તો ઘણુંકરીને બહાર તેઓનું એકબીજાસાથે વારંવાર મળવું થાયછે, અને તેટલામાટે "કાર્ડ" મુકવાની અગત્ય ઓછી થાયછે. અલબતાં, જો એક ગ્રહસ્થ પોતાના એકાદ મિત્રને મળવા ગયો હોય, અને ત્યાં તેનો મેળાપ ન થાય, તો વિવેકની રીત સાચવવાકરતાં, તેને તે મળવા આવ્યો હતો, એમ માત્ર જણાવવાની મતલબથી જો તે "કાર્ડ" મુકી આવે, તો તે બુદરતીછે.

અગરજો બે ગ્રહસ્થોવચ્ચે થોડીજ ઓળખાણ હોય, અને જો તેઓ એકજ મંડળમાં ફરનારા ન હોય, અથવા તેઓ-વચ્ચે વારંવાર મોલાકાત થતી ન હોય, અને તેટલામાટે જો તેઓ એકબીજાને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવે, તો તે બરાબરછે.

અગરજો ઉતરતી પદવીનો ગ્રહસ્થ ઉંચી પદવીના ગ્રહસ્થને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવે, તો તેથી એમ જણાયછે, કે તે ઓળખાણ વધારવાને ખંતીછે; અગરજો એક ઉંચી પદવીનો

ગ્રહસ્થ પોતાનાકરતાં ઉતરતી પદવીના ગ્રહસ્થને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવે, તો તેથી એમ જણાયછે, કે તે તેની ઓળખાણ પસંદ કરેછે; પણ જો બંને સરખી પદવીના હોય, તો ગમે તે એક પેહેલાં મુકી આવે, તેની ચિંતા નહીં.

અગરજો એકાદ નવાં કુટુંબસાથે તમોને ઓળખાણ થઇ હોય, અને જો તમોને તેઓ તેજ વર્ષમાં એકાદ વખ્ત પોતાને ત્યાંની મિજલસમાં નોતરે, તો તે આખા વર્ષમાં તમારે તેઓને ત્યાં "કાર્ડ" મુકી આવવાની ફર્જછે, પછી તેજ વર્ષમાં કદાચ તેઓ બીજી મિજલસ મેળવે, અને ત્યાં તમોને નહીં નોતરે તોપણ. અગરજો બીજે વર્ષે પણ તમોને એવી મિજલસમાં ન બોલાવે, તોપછી તમારી અને તેઓનીવચ્ચેની ઓળખાણનો છેડો આવ્યો સમજીને વધારે મોલાકાતે જવું નહીં. એવી મોલાકાત એક વર્ષમાં માત્ર ચાર બસ થશે.

આગળ જણાવ્યુંછે, તેમ મોલાકાતના "કાર્ડો" પોતે જાતેજ જઇને મુકી આવવા જોઇએછે, અને **કદીપણ ટપાલ-મારફતે મોકલવા નહીં**, કેમકે ગમેએવી પણ અડચણછતાં જો તેમ કરવામાં આવે, તો મોટો અવિવેક કીધેલો ગણાયછે.

તમો "કાર્ડ" મુકવા જાઓ, અને તેવેળા સામા ધણીનો જે નોકર તમારો "કાર્ડ" લેવા હાજર થાય, તેને કુટુંબની તંદરોસ્તીવિષે ખબર પુછવાને ભુલશો માં.

ચોકસ બાબદમાંજ એક નોકર પોતાની બાઇનીતરફથી "કાર્ડ" મુકી આવી શકેછે, પણ તેમ પણ વારંવાર કરવામાં આવતું નથી. "લાંબું છેટું," "ખરાબ હવા," "અગત્યની રોકાણ," અથવા "માંદગી," ઇત્યાદિ કારણોનેમાટે કદાચ પોતાનો "કાર્ડ" પોતાના નોકરસોડ મોકલી

શકાય, જોકે વિવેક તો તે બાનુને પોતાનેજ "કાર્ડ" મુકવા જવાની ભલામણ કરેછે.

મોટી ઓળખાણપિછાનવાળી એક બાનુ પોતાને ત્યાં આપવામાં આવેલી મોલાકાતોની એક નોંધ રાખેછે, જેમાં પોતાનાં કયાં ઓળખાણવાળાંઓ તેણીનેમાટે કયે દહાડે "કાર્ડ" મુકી ગયાં હતાં, અને તેઓનેમાટે તેણીપોતે પાછા "કાર્ડ" કયારે મુકી આવી હતી, ઇત્યાદિ બાબદો નોંધી રાખવામાં આવેછે.

એક બાનુના મોલાકાતના "કાર્ડ"ઉપરનું નામ ત્રાંબાંની "પ્લેટ"ઉપર કોતરેલા નાહાના અક્ષરોઉપરથી છાપેલું, તથા કોઇપણ જાતના શણગારવિનાનું હોવું જોઇએ. "ઓલ્ડ ઇંગ્લીશ" અક્ષરોમાં તે છપાવવામાં આવતું નથી. "કાર્ડ" પાતળો હોવો જોઇએ, તથા તે ચળકતો હોવો ન જોઇએ. તેની લંબાઈ ૩॥ ઇંચની, અને પોહોળાઈ ૨॥ ઇંચની હોયછે. તેણીનું નામ "કાર્ડ"ની બરાબર વચ્ચે, અને તેણીની રેહે-વાની જગ્યા ડાબી બાજુનાં ખુણાંમાં નિચ્ચે છાપેલી હોવી જોઇએછે. અગરજો તેણી બે જગ્યાઓઉપર રેહેતી હોય, તો તે બીજું ઠેકાણું જમણી બાજુનાં ખુણાંમાં જણાવવામાં આવેછે. અગરજો તે બીજું ઠેકાણું માત્ર થોડાજ વખ્તને-માટે હોય, તો ત્યાં છાપવાનેબદલે હાથે લખવામાં આવેછે.

"લંડન"નાં ઉંચે વાંધેનાં લોકોમાં હમણાં એકજ "કાર્ડ"-ઉપર ધણી ધણીઆણીનું નામ સાથે છાપવાનો ચાલ જતો રહ્યોછે. તોયેપણ હજી ધણે ઠેકાણે એકજ "કાર્ડ"ઉપર બંધે નામો સાથે છાપવામાં આવેછે, તો જોકે તેમ કરવાછતાં

ધણીનાં નામના તથા ધણીઆણીને નામના જુદાજુદા "કાર્ડો" પણ રાખવા પડેછે.

જવાન બાનુઓને પોતાનાં નામના જુદા "કાર્ડો" રાખવાનો વિવેક નથી. તેણી પોતાની માતાનાં નામના "કાર્ડ"નીઉપરજ તેણીનાં નામનીનિચ્ચે પોતાનું નામ છપાવેછે, અને ત્યાં પોતાનાં નામનીઆગળ "મિસ" બોલ મુકેછે. અગરજો મા મરણ પામી હોયછે, તો બાનુઓના વાપરવાના મોટા "કાર્ડ"ઉપર પોતાના પિતાનું નામ છપાવી તેનીનિચ્ચે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે પોતાનું નામ છપાવેછે. પણ પોતાના પિતાનું નામ વાપરવું પડેછે, તે કારણમાટે ગ્રહસ્થોને વાપરવાના નાહાનાં કદના "કાર્ડ" તેણીથી વાપરી શકાતા નથી. એજ રીત એકલાં વસ્તાં ભાઈ અને બેહેનને પણ લાગુ પડેછે.

અગરજો એક જવાન બાનુને તેણીની કોઈ સગી કે સુહી મંડળીમાં મેળવામાટે સાથે લઈ ફેરવેછે, તો તેણીના "કાર્ડ"-ઉપરજ સિસાપેનથી તે જવાન બાનુ પોતાનું નામ લખીને તે વાપરેછે.

ચોકસ મોટી ઉંમ્મરે પુગવાપછી એક બાનુ કુંવારી હોવાછતાં પોતાનાં નામનો જુદો "કાર્ડ" વાપરી શકેછે.

અગરજો એક બાનુ ગાડીમાં બેસીને મોલાકાતે જાયછે, તો તેવીવેળા તેણીનીસાથે તેણીનો ધણી કદાચજ જાયછે. ઘણુંકરીને તેણી એવીવેળા પોતાનીસાથે પોતાનો પુરૂષનોકર રાખેછે, જે ઉતરીને ખબર કાહાડેછે, કે "ઘરધણીઆણી ઘરમાં છે કે નહીં?" અગરજો તેણી ઘરમાં ન હોય, તો મોલાકાતે જનારી બાનુ પોતાના નોકરને ત્રણ "કાર્ડો" આપેછે; એક પોતાનીતરફથી અને બે પોતાના ધણીતરફથી;

પણજો તેણીના ધણીનું નામ તેજ "કાર્ડ"ઉપર સાથે છાપેલું હોયછે, જેમકે "મી૦ અને મિસિસ સ્મિઠ," ત્યારેતો ધણીની-તરફથી માત્ર એકજ "કાર્ડ" આપવામાં આવેછે. તો જોકે ઘરધણીઆણીનેમાટે પોતાનાં નામનો જુદો "કાર્ડ" તો મુકવોજ પડેછે, કેમકે એક બાનુ બીજી બાનુનેમાટે પોતાનો "કાર્ડ" મુકી આવી શકેછે, અને એક ગ્રહસ્થ પોતાનો "કાર્ડ" ધણી અને ધણીઆણી બંનેનેમાટે મુકી આવી શકેછે.

મોલાકાતે જનાર બાનુનીસાથે આવેલો પુરૂષનોકર પોતાની બાહતરફથી "કાર્ડો" ઘરધણીઆણીનો જે નોકર ઉત્તર આપવામાટે આવેછે, તેને આપેછે, જે પોતાના હાથમાં આ "કાર્ડો" જયાંસુધી મોલાકાતે આવનારી બાનુ ગાડી હાંકી જાય, ત્યાંસુધી પકડી રાખેછે.

અગરજો એક બાનુ ખરેખર મોલાકાતે આવી ન હોય, પણ માત્ર "કાર્ડ" મુકવાજ આવી હોયછે, તો તેણી પોતાના નોકરને ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે ત્રણ "કાર્ડો" આપેછે, અને જણાવેછે, કે "મિસિસ——નેમાટે," અને પછી તેણીનો નોકર સામા ધણીના નોકરને તેજપ્રમાણે "મિસિસ——નેમાટે" કરી પાછું બોલીને તે "કાર્ડો" આપેછે. એમ કરવાનેલીધે કશી ભુલ થવાનો સંભવ રેહેતો નથી.

અગરજો મોલાકાતે જનારી બાનુને જેણીને ત્યાં તેણી મોલાકાતે ગઈ હોય, તેણીનીસાથે વધુ પિછાન હોયછે, તો તેણી પુછેછે, કે "મિસિસ——ઘરમાંછે?" અને જો તેણી ઘરમાં હોયછે, તો ત્યાંથી પાછાં ફરવાઆગમજ પોતાના ધણીને નામના બે "કાર્ડો" દિવાનખાનાંની "ટેબલ"-

ઉપર જલદી દેખાઈ આવે એવી જગ્યાએ મુકી આવેછે. તેણી "કાર્ડ" મુકવાની ટોપલીમાં* તે "કાર્ડો" મુકતી

Mrs. Elliott Smith.

એક બાનુના "કાર્ડ"નું કદ.

નથી, અથવા ઘરધણી ઘરમાં હોય, અને તેણીને નમ્રતાસાથે તે ગાડીસુધી મુકવા આવે, તોયેપણ તેને તેણી તે આપતી નથી,

* Card-Basket = "કાર્ડ-બાસ્કેટ."

અથવા ઘરધણીઆણીને આપતી નથી, કેમકે તેમ કરવું ખોટું ગણાયછે; પણ દિવાનખાનાંમાં તેણી ખાનગીરીતે એકાદ પુરૂષનોકરને આપેછે, અથવા ગાડીમાં બેઠાપછી તેણીના પોતાના નોકરપાસે અંદર મોકલેછે, કહીને કે "મી૦ અને મિસિસ———નેમાટે." અગરજો તેણીએ પોતે ઘરધણીઆણીની મોલાકાત લીધી હોયછે, તોપછી તેણી પોતાનો "કાર્ડ" દિવાનખાનાંની "ટેબલ"ઉપર કદીપણ મુકી શકતી નથી, કેમકે મળવાપછી તેમ કરવાની કશી અગત્ય રેહેતી નથી. એવીવેળા માત્ર પોતાના ધણીનાંજ નામના બે "કાર્ડો" મુકી આવી શકેછે, જેમાંનો એક ઘરધણીનેમાટે અને બીજો ઘરધણીઆણીનેમાટે હોયછે.

અગરજો મોલાકાતે જનારી બાનુનીસાથે તેણીનો વર હોયછે, અને જો સામી બાજુની ઘરધણીઆણીની મોલાકાત તેણીનાં ઘરમાં થાયછે, તો પછી વર સામી બાનુના વરનેમાટે પોતાનો એક "કાર્ડ" મુકી આવેછે; પણ જો ઘરધણીની પોતાની પણ ઘરમાં મોલાકાત થાયછે, ત્યારે એકપણ "કાર્ડ" મુકવાની અગત્ય રેહેતી નથી.

અગરજો ઘરધણીઆણીના એક કે વધુ બેટીઓ પણ હોયછે, ત્યારે મોલાકાતે આવનારી બાનુ "કાર્ડ" મુકી જતીવેળા "કાર્ડ" ની જમણી બાજુનો છેડો વાળેછે; પણ જો તેણીને ગમેતો ઘરધણીઆણીને તથા દરેક બેટીનેમાટે છુટાછુટા "કાર્ડો" મુકી આવે. ગમેએમ કરે તેની ચિંતા નહીં, પણ જો બેટીઓ જવાન હોયછે, તો ઘણુંકરીને "કાર્ડ"નો છેડો વાળવામાંજ આવેછે. એમ "કાર્ડ"નો છેડો વાળવાથી એમ જણાયછે, કે તે **ઘરધણીઆણી તથા કુટુંબની સર્વે**

બાનુઓનેમાટેછે. પારકાં દેશથી મોલાકાતે આવનારાંઓ પોતાના "કાર્ડ"નું ખુણું ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે વાળવાનેબદલે જમણી બાજુની આખી કોર વાળેછે, પણ તેમ કરવાની મતલબ તથા છેડો વાળવાની મતલબ તો એકજછે.

અગરજો ધરધણીને બેટા કે બેટા હોયછે, તો મોલાકાતે આવનારી બાનુ પોતાના વરને નામના "કાર્ડો" તેઓનેમાટે મુકી આવેછે, પણ તેણીથી પોતાના વરને નામના "કાર્ડો" બેટીઓનેમાટે, તેમજ પોતાને નામના "કાર્ડો" બેટાઓનેમાટે મુકી આવી શકાતા નથી. યાદ રાખવું, કે કુટુંબનાં જે માણસોની મોલાકાત થઈ હોય, તેઓનેમાટે પાછા "કાર્ડો" મુકી અવાય નહીં.

તમારે ત્યાં કોઇ "કાર્ડ" મુકી ગયું હોય, તો તેનો પાછો ઉત્તર વાળવામાટે એક અઠવાડિયાંમાં, કે ઘણુંતો દશ દિવસમાં તમારે પાછો "કાર્ડ" તેને ત્યાં મુકી આવવો જોઇએછે, પણ એકજ અઠવાડિયાંનીઅંદર તે મુકી આવો, તો તે વધારે સભ્યતાભર્યું ગણાયછે.

અગરજો તમારી **મોલાકાતે** કોઈ આવ્યું હોય, તો તમારી પણ ફરજછે, કે તમોએ પણ **મોલાકાતેજ** જવું; અગર **"કાર્ડ" મુકવામાં** આવ્યો હોય, તો તમારે પણ **"કાર્ડ"જ મુકી** આવવો, અને નહીં કે જો **મુલાકાતે** આવ્યું હોય, તો **"કાર્ડ" મુકી** આવવો, અને **"કાર્ડ" મુકવામાં** આવ્યો હોય, તો **મોલાકાતે** જવું. આ બાબદમાં બાનુઓ ઘણી ચોકસ રેહેછે.

અગરજો એક ઉંચી પદવીની બાનુને ત્યાં ઉતરતી પદવીની બીજી બાનુ માત્ર "કાર્ડ" મુકી આવી હોય, તોપણ તે

ઉંચી પદવીવાળી બાનુ તે "કાર્ડ"નો પાછો ઉત્તર "કાર્ડ"-થીજ વાળવાનેબદલે મોલાકાતથી વાળે, તો તે વિવેકનીરીતે બની શકેએવુંછે, અને તેમાં ઉતરતી પદવીની બાનુને બાઅમાન આપવાબરાબર ગણવામાં આવેછે; પણ જો ઉતરતી પદવીવાળી બાનુ મોલાકાતે ગઈ હોય, અને તેનેબદલે ઉંચી પદવીવાળી બાનુ માત્ર "કાર્ડ"જ મુકી આવે, તો સમજવામાં આવેછે, કે પેહેલીની ઓળખાણ ઘણી નજીવી ગણવામાં આવીછે. અગરજો એક ઉતરતી પદવીવાળી બાનુને ત્યાં તેણીનાંકરતાં ઉંચી પદવીવાળી બાનુ માત્ર "કાર્ડ" મુકી આવી હોય, અને તેનેબદલે જો તે ઉતરતી પદવીવાળી બાનુ પાછી મોલાકાતે જાય, તો તેમાં તેણીને ઘણું હલકું લાગેછે. એ કારણમાટે જે નોકરને "કાર્ડ" આપવામાં આવેછે, તેનેથી કાંઈ ભુલ થઈ તેથી રખેને મંડળીનો કાયદો તુટે એવી બિહિકથી તેના સ્વાધીનમાં એક નોંધબુક આપવામાં આવેછે, જેમાં તે વિગતવાર સઘળું લખી લેછે, કે જેથી ગેરસમજુતી કે ભુલ થવાનો સંભવ રેહે નહીં.

જે બાનુ કે ગ્રહસ્થનેમાટે "કાર્ડ" મુકવામાં આવે, તેઉપર તેઓનાં નામ કદીપણ લખવામાં આવતાં નથી. એમકરવું ઘણુંખોટું ગણાયછે; પણ જો તે ગ્રહસ્થ કે બાનુ કોઈ મોટી વીસીમાં રેહેતાં હોય, કે જ્યાં બીજા ઘણા ગ્રહસ્થો અને બાનુઓ પણ હોય, તો ત્યાં મુકવામાં આવેલા "કાર્ડ"-બાબે કાંઇ ભુલ ન થાય, એટલામાટે જો તેઉપર લખવામાં આવે, કે **"મી० અને મિસિસ——— નેમાટે"** તો તે કદાચિત ચાલી શકે. વળી તેમ પણ જો અગત્યજેવું જણાય, તોજ લખવામાં આવેછે, પણ બીજી વખ્તે એમ લખવું ઘણું હલકું અને તોછડું ગણાયછે.

એક બાનુની બીજી બાનુસાથે બાનોંની કે એવીજ બીજી કોઈ મિજલસમાં જો ઓળખાણ થઈ હોય, તો તેટલીજ પિછાનઉપરથી તેણીથી "કાર્ડ" મુકી આવી શકાતો નથી; તેમ કરવાઆગમજ તેઓ બંધેએ મંડળીમાં વારંવાર મળવું જોઈએછે, અને ત્યારપછી તેઓ એકમેકની પિછાન વધારવાને ખુશીછે, એમ જણાય, તો પછી "કાર્ડ" મુકી આવવામાં કશી અડચણ નથી.

"ઇંગ્લાંડ"માં, ગામડાંમાં કે પછી શેહેરમાં, ગમે તે જગ્યાએ "કાર્ડ" મુકી આવવાનો વખ્ત એકજછે, અને તે બપોરના ૨॥ થી તે સાંઝના ૬॥ નીવચ્ચેનોછે. સવારના કોઇ વખ્તે કે સાંઝના ૬॥ પછીથી "કાર્ડ" મુકી આવી શકાતો નથી. ત્યાં ઉંચે વાંધેની મંડળીમાં "કાર્ડ" મુકી આવવાનો વખ્ત બપોરના ૩થી ૫ વાગ્તાસુધીનોછે, પણ ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે સકારામાં સકારે અને મોડામાં મોડો વખ્ત બપોરના ૨॥ થી તે સાંઝના ૬॥ વાગ્તાસુધીનો ગણાયછે.

એક બાનુ બીજી બાનુની મોલાકાત માત્ર જો કામનેસરજ લેછે, અથવા કોઈ ગ્રહસ્થને, જેવોકે પાદરી, વૈદ, વકીલ ઇત્યાદિને કામસર મળવા જાયછે, તો તેણી પોતાનો "કાર્ડ" ઘરધણી કે ઘરધણીઆણીને પોહોંચાડવામાટે નોકરને આપેછે. એવેવિળા "કાર્ડ" એમ નોકરપાસે મોકલે, તો ચાલે; પણ જો તેણી માત્ર મિત્રતરીકે મોલાકાતે આવી હોય, અને ખબર કાહાડતાં જો સામી બાજુવાળાં ઘરમાં હોય, તો કદીપણ એક બાનુથી પોતાનો "કાર્ડ" નોકરપાસે મોકલાવી શકાતો નથી.

એક મિત્ર માંદો પડયો હોય, અને તેની ખબર કાહાડવા જો તમો જાઓ, તો તમોએ જાતે તેને ત્યાં જઈને

"કાર્ડ" મુકી આવવો, અને ટપાલમારફતે મોકલવો નહીં. એવીવેળા એક બાનુ "કાર્ડ"ઉપર છાપેલાં પોતાના નામની-ઉપર **"ખબર કાહાડવામાટે"** કરી લખેછે. તેશિવાય બીજું કશું વધુ તેઉપર લખી શકાતું નથી. એવીરીતે ખબર કાહાડવા આવનારાંઓનો તેઓની મમતાનેમાટે પાછો ઉપકાર માનવામાટેનાં "કાર્ડો" છાપેલા તૈયાર વેચાયછે, જે ઉપકાર માનનાર ખરીદીને તેઉપર પોતાનું નામ લખી ટપાલનીમારફતે મોકલેછે, કેમકે ઉપકાર માનનારો હજી માંદાજ હોયછે, અથવા તરતનો સાજો થયેલો હોવાછતાં તે માંદાજ ગણાયછે, માટે તેવીવેળા ટપાલમારફતે જો તે "કાર્ડો" મોકલે, તો તેમાં કશું ખોટું ગણાતું નથી. આ "કાર્ડો"ની મતલબ તે મોકલનાર માંદાં આદમીનાં સાજાં થવાની ખબર આપવામાટેનીછે, માટે જો તે માંદો ધાસ્તીભરેલી માંદગીમાં હોયછે, તો તેવેળા તેનો ઉત્તર તેનેથી વાળી શકાતો નથી. "કાર્ડો" મુકી જનારાંઓના "કાર્ડો"ના ઉત્તરો તેના સાજા થવાપછીથીજ વાળી શકાયછે, માટે જો ઢીલ થાય, તો તેમાં કશું ખોટું ગણાતું નથી; પણ જો માંદો પડેલો આદમી તેની માંદગીનીવેળા પોતાને ત્યાં ખબર કાહાડવા આવનારાંઓને ત્યાં પોતે જાતે જઇને ઉપકાર પાછો વાળવાજેટલો તંદરોસ્ત થયો હોય, તો તે સાધારણરીતે વપરાતો પોતાનો "કાર્ડ" ખબર કાહાડવા આવનારને ત્યાં મુકી આવી શકે, અને તેવીવેળા તે "કાર્ડ"ઉપર **"મમતા ભરેલી ખબર કાહાડવામાટે થયેલા ઉપકારનેમાટે પાછો ઉપકાર"** આપ્રમાણે પોતાનાં છાપેલાં નામનીઉપર લખીને તે મુકી આવવાની રીતિ સાધારણછે.

એક કુટુંબમાં મરણ થવાપછી તેઓને ત્યાં શોકના "કાર્ડો"* મોકલવાની રીત મંડળીના કાયદાથી બિલકુલ ઉલટી ગણવામાં આવેછે. આ રીત અસભ્યછે. તેવીજરીતે ધર્મમાં દાખલ કરવાની ક્રિયાના "કાર્ડો"† તથા લગ્નની ખુશહાળીમાં મોકલવામાં આવતા "કાર્ડો"‡ મોકલવાની રીત આગળ હતી પણ હવે તે નિકળી ગઇછે, અને હવે તે અસભ્ય અને નિયમવિરૂધ્ધ ગણવામાં આવેછે.

લગ્નનાં તેડાંના "કાર્ડો" બનેએમ સાદા, અને કશા પણ ડાળવિનાના હોવા જોઇએછે.

એક જગ્યાએ થોડા વખતનેસારૂ આવ્યા હોય, અથવા ત્યાંથી બીજે ગામ જઈ વસવાના હોય, ત્યારે રજા લેવામાટે છેલ્લી મોલાકાતના "કાર્ડો"ઉપર એક ખુણાંમાં "P. P. C." અથવા "P. D. A." કરી લખવામાં આવેછે, જે "ફ્રેન્ચ" ભાષામાં "pour prendre congé," અથવા "pour dire adieu" કરીછે, જેનો અર્થ **"રજા લેવામાટે,"** અથવા **"સલામ કરવા-માટે"** કરી થાયછે.

એક કુટુંબમાં કોઇનું મરણ થયું હોયછે, તો તે મિત્રોને અને ઓળખાણપિછાનવાળાંઓને "કાર્ડ"નીમારફતે જણા-વવામાં આવેછે. એવીવેળા "કાર્ડ"ઉપર મરનારનું નામ, ઉંમ્મર, જન્મભૂમી, રેહેવાનું ઠેકાણું, અને તેની છેલ્લી આરામગાહની જગ્યા, એટલું માત્ર જણાવવામાં આવેછે.

* Funeral-Cards = "ફ્યુનરલ-કાર્ડસ."

† Christening-Cards = "ક્રિસ્નિંગ-કાર્ડસ."

‡ Wedding-Cards = "વૅડિંગ-કાર્ડસ."

પ્રકરણ ૪.

મોલાકાતે જવાવિષે.

(VISITING=વિઝિટિંગ.)

મોલાકાતે ઘણાં કારણોસાર જવામાં આવેછે. મિત્રાઈનેમાટે, કોઈ મિત્ર કે ઓળખાણવાળાંનાં કુટુંબમાં થયેલાં મરણનેસારૂ દિલાસો દેવામાટે, લગ્ન અથવા એવાંજ કોઈ બીજા ખુશહાળીભર્યા બનાવપછી પોતાનીતરફથી ખુશી જણાવવા તથા મોબારકબાદી આપવામાટે, અથવા માત્ર કાયદાપ્રમાણે મોલાકાત બદલ મોલાકાતે જવામાં આવેછે. મોલાકાતે જવાઆવવામાં, તથા સામાંની મોલાકાત લેવામાં વખતનો ઘણો ભોગ આપવો પડેછે, તોયે મંડળીના સભાસદોવચ્ચે, તથા મિત્રો અને ઓળખાણપિછાનવાળાંઓવચ્ચે સારી લાગણી અને મિત્રાઈ, ભાઈચારો અને એકસંપી જાળવી રાખવા તથા વધારવામાટે મોલાકાતે જવું આવવું એ* ઘણું અગત્યનું સાધનછે, અને હંમણાંનાજેવા સુધરેલા વખતમાં તે અવશ્યનુંછે, માટે મોલાકાતે જવાઆવવાની રીત સંભાળથી ચાલુ રાખવાની વધારે અગત્ય જણાયછે.

પ્રથમ રીતસરની મોલાકાતો લેવામાં આવેછે, જે જોકે મિત્રાઇનેમાટે લેવામાં આવતી મોલાકાતમાં ભેળાઇને તેજ-પ્રમાણે ગણાયછે, તોયે એક મિત્રને ત્યાં જમી આવ્યાપછી રીતસરની મોલાકાતે જવાની ફર્જ પડેછે, તો જોકે ઘણું કરીને ધંધાદારીઓથી એવી જાતની મોલાકાતે પોતાના ધંધાની રોકાણનેલીધે જઇ શકાતું નથી, અને તેટલામાટે તેઓનેજ માત્ર તેમ ન કરવામાટે માફ થઇ શકેછે.

એવી રીતસરની મોલાકાત ઘણીજ ટુંકી હોવી જોઇએછે, અને તે જમવાને વખ્તે આપવાને બનતાંસુધી અખાડા કરવા જોઇએછે. એવી વખ્તે મોલાકાતે જનાર ધણી સામા ધણીનાં દિલમાં એક પીડાજેવો થઇ પડેછે, અને તે કારણસારૂ ખરાં દિલથી તેને આવકાર આપવામાં ઘરધણી તથા ઘરધણી-આણી જો કદાચ પછાત પડે, તો તે સ્વભાવિકછે. એક ઘરધણીઆણી પોતાનાં બાળગોપાળોસાથે બેસીને ભોજન કરતી હોય, તેવેળા એવી કંટાળાભરેલી મોલાકાતો તેણીને ખુશ લાગતી નથી; માટે બનેતો આગમજથી તેઓનો જમવાનો વખ્ત જાણી લેવો, અને તે ચુકવીને મોલાકાતે જવું. એકવાર તે વખ્ત જાણી લીધો, કે ફરીથી ખબર કાહાડવાની જરૂર પડશે નહીં. એટલામાટે થોડી યાદદાસ્ત-શકિત ધરાવવી જોઇએછે.

ઘણુમાંઘણો અર્ધો કલાક એવી મોલાકાતસારૂ પુરતોછે.

પાળેલું કુતરૂં મોલાકાતનીવેળા સાથે લઇ જવામાં આવતું નથી. કદાચ તેના પગ ગલીચ હોય, અથવા તે પારકાંને દેખીને ભસવા માંડે, અથવા રમતિયાલ સ્વભાવનું હોય, તો લાગલું કોઈ બાનુના ખોળાઉપર ચઢી બેસે,

કે નહીંતો ઘરધણીઆણીની "ઈઝી-ચૅર"* કે "સોફા"†-ઉપર લાગલું ગોઠવાઇજાય. વળી ઘણીવેળા સામા ધણીને ત્યાં પણ પાળેલી બિલાડી, કુતરૂં, કે કોઈ બીજું જાનવર હોય, તો લાગલું તેનીસાથે લડીને ગડબડ કરી મુકે. વળી ઘણાં-કોને કુતરાં, કે એવાંજ કોઈ બીજાં જાનવરોનો જાતી ધિક્કાર હોયછે. ઉપલાં અને એવાંજ બીજાં અનેક કારણોને-લીધે એક મોલાકાતે જનારે પોતાની મોલાકાતસાથે પોતાના જાનવરની પણ મોલાકાત સામા ધણીસાથે કરાવવાની કાંઈ અગત્ય નથી!

તેમજ વળી એક માતાએ પોતે મોલાકાતે જતીવેળા સાથે પોતાનાં બાળકોને પણ લઇ જવાં ન જોઇએ. અગ-રજો તેઓ ઘણાંજ તાબેદાર, ડાહ્યાં, અને વિવેકી નથી હોતાં, તો એવીરીતે સાથે લઈ જવાથી તેણીને પોતાને તેમજ ઘરધણી-આણીને બંધેને ઘણીક અડચણો બમવી પડેછે. ઘરધણી-આણી મોલાકાતે આવનાર બાનુને કદાચ બહારથી ખુશી રાખવા, તથા અપમાન ન થાય એટલામાટે તેઓને રીઝવવાનું ડોળ ઘાલશે, પણ અંદરખાનેથી રખેને તેણીની "આલબમ"નું‡, "ફલાવર-વાસ"નું§, કોઇ કિંમતી ચોપડીનું, કે દિવાનખા-નાંમાં સણગારનેસારૂ મુકેલી બીજી કોઈ શોભિતી અને કિંમતી વસ્તુનું બાળકો સત્યાનાશ વાળે, તેની ફિકર રાખશે, અને

* Easy-chair. મોટી પિઠવાળી અઢેળીને બેસવાની ખુરશી.

† Sofa. લાંબો ગાદીવાળો બેસવાનો નીચો કોચ અથવા ખુરશી.

‡ Album. તસ્વીરો રાખવાનું પુસ્તક.

§ Flower-Vase. ફૂલદાન. દિવાનખાનાંમાં શોભાનેમાટે મુક-વામાં આવતાં ફૂલો રાખવાનું શોભિતું વાસણ.

બાળકો ઘણું કરીને એવી નાદાની કરવાને ચુકતાં નથી. તેણી તેવિષે બોલી શકતી નથી, તથા વળી તેઓને તેમ કરતાં કેમ અટકાવવાં તેની તેણીને સમજ પડતી નથી. વળી માતા પોતે પણ એવાં ચેડાંથી લજવાયછે, અને બિહિયા કરેછે, કે રખેને છોકરાં કાંઈ નુકશાની કરે. વળી તેઓ ન બોલવા ઘટેતેવું કોઈવાર બોલી દેછે, ઈત્યાદિ બીજાં ઘણાં કારણોનેલીધે બાળકોને મોલાકાતનીવેળા સાથે ન લઈ જવું વધારે સલામતી-ભર્યું તથા વિવેકીછે, અથવા જો તેઓ ગાડીમાં સાથે આવ્યાં હોય, તો મોલાકાત પુરી થતાંસુધી તેઓને ગાડીમાંજ બેસાડી રાખવાં ઠીક પડશે. અગરજો મોલાકાતે જનારી માતાને ઘણું નાહાનું ધાવતું બાળક હોય, અને સાથે લઈ જવાની ફરજ પડે, તો ગાડીમાં આયાને સ્વાધીન કરીને ઉપર જવું, અથવા તેણીના હસ્તકમાં સાથે લાવી દિવાનખાનાંમાં ન લાવતાં, એકાદ બીજા નાહાના ઓરડામાં થોબાવવું, પણ જો તે ભૂળ-કાંને મળવામાટે ઘરધણીઆણી ઘણાં પ્યારથી બોહોંસ કરે, તો પછી દિવાનખાનાંમાં તેને લાવવાને કશી અડચણ નથી.

અગરજો મોલાકાતનીવેળા ચાલતી વાતચિત દમવગરની થઈ પડે, અને જાણે વાત કરવાજેવું કશું હોય નહીં એવીરીતે વાત ચાલે, તો બેહેતર કે મોલાકાત સમાપ્ત કરી પાછું ફરવું. ઘરધણીઆણીને કદાચ ચોકસ વખતે કાંઈ કામ કરવાનું હોય, અને તેટલામાટે થોડીક "મિનિટ" પણ વધુ ત્યાં બેસી રેહે-વાથી તેણીને મોટી અડચણ ખમવી પડેછે. તોયે જાણે તમો સમજી ગયાં હોવ, કે ઘરધણીઆણી હવે તમોને ઝેરવવાને ચાહેછે, માટે તમો જાવોછો, એવું બતલાવીને એકદમ ઉતા-વળાં થઈ જવા ઉઠવું નહીં, પણ સાંત સ્વભાવે નમ્રતાથી જવાની

રજા માંગવી, અને એવું બતલાવવું, કે જાણે તમો જોઇએ- એટલો વખ્ત બેઠાંછો, માટે હવે જવું જોઇએ.

અગરજો બીજાંઓ મોલાકાતે આવ્યાંછે, એમ ઘરધણીઆણીને ખબર કરવાને તેણીનો નોકર આવે, તો બનેએમ જલદી રજા લઇ લેવી. તોપણ નવાં આવનારાંઓનેલીધે તમો જતાં હોવ, એમ દેખાડવું નહીં. તેઓ દાખલ થઇને બેસે, ત્યાંસુધી તમારે થોબવું, અને ત્યારપછી ઉઠીને ઘરધણીઆણીની રજા માંગવી, અને બીજાં આવનારાંઓને સભ્યતાથી નમવું. એવીરીતે તમારા જવાથી ઘરધણીઆણીને માથેથી બે ટોળીને ખુશી રાખવાનું કામ ઓછું થશે. કદાચ તેણી તમોને થોબવાને માયાથી અર્જ કરે, તોપણ જો એકવાર જવા ઉઠયાં, તો જવુંજ ભલું.

અગર મોલાકાતનીવેળા તમોને વખ્ત જાણવાસારૂ તમારૂં ઘડિઆળ જોવાની અગત્ય પડે, તો તેમ કરવાઆગમજ ઘરધણીઆણીની રજા પુછવી જોઇએછે, અને "બીજીગમ કામછે," યા "મળવા જવુંછે," ઇત્યાદિ કાંઇ બહાનું કાહાડીને ઘડિઆળ જોવામાટે તેણીથી માફી ચાહાવી જોઇએછે.

અગરજો મોલાકાતે ગયાપછી જણાય, કે ઘરધણીઆણી બહાર જવામાટે તૈયાર થઇછે, અથવા તેણી જમવા બેસવાની તૈયારી કરેછે, તો બનતાંસુધી ઉતાવળે મળીને જતાં રેહેવું. કદાચ તેણી સભ્યતાનેખાતર વધારે વખ્ત થોબવાની વિનંતી કરે, તોયે કોઇ બીજી રોકાણનું બહાનું કાહાડીને ત્યાંથી નિકળીજવાથી વધારે ઠીક લાગેછે. જોકે તમોતો અજાણપણે ત્યાં ગયાં હોવ, તોયે તમારે એમ ન બતલાવવું, કે તમો ત્યાં એક વગરતેડેલાં ગયાંછો. એવીવેળા ખુશ સ્વભાવે ત્યાંથી

જલદી રજા લેશો, તો બસ; પણ જો ઘરધણીઆણી ડાહી હોય, અને તમોને ખરાબ ન લાગે, માટે પોતે અડચણ ખમવાછતાં તમોને બોલવા જણાવે, અને તમારા જવામાટે ખરેખર દિલગીર થાય, તો વળી ફરીથી મળવાની કબુલાત આપીને ત્યાંથી જવું.

અગરજો મોલાકાતે ગયાપછી જણાય, કે ઘરધણીઆણી ઘરમાં નથી, તો તમારો "કાર્ડ" ત્યાં મુકી આવવો જોઇએછે. (જુઓ "કાર્ડ.") પણ તેવેળા ઘરધણીઆણીવિષે કશું તેણીના નોકરને પુછવું નહીં.

જીવજાન મિત્રની મોલાકાત લેતીવેળા તાકીમતવાકો કરવાની ઘણું કરીને અગત્ય નથી. તોયે તેઓની મોલાકાત પણ નેમેલ વખ્તેજ લેવી જોઇએછે. જો તમારો મિત્ર કામમાં રોકાયલો હોય, પછી તે ગ્રહસ્થ હોય કે બાનુ, તો વધારે વખ્ત તેને ત્યાં બોલવું જોઇતું નથી. સંસારી મંડળમાં, કે મિત્રોનાં મંડળમાં, કે પારકા મંડળમાં, ગમે ત્યાં પણ વિવેકનો કાયદો તો જાળવવોજ જોઇએછે. અગર તેપ્રમાણે ન ચાલો, તો ઘણાં અવિવેકી અને હલકાંમાં ખપશો.

તમો કયે દહાડે અને કોણની મોલાકાતે ગયાં હતાં, તેની એક ચોકસ નોંધ રાખવાની ઘણી અગત્યછે, કેમકે તેમ કરવાથી જો સામી બાજુવાળાંએ તમારી ઓળખાણ ન વધારવામાટે તમોને વળતી મોલાકાત આપવાના અખાડા કર્યા હશે, અથવા ઘણે લાંબે વખ્તે આપી હશે, તો તે નોંધબુકઉપરથી તરત જણાઇ જશે, અને તેથી તમોને પણ તેઓસાથની મોલાકાત બનતાંસુધી ઓછી કરવાને બની આવશે. અગર તેઓની તે ધારણા જાણવાછતાં જો તમો અવારનવાર

મોલાકાતે દોડી જયા કરશો, તો હલકાંમાં ખપશો, અને તેઓની નજરમાં નિરચાં પડશો.

એક વિવેકી ઘરધણીઆણીએ પોતાની મોલાકાતે આવનારાંઓને એક યા ઘણું તો બે "મિનિટ"થી વધુ વખત મળવાવગર દિવાનખાનાંમાં ખોટી કરવાં નહીં, અને જો વધુ વખત થયો હોય, તો દિવાનખાનાંમાં તેણીએ દાખલ થતાંજ તેઓપાસે દરગુજર ચાહાવાની તેણીની ફર્જછે.

એક સારી મંડળીમાં એક પરોણાએ બેસવામાટે કેહેવાની વાર જોવી નહીં, પણ તરત પોતાની બેઠક લેવી; પણ જો કોઇ તદનજ અજાણ્યો ધણી હોય, તો તેને ઘરધણીઆણીએ બેસવાની અર્જ કરવી જોઇએછે. મોલાકાતે જનાર ગ્રહસ્થે ઘરધણીઆણીનાં દિવાનખાનાંમાં દાખલ થવાપછી સર્વેથી મુખ્ય ખુરશીઉપર કદીપણ બેસવું નહી; તેમજ વળી બીજા હાથઉપર તે બાનુથી ઘણે છેટે પણ બેસવું ન જોઇએ. એક અંગ્રેજી ગ્રહસ્થ મોલાકાતનીવેળા પોતાની ટોપી પોતાના હાથમાં પકડી રાખેછે, પણ ખુરશી કે "ટેબલ"ઉપર તે મુકતો નથી, પણ જો કદાચ બંને હાથો કામમાં લેવાની જરૂર પડેછે, તો તે પોતાની ખુરશીનીપાસે નિરચે ભોંયઉપર મુકેછે. તેમજ છત્રી, અથવા થંડી કે સર્દીની રૂતુમાં ઉપર ઓઢવાનો ડગલો* બહારનાં નાહાનાં દિવાનખાનાંમાં મુકીને મોટાં દિવાનખાનાંમાં દાખલ થવું જોઇએછે. ઘરધણીઆણીએ તે તેનાં હાથમાંથી લેઇને બાજુએ મુકવાનો વિવેક નથી. એક વિવેકી બાનુની મોલાકાતે જો એકથી વધુ જણાં આવેછે, તો તેણી

* Overcoat. વેલાયતમાં ભારે થંડી પડવાનેલીધે બહાર જતીવેળા જે મોટા, જાડા ડગલાઓ બાનુ તથા ગ્રહસ્થો ઓઢેછે તે.

સઘળાંઓને સરખું આદરમાન આપવાનો યત્ન કરેછે. તોએ સર્વેથી છેલ્લાં આવનારાંઓતરફ તેણી વધારે ધ્યાન આપેછે, કેમકે તેઓ નવાં આવનારાંછે, માટે જો બની શકે, તો બીજાંઓના આવવાપછી પેહેલે આવનારાંઓએ રજા લેવી, કે જેથી તેણી પોતાનાં બીજાં આવેલાં પરોણાંઓસાથે છુટથી વાતચિત કરી શકે; પણ જો તેમ કરવાનેબદલે પેહેલે આવનારાંઓ ઉઠી જવાનેબદલે નવાંનવાં મોલાકાતે આવનારાંઓનાં આવવા તથા જવાછતાં પતે નહીં, તો તેઓ "બેંન"તરીકે, અથવા વધારે ખુલ્લા શબ્દોમાં કહીયે, તો "અસભ્યતાવાળાં અણઘડ"લેખે ગણાયછે.

એક કુંવારી બાનુએ એક પરણેલી બાનુની મોલાકાતે પ્રથમ જવાનો વિવેક નથી. પેહેલો મોલાકાત પ્રથમ પરણેલી બાનુ આપેછે, અને ત્યારપછી કુંવારી બાનુ વળતી મોલાકાતે જાયછે.

જવાન પરણેલી બાનુઓ પોતાની સહીઓની મોલાકાત એકલીજ લેછે, તોયે કોઈ જાહેર જગ્યા, જેવીકે પ્રદર્શન, જાહેર વાંચણશાળા, "મ્યુઝીયમ,"* કે જાહેર બાગો, ઈત્યાદિ ઠેકાણે પોતાના પતિ, અથવા બીજી વધારે ઉંમરની બાનુઓવિના એકલું તેણીઓથી જઈ શકાતું નથી. એમ કરવું એ છટેલપણાંની નિશાની ગણાયછે; તો જોકે તેણી પોતાનીજ ઉંમરની બેહેનપણીઓ, પછી તેણીઓ કુંવારી હોય કે પરણેલી, તોયે તેણીઓસાથે ફરવા જઈ શકેછે. ગ્રહસ્થો પરણેલી બાનુઓની મોલાકાત જોકે તેણીઓનાં રેહેવાનાં મકાનઉપર લઈ શકેછે, તોયે તેમ કરવામાટે તેણીઓના પતિ-

* Museum. ચમત્કારિક પદાર્થોનું સંગ્રહસ્થાન.

ઓને તેવિષે જાણ કરવી અને રજા મેળવવી જોઇએછે. (જુઓ આ પુસ્તકની "પ્રસ્તાવના.")

એક બાનુ એક અજાણ્યા ગ્રહસ્થની મોલાકાતે, પોતાના ધંધાનેસર, અથવા કાંઈ અગત્યનાં કામસર શિવાય જઈ શકતી નથી. એમ કરવું એ માત્ર હલકાંપણાંનીજ નિશાની નથી, પણ તે ઘણું અઘટિતછે. તોપણ યાદ રાખવું, કે એ બાબદમાં ઉંમ્મરતરફ વધારે માનથી જોવામાં આવેછે, અને તેટલામાટે એક વૃદ્ધ વયનો અને કુંવારો ગ્રહસ્થ કોઇપણ પરણેલી બાનુની મોલાકાત લઈ શકેછે, કે જેણીની તે સારીપેઠે ઓળખતો હોય; પણ એવી મોલાકાત રીતસરની મોલાકાત ગણાતી નથી, અને એવી મોલાકાતે ઘણું કરીને હંમેશાં એક અથવા બીજી કોઈ બાબદઉપર તે વૃદ્ધ ગ્રહસ્થની સલાહ પુછવાનેમાટે જવામાં આવેછે; પણ એવી મોલાકાતે આવનારી બાનુ તેણીના પતિની રજાથી આવીછે, એમ અલબતાં તે ગ્રહસ્થે આશા રાખવી જોઇએછે, અને તેણીની એવી મોલાકાતવિષે કોઇને પણ તેણે જણાવવું, એ એક ઘણી શર્મભરેલી લુચ્ચાઈ ગણાયછે.

એક ઈંગ્રેજી બાનુના મોટી ઉંમ્મરના છોકરાઓથી પોતાની માતાની મોલાકાતે આવનારી બાનુનાં દેખતાં માથાં-ઉપર ટોપીસુધાં દિવાનખાનાંમાં દાખલ થઈ શકાતું નથી. તેમ કરવું, અથવા તેણીનાં દેખતાંજ એકાદ "ઈઝી-ચૅર"-ઉપર લાંબા થઇ કોઇ વર્ત્તમાનપત્ર કે ચોપડી વાંચવા બેસી-જવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણવામાં આવેછે, અને તેથી ખુદ માતાને તથા તેણીની મોલાકાતે આવનાર બંનેને અપ-માન કરવાસરખું ગણાયછે. મોલાકાતનીવેળા બેટાઓએ તેમજ બેટીઓએ દિવાનખાનાંમાં દાખલ ન થવું વધારે વિવેકી લાગેછે.

મોટાં થઇને પોતાનીમેળે તેઓ શિખશે, એમ વિચારનારાંઓની મોટી ભુલછે. નાહાનપણે મનઉપર જે સારી અસર થાયછે, તે ઘણી મજબુત હોયછે, અને મોટપણમાં તે સેહેલાઇથી નિકળી શકતી નથી, માટે વિવેકી કાયદાઓ બચપણથીજ બાળકોનાં મનઉપર ઠસાવવાની દરેક વિવેકી માબાપની ફર્જછે. એક કવિ કેહેછે, કે :—

"બાળપણમાં શિખાડયું વેલું આવડે
જેમ ઝાડ કૂમળું અડે નમી પડે."

માબાપના વિવેકઉપર બાળકના વિવેકનો મોટો આધાર રેહેછે, એમાંતો કશો શક નથી. નઠારી ભાષા, કે નઠારી ચાલ બાળકો મુખ્યકરીને માબાપથીજ શિખેછે, જેવિષે ઉપલાજ કવિએ કહ્યુંછે, કે :—

"જેવી મા તેવાં છોરૂ જોવાએ રે
જ્ઞાન હોએ તો જ્ઞાની સુહાએ રે
મુરખી હોએ તો મુરખ તે થાએ,
* * * * * *
ઉછરે છોરૂઓ માની સંભાળ રે
કુમળી ઉંમર આસોડે ગાળે રે
જેવા બોધો તેવાં તેઓ ભાળ."

વળી બીજો એક કવિ કેહેછે, કે :—

"છોરૂં છ યાંને કેળવી
આપે સદગુણ સાજ
શોભી શોભાવે સર્વને
રાખી કુળની લાજ."

માટે માબાપની ફર્જછે, કે બાળકોને નાહાનપણથીજ રૂડી કેળવણી આપી વિવેકી કરવાં.

કોઇ મિત્ર કે ઓળખાણવાળાંઉપર પડેલાં દુઃખને માટે,

કે જેમાં તેનાં કુટુંબમાં થયેલાં કોઈ મરણનું દુઃખ સર્વેથી મુખ્ય ગણાયછે, તેનેમાટે દિલાસો દેવાકાજે પણ તેની મોલાકાત લેવામાં આવેછે. આ મોલાકાત તે બનાવ બન્યાપછી એક અઠવાડિયાંનીઅંદર આપવી જોઇયેછે. એવી મોલાકાતનીવેળા પ્રથમ તમારા નામનો "કાર્ડ" મોકલવો જોઇએછે. અને જો મરણના દિલાસામાટે ગયાં હોય, તો તમારો "કાર્ડ" કાળી શોકની નિશાનીસાથનો હોવો જોઇએ, તથા તમારા પોશાકઉપર પણ સ્હેજ શોકની નિશાની હોવી જોઇએછે; તેમજ ઘરધણીઆણીસાથેની મોલાકાતવેળા તમારી રીતભાત અને વાતચિત ઘણી ગંભીર હોવી જોઇએછે. એવી દિલાસાની મોલાકાતે ઘણુંકરીને સગાંવાહાલાં તથા ઘણાં અતલગનાં મિત્રોજ માત્ર જાયછે, અને તેઓએ બનતાંસુધી તે દુઃખી બનાવની યાદ ઘરધણીઆણીને આપવાથી પરહેજ રેહેવું જોઇએછે.

કોઈ ખુશીભર્યા બનાવનેમાટે મોબારકબાદી આપવાસાર જો મોલાકાતે જવું પડે, તો ઘરધણીઆણીને મળીને તમારી મોબારકબાદી જાહેર કરતાં ઘણાં અંતઃકરણથી ખુશીસાથે તે જાહેર કરવી જોઇએછે. અગરજો તમોને લગ્નનું તેડું આવ્યું હોય, તો પરણનારના માબાપની મોલાકાતે તેઓનાં તેડાંના આભારમાં તે ખુશહાલીભર્યો બનાવ બની ગયાકેડે જવું જોઇએછે. કોઈ ખાનાંની મિજલસમાં જઈ આવ્યાપછી એક અઠવાડિયાંનીઅંદર યજમાનાની મોલાકાતે તમારે જવું જોઇએછે.

મોલાકાતે ગયા હોવ, અને તમારા નામનો "કાર્ડ" લઇને નોકર અંદર ગયો હોય, તેટલાં તમારેથી દિવાનખા-

નાંમાં દાખલ થવાઇ શકાતું નથી, અને ઘરધણીઆણી બોલાવે, તો બારણુંઉપર ટકોરા* મારવાવિના અંદર દાખલ થવું ઘણું અવિવેકી ગણાયછે; પછી મળવા આવનાર અને ઘરધણી યા ઘરધણીઆણીવચ્ચે ગમેએટલી મજબુત મિત્રાઇ હોય, તોયે આ વિવેકઉપર ઘણુંજ ધ્યાંન આપવામાં આવેછે.

અગરજો તમો બંધ ગાડીમાં બેસીને મોલાકાતે ગયાં ન હોય, તો વરસાદની રૂતુમાં મોલાકાતે નહીંજ જાવો, તો સારૂં, કેમકે ભિંજાયલાં અને લોંદાજેવાં લુગડાંસાથે, તથા કાદવથીભરેલાં "બુટ"સાથે જવાથી તમો એક ગ્રહસ્થખાનુનાં દિવાનખાનાંમાંહે બિછાવેલો ગાલીચો, અને ખુરશી કે "સોફા"ની સુંદર બેઠક ખરાબ કરવાવિના રેહેશો નહીં. વળી એવી અવસ્થામાં મોલાકાતે જવાથી તમો પોતે પણ સુઘડ નથી, એવો વિચાર સામાં ધણીનાં મનમાં આવવાવિના રેહેશે નહીં.

વધારે પરોણાંઓવાળાં એક દિવાનખાનાંમાં દાખલ થતાંજ તમોએ તરત ઘરધણીઆણીનીપાસે જવું, અને તેણીને સલામ કરી મળવું, અને ત્યારપછી જે બેઠક તેણી તમોને બતલાવે, ત્યાં બેસવું જોઇએછે. એક ગ્રહસ્થને બેઠક દેખાડવાની અગત્ય નથી. તેણેતો કોઇપણ લાયક ખુરશી લઇને પોતેજ બેસવું, કે જેથી ગ્રહસ્થોની સંભાળ લેવાની અગત્ય અને મેહેનત ઘરધણીઆણીને રેહે નહીં.

* વેલાયતમાં પુષ્કળ થંડી તથા સર્દી હોવાનેલીધે દરેક ઓરડાનાં બારણાંબારી બંધ રાખી મુકવાની ફર્જ પડેછે, અને તેટલામાટે તેમાં દાખલ થવાઆગમજ રજા પુછવાસારૂ બહારથી બારણાંઉપર ટકોરા મારવામાં આવેછે. આ રીત અત્રે પણ હંમણાંહંમણાં દાખલ થઈછે.

મોલાકાતે ગયાં હોવ, અને ઘરધણીઆણી સાથે વાતચિત ચાલતી હોય, તેવેળા ઓરડામાં મુકવામાં આવેલા સામાનની જાણે નોંધ કરતાં હોવ, એવીરીતે ઓરડામાં ઉપરનિચ્ચે, આસપાસ સર્વે ઠેકાણે ટીકીને ઘણીજ ખંતિજાગીથી જોયા કરવું, એ ઘણુંજ અવિવેકી ગણાયછે. તેમજ ત્યાં આવતાં જતાં દરેક જણનાં મોહોડાં ટીકયાં કરવાં, એ પણ ઘણું અવિવેકીછે. તેઉપરથી એમ જણાયછે, કે જાણે ઘરધણીઆણીનાં ઘરમાં કોણ વસેછે, કેટલા નોકરોછે, ઇત્યાદિ જાણવાની તમોને છુપી ઇચ્છા થાયછે.

મોલાકાતે ગયાં હોવ, તેવેળા જે કામમાં ઘરધણીઆણી રોકાયલી હોય, તેઉપર કશીપણ ટીકા કરવી નહીં; અને જો તમારા જવાથી તેણી પોતાનું કામ બંધ કરી બાજુ મેલે, તો તે ચાલુ રાખવામાટે સભ્યતાનેખાતર તેણીને અર્જ કરવી જોઇએછે. અગરજો તેણી કોઇ ચોપડી વાંચતી હોય, તો તે તેણીનીપાસે કદીપણ વાંચવા ઉછીની માંગવી નહીં, એવી ટેવ રાખવાથી જ્યારે પણ તમો કોઇને ત્યાં મોલાકાતે જશો, ત્યારે તમારાં આવવાવિષેની ખબર થતાંજ સામી બાનુઓ પોતાનું કામ, કે હાથમાંની હરકોઇ વસ્તુ તમારેથી છુપાવવાની દોડાદોડ કરશે, એવું ધારીને કે વળી તમો તે માંગશો.

કામકાજવિનાના આળસુ પડોસીને વારંવાર મોલાકાતે આવી કંટાળો આપવાનું ઉત્તેજન આપવું નહીં, અને જો નફટ થઇને દોડીઆવ્યા કરે, તો "ઘરમાં નથી" કરી જણાવી, મોલાકાત લેવાના અખાડા કરવા, કે જેથી તેઓ પોતાનીમેળે પતશે. એટલાસારૂ તેઓની મોલાકાતે તમોએ પોતે પણ બનતાં-સુધી થોડીજવેળા જવું જોઇએછે. એક ડાહી અને પોતાનો

વક્રર સાચવવાને ઇંતેજાર એવી એક જવાન બાનુ મોલાકાતે વારંવાર દોડી જયા કરતી નથી, તેમજ બીજાંઓની મોલાકાત ઘણીવેળા લેવાને ખુશી રેહેતી નથી, પણ જો પોતાની સહીઓ પોતાનાજજેવી ડાહી હોયછે, તો તેણીઓની મોલાકાત મધ્યમસર લેછે.

*** મોલાકાતનેલગતા વધુ વિવેકોવિષે "સવારની મોલાકાત"-વાળાં પ્રકરણમાં વધારે વિગતવારે જણાવ્યામાં આવ્યુંછે.

*** નિચ્ચે જણાવેલી બાબદ મેહેમાન તથા મેહેમાના તેમજ યજમાન અને યજમાના સર્વેને એકસરખીરીતે લાગુ પડેછે.

કેટલાંક કુટુંબોમાં પોતાના મિત્રો અથવા સગાંવાહાલાંઓને પોતાને ઘર, અથવા જો તેઓ દુર રેહેતાં હોયછે, તો ત્યાં થોડાક દહાડા, અઠવાડિયાં, કે મહિના આવી રેહેવાનું તેડું કરવામાં આવેછે. આ ચાલ કોઇપણરીતે ધિક્કારવાજોગ નથી, અને તેમાંથી ઘણુંક ફાયદા થવાની આશા રેહેછે.

જ્યારે તેડું કરવામાં આવેછે, ત્યારે તે કેટલા વખ્તનેમાટેછે તે, તથા જો અગત્ય દિસેછે, તો બીજી બાબદો, જેવીકે આગગાડીનો વખ્ત, કયા "સ્ટેશન"ઉપર ઉતરવું, ઇત્યાદિ બાબદો ખોલાસેવાર લખવામાં આવેછે, કે જેથી પરોણાંને મુસાફરી કરવામાં સુલભ પડેછે. કેટલા વખ્તનેમાટે રેહેવા બોલાવ્યામાં આવેછે, તે જો આગમજથી યજમાન અથવા યજમાના લખી ન જણાવે, તો પરોણાંને બેચેંની રેહેછે. અગરજો એક બાનુને તમો તમારે ત્યાં રેહેવા આવવાનું તેડું કરો, પણ તે કેટલા વખ્તનેમાટેછે, તે જો ન જણાવો, તો તેણી સમજી શકતી નથી, કે

તેડું થોડા દહાડાનેમાટેછે, કે એકાદ અઠવાડિયાંનેમાટેછે, યા એકાદ મહિનાનેમાટેછે, અને તેટલામાટે તેણી પોતાસાથે પોતાના લુગડાં, ઇત્યાદિ સામાન કેટલો લેવો, તેવિષે ગુંચવાયા કરેછે; ત્યારપછી તેણીનીસાથે વસનારાંઓની સલાહ પુછવામાં આવેછે; ઇજનનું કાગજ ફરીફરીથી વાંચી જોવામાં આવેછે, એવી મતલબથી કે કાંઈ વધારે ખુલાસો તેવિષે થાય; દરેક જણ પોતપોતાનું જુદું મત આપેછે; પછી જો તેણી નોતરૂં કબુલ કરી તરતવેળા જાયછે, તો પાછું ફરવાની રજા ક્યારે માગું, તેના શક અને વસવસાનેલીધે તેણીની મજાહ અને ખુશીમાં ઘણી ખલલ થાયછે.

અગરજો તમો તમારે ત્યાં કોઇને પરોણાંતરીકે રેહેવા બોલાવો, તો તમારી મુખ્ય ફર્જ એછે, કે તેઓની (પછી બાનુ હોય કે ગ્રહસ્થ) સગવડઉપર પુરતું ધ્યાન આપવું, અને તેઓસાથે એવીરીતે વર્તવું, કે જાણે તેઓ પોતાનાંજ ઘરમાં રેહેતાં હોવ, એમ તેઓને લાગે. "આએ ઘર તમારૂં પોતાનુંજછે, એમ સમજજો" એટલું કેહેવુંજ કાંઈ બસ નથી. ખોટો દેખાવ ધારણ કરવાનેબદલે તમોએ ખરાંજ મિત્રાઇભર્યાં દિલથી તેઓસાથે વર્તવું જોઇએછે. ગમે તમો મોટા મેહેલમાં રેહેતાં હોવ, યા નાહાની ઝુપડીમાં વસતાં હોવ, તોયે જો તમો તમારે ત્યાં પરોણાંઓને રેહેવા બોલાવો, ત્યારેતો તમારેથી બને તેમ દરેક યુક્તિથી તેઓને તમારી પરોણાગત ખુશ લાગે, એમ કરવાનો યત્ન કરવો જોઇએછે, અને તેમ કરતાં જો તમોને કાંઈ મેહેનત પડે, અથવા ખર્ચ થાય, તો તે પરોણાંઓ ન જાણે એવીરીતે કરવો. કેટલાંકોને આ બંધે બાબદો દેખાડવાની ઘણી હોંસ થાયછે, એવી

મતલબથી, કે તેઓની ઘણી મમતા સામા ધણીઉપરછે, તે તે દેખાડવાથી જણાઈ જાય; પણ એમ વિચારવામાં ભુલછે. તેમકરવાથી ઉલટું તમારાં પરોણાં શર્મમાં પડેછે, અને જો ડાહ્યાં હોયછે, તો તમારી આ હલકાઈ સહન કરવાકરતાં તમારી પરોણાગતમાંથી જલદીથી છુટવાને ઇચ્છેછે, અને ફરીથી તમારૂં તેડું કબુલ કરતાં નથી. અલબતાં, તેઓનો વખત ખુશીમાં અને મોજમજાહમાં જાય, એમ કરવાની તમારી ફર્જ છે; તોયે તે ફર્જ એવીરીતે અદા કરવી, કે પરોણાં જાણે, કે તમો તમારી હંમેશની રીત મુજબ તમારો વખત ગાળોછો, અને તેઓનેખાતર વધુ કશી અગવડ ભોગવતાં નથી, અથવા તમારા વખતનો ભોગ આપતાં નથી. તમારી ચાલચલણ તમારાં પરોણાંઓનાં દેખતાં એવી રાખજો, કે જેથી તેઓ ધારે, કે તેઓની હાજરીથી તમોને ખરેખરો આનંદ ઉપજેછે; તેજપ્રમાણે પરોણાંઓની પણ ફર્જછે, કે પોતાના યજમાનોની સઘળીરીતે સગવડ સાચવવાનો તથા તેઓની પરોણાગતથી તેઓ ઘણાં સંતોષ પામ્યાંછે, એમ દેખાડવાનો યત્ન કરે. વળી તેઓએ પોતાના યજમાનનાં ઘરમાં જાણે પોતાને ઘેર રેહેતાં હોય, એવીરીતે વરતવું જોઇએછે.

જુદાજુદા ધણીઓનાં શોખ જુદાજુદા હોયછે; કોઈ એક રીત અથવા વસ્તુ પસંદ કરેછે, તો બીજો બીજી રીત અને વસ્તુ; એટલામાટે પરોણાંને પસંદ પડતી રીતપ્રમાણે ચાલવાનો વધારે યત્ન કરવો જોઇએછે.

અગરજો તમારો પરોણો તમારાકરતાં ઉતરતી પદવીનો હોય, તોયે જેટલો વખત તે તમારી પરોણાગતનિશ્ચે રેહે, તેટલો

વખ્ત તેને તમારી બરાબરનો ગણવો જોઇએછે, કે જેથી તે પોતાની હલકી પદવીનેમાટે શર્માય નહીં.

કેટલાએક યજમાનોને પોતાના ઓરડા, સામાન, અથવા ખાનાંપિનાંવિષે હંમેશાં હલકો મત જાહેર કર્યા કરવાની ટેવ હોયછે, અને એથી વધારે સારૂં અને ઉંચું પોતાના પરોણાનેમાટે તેઓપાસે ન મલે, તેમાટે પોતાની દિલગીરી વારંવાર જાહેર કર્યા કરેછે. આ વિચારકરતાં વધારે બેવકુફ વિચાર થોડાજ હશે. તેમ વળી બીજા હાથઉપર પોતાનીજ સઘળી વસ્તુઓની પોતેજ વખાણ કર્યા કરવી, એ પણ ઉપલાનાંજેટલુંજ બેવકુફાઇભર્યુંછે. સર્વેથી સરસ રીતતો એજછે, કે તેઓવિષે કશું પણ બોલવુંજ નહીં. તેમજ વળી પોતાના પરોણાને બોહોસ કરીને કોઇ વાની વધારે ખાવાને આગ્રહ કરવો, અથવા તેઓની મરજીઉપરાંત તેઓની રકાબી ખાનાંથી છલોછલ ભર્યા કરવાથી પણ હલકું લાગેછે.

તમારાં પરોણાંઓની મરજી પડે, ત્યાંસુધી તેઓને તમારે ત્યાં રેહેવા દેવાં જોઇએછે. અગરજો તેઓ તમોને છોડી જવાની મરજી જણાવે, પણ તમારી મરજી તેઓને વધુ વખ્ત તમારી પરોણાગતતળે રાખવાની હોય, તો સાફ દિલથી તે તેઓને જણાવજો. પણ જો તેઓ પોતાનો વખ્ત મુકરર કરીનેજ આવ્યાં હોય, અને વધારે વખ્ત રહી ન શકે, ત્યારેતો તેઓનાં જવાબાબે તમારેથી બની શકેએટલી સઘળી તૈયારીઓ કરવી.

અલગતાં, જેટલો વખ્ત તેઓ તમારાં પરોણાંતરીકે રહ્યાં હોય, તેટલા વખ્તમાં તમારી હદની સઘળી જોવાજોગ ઇમારતો, ઇત્યાદિ તેઓને દેખાડવાને તમારે ચુકવું નહીં.

બીજા હાથઉપર પરોણાંઓને પણ લાજેમછે, કે પોતાનાં વખ્તઉપરાંત યજમાનને ત્યાં પડી રેહેવાની શોખાઈ કરવી નહીં, કેમકે કદાચ તેઓનાં જવાપછી બીજાં પરોણાંઓ આવનાર હોય, અને તેટલામાટે તેઓના વધુ વખ્ત રેહેવાથી યજમાનને કેટલીક બાબદમાં અડચણ ખમવી પડેછે, તથા તેઓની ધારેલી ગોઠવણ ઉલટાઈ જાયછે.

યજમાને કદીપણ પોતાનાં બાળકોને પરોણાંના ઓરડામાં જવા દેવાં નહીં. કાંઈ કામનેસારૂ મોકલવામાં આવે, તેશિવાય તેઓએ કદીપણ ત્યાં જવું નહીં, અને તે વખ્તે પણ માંહે દાખલ થવા પેહેલાં તેની રજા પુછીને માંહે દાખલ થવું, એવી ચોકસ આજ્ઞા તેઓને કરવી જોઇએછે. વળી તેઓએ પરોણાંનાં ઓરડાનીપાસે રમવું કે ગડબડ કરવી નહીં; જો તે દિવાનખાનાંમાં આવે, તો ખોળાઉપર ચઢી બેસવું નહીં, કે તેનાં ગજવામાં હાથ ઘાલવો નહીં, કે તેનીકને પૈસા માંગવા નહીં, ઇત્યાદિ બાબદોવિષે બાળકોને સમજાવી રાખવાં જોઈએછે. અગરજો પરોણો તેઓને પૈસા આપે, તો તે તેઓની-જપાસે તરત પાછા મોકલાવી દેવા જોઇએછે.

પરોણાંઓની ફર્જછે, કે પોતાના યજમાનને ત્યાં રેહેવા જવાઆગમજ, જો બની શકતું હોય, તો તેનાં કુટુંબની રીત-ભાતવિષે જેટલી બનેએટલી બાબદથી વાકેફ થવું. ત્યાં મેહેમાનતરીકે રહ્યાં હોવ, ત્યારે રાત્રે સુવા જવાઆગમજ સવારનો નાશતાનો વખ્ત જાણી લેવો, અને તે વખ્તે, તેમજ બીજાં ખાનાંને વખ્તે જમવાના ઓરડામાં આવી હાજર થવાને બની શકે, એટલામાટે પોતાના ખાનગી ઓરડામાં તૈયાર થઈ રેહેવું, કે તેડું આવતાંજ ત્યાં જવાને બની શકે. એવિષે

તથા એવીજ બીજી બાબદોવિષે તમારી ખિદમતમાંહેલા નોકરને પુછીને વાકેફ થઈ રેહેવું.

જોકે કેટલાંક કુટુંબોમાં સૌ પોતપોતાને ગમે તે વખ્તે નાસ્તો લેછે, અને તેઓ ગમે ત્યારે નાસ્તો લે તેની ફિકર નહીં, પણ પરોણાની ફર્જ છે, કે પોતાનો જજમાન તથા જજમાના જે વખ્તે નાસ્તાઉપર બિરાજે, તેજ વખ્તે પોતે પણ હાજર થવું, કે જેથી તેઓસાથે વાતચિત કરવાને તેને બની શકે.

નાસ્તો કરવાપછી પણ મેહેમાને પોતાના યજમાનની હાજરીમાં રેહેવું, કે જો તે તેને કેથે સાથે લઈ જવાનો હોય, અથવા ઘરમાંજ કોઈ રમતગમતમાં યા વાતચિતમાં વખ્ત ગાળવાનો હોય, તો તેમ બની શકે; પણ જો તે કાંઈ કામમાં રોકાતો હોય, ત્યારે તો તેનીપાસેથી રજા માંગી દુર થવું જોઈએછે. તેટલો વખ્ત પરોણાને ગમેતો પોતાને ઘર અથવા મિત્રોઉપર કાગજપત્રો લખવાં, ગમેતો ઘરમાંહેલી "લાઈબ્રેરી"માં* જઈને વાંચવા બેસવું, અથવા કોઈબીજા મિત્રોસાથે ફરવા, ઘોડાઉપર સ્વારી કરવા, અથવા શેકાર કરવા જવું. ટુંકાંમાં, કોઈપણરીતે ઘરમાં નકામાં ભમ્યા કરવાકરતાં પોતાનો વખ્ત સારીરીતે ગાળવો. જેઓ એવીરીતે પોતાનો વખ્ત ગાળવાનેબદલે બધો વખ્ત ઘરમાંહેલી બાનુઓસાથેજ પટપટ કર્યા કરવામાં કાહાડેછે, અથવા આખાં ઘરમાં જ્યાંથી ત્યાં કાંઈ કામકાજવગર રખડયા કરેછે, તેઓને "બીડા"તરીકે ગણવામાં આવેછે. કાંઈજ કરવાનું ન હોય,

* Library. ઘણુંકરીને કેળવાયલા ધણીઓ પોતાના, તથા પોતાના કુટુંબના ઉપયોગનેમાટે પોતાને ત્યાં ચોપડીઓનો એક સંગ્રહ રાખેછે.

તો "બિલિયર્ડ"* રમવાના ઓરડામાં જઈ પોત્તે એકલાએજ માહાવિરો પાડવો, અથવા કામનું બહાનું કાહાડી આસપાસ ફરવા નિકળી પડવું.

બનેએમ ઓછી તસ્દી પોતાના યજમાનને આપવી; તોયે પોતાનેમાટે જે વધુ તસ્દી તેને પડતી હોય, તેમાટે કદીપણ માફ માગવી નહીં, કેમકે જ્યારે તમોને પરોણાતરીકે પોતાને ત્યાં રેહેવા બોલાવે, ત્યારે તમારેમાટે દરેક તસ્દી લેવાની તેની પોતાનીજ ફર્જછે. એવીરીતે માફ માગવાથી એમ જણાયછે, કે જાણે તમારો મિત્ર તમારી પરોણાગત વગરઅડચણે બજાવાને શક્તિવાન નથી.

તમોને વાપરવા આપેલો ઓરડો, તથા ત્યાં મુકેલો સામાન, તેમજ તમારાં પેહેરવાનાં લુગડાં, ઈત્યાદિ, શું તમારૂં પોતાનું કે શું તમારા યજમાનનું સફાઈદાર રાખવાને, અને તેની પુરતી સંભાળ લેવાને અલબતાં તમો વિવેકનીરીતે બંધાયલાછો. અગરજો ત્યાં નોકરની કોતાઈ હોય, તો તમોએ તમારૂં કામ તમારે પોતાને હાથે બજાવવાને શર્માવું નહીં.

અગરજો તમોને તમારીસાથે તમારો પોતાનો નોકર રાખ્યાવિના ચાલતું ન હોય, અને જો તમો કોઈને ત્યાં થોડા દિવસ પરોણાતરીકે રેહેવા જાઓ, તો તમારા નોકરનેસાથે લઈ જવાઆગમજ તમારા યજમાનની તેવિષે મરજી પુછાવીને તેની રજા મેળવવી જોઈએછે.

---

* Billiard. દડા રમવાની આ "ટેબ્લો" વેલાયતનાં ઘણાંખરાં દરેક સારાં ઘરમાં રાખવામાં આવેછે. અત્રે પણ ઘણેક ઠેકાણે એવી "ટેબ્લો" હાલ રાખવામાં આવેછે.

બાનુઓએ યાદ રાખવું, કે જ્યાંસુધી તમોને ઘણાં આગ્રહથી કેહેવામાં આવે નહીં, ત્યાંસુધી કદીપણ તમારાં બાળકોને તમારીસાથે ત્યાં લઇ જતાં ના, કેમકે તેમ કરવાથી તમોને પોતાને તથા તમારા યજમાનને ઘણીકરીતે અડચણો સોસવી પડશે.

અગરજો થોડા વખ્તનેમાટે તમો જતા હોવ, તો નકામા ગાંસડાપોટલા તમારીસાથે લેતા ના, કારણકે તેમકરવાથી પણ ઘણીકરીતે તમારા યજમાનને અડચણમાં પડવું પડેછે. જોઇતોજ સામાન, લુગડાં, ઇત્યાદિ તમારીસાથે રાખજો.

જેટલો વખ્ત તમો કોઇને ત્યાં પરોણાતરીકે ઉતર્યા હોવ, તે વખ્તમાં કોઈ આસપાસ રેહેનારા તમારા બીજા મિત્રોનું જમવાનું કે હરકોઇ બીજું તેડું કબુલ કરવાઆગમજ વિચાર કરજો, કેમકે તમો પોતે તમારા યજમાનના પરોણા થઇ ચુકયાછો, માટે તેને પોતાને પણ જો તમારીસાથે તેડું કરવામાં આવે, તો પછી તેડું કબુલ કરી તેનીસાથે ત્યાં જવામાં અડચણ નથી; પણ જો તેમ કરવાનેબદલે તમો તેડું કબુલ કરી દેવો, તો જાણે એમજ સમજાય, કે તમો મિત્રને ત્યાં નહીં, પણ એકાદ વીસીમાં ઉત્યા હોવ, અને ત્યાં માત્ર સુવાજ રહ્યા હોવ. એમ કરવું ઘણું અવિવેકીછે.

જેવીરીતે ઘરધણીની રજાવિના તમારેથી કોઇને ત્યાં જમવા જઈ શકાતું નથી, તેવીજરીતે તેની રજાવિના તમારા કોઈ મિત્રને તેને ત્યાં સાથે જમવા બોલાવવો, એ પણ એકજાતની અણઘટતી છુટ લેવાબરાબર ગણાયછે.

એમ રેહેવા ગયા હોવ, તેવેળા નાસ્તાની વખ્તે, યા બીજાં કાંઇ ખાનાંની વખ્તે "ટેબલ"ઉપર પદવીપ્રમાણે

બેસવાની કાંઈ જરૂર નથી. જેમજેમ સઘળાં પોતાના ઓરડમાંથી આવતાં જાયછે, તેમતેમ ગમે ત્યાં ખુરશી લઈ બેસી જાયછે, અને નાસ્તાનીવેળા તે દિવસે પેહેલવેહેલાંજ એકબીજાંને ભેટવાથી સલામઅકરામ કરીને લાગલાં જમવા માંડેછે. જેઓ વેળાસર હાજર ન થયાં હોય, તેઓનેમાટે થોભવામાં આવતું નથી.

ટપાલનાં સઘળાં કાગળો એક રૂપાંની રકાબીમાં મુકીને તે સવારનાં નાસ્તાવેળા ઘરધણીનીઆગળ નોકર લાવી હાજર કરેછે. જે સૌસૌનાં કાગળો વેંહેંચી આપેછે. અગરજો નાસ્તાનીવેળા, અથવા બીજી કોઇવેળા તમો જમવા બેઠા હોવ, અને તમારે નામનો પત્ર આવે, તો ઘરધણીઆણીની, અથવા તેણીનેબદલે જે કોઈ બીજી બાનુ વડીતરીકે બિરાજી હોયે, તેણીની રજા પુછીને પછી તે વાંચવો જોઇએછે. અગરજો કોઈ બીજીવેળા તમારે નામનો પત્ર આવેછે, તો ઘરનો નોકર તે તમારા ખાનગી ઓરડામાં લાવી આપી જાયછે. અલબતાં, તમારા ખાનગી ઓરડામાં ગમેતેમ ચાલવાનો તમોને હકછે.

હંમેશાં દરેક વાતે તમારા યજમાનની મરજી સાચવવાની તમારે કોશીશ કરવી જોઇએછે. અગરજો તેઓ ગાડીમાં બેસી ફરવા જવા, ઘોડે બેસી સ્વારી કરવા, પગે ચાલતા ફરવા જવા, અથવા એવીજ કોઇ બીજી ગમતમાં તમોને સામેલ થવાને ફરમાવે, તો તે ઘણું કરીને તમારીજ મજાહનેસારૂ ઉભું કરવામાં આવ્યું હોયછે, માટે તમારે તે તરત ખુશીસાથે કબુલ કરી તેમાં ઉલટથી ભાગ લેવો જોઇએછે, અને તેથી જાણે તમોને આનંદ થતો

હોયએમ દેખાડી, અને ખરેખર તેથી ખુશી થઇ, તમારા યજમાનનું, તથા તેનાં કુટુંબનાં દિલ ખુશી કરવાં જોઇએછે. એમ કરવાથી તમો ગ્રહસ્થમાં ખપશો.

યજમાનની "લાઇબ્રેરી"માંથી જે ગમે તે ચોપડી લઇ ત્યાંજ બેસીને વાંચવી, પણ જો તે તમારા ખાનગી ઓરડામાં વાંચવા લઈ જવાની તમારી મરજી થાય, તો તેવિષે પ્રથમ યજમાનની રજા પુછીને પછી લઇ જવી જોઇએછે, અને તમારે સ્વાધીન આવ્યાપછી તે ખરાબ ન થાય, તેમાટે ઘણી સંભાળ લેવાને તમો બંધાયલાછો. તેટલાસારૂ બનેતો તે ચોપડીનાં પુઠાંઉપર કાગજનું એક બીજું "કવર" કરવું. અગરજો ઉછીની લીધેલી ચોપડીઓ બનેએમ જલદી, અને સારી હાલતમાં પાછી આપી ન શકો, તો તે ઉછીની કોઈ-પાસે માંગતાજ ના. મેલી કરી, પુઠું ભાંજી, પાનાં વાળી, તેની કોરઉપર કાંઇ લખી, કે ઘી તેલનાં ડાઘો પાડીને ચોપડી પાછી આપનાર ઘણી ગંદી ટેવવાળો હોયછે. તેમ વળી "લાઇબ્રેરી"ની "ટેબલ"ઉપર લખીને મુકેલાં કાગજો, કે હિસાબો, અથવા હરકાંઇ ખાનગી લખેલું કદીપણ તેને વાંચવું નહીં. જો કોઈ લખવા બેઠું હોય, તો તેનીપછવાડે ઉભા રેહી તે જે લખે તે વાંચવું, એનાજેવું અવિવેકી બીજું કશું નથી.

અગરજો તમારો કોઈ મિત્ર તમારો ગમેએવો જાની મિત્ર હોય, પણ જો તે તમારા ઘરધણી કે ઘરધણીઆણીનો દુશમન હોય, તો જેટલો વખ્તસુધી તમો તેઓની પરોણાગત-તળે રહો, તેટલો વખ્ત તેનીસાથે કોઇપણ જાતનો વેહેવાર રાખ-વાથી દુર રેહેવું. તેમ ન કરતાં જો તમો તેનીસાથે કાગજ-પત્રનો કે હરકોઈ બીજી જાતનો વેહેવાર રાખો, તો જાણે

દુશમનની છાવણીમાં છુપા જાસુસતરીકે તમો રહ્યા હોવ, એમ લાગશે. માટે બનતાંસુધી અલગ રેહેવું, અને કોઇપિણ બાજુની પક્ષ એંચવી, કે બીજી હરકોઈ રીતે તમારા મનની પસંદગી કોઈ બાજુતરફ દેખાડવી ન જોઇએ. તેમજ તમારા મિત્રે પણ હુલ્લડાઈ કે બેશર્મી કરી તમારી મોલાકાતે પોતાનાં દુશમનનાંજ ઘરમાં આવવાની બેહાઈ કરવી ન જોઇએ. એઉપરથી એમ જણાયછે, કે તમારી કુમકઉપર તમારા યજમાન કે યજમાનાનું દિલ દુઃખાવવાનો તે લાભ લેછે. માટે જો એવીરીતે તેઓનો નાપસંદ કોઈ પુરૂષ, પણ તમારો મિત્ર તમારી મોલાકાતે આવે, તો કામનું બહાનું કાહાડી, કિંવા "ઘરમાં નથી" જણાવી, તેની મોલાકાત લેવાના અખાડા કરવા.

જેટલો વખ્ત પરોણાતરીકે તમો રહ્યા હોવ, તેટલો વખ્તસુધી તમારા કપડાંની ધોવામણ, હજામત, ઇત્યાદિ ખર્ચ તમોએ પોતેજ આપવો જોઇએછે.

જો બની શકે, તો લખવાની એક નાહાની પેટી તેમાં લખવાનો સર્વે સામાન ભરીને સાથે રાખવી. ટપાલની "ટિકેટો" સાથે રાખવાને કદીપણ ચુકવું નહીં, કેમકે એવી વખ્તે તેઓનો ઘણો ખપ પડેછે, અને મેજબાન કે મેજબાનાપાસે તે વારંવાર માંગવા જવાની ફર્જ પડેછે, કે જેથી તેઓને નાહેકની તસ્દી પડેછે. સાધારણ વસ્તુઓ જેવીકે શાઈ, કલમ, કાગજ, ઇત્યાદિ જો તમો સાથે ન રાખો, તો તે જોઇતીવેળા માંગવા જવું પડેછે, અને તેથી નઠારૂં લાગેછે, માટે એવો થોડાક જોઇતો સામાન સાથે રાખવો ઘણો અગત્યનોછે. બાનુઓએ શિવ્વાભરવાનેલગતો જરૂરનો સામાન પણ સાથે રાખવો ઘણો જરૂરનોછે. એવીરીતે કંટાળો આપવાથી ઘણાંક

પરોણાંઓ જેઓ બીજી ઘણીક બાબદોમાં ગમતાં થઈ પડવાં જોઇએ, તેઓ એવાં નજીવાં કારણોનેલીધે અણગમતાં થઈ પડેછે.

ચોક્કસ કુટુંબોમાં પોતાના ચોક્કસ રિવાજો હોયછે, જે-વીષે કોઈપણ પરોણાએ બહાર કોઈઆગળ વાત કરવી ન જોઇએ. એમ કરવાથી વિશ્વાસઘાત કીધેલો ગણાયછે, કેમકે તમો તેઓના પરોણાતરીકે રહી, તેઓની માયા મેહેરબાનીનો લાભ લેવાપછી, જો કોઇપણ એવી વાત બહાર જણાવો, કે જેથી તેઓને જરાપણ નઠારૂં લાગે, તો તેથી તમો પરોણાના નામને એબ લગાડોછો.

બનતાંસુધી યજમાનનાં ઘરના નોકરોને રોકવા નહીં, તેમજ પોતાની પતરાજી દેખાડવાસારૂ તેઓને નકામી તસ્દી આપ્યા કરવી નહીં. નોકરોએ કીધેલી તમારી સેવાના બદ-લામાં કાંઈ બખશેશ આપવાનો ચાલછે. જોકે આ ચાલ ઘણાંક વિવેકી ગ્રહસ્થો અને બાનુઓ નઠારો ગણેછે, અને તે બંધ થયેલો જોવાને ચાહેછે, તોયે તેવિષે હજી કશો અટકાવ થયેલો ન હોવાથી, તેમ કરવાની પરોણાને ફર્જ પડેછે. તેમ કરવું કે નહીં, તે પરોણાનાં ગજવાંઉપર, તેની મરજીઉપર, અને તે કેટલો વખ્ત પરોણાતરીકે રહ્યો હતો, તેઉપર આધાર રાખેછે. તોયે તેઓને ખુશી કરવામાં કશું અણઘટતું કે અવિવેકી નથી.

જેટલો વખ્ત તમો કોઇને ત્યાં પરોણાતરીકે રહ્યા હોવ, તેટલો વખ્ત જો તમોને તમારો યજમાન નાટકમાં, જળસામાં, કે હરકોઇ એવાં ગમતનાં ઠેકાણાંઉપર પોતાનીસાથે લઇ જાય, તો તેમ કરતાં જે સઘળો ખર્ચ થાય, તે યજમાનનેજ આપવા દેવો, અને તે આપવાની તમોએ કદીપણ માગણી કરવી

નહીં, એમ કરવું એ તેને અપમાન આપવાબરાબરછે, કેમકે તમો તેના પરોણાછો, અને તમોને રાખવા, ખવાડવા, અને સાથે ગમત આપવાને તે બંધાયલોછે. પણ જો તમો યજમાનાને, અથવા તેણીની બેટીઓને તમારીસાથે કોઇ એવે ઠેકાણે લઈજાવો, ત્યારેતો તેણીઓનો તેમજ તમારો પોતાનો ખર્ચ તમોએજ આપવો પડેછે. એવીવેળા ગાડીભાડું વટીક તમારેજ આપવું જોઇએછે.

દરેકરીતે યજમાનનાં ઘરમાં ચાલતા કાયદાઓ તથા રીત-ભાતો એક પરોણાએ સાચવવાની ફર્જછે, અને તે જાણવા-માટે આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે ઘરના નોકરને પોતે પુછીને, અથવા સાથે જો પોતાનો ખાનગી નોકર લાવ્યામાં આવ્યો હોય, તો તેનીમારફતે યજમાનના નોકરથી ખબર મેળવીને જાણીતા થઈ તેપ્રમાણે વંર્તવું જોઇએછે.

જેવું જણાય કે સુવા જવાનો વખ્ત થયોછે, પણ તમારે-લીધે કુટુંબનાં સર્વે જણાં જાગ્યા કરેછે, તો તમોએજ ઉઠીને સલામઅકરામ કરી તમારા ખાનગી ઓરડામાં જવું.

અલબતાં, થોડાજ પરોણાઓ એવા હશે, કે જેઓ પોતાના યજમાનનું ઘર છોડી જતીવેળા પોતાની દિલગીરી જાહેર કરવાને, અને પોતાઉપર થયેલો ઉપકાર કબુલ કરવાને ભુલી જાય. તોયે એમ ઘણીવાર બનેછે, માટે તેમ ન બને એટલાસારૂ સભ્યતાખાતર ચોંપ રાખવી જોઇએછે; પણ તે દિલગીરી કે ઉપકાર જાહેર કરતાં કોઈ નાહાનું જેવું આગમ-જથી ગોખી રાખેલું ભાષણ કરવાની અગત્ય નથી. ફકત પોતાની લાગણી બનેએમ થોડા અને સાદા બોલોમાં જાહેર કરવી, એટલે થયું. વળી તમારે ઘર સલામત પોહોંચવાપછી

તેવિષે તમારા યજમાનને જણાવવાની યાદ રાખવી; મુખ્ય-કરીને બાનુઓએ તો તેમ કરવાને કદી ચુકવું નહીં. તેમ જણાવતાં જો તેઓની પરોણાગતથી તમોને ઉપજેલી ખુશી, તથા તેઓના થયેલા ઉપકારવિષે તમો સ્હેજ ઈસારો કરશો, તો તેથી વધારે સારૂં લાગશે.

મંડળીને સાથે જોડી રાખવામાટે એક કલ્પિત સાંકળ ઘણીક કડીઓની બનેલીછે, અને આ કડીઓને હંમેશાં ચળકતી રાખવાને તમોએ તમારો ભાગ બજાવવો જોઈએછે, અને હંમેશાં ચોકાસી રાખવી જોઇએછે, કે તમારા અવિવેકથી, હુલ્લડાઈથી, નાદાનીથી, કે તમારા હરકોઈ બીજા દુર્ગુણથી તે કડીઓઉપર કાટ ન ચઢે, અને તેઓમાં ફાટ ન પડે.

પ્રકરણ ૫.

સવારની મોલાકાત.

(Morning Call=મૉરનિંગ કૉલ.)

આ પ્રકરણ શુરૂ કરવાઅગાઉ જણાવવાની અગત્યછે, કે જેવીરીતે વિવેકના કાયદાઓઉપર સુધરેલી પ્રજાઓ અમલ કરેછે, તેવીજરીતે તેઓના નોકરોને પણ તરબિયત આપેલી હોયછે, કે જેથી તે કાયદાઓ સારીરીતે અમલમાં લાવી શકાય. નોકરોને કેટલું કરવાનું, યાદ રાખવાનું, તથા ધ્યાન આપવાનુંછે, તેનો કાંઇક ખ્યાલ આ પ્રકરણ વાંચવાથી આવશે.

સવારની મોલાકાતે બપોરનું ખાનું* લેવાઆગમજ જવામાં આવેછે, અને તે સાંઝનાં† ત્રણથી છ વાગતા-સુધીમાં લેવામાં આવેછે. જે મોલાકાત બપોરના એક વાગતાનીઆગમજ લેવામાં આવેછે, તે સવારની મોલાકાત-તરીકે ગણાતી નથી, કારણકે તેવી મોલાકાત ઘણાં અતસ-

---

* Dinner=“ડિનર.” રાતનાં ખાનાંને Supper=“સપર” કરી કેહેછે.

† ઉપલી બાબદમાં જણાવેલા સઘળા વખ્તો “ઇંગલાંડ”નાછે, અને તેટલામાટે તે વખ્તો તથા અત્રેના વખ્તોવચ્ચે ફર્ક પડેછે.

ગનાં મિત્રોથીજ લેવાઈ શકાયછે, અને તેટલામાટે વિવેકનીરીતે જોતાં તે ખરી સવારની મોલાકાતતરીકે ગણાતી નથી. મોલાકાતે જનાર તથા જેની મોલાકાતે જવામાં આવે, તેઓ-વચ્ચેની વધતીઓછી મિત્રાઇઉપર વખતનો ઘણોખરો આધાર રહેછે, પણ જો રીતિસર મોલાકાતે જવું હોય, તો વિવેકના ધારાપ્રમાણે ઉપર જણાવ્યામુજબ સાંઝનાં ત્રણથી છ વાગતા-સુધીમાં જવું જોઇએછે. રસમપ્રમાણે સખ્તરીતે ચાલતાં મોલા-કાતે જવાનો વખત સાંઝનાં ત્રણથી ચાર વાગતાસુધીનો; અને અર્ધી રસમ તથા અર્ધી મિત્રાઇતરીકે ચાલતાં ચારથી પાંચ વાગતાસુધીનો; અને જો ઘણી મિત્રાઈ હોય, તો રસમ એક બાજુએ મુકીને પાંચથી છ વાગતાસુધીનો વખત મોલાકાતને-માટે હોયછે.

રવિવારે મોલાકાત લેવી કે નહીં, તેવિષે ઘણો મતફેરછે. વિવેકપ્રમાણે બાનુઓ રવિવારે કદીપણ મોલાકાતે જતી નથી; તેમજ માત્ર ઓળખાણપિછાનવાળાંઓએ પણ રવિવારે મોલા-કાતે જવું, એ જોઇએ તેકરતાં વધારે છુટ લીધેલી ગણાયછે, પણ જો સામી બાજુવાળાં આગ્રહથી તેમ કરવાને ખુશી દેખાડે, તો પછી રવિવારે પણ મોલાકાત લીધેલી ખોટી ગણાય નહીં. વળી તેથીઉલટું ઘણાં મિત્રાઇવાળાંઓ પોતપોતામાં ખાસકરીને રવિવારેજ મોલાકાત લેછે, અને તેટલામાટે બાનુઓ અને ગ્રહસ્થો, મુખ્યકરીને ગ્રહસ્થો, પોતાનો મોલા-કાતનો વખત રવિવારને દિને લંબાવીને બપોરના ત્રણથી છ વાગતાસુધીનો રાખેછે.

નિયમિત વખતની મોલાકાતઉપર ઘણું ધ્યાન આપવું જોઇએછે. કેટલાકો જેઓ સારીરીતે જાણેછે, કે કયે વખતે

મોલાકાતે જવું, તેછતાં પોતાને પુષ્કળ ફુરસદ હોવાનેલીધે અને વાતચિતમાં પોતાની સઘળી હુશીયારી બતલાવવાને-માટે, ગમે ત્યારે અને ગમેએટલો વખ્ત પોતાના મિત્રોને ત્યાં જઇને ધામો નાખેછે. એવા મોલાકાતે આવનારાઓ "કાળાં માથ ટાહેલાં," "મિજાંના ખીમા," કે "સો વર્ષનાં મેળાં"ને નામે ઓળખાયછે! જોકે બહારથી તો તેઓને આવકાર દેવામાં આવેછે, તોપણ અંદરખાનેથી તેઓને ઘણા ધિક્કાર-વામાં આવેછે. વખ્તસર મોલાકાતે ન આવવાથી, તેઓ ઘરધણી-આણીને અતિશય અડચણમાં નાખેછે. દરેક કુટુંબને પોતાનાં ઘરનેલગતું કામકાજ કરવાનું હોયછે. કોઈ માતા પોતાનાં બચ્ચાં-ઓને પાઠ કરાવેછે, તો કોઇ ઘરખાટલામાં પોતાનો સવારનો વખ્ત રોકેછે. વળી કેટલીએક બાનુઓ ઝાડપાનની શોકીન હોયછે, તો કોઇ ગાયન અને ચિતારકામ કરવાને ઉલટ ધરા-વેછે, તેટલામાટે એવા "કાળાં માથ ટાહેલાં," પછી તેઓ દુનિયાદારીથી ગમેએવા માહીતગાર હોય, કે મળતાવડા સ્વ-ભાવના હોય, તોયે જો જયારે ને ત્યારે આવીને ધામો નાખે, તો તેઓથી કોણ કંટાળ્યાવિના ન રેહે? તેઓ ત્યાંથી વખ્ત થઇ જવાછતાં પતતાં નથી, અને પોતાનો લવલવારો એક ઠેકાણે પુરો થાયછે, કે તેજ ફરીથી કોઈ બીજા મિત્રને ઘર કરવાને પછી રજા લેછે, અને "હું ધારૂંછું, કે મેં તમોને ઘણો વખ્ત રોકયાછે," કે "હું આશા રાખુંછું, કે હું ઘણો લાંબો વખ્તતો લાં નથી રહ્યો?" ઇત્યાદિ વાકયો-થી પોતાની દિલગીરી જણાવીને પછી ત્યાંથી જાયછે.

જોકે એક વિવેકી બાનુ કે ગ્રહસ્થ પોતાના ગમેએવી પદવીના પરોણાને ગમેતે વખ્ત તે આવે, તોયે આદરમાન

આપેછે, તોપણ જો તમારી રોકાણનેલીધે તમોને એવી રીતસર આપવામાં આવતી મોલાકાતો લેવાને પુરતો અવકાશ ન હોય, તો તમારા નોકરને કહી મુકવું, કે મોલાકાતે આવનારાંઓને તમો "ઘરમાં નથી" કરી કેહે; પણ જો તેમ કેહેવાને તમો ભુલી ગયાં હોવ, કે તમારો નોકર ગફલતીથી તેઓને અંદર લાવે, ત્યારેતો તેઓને મેટવાની તમારી ફર્જ છે. પછી તેમ કરતાં તમોને ગમેએવી અડચણ ખમવી પડે, તોયે ફિકર નહીં.

ઘણી ઘણીઆણી કોઇજવેળા સાથે મોલાકાતે જાયછે, પણ ઘણુંકરીને તો તેઓસાથે જતાં નથી. બાનુ ઘણુંકરીને પોતે એકલીજ મોલાકાતે જાયછે; પણ જો તેણીની એકાદ મોટી ઉંમ્મરની બેટી હોયછે, તો તે તેણીનીસાથે જાયછે. ઘણીકવેળા બે બાનુઓ, કે જેણી બંધે ઘરઘણીઆણીની ઓળખાણવાળી હોયછે, તેણીઓ સાથે મોલાકાતે જાયછે. બાપ, મા, અને છોકરીઓનું એક આખું કુટુંબ શેહેરમાં ઘણી અગત્યશિવાય કદાચજ સાથે મોલાકાતે જાયછે; પણ તેમ ગામડામાં થઇ શકેછે, કેમકે ત્યાંનો વિવેક તેવોજછે.

અગરજો એક બાનુ બીજી ઓળખાણવાળી બાનુની મોલાકાતે ગાડીમાં ગઈ હોયછે, ત્યારેતો તેણીનીસાથનો નોકર સામી બાનુના નોકરને પ્રશ્ન પુછેછે, કે "મિસિસ———ઘરમાંછે?" પણ જો તેણી પગે ચાલતી મોલાકાતે આવી હોયછે, તો ઉપલો પ્રશ્ન તેણી પોતેજ કરેછે. અગરજો સામો નોકર વિવેકી હોયછે, તો માત્ર "હા, બાઇ," અથવા "ઘરમાં નથી, બાઇ" શિવાય પોતાની બાઈનાં ઘરનેલગતું, યા તેણી કયાં ગઇછે, ઇત્યાદિ બીજું

કશું વધુ બોલતો નથી; તેજરીતે મોલાકાતે જનારી બાનુ અથવા ગ્રહસ્થે પણ તેણી કયારે પાછી ફરશે, ઇત્યાદિ પ્રશ્નો કદીપણ નોકરને પુછવા નહીં. એમ કરવું ઘણું ગેરસભ્યતાઇભરેલું છે. અગરજો "ઘરમાં નથી" એમ જણાવ્યામાં આવે, તો તે બાનુએ "કાર્ડ"નીબાબદમાં જણાવ્યાપ્રમાણે પોતાનો "કાર્ડ" મુકી આવવો; પણ જો જે બાનુની મોલાકાતે તેણી અથવા તે ગયો હોય, તેણી ઘરમાંજ હોય, તો કાંઇપણ વધુ બોલવાવગર ઘરમાં દાખલ થવું, અને નોકર તેણીને અથવા તેને રસ્તો બતલાવે, ત્યાં તેનીપછવાડે જવું. નોકર તેણીને અથવા તેને દિવાનખાનાંમાં લઈ જશે. પછી ગમે એવીરીતે તેઓ ઘરથી જાણીતાં હોય, તોયે નોકરે રસ્તો બતલાવવોજ જોઇએછે, અને પછી તેણીના અથવા તેના આવવાવિષે ઘરધણીઆણીને જાણ કરવી જોઇએછે. મા અથવા બેહેનો, યા એવાંજ કોઈ અતલગનાં સંબંધશિવાય દરેક બીજી વખ્તે એજપ્રમાણે વિવેક સાચવવો જોઈએછે. દિવાનખાનાંના દરવાજાઉપર જઈ પોહોંચ્યાપછી મોલાકાતે આવનારી બાનુએ અથવા ગ્રહસ્થે પોતાનું નામ નોકરને જણાવવું કે "મિસિસ———," અથવા "મિ૦———." બસ એટલુંજ બોલવું. "મારું નામ સ્મિથછે," એમ કેહેવું, અને "મિ૦" અથવા "મિસિસ"-વગર નામ બોલવું, એ ઘણું હલકુંછે.

અગરજો મોલાકાતે આવનાર "ઑનરેબલ" હોય, તો તે પોતાનાં નામસાથે જણાવવાની કશી અગત્ય નથી. પણ તેશિવાય બીજા સઘળા મોટા ખિતાબો નામ જણાવતીવેળા બોલવા જોઇએછે. ખિતાબસાથનું આખું નામ પોતાના

"કાર્ડ"ઉપર છાપેલું હોયછે. (જુઓ "કાર્ડ"ની બાબદ.) એક બાનુએ કે ગ્રહસ્થે જો ઘરધણીઆણી ઘરમાં હોય, તો કદીપણ પોતાનો "કાર્ડ" નોકરને આપવો નહીં. એમકરવું ઘણું ખોટું છે.

ઇંગ્રેજી વિવેકપ્રમાણે મોલાકાતે આવનાર ગ્રહસ્થ દિવાનખાનાંમાં જ્યાંસુધી ઘરધણીઆણીની મોલાકાત લઈને "શેક-હાંડ" કરે નહીં, ત્યાંસુધી પોતાની ટોપી હાથમાંજ પકડી રાખેછે, કેમકે જ્યાંતુલીક તે દિવાનખાનાંમાં હોય, ત્યાંતુલીક તેનેથી તે પેહેરી શકાતી નથી, કારણકે એક ઘરધણીઆણીની હજુરમાં તેણીનાં ઘરમાં એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થથી ટોપી માથાંઉપર રાખી મુકી શકાતી નથી. તેમજ દિવાનખાનાંમાં ટોપી મુકીને અંદર આવવું, એ પણ એક જાતની છુટ લીધેલી, અને અવિવેકી ગણાયછે. એકજ ઘરમાં સાથે વસ્તા એક કુટુંબનાં પુરૂષો પોતાની ટોપી દિવાનખાનાંમાં મુકી શકેછે, અથવા પોતાનીસાથે ટોપી લેવાવિના બેસ્વાઉઠવાના ઓરડામાં દાખલ થઈ શકેછે. દિવાનખાનાંમાં ટોપી ટાંગી આવવાથી એમ જણાયછે, કે તે ટોપી પેહેરનાર ઘરમાંજછે.

સાંઝનાં પાંચ વાગતે બોલાવવામાં આવેલી "ટી-પાર્ટી"* નાસ્તો કરવાનું નોતરૂં, બપોરની ખાનાંની મિજલસ, વતરોગેમાં આ વિવેકથી ઉલટીજરીતે કરવામાં આવેછે, યાને તેવેળા પરોણાઓ પોતાની ટોપી દિવાનખાનાંમાં મુકીને અંદર દાખલ થાયછે.

"ઇંગ્લાંડ"માં ઘણુંકરીને ગ્રહસ્થો અને બાનુઓએ

* Tea-Party.

હાથમાં મોજાં* પેહેરી ફરવાનો ચાલછે, અને મોલાકાતનીવેળાએ બેસવાના ઓરડામાં દાખલ થતાં એક ગ્રહસ્થ જમણા હાથનું મોજું કાહાડી નાખેછે, પણ જો તે કાહાડી ન નાખવાનેબદલે પેહેરેલુંજ રાખવા ચાહાતો હોય, તો જોકે તેથી સભ્યતાભરેલું લાગતું નથી, તોપે મોજાંસુધાંજ એક બાનુસાથે "શેક-હાંડ" કરતીવેળા તેણે માફ માગવાની, અથવા મોજું રેહેવા દેવાવિષે કશો પણ ઇસારો કરવાની અગત્ય નથી.

મોલાકાત કરવાના તથા નાશ્તો કરવાના વખતનીઆગમજથી ઘરધણીઆણીએ પોતાના નોકરને ચેતાવી મુકવું જોઇએછે, કે જો કોઈ મોલાકાતે આવે, તો તેને શો ઉત્તર દેવો.

"**ઘરમાં નથી**" એટલેકે મળવા આવનારાંઓની મોલાકાત લેવાની મરજી નથી, માટે જો ઘરમાં હોવાછતાં "ઘરમાં નથી" એમ નોકર જણાવે, તો તેથી કાંઇ જુઠું બોલેલું ગણાતું નથી, પણ તેની મતલબ એમજ, કે કોઈ કારણ કે કારણોનેલીધે મળવા આવનારાંઓને ભેટી શકાતું નથી. શામાટે મોલાકાત લેવામાં આવતી નથી, ઇત્યાદિ સઘળું મોલાકાતે આવનારાંઓને સમજાવા જવું ઘણું અગવડનું અને મેહેનતનું કામ થઇ પડેછે, અને તેટલામાટે "ઘરમાં નથી" એટલુંજ માત્ર કેહેવામાં આવે, તો મોલાકાતે આવનારાંઓએ સમજી જવું જોઇએછે. પણ જો તેમ નોકરને આગમજથી ચેતાવી રાખવામાં આવ્યું ન હોય, અને

---

* Gloves, mittens, or mitts="ગ્લવ્ઝ, મિટન્સ," અથવા "મિટસ." આંગળાંસાથનાં હાથનાં મોજાંને "ગ્લવ્ઝ" કેહેછે, પણ આંગળાંવિનાનાં અથવા અર્ધાં આંગળાંનાં મોજાંને "મિટન્સ" અથવા "મિટસ" કરી કેહેવામાં આવેછે.

કોઇ બાનુ મળવા આવે, અને નોકરથી ખબર કાહાડતાં તે એકદમ "ઘરમાં નથી" જણાવવાનેબદલે "હું ખબર કાહાડી આવું, બાઈ," કે એવોજ કોઈ ભાંગોતુટો ઉત્તર આપ્યાપછી ઉપર જઈ પોતાની બાઇને પુછી આવીનેપછી જણાવે કે "ઘરમાં નથી," તો તે એક જાતનું અપમાન ગણવામાં આવેછે, અને બધા મળવા આવનારાંઓનેબદલે તેણીનેજ મળવાસાર ના પાડવામાં આવ્યું છે, એમ તેણી સમજેછે. વળી નોકર પોતાની બાઇને પુછવા જાય, તેટલો વખ્ત મળવા આવનારી બાનુને દરવાજાઉપર ગાડીમાં, અથવા દિવાનખાનાંમાં ખોટી થવું પડેછે, અને તે પણ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. જો એક બાનુ મોલાકાત લેવાની ન હોય, તો તેણીએ બનતાંસુધી પોતાની મોલાકાતે આવનારાંઓની નજરથી દુર રેહેવાનો યત્ન કરવો જોઇએછે.

અગરજો એક બાનુ બહાર જવામાટે તૈયાર થતી હોય, અને તેટલાં જો કોઇ બીજી બાનુ મળવા આવે, તો નોકરે તેણીને તેવિષે ખુલ્લું જણાવવું જોઇએછે. પછી જો ઘણું અગત્યનું કામ હોય, તોજ મોલાકાતે આવનારી બાનુએ ઘરધણીઆણીને તસ્દી આપવી, નહીંતો માત્ર "કાર્ડ" મુકીને તે વખ્તે જતાં રેહેવું વધારે ડાહાપણભર્યું છે.

અગરજો એક બાનુ બીજી બાનુસાથે મોલાકાત લેતી હોય, તેટલાંજ કોઇ ત્રીજી બાનુ મળવા આવે, તો નોકરે તેવિષે ત્રીજી મળવા આવનાર બાનુને કશું જણાવવાની અગત્ય નથી, પણ તેણીને પણ દિવાનખાનાંમાં બેસાડીને તેવિષે પોતાની બાઇને ખબર કરવી જોઇએછે.

જે દિવસે એક બાનુ પોતાને ત્યાં મળવા આવનારાંઓની

મોલાકાત લેવાની હોય, તે દિવસે બનતાંસુધી તેણીએ પોતાનાં દિવાનખાનાંમાંજ હાજર રેહેવું, કે જેથી જો કોઇ મળવા આવે, તો તેઓને તરત આવકાર દેવાને બની શકે. મોલાકાતે આવનારને જોતાંજ તેણીએ ઉભાં થઇ, સામે આવી, તેણીની અથવા તેની સાથે "શેક-હાંડ" કરવી જોઇએછે. તેણીએ પોતાને ત્યાં આવનારને બેસવા ફરમાવવું નહીં, પણ પોતેજ એકદમ બેસી જવું, કે જેથી મોલાકાતે આવનાર પણ જો સારી તરબિયત પામેલી બાનુ અથવા ગ્રહસ્થ હશે, તો તરત ઘરધણીઆણીની જેમ બનેએમ નજદીકમાં બેસશેજ. પણ જો મોલાકાતે આવનારી બાનુ તેમ ન કરે, તો ઘરધણીઆણીએ "સોફા"ઉપર બેસવાને તેણીને અર્જ કરવી. અગરજો મોલાકાતે આવનારી બાનુ કે ગ્રહસ્થ વૃદ્ધ ઉંમ્મરનાં હોય, તો તેઓને એક "ઇઝી-ચૅર"-ઉપર બેસવાને અર્જ કરવી. તેમ કરવાને જો તેઓ સભ્યતાનેખાતર ના પાડે, તો બોહોસ કરીને બેસાડી, તેઓની નજદીકમાં પોતે જઈ બેસવું જોઇએછે. અગરજો ઘણી બાનુઓ સાથે આવે, તો તેણીની દરેકની ઉંમ્મર અને પદવીપ્રમાણે લાયક માન આપવું, અને દરેકને સગવડભરેલી જગ્યાએ બેસાડવી.

અગરજો એક જવાન બાનુ મોલાકાતે પેહેલી આવીને બેઠેલી હોય, અને તેટલાં જો બીજી કોઈ વધારે ઉંમ્મરની બાનુ મોલાકાતે આવે, તો પેહેલી બાનુની ફર્જછે, કે પોતે ઉઠીને તેણીને પોતાની જગ્યા લેવાની નમનતાઇસાથે અર્જ કરવી, અને પોતે બીજી જગ્યાઉપર જઈ બેસવું.

એક ઘરધણીઆણીએ કે તેણીને મળવા આવનારે

મોલાકાતનીવેળા ઘણી ગડબડ કે ખોટા દેખાવો કરવાનો યત્ન કરવો, એ હલકાઈની નિશાનીછે. એવાં ગડબડ કરનારાંઓ ઘણુંકરીને હલકા વર્ગનાં લોકો હોયછે, કે જેઓ વગરમોભાએ, અને વગરસાવધપણે પોતાને ચંચળ દેખાડવામાટે ખાલી ગડબડાટ કરી મુકેછે. એઉપરથી જણાયછે, કે તેઓને મંડળીમાં ફરવાની ટેવ નથી.

ઘરધણીઆણીએ પોતાને ત્યાં મોલાકાતે આવનારાંઓને "આલબમો," "ફોટોગ્રાફો," ચોપડીઓ, ચિત્રોવાળાં વર્તમાનપત્રો, ચિતારાના નમુનાઓ, કે પોતાનાં કુટુંબનાંઓએ હુનરસંબંધી કીધેલી કાંઇપણ કોશીશનાં નમુના દેખાડવાની પેહેલ કાહાડવી નહીં.

અગરજો ઘરધણીઆણી અને મોલાકાતે આવનારવચ્ચે ઘણો ઘરોબો ન હોવાનેલીધે, જો કુટુંબકબીલાનેલગતી વાતચિત થઈ શકે નહીં, તો બીજી સાધારણ બાબદો અને ગામગપાટાઉપરજ સબુરી પકડવી જોઇએછે.

જે બાનુને મંડળીમાં ફરવાની ટેવ હોતી નથી, અને જેણી બીજી કોઇરીતે વાત કરી શકતી નથી, તેણીજ ઘણુંકરીને એવીરીતે થોડા ઘરોબાવાળાં મોલાકાતે આવનારસાથે પોતાનાં ઘરને, પોતાનાં કુટુંબને, અને સંધી પોતાનેજલગતી વાતો કર્યા કરેછે, કે જે જોકે સામાં ધણીઓ કદાચ સભ્યતાનેખાતર ઉલટનું ડોળ દેખાડીને સાંભળેછે, તોયેપણ અંદરખાનેથી તેઓને કંટાળો ઉપજેછે, અને તેઓની મોલાકાત તેઓને પોતાનેજ ભારી પડેછે.

થોડા ઘરોબાવાળાં મોલાકાતે આવનારે પા કલાકથી વધુ વખત ઘરધણીઆણીને ત્યાં થોબવું નહીં, અને તે પા

કલાક ઘરધણીઆણીએ બનતાંસુધી પોતાના પરોણાંને ખુશ લાગે એવીરીતે વાતચિત, વગેરેથી પસાર કરવો. ઘરધણીઆણીએ કદીપણ પોતાને ત્યાં મોલાકાતે આવનારને કાંઈ ખાવાપીવા, વગેરેનેમાટે પુછવું નહીં, જેમકે "જરા 'વાઇન' ને 'બિસ્કિટ' લેશો?" અથવા "'વાઈન' ને જરા 'કેક' ખાશો?" ઇત્યાદિ. એમ કરવું વિવેકથીઉલટું છે. સવારની મોલાકાતવેળા માત્ર ચાશિવાય બીજું કશુંપણ પુછવાનો ચાલ નથી, કેમકે મોલાકાતે આવનારને એશિવાય બીજાં કશાંની અગત્ય હોતી નથી. તોપણ જો મોલાકાતે આવનાર દુરને તફાવતેથી આવેલું તમો જાણો, ત્યારેતો નાશ્તો કરવામાટે અર્જ કરવી વાજબી લાગેછે. પણ જો નજદીકથી આવેલું હોય, ત્યારેતો એમ પુછવામાં આવતું નથી. તોયે મોલાકાતે આવનાર જો વૃદ્ધ ઉંમ્મરનું અને નબળું હોય, તો તેને સાથે નાસ્તો કરવા બેસવાની અર્જ કરવી, એ ઘણું સભ્યતાનું કામછે. વિવેકનો દરેક કાયદો વૃદ્ધ ઉંમ્મરનાંઓતરફ માનથી જોવાને દરેક વિવેકી બાનુ કે ગ્રહસ્થને ફરમાવેછે.

ઘરધણીઆણીએ પોતાને હાથે ચા પ્યાલાંઓમાં નામવી, અને જો મોલાકાતનીવેળા કોઇ ગ્રહસ્થ હાજર હોય, તો તેણે ઘરધણીઆણીએ નામીને તૈયાર કીધેલી ચાનાં પ્યાલાં મોલાકાતે આવનારી બાનુઓમાં વેંહેંચવાં જોઇએછે; પણ જો ત્યાં કોઇપણ ગ્રહસ્થ હાજર ન હોય, ત્યારેતો ઘરધણીઆણીએ પોતે તેમ કરવું, અને ત્યારપછી ખાંડ તથા દુધ*

* ઇંગ્રેજોમાં ચા પિરસ્તીવેળા ખાંડ તથા દુધ છુટાં આપવામાં આવેછે, કે જેથી ચા પીનાર પોતાની મરજીમુજબ તે ઓછુંવધતું લઇ શકે.

લઇ જઇને મોલાકાતે આવનારાઓને આપવું; પણ જો તેણી પોતેજ ખાંડ તથા દુધ નાખીને ચા તૈયાર કરી તે મોલાકાતે આવનારાઓને આપતી હોય, ત્યારેતો ખાંડ તથા દુધવિષે દરેક જણને પુછવાની તેણીની ફર્જછે, કેમકે કેટલાંકો મોળી તેમ કેટલાંકો મીઠી ચા પસંદ કરેછે. સાંઝની મોલાકાતવેળા જો ચા આપવામાં આવે, તોસાથે માત્ર પાતળી "બિસ્કિટ," "કેક"ની કાતરીઓ, અથવા પાંઉંની પાતળી કાતરીઓઉપર માખણ ચોપડીને તે આગળ મુકવામાં આવેછે; મુરબ્બો, મિઠાઇ, ઇત્યાદિ કદીપણ પુછવામાં આવતું નથી, તો જોકે સાંઝની ચાની મોટી મિજલસમાં તે પણ પુરૂં પાડવામાં આવેછે. અગરજો કોઈ ગ્રહસ્થ ત્યાં હાજર ન હોય, તો ચા પી રેહેવાપછી મોલાકાતે આવનાર બાનુ પોતાનું ચાનું પ્યાલુંરકાબી સર્વેથી નજદીકની એકાદ "ટેબલ"ઉપર મુકેછે. જોકે ચાની "ટ્રે"* પાસે પડેલી હોય, તોયે તેમાં તે મુકવામાં આવતાં નથી. અકેકું પ્યાલું ચા પી રહ્યાપછી બીજું પીવાની માગણી કરવામાં આવતી નથી, અથવા "કેમજી, ચા પસંદ પડી કે?" ઇત્યાદિ પ્રશ્નો પણ પુછવા ઘણા અણઘટતા ગણાયછે. એવા પ્રશ્નો પેહોંચખાના ચલાવનારી ઉતરતા વર્ગની સ્ત્રીઓ કરે, તો ચાલે, કેમકે ત્યાં તેણીઓ પૈસાનેખાતર પોતાના ઘરાકોની મરજી સારી જાતનું ખાનુંપીનું આપીને સાચવવાને આતુર રેહેછે.

કેટલીક બાનુઓ ચા પોતે આપવાનેબદલે ચાકરનીમારફતે વેહેંચાવવાનું પસંદ કરેછે, અને જો તેમ કરવામાં આવેછે,

* Tray. લાકડાની અથવા ધાતુની રકાબી, થાળી અથવા તબકડી.

તો મોલાકાતે આવનારાંઓની સંખ્યાનાં પ્યાલાં તેઓમાં આગમજથી ચા રેડીને લાવવામાં આવેછે. ચાનાં પ્યાલાંની સાથેજ "ટ્રે"ઉપર ખાંડ તથા દુધ પણ લાવવામાં આવેછે. ચાનાં પ્યાલાં દરેક બાનુઆગળ તેણીની પદવીપ્રમાણે વારાફરતી લઈ આવવામાં આવેછે. સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુઆગળ સર્વેથી પેહેલાં, તેણીથી ઉતરતીપાસે પછી, અને એપ્રમાણે વેંહેંચતાં સર્વેથી છેલ્લાં ઘરધણીઆણીની પોતાની- આગળ લાવવામાં આવેછે.

જ્યારે "ટ્રે" ધરીને નોકર ઉભો રેહેછે, ત્યારે દરેક બાનુ પોતાની મરજીમુજબ ખાંડ તથા દુધ પોતાની ચાનાં પ્યાલાંમાં લેછે. વળી તેજ "ટ્રે"નીઉપર માખણ ચોપડેલી પાઉંની કાતરીઓ, અથવા "બિસ્કિટ"ની એક રકાબી પણ હોયછે. ચાદાની તેવેળા અંદર લાવવામાં આવતી નથી. ગમેતો ઘરધણીઆણી પોતાને હાથે ચાનાં પ્યાલાં વેંહેંચે, કે ગમે નોકરસોડ વેંહેંચાવે, તે બંધેમાં કશું વાંધાજેવું નથી. તોયે નોકરપાસે વેંહેંચાવાની રીત એવું બતલાવેછે, કે જાણે મોલાકાતે આવનારાંઓસાથે ઘરધણીઆણીને ઝાઝો ઘરોબો ન હોય.

કેટલીકવાર ચાનેબદલે કાફી આપવામાં આવેછે, પણ એ રીત ઈંગ્રેજોકરતાં બીજાં પારકાં લોકોની વધારેછે.

સવારની મોલાકાતવેળા ચા પીવામાટે જમવાના ઓરડામાં લઈ જવાનેબદલે દિવાનખાનાંમાં ચા લાવવામાં આવેછે; પણ જો સાંઝની ચાની મોટી મિજલસ ભેગી મેળવેલી હોયછે, તોજ માત્ર જમવાના ઓરડામાં ચા પીવામાટે પરોણાંઓને લઇ જવામાં આવેછે.

અગરજો એક બાનુના મોલાકાતે આવ્યાપછી દશ

અથવા પંદર "મિનિટ" રેહીને બીજી બાનુ આવી લાગે-છે, તો પેહેલી જેમ બનેએમ લાયકીથી ઘરધણીઆણી-સોડથી ખસી જાયછે, અને ઘરધણીઆણી ઉઠીને બીજી આવનારી બાનુને લેવા જાયછે, તથા "શેક-હાંડ" કરેછે, અને પાછી આવી પોતાની જગ્યાઉપર બેસેછે. અગરજો મોલાકાતે આવનાર બાનુ નહીં, પણ ગ્રહસ્થ હોયછે, તો તેણી ઉઠતી નથી, પણ બેસીજ રેહેછે; "શેક-હાંડ" થવાપછી તે બીજી આવનાર બાનુ હોય કે ગ્રહસ્થ, તોયે ઘરધણીઆણીની નજદીકમાં તે બેસેછે. એવીરીતે પેહેલી આવેલી, તથા બીજી આવેલી બાનુઓવચ્ચે જો કાંઈ મતલબ હોયંતોજ ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે, નહીંતો તેમ કરવાની કશી અગત્य-નથી. તોય પોતાની વાતચિતવેળા અસેમસે ઘરધણીઆણી એકબીજીનાં નામો બોલી સંભળાવેછે, કે જેથી તેણીઓ ઓળખાણ કરાવવાવિના એકબીજી કોણછે, તે જાણી શકે. તોયે જો ઘરધણીઆણી ડાહ્યી અને ચતુર હોયછે, તો એવીરીતે વાત છેડછે, કે મોલાકાતે આવનારાંઓને વગર ઓળખાણ કરાવવે એકબીજાંસાથે વાતચિત કરવાને બની આવેછે.

અગરજો એક બાનુના મળવા આવવાસાથેજ તરત બી-જીનું પણ આવવું થાયછે, તો ઘરધણીઆણી બંનેસાથે સરખીરીતે વાતો ચલાવેછે, અને જેણી પેહેલી આવી હોયછે, તેણી દશથી પંદર "મિનિટ" થોબવાપછી પેહેલી રૂખસદ લેછે; અગરજો એકજ બાનુ આવેલી હોયછે, તો ઘરધણી-આણી તેણીનાં જતીવેળા દિવાનખાનાંના દરવાજાસુધી મુકવા જાયછે, જ્યાં મોલાકાતે આવનાર બાનુ દાદરઉપરથી ઉતરી રેહે, ત્યાંસુધી થોભેછે. જોકે એમ કરવાની કાંઈ ફરજ નથી,

તોયે તેમ કરવાથી તેણીની વધારે લાયકી જણાયછે. અગરજો એવીવેળા ઘરધણી પોતે પણ ત્યાં હાજર હોયછે, તો તે તે બાનુનીસાથે છેક નિસ્ચેસુધી જાયછે; પણ એમ જવું કે નહીં, તે માત્ર તેની સભ્યતા અને મરજીઉપર, અને વળી મોલાકાતે આવનારી બાનુના ઘરધણી તથા ઘરધણીઆણી-સાથેના સંબંધઉપર આધાર રાખેછે.

અગરજો બે બાનુઓ મોલાકાતે આવી હોયછે, તો એકનાં જતીવેળા ઘરધણીઆણી ઉભી થઈને "શેક-હાંડ" કરી છુટી પડેછે. તેવેળા બીજી બાનુ પોતાની જગ્યાઉપર બેસીજ રેહેછે, અને દરવાજાસુધી મુકવા જતી નથી; પણ જો તે જતી બાનુ મોટી પદવીવાળી હોયછે, તો તો ઉઠી ઉભાં થવાની તેણીને પણ ફર્જ પડેછે.

અગરજો સવારની મોલાકાતવેળા બે જણાંઓ, પછી ગમે તેઓ બંધે બાનુઓ હોય, અથવા બંધે ગ્રહસ્થો હોય, પણ જો તેઓએ એકબીજાંસાથે જરાપણ વાતચિત કીધી હોય, તો જતીવેળા તેઓ એકબીજાંસાથે "શેક-હાંડ" કરતાં નથી, પણ માત્ર એકબીજાંને સેહેજ નમીને છુટાં પડેછે; પણ જો તેઓએ મોલાકાતવેળા એકબીજાંસાથે જરાપણ વાતચિત ન કીધી હોય, ત્યારેતો તેઓ છુટાં પડતી વર્ખ્તે એકબીજાંને નમતાંવઠીક નથી. અગરજો ઘરધણીઆણીએ તેઓની રીતસર ઓળખાણ કરાવી હોયછે, તો છુટાં પડતી-વેળા માત્ર એકબીજાંતરફ નમીને છુટાં પડેછે, અને ભવિષ્યમાં વધારે ધાડી મિત્રાઈ થાય નહીં, ત્યાંસુધી "શેક-હાંડ" કરતાં નથી.

અગરજો મોલાકાતે આવનારાંઓમાંહિ એકાદ ગ્રહસ્થ હોયછે, તો તેને કોઈ બાનુનાં જતીવેળા દિવાનખાનાંનું બારણું ઉઘાડવાની ફર્જછે, પણ જ્યાંસુધી ઘરધણીઆણી તેને અર્જ કરે નહીં, ત્યાંસુધી નિશ્ચેસુધી તેને તેણીને મુકવા જવાની કાંઇ અગત્ય નથી. જો તેમ તેને નિશ્ચેસુધી જવું પડેછે, તો બાનુ તેનો ઉપકાર માનેછે, અને નમીને છુટી પડેછે, પણ "શેક-હાંડ" કરતી નથી.

દિવાનખાનાંમાં છુટાં પડતીવેળા ઘરધણીઆણી ઘંટ* વગાડીને પરોણાંને બહાર નિકળવામાટે રસ્તાઉપરનું બારણું ઉઘાડવા, તથા જો તેણી ગાડીમાં બેસીને આવી હોયછે, તો ગાડી દરવાજાઆગળ બોલાવવામાટે પોતાના નોકરને ફરમાવેછે, અને તેમ કરવાની તેણીની ફર્જછે, જે બજાવવામાં જો તેણી ગફલતી કરે, તો મોટો અવિવેક કીધેલો ગણાયછે.

અગરજો લાંબે તફાવતેથી કોઈ બાનુ મોલાકાતે આવી હોયછે, અને જો પોતાની ગાડીમાંહેલા ઘોડાઓને મોલાકાતનીવેળા છોડી નાખવાનો હુકમ આપેલો હોયછે, તો પોતાના નિશ્ચે ઉતરવાઅગાઉ તેઓને પાછા જોતરવાની વરદી આપવામાટે ઘરધણીઆણીના નોકરને ઘંટ વગાડીને પોતે બોલાવવાની તેણી રજા પુછેછે. અગરજો ઘંટની દોરી નજદીકમાંજ હોયછે, તો ઘરધણીઆણી પોતેજ વગાડેછે, અથવા જો કોઇ ગ્રહસ્થ ત્યાં હાજર હોય, તો તે વગાડેછે,

* આગળ "નોટ"માં જણાવ્યાપ્રમાણે "ઈંગ્લાંડ"માં ઘણી થંડીનેલીધે બારણાં બંધ રાખવાની ફર્જ પડેછે, અને તેટલામાટે નોકરોને બોલાવવામાટે દરેક ઓરડામાંથી તારની યા દોરીનીમારફતે ઘંટ વગાડવામાં આવેછે. (જુઓ પાને ૫૧ મે.)

તેમ નહીંતો ઘરધણીઆણી મોટી ખુશીસાથે તે બાનુને તેમ કરવા દેવાની રજા આપેછે, અને તેથી મોલાકાતે આવનારી બાનુ પોતે ઘંટ વગાડી જ્યારે નોકર હાજર થાયછે, ત્યારે ગાડી તૈયાર કરવામાટે તેને હુકમ કરેછે.

અગરજો કોઈ બાનુનીસાથે મોલાકાતે જતીવેળા તેણીની કોઈ બીજી સહી હોય, કે જેણીને ઘરધણીઆણીસાથે ઓળખાણ ન હોય, તો મોલાકાતવેળા તેણીને સાથે ઘરમાં લઇ જઈ શકાતી નથી, પણ બહાર ગાડીમાંજ થોબાવવાની ફરજ પડેછે, પણ જો ઘરધણીઆણીની અથવા સહીની કોઈની પણ મરજી ઓળખાણ કરવાની હોય તો, અથવા બીજા કોઈ ખાસ કારણમાટે તેણીને પણ લઈજવાની મરજી હોય, કે જેથી ઘરધણીઆણી તથા પોતાની સહીવચ્ચે ઓળખાણ થાય, ત્યારે તેણીને સાથે અંદર લઈ જવામાં અડચણ નથી.

અગરજો એક બાનુ બીજીની મોલાકાતે જતી હોય, કે જેણી પોતે કોઈ ત્રીજીનાં ઘરમાં પરોણાતરીકે ઉતરી હોય, તો મોલાકાતે જનારી બાનુ નોકરને માત્ર પોતાની સહીનેમાટેજ પુછશે, કે "તેણી ઘરમાં છેકે?" પણ ઘરધણીઆણી, કે જેણીને ત્યાં તેણી ઉતરી હોય, તેણીવિષે પુછતી નથી. પોતાની સહીસાથે મોલાકાત લીધાપછી, જો તેણીને ઘરધણીઆણીસાથે સ્હેજ પિછાન હોયછે, તો તેણીનેમાટે પોતાનો "કાર્ડ" મુકીઆવેછે, પણ જો સ્હેજ પણ ઓળખાણ ન હોય, ત્યારેતો તેટલું પણ કરવામાં આવતું નથી.

અગરજો એક બાનુને ત્યાં બીજી બાનુ પરોણાતરીકે ઉતરેલી હોયછે, તો ઘરધણીઆણી પોતાનો એકાદ બેસ્વા-

ઉંડવાનો ઓરડો પરોણાને પોતાના ઓળખાણવાળાંઓની મોલાકાત લેવાને બની આવે, માટે તેટલો વખ્તસુધી તેણીની મરજીમુજબ વાપરવા દેછે, કે જ્યાં તેણી પોતાનાં ઓળખાણ-પિછાનવાળાંઓ, મિત્રો, ઇત્યાદિને ભેટી શકે; પણ જો તેમ બની શકતું ન હોય, તો પોતાનાં દિવાનખાનાંમાં તેણીને મોલાકાત લેવા દેછે, અને તેણી પોતે મોલાકાતનીવેળા ત્યાંથી દુર રેહેછે. પણ જો મોલાકાતે આવનાર ઘરધણીઆણીનું પોતાનું પણ પિછાનવાળું હોય, ત્યારે તો ત્યાં થોભવામાં કશી અડચણ નથી. પણ જો પોતાના પરોણાની મોલાકાતે આવનારાંઓસાથે ઓળખાણ ન હોવાછતાં ઘરધણીઆણી ત્યાંથી ખસી ન જાય, તો તે ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. અગરજો મોલાકાતે આવનાર એક ગ્રહસ્થ હોય, અને પોતાનો પરોણો એક જવાન કુંવારી બાનુ હોય, તો ઘરધણીઆણીને ત્યાં તેણીની વડીલતરીકે થોભવાનો હક રેહેછે.

અગરજો પરોણાની મોલાકાતે આવનાર કોઈ ચોકસ બાનુસાથે ઘરધણીઆણીને પોતાને ઓળખાણ કરવાની ઇચ્છા થાયછે, તો તેણી તેવિષે પોતાના પરોણાને ખાનગી જણાવેછે, કે જેણી મોલાકાતે આવનાર બાનુનાં પાછાં જતીવેળા તેવિષે અર્જ કરેછે, તથા નોકરને ફરમાવેછે, કે "તમારાં બાઇને જણાવો, કે મિસિસ———દિવાનખાનાંમાંછે," જેની મતલબ ઘરધણીઆણી સમજી જાયછે, કે તેણીને બોલાવેછે, અને ત્યારપછી રીતસર એકબીજાવરગે ઓળખાણ કરાવવામાં આવેછે.

આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે દશથી વીસ "મિનિટ"થી વધારે વખ્ત મોલાકાતે આવનારે થોભવું નહીં, પણ જો વાત ઘણી

અગત્યની હોય, કે એવાંજ કોઇ બીજાં કારણનેલીધે મોલાકાતે આવનારથી ઉઠી જવાય નહીં, તો ઘણામાંઘણો અર્ધો કલાકસુધી થોભી શકાયછે, પણ તેપછીથી જવું વધારે ઠીક લાગેછે. તેમ કરવાથી ઘરધણીઆણી દિલગીર થાય તે પરવડે, પણ તમારા વધારે વખ્ત બેસવાથી તમારી પતવાની વાર જોય, તેમાં સારૂં લાગે નહીં.

વળી કદાચ થોભાવવાની ઘરધણીઆણીની ખરેખરી મતલબ ન હોય, તોપણ માન આપવાની મતલબે થોભવાની અર્જ કરેછે, માટે એકવાર ઉઠયા એટલે જવુંજ ડાહાપણભર્યુંછે. તેમ વળી બરાબર વખ્તેજ ઉઠી જવાનેમાટે ઘડિયાળ કાહાડીને વારંવાર વખ્ત તપાસ્યા કરવાથી પણ હલકું લાગેછે. વાત ઘણી સારીરીતે ચાલતી હોય, તેવેળા વખ્ત થવાથી જવા ઉઠવું, એ ઘણી મોટી બેઅદબી ગણાયછે. વાત જરા ધીમી પડી હોય, તેવેળા જવા ઉઠો, તો સારૂં લાગેછે, પણ જો જવાના વખ્તઉપરાંત વાત સારીરીતે ચાલ્યાજ કરે, તો જાણે જવા માંગતા હોવ, એવું ડોળ કરી ઘરધણીઆણીનું પ્રથમ ધ્યાન ખેંચવું જોઇએછે.

અગરજો કોઈ સવારની મોલાકાતે આવ્યું હોય, અને તેવેળા ઘરધણીઆણી ગુંથવા, ભરવા, ઇત્યાદિ કાંઈ નજીવાં કામમાં રોકાયલી હોય, તો પોતાના પરોણાઓને આદરમાન આપવાપછી તેનીસાથે વાતચિત કરતીવેળા તેણીએ પોતાનું કામ બંધ કરવાની અગત્યછે. પણ જો મોલાકાતે આવનાર તેણીનીસાથે અતલગની મિત્રાઈ ધરાવતી હોય, તો તેમ કરવાની ઝાઝી અગત્ય નથી, તોયે તેણીનીપાસે તેમ કરવાની રજા તો માંગવી જોઇએછે. જોકે એ બાબદસર જુદાં જુદાં

મતોછે, તોયે ઉપલું મત સાદી અક્કલે વિચારતાં વધારે વાજબી લાગેછે. તોપણ સભ્યતાનેખાતર ગાયન, ચિત્રો દોરવાનું કામ, અથવા એવુંજ કોઈ બીજું કામ, કે જેમાં તેણીને ચિત્ત દેવું પડે, અને તેથી પરોણાંઓસાથે ધ્યાન રાખી બરાબર વાત કરવાને ન બને, તે તરત બંધ કરવું ઘટેછે. એક વિવેકી બાનુ પોતાનાં સઘળાં પરોણાંઓને એકસરખું આદરમાન આપેછે, અને બનતાંસુધી એવી વાત ચલાવેછે, કે જેમાં સર્વેને ભાગ લેવાને બની આવે.

સઘળાં પરોણાંઓમાં કોઈ નામાંકિત, અથવા ઘણાં બુજુર્ગ, યા કોઈ મોટી પદવી ધરાવનાર પરોણાંતરફ જો ઘરધણીઆણી વધારે મર્યાદા તથા માનથી વર્ત્તે, તો તે વાજબી ગણાયછે, કોઈ ઉંચી પદવીનાં ઉમરાવતરફ યા કોઈ નામીચા લખનારતરફ, યા એવાજ કોઇ બીજા અસાધારણ પુરૂષ તરફ તેણીનાં વધારે માનથી વર્તવાસારૂ બીજાં પરોણાંઓ બડબડશે નહીં, પણ પૈસાનેખાતર એક પરોણાંતરફ વધારે માનથી વર્ત્તવું, એ કાંઈજ નહીં, પણ હલકાં મેજાંની, અને હલકી બુનિયાદની નિશાનીછે, કે જે ગમેએવાં નર્મ સ્વભાવનાં મોલાકાતે આવનારાંઓ પણ સાંખી ન શકે, એ સ્વભાવિકછે.

. સવારના મોલાકાતે જતીવેળા, યા સવારની મોલાકાત પોતે લેતીવેળા એક બાનુ જોકે ઘણાં ઉંચાં કપડાંથી પોતાનું શરીર સણગારતી નથી, તોયે સાદાં પણ સોજાં, અને દિલબસ્તાં કપડાં તેણીએ પેહેરવાં ઘટેછે. મોલાકાતે જતીવેળા જો તેણી પગે ચાલીને જવાનેબદલે ગાડીમાં જતી હોય, તો તેણી વધારે સારાં કપડાં પેહેરે, તો તેમાં કાંઈ અડચણજેવું નથી. તેમજ એક ગ્રહસ્થે પણ હંમેશાં સોજા ફરવું ઘટેછે. હાલના

વખતમાં હાલહવાલ પોશાકવાળો પુરૂષ ગ્રહસ્થમાં ખપી શકતો નથી. (જુઓ "પોશાક.")

જોકે પેહેલી નજરે જોતાં ઉપલી સૂચનાઓ નજીવી લાગેછે, પણ ખરેખર જોતાં તેઓ ઓછી અગત્યની નથી. પ્રથમ નજીવી બાબદોઉપર અખાડા કર્યાથી તેઓ બદીનું મોટું રૂપ પકડેછે, એ હંમેશાં યાદ રાખવું. એવી નજીવી બાબદોઉપર ધ્યાન આપવાની ટેવ રાખ્યાથી, તે ખુદરતીરીતે માણસના સ્વભાવસાથે જોડાઈ જાયછે, અને એવી વિવેકી ચાલ ચલાવનાર શું બાનુ કે શું ગ્રહસ્થ હંમેશાં મંડળીમાં માન ધરાવેછે, તેમજ સંસારી બાબદમાં સુખી થાયછે.

બીજી કેટલીક અગત્યની સૂચનાઓ, કે જેઉપર દરેક જાતની મિજલસવેળા ધ્યાન આપવાની જરૂરછે, તેવિષે બે બોલ અત્રે જણાવી આ પ્રકરણ પુરૂં કર્યે છેયે.

મોલાકાતનીવેળા ભોંયઉપર પગો ઠોકયા કરવા, કે ખુરશી યા "ટેબ્લ"ઉપર આંગળાંઓવડે ટકોરા માર્યા કરવા, એ વિવેકથીઉલટું છે.

નાકમાંથી સર્વેનાં દેખતાં મિજલસમાં લીંટ કાહાડવાથી દુર રેહેવું. ઘણાંકોને એવી જગ્યાએ પોતાનાં આંગળાંઓ-વરચે નાક પકડીને ફુંઉં-ફુંઉં-ફુંઉં કરવાની ધિક્કારવાજોગ ટેવ હોયછે, પણ તે ટેવ બનતાંસુધી કાહાડી નાખવાની અગત્યછે. ડા૦ ઑલીવર ઉવૅનડેલ હોમ્સ નામે લખનાર જણાવેછે, કે "ગ્રાહસ્થ કોણે કેહેવો, એ બાબદમાં સઘળી તકરારો અને વિરૂધ મતોને એકબાજુએ મુકતાં બંને બાજુવાળાઓ આ બાબદમાં તો એકમત

થાયછે, કે જે ધણી આંગળાંઓવચ્ચે નાક પકડીને લીંટ કાહાડેછે, તે કદીપણ ગ્રહુસ્થમાં ખપી શકતા નથી."

એક મિજલસમાં કદીપણ બગાસાં કે ઓડકાર ખાવા નહીં, કે છીંકાછીંક કરવી નહીં. અગરજો ખાંસી કે છીંક આવે, તો તેવેળા જરા દમ ઉપર રાખીને બેસવાનો યત્ન કરવાથી તે જતાં રેહેશે. હોઠ ઝુલાવી તથા મોંહ ઉઘાડીને મિજ-લસમાં ફરવાની ટેવ રાખવી ન જોઇએ. વિવેકઉપર લખનાર એક ડાહ્યા ગ્રહસ્થની શિખામણછે, કે "**હંમેશાં મોંહુવાટે નહીં, પણ નાકવાટે દમ લેવો; મોંહુ બંધ રાખીને સુવાની ટેવ રાખવી; ઉઘાડું મોંહુ રાખવાની ટેવ નબળાઈ બતલાવેછે, અને એવી ટેવ રાખવાથી તંદરોસ્તીને તથા દાંતોને નુકશાની થાયછે."**

પ્રકરણ ૬.

નોતરૂં અથવા ઈજન.

(ચિઠ્ઠી લખવાની રીત.)

(INVITATIONS—LETTER WRITING=

ઇન્વિટેશન્સ—લૅટર રાઇટિંગ.)

જેઓ ખુલ્લા, સારા અક્ષરે લખી શકતા ન હોય, તેઓએ ચિઠ્ઠીપત્રીઓ નહીંજ લખવી ભલીછે. અક્ષર એવા લખવા જોઇએ, કે સામો વાંચનાર તે સેહેલાઇથી ઉકલાવી શકે. હાલનાજેવા વખ્તમાં, કે જ્યારે દરેક જણને પોતાનો વખ્ત કિંમતીછે, તેવા વખ્તમાં એવા ઉખાણાંજેવાં, સાંકેતિક અક્ષરોવાળાં લખાણો લખી સામા ધણીનો વખ્ત તેનીપાસેથી છિનવી લેવાનો કોઇને કશો હક નથી.

ચિઠ્ઠીપત્રી લખતીવેળા જોઇતે ઠેકાણે બરાબર વિરામચિન્હો મુકવાં જોઇએછે, કેમકે તેમ ન કરવાથી કેટલીકવેળા લખાણની મતલબ ફેરવાઇને તેનો બીજો અર્થ ઉઠેછે. માટે ગમેએવી ઓછી અગત્યનો એક પત્ર હોય, તોયે તેમાં બરાબર ઠેકાણે વિરામચિન્હો લખવામાં બેદરકારી કરવી જોઇતી નથી. એવી

બેદરકારી તે લખનાર ધણીની બેદરકાર ચાલ બતલાવી આપેછે. આ બેદરકારી ઘણી નજીવીછે, માટે તે સેહેલાઈથી દુર કરી શકાયછે, વાસ્તે થોડાક વખ્ત ચોંપ રાખી તે દુર કરવાની ફર્જ-છે. વળી તેમ કરવામાટે કાંઈ વખ્તનો, પૈસાનો, કે શરીરનો ભોગ આપવો પડતો નથી. એક બાનુએ યા ગ્રહસ્થે કામ-કાજમાં વપરાતા, અથવા નિશાળે ભણતાં વિદ્યાર્થીઓ લખેછે તેવા અક્ષરો લખવા નહીં, પણ ખુલ્લા, પાકા, મરોડદાર, અને લગાર મોટા અક્ષરો લખવા જોઇએછે, તથા ચિઠ્ઠીપત્રીના કોઈપણ અક્ષરઉપર સણગાર, અથવા બીજી કોઇ જાતની તરાહ પાડવી જોઇતી નથી.

જોડણીમાં ભુલો કરવી, એ વગરકેળવાયલાંઓનું કામછે, અને તેઉપરથી એમ જણાયછે, કે જાણે નિશાળેથી ઉઠયાપછી તેઓએ વાંચવાલખવાનું બિલકુલ મુકી દીધું હોય.

પોતાની સહી સાદી, અને કશા પણ ભપકાવગરની કરવી જોઇએછે. સાધારણ માણસ, કે જે દુનિયામાં કશીપણ વિખ્યાતિ ધરાવતું ન હોય, તેછતાં જાણે "રોમ"નો વડો "પોપ," અથવા કોઇ રાજ્યનો વડો પ્રધાન હોય, કે તેવુંજ કોઇ મોટું માણસ હોય, તેમ ભપકાભરી સહી પોતાના પત્રની-હેઠલ કરવાની જો પેરવી કરે, તો તેનાંજેવું બેવકુફાઈભર્યું તથા હસવાજોગ બીજું કશું નથી.

અગરજો કોઈ શબ્દની વધારે અગત્યતા જણાવવી હોય, તોજ તેનીનિચ્ચે લીંટી દોરવી. ઘણાંકોને વારંવાર વગરજરૂરે પણ એમ લીંટીઓ દોરવાની ટેવ પડી ગઇ હોયછે, પણ તેમ કર-વાથી લખાણનો વજન સામાંની આંખોમાં ઉલટો ઓછો લાગેછે.

સાધારણ ચિઠ્ઠીપત્રીના વેહેવારનેમાટે સારી જાતનાં સુફેદ

"નોટ-પેપરો" વાપરવાં જોઇએછે, લીંટી દોરેલાં કે હલકાં કાગળો વાપરવાં નહીં, અને જો બની શકે, તો તમારૂં ઠેકાણું ઘણા સાદા અક્ષરે કાગળનાં મથાળાંઉપર છપાવવું; કેમકે તેમ કરવાથી સામા ધણીને તમારૂં ઠેકાણું જાણવાને સગવડભર્યું થઇ પડેછે, તથા તમારા પત્રનો ઉત્તર બરાબર ઠેકાણાંસર તમોને મળી શકેછે. કામકાજના પત્રઉપર તમારૂં ઠેકાણું તથા તારીખ લખવાને કદીપણ ચુકવું નહીં. કામકાજનાં મથાળાં છાપેલાં કાગળો ખાનગી વેહેવારમાં વાપરવાં ન જોઇએ.

અગરજો તમોને "મૉનોગ્રામ" અથવા "ક્રૅસ્ટ"* વાપરવાનો શોખ હોય, તો તે બનેએટલો સાદો, અને માત્ર એકજ રંગમાં છાપેલો હોવો જોઇએછે. સોનેરી કે ઘણાં રંગમાં છાપેલો "મૉનોગ્રામ" કે "ક્રૅસ્ટ" સામાં ધણીનો ઇતરાટ દેખાડેછે, તેટલામાટે તેમ કરવું વિવેકી ગણાતું નથી. મોટા ધણીઓ કે બડખાંઓ પોતાનો, અથવા પોતાનાં કુટુંબમાં આગમજથી વપરાતો "કોટ-આવ-આર્મસ"† વાપરેછે.

---

* Monogram. એક ધણીનાં નામનાં મૂળ અક્ષરોને વણીને તેનો બનાવેલો એક આકાર. Crest. શબ્દોવગરે માત્ર ચિન્હ, કલગી, ઇત્યાદિ પોતાની નિશાનીવાળી મોહોર. લખવાનાં કાગળો, તથા પરબીડિયાંઉપર શોખનેખાતર એવી મોહોરો, તથા "મૉનોગ્રામો" રંગબેરંગી શાહીથી છપાવવામાં આવેછે. કેટલાક શોખીનો એવા "મૉનોગ્રામ," "ક્રૅસ્ટ," વગેરે પોતાની ગાડીનાં બારણાંઉપર, કાચકામઉપર, ઇત્યાદિ ઠેકાણે પણ પડાવેછે.

† Coat-of-arms. જેવીરીતે અને જે કારણસાર "મૉનોગ્રામ," "ક્રેસ્ટ," ઇત્યાદિ વાપરવામાં આવેછે, તેવીજરીતે અને તેજ કારણસાર "કોટ-આવ-આર્મસ" પણ વપરાયછે. વેલાયતનાં સઘળા ઊંચે વાંશેન અમીરઉમરાવોના પોતાનાં કુટુંબનેલગતા "કોટ-આવ-આર્મસ" હોયછે, અને તેની બીજાંઓ નકલ ન કરે, માટે અમુક રકમ આપી તે નોંધાવવામાં આવેછે.

કામકાજનાં પત્રોશિવાય બીજાં કોઇપણ પત્રઉપર લાખ-વડે મોહોર કરવામાં આવતી નથી, તેમ વળી હાલની રીત-પ્રમાણે ચકતી, અથવા જેને "વેફર"‡ કરી કેહેછે, તે પણ વાપરવામાં આવતાં નથી.

શોગ બતલાવવાસારૂ કાળી કિનારીનાં કાગજો તથા પરબીડિયાં વાપરવામાં આવેછે, અને તે વાપરનારસાથે મરના-રના થોડા કે ઘણાં સંબંધપ્રમાણે તેની કિનારી ઓછી કે વધતી પોહોળાઇની હોયછે. એવાં કાગજો તથા પરબીડિયાં જેટલો વખ્ત શોગ રાખવામાં આવેછે, તેટલો વખ્ત વાપરવામાં આવેછે. આગળ કોઇ અતસગના મરનારના શોગનેમાટે ભારે મોટી પોહોળાઇની કાળી કિનારીનાં કાગજો વાપરવામાં આવતાં હતાં, પણ તે રસમ હાલ નિકળી ગઇછે, અને સાધારણ પોહોળાઇનાંજ હવે વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. ખરેખરો શોગ કે મરનારનેમાટેની ખરાં દિલની લાગણી કાંઇ એવા ખોટા દેખાવો કરવાથી ખરી જણાતી નથી. ખરેખરૂં દુઃખ હંમેશાં ભિતરનું હોયછે, અને નહીં કે બહારનું.

અગરજો સાંઝની, અથવા એવીજ કોઇ બીજી મિજ-લસનેમાટે તેડું કરવામાં આવેછે, તો તેનેમાટે છાપેલા "કાર્ડો," અથવા "નોટ-પેપર" વાપરવામાં આવેછે, અને એવા "કાર્ડ" અથવા "નોટ-પેપર"ને મથાળે તે નોતરેલા ધણીનું નામ લખવામાં આવેછે. માત્ર જો ઘણાં ઓળખાણવાળાં-ઓની અથવા મિત્રોનીજ મિજલસ હોયછે, તો તેવાં તેડાંને-માટે નોતરૂં કરનાર યજમાના ખુદ પોતાના મોલાકાતે જવાના "કાર્ડ"ઉપર પોતાને હાથે લખીને તે "કાર્ડો" મોકલી

‡ Wafer.

આપેછે. એવી જાતનાં નોતરાંનો પાછો ઉત્તર લખવાની અગત્ય નથી. એવાં નોતરાંમાં તમારે ગમેતો જાઓ યા ન જાઓ, તો ચાલે; પણ જો તમો ન જાઓ, તો બીજેજ દિવસે ઇજિનનેમાટે તમારે યજમાનાને ઘેર તમારો "કાર્ડ" મુકી આવવો જોઇએછે.

અગરજો નાચનું તેડું કરવામાં આવેછે, તો તે પણ ઉપલા-નીજપેઠે હોયછે, ફક્ત માત્ર એટલોજ કે તે તેડાંના "કાર્ડ" અથવા "નોટ-પેપર"નાં ખુણાંમાં **"નાચછે,"** અથવા **"રાત્રે ૧૧ વાગતે નાચછે"** એટલું વધુ જણાવ્યામાં આવેછે. અગરજો ગાયનની મિજલસ હોયછે, તો ગાયન કેટલે વાગ્તે શુરૂ થનારછે, તે જણાવ્યામાં આવેછે.

એવાં આદરસ્તકારી નોતરાં ત્રણ અઠવાડિયાં, અથવા એક મહિનોઆગમજથી મોકલવામાં આવેછે. અગરજો તેટલો વખ્ત હાથમાં ન રેહે, તોયે દશ દિવસઆગમજથી તો તે મોકલવાંજ જોઇએછે.

તેડાંનેમાટે નાહાના કદના "નોટ-પેપર," તથા તેને મળ-તાંજ અને સસ્તાં પરબીડિયાં વાપરવામાં આવેછે, અને તેઓ-ઉપર નોતરનાર ધણીને ગમેતો પોતાનો "ક્રૅસ્ટ" અથવા "મૉનોગ્રામ" છપાવેછે.

ખાનાંની મિજલસનાં ઇજિનો ધણી અને ધણીઆણી બંવેને નામે લખવામાં તથા મોકલવામાં આવેછે. (જુઓ "ખાનાંની મિજલસ.") અગરજો ગામમાં ઘણેક ઠેકાણે મિજલસો કે મેળાવડાઓ થવાના હોયછે, ત્યારેતો ખાનાંની મિજલસનાં નોતરાં તે દિવસની ત્રણ અઠવાડિયાંઆગમજથી મોકલવામાં આવેછે, નહીંતો સાધારણ વખ્તે, એટલે દશ

દહાડાઆગમજથી જો મોકલવામાં આવે, તો બસ ગણાયછે. તેડાં હાથે લખેલાં અથવા છાપેલાં ગમેએમ મોકલી શકાયછે.

મિત્રોને તેડતીવેળા ચિઠ્ઠીમાં "તમારા પધારવાથી અમોને **માન મળશે**" કરી લખવામાં આવેછે, પણ જો ઘણી ઓળખાણ ન હોય, તો "તમારા પધારવાથી અમોને **ખુશહાલી ઉપજશે**" કરી લખવામાં આવેછે. બપોરપછીના મિજલસોમાં ગમતનેસારૂ "ક્રોકે"§ ખેલવાનો, અથવા ગાયન કરવાનો ચાલ હમણાં વધ્યોછે. અગરજો તેમ હોય, તો મોલાકાતે જતીવેળા વાપરવાના "કાર્ડ"નાં ખુણાંઉપરજ લખીને તે મોકલવામાં આવેછે.

કેવા અક્ષરે ચિઠ્ઠીપત્રીઓ લખવી, તે જણાવ્યાપછી હવે સાધારણ દરેક કામકાજનેમાટે કેવીરીતે કાગજપત્રો લખવાં તેવિષે અત્રે સ્હેજ જણાવવાની અગત્યછે.

કાગજ લખવાપછી કોઇપણ અક્ષર કે શબ્દ છરીવડે, યા હરકોઈ બીજીરીતે ઘસી કાહાડવો નહીં. એમ કરવું ઘણુંજ ખોટું છે.

અગરજો ચિઠ્ઠી ટપાલમારફતે મોકલવાની હોય, તો ટપાલની "ટિકેટ" પરબીડિયાંનાં ઉપલાં જમણી બાજુનાં ખુણાંઉપર ચોટાડવી. તે વાંકી યા ઉંધી ચોટાડવી નહીં. એવીરીતે "ટિકેટ" ચોટાડવાથી તમો સામા ધણીતરફ અવિવેક કરતા હોવ, એમ ગણાયછે, કેમકે તેનાં કાગજઉપર ગમેએમ "ટિકેટ" ચોટાડશું, તો તેને ચાલી જશે, એમ તમો

§ Croquot. એક જાતની રમતછે, જે લાકડાંના દડા તથા લાંબા હાથાવાળી હથોડીવડે ખુલ્લાં મેદાનમાં રમવામાં આવેછે.

ધારતા હોવ, એવું તેઉપરથી જણાયછે. વળી એવીજરીતે કાગજઉપર કાંઈ ચિકણી વસ્તુના, કે શાઇના, કે હરકોઈ બીજા ડાઘો હોવા ન જોઇએ. કામકાજનાં પત્રોમાં હંમેશાં ઉત્તરને-માટે અફેકી "ટીકેટ" બિડવાથી ઘણું વિવેકી લાગેછે.

ખાનગી કે કામકાજના દરેક પત્રો કાળી, ઘેરી ઝાંખુરી, યા ઘેરી "બ્લુ" શાઇથી લખવાં જોઇએછે. ખુલ્લી "બ્લુ" કે રાતી શાઈથી કે સિસાપેનથી કદીપણ ચિઠ્ઠીપત્રીઓ લખવી નહીં.

કામકાજનું ટુંક લખાણ "પોસ્ટલ-કાર્ડ"ઉપર કર્યામાં આવેતો ચાલે, પણ ખાનગી ચિઠ્ઠીપત્રી એવા "કાર્ડો"ઉપર લખી શકાતી નથી, અને જો સામો ધણી તમારાં એવાં લખાણનો ઉત્તર ન વાળે, તો તેમાં તેનો કશો વાંક કાહાડી શકાતો નથી.

પરબીડિયાં બિડતીવેળા થુકે કરીને તે કદીપણ વળગાવવાં નહીં. જોકે આ રીત ઘણી સાધારણ થઈ ગઇછે, તોયે તે કોઇપિણ રીતે પસંદ કરવાજોગ ગણાતી નથી.

જેનીઉપર તમો ચિઠ્ઠી લખતા હોવ, તેનું સરનામું બરા-બર લખવાની સંભાળ લેવી જોઇએછે. ઘણાંક અસાવધ અને ગાફેલ લખનારાંઓ કાગજ એકને લખવા બેસેછે, તેમાં બીજાંનેલગતું પણ કાંઈ લખી દેછે, અને પછી તે કાગજ બિડીને ત્રીજાને સરનામે મોકલી આપેછે, માટે લખતીવેળા સાવચેત રેહેવાની અગત્યછે.

સઘળાં નામો, પદવીઓ, ખિતાબો, ઇત્યાદિ આખાંજ લખવાં. તેઓને સંક્ષેપમાં લખવાથી તે લખનાર અવિવેકીમાં ખપેછે; જેમકે જો "કૅપટન," "ઍસ્કુવાયર," "કમિશનર," ,,મૅડમ," "મૉન્સીયુર," ઇત્યાદિ લખવું હોય, તો

"Capt.," "Esq.," "Commisr.," "Mad.," "Mon.," અથવા "M.," આપ્રમાણે ન લખવું, પણ "Captain," "Esquire," "Commissioner," "Madame," "Monsieur" કરી આખું લખવું. ધંધાદારીઓને "મિ૦," અથવા જો પેઢી હોયતો "મેસર્સ"* કરી લખવું જોઇએછે.

એક કુંવારી બાનુ એક ગ્રહસ્થને "મારા પ્યારા સાહેબ" કરી લખી શકતી નથી, પણ માત્ર "પ્યારા સાહેબ" કરીજ લખેછે; પણ જો તેણી, અથવા સામો ગ્રહસ્થ ઘણાં ઉમ્મરે પુગેલાં હોયછે, તો તેમ લખવામાં કશી અડચણ નથી. ઇંગ્રેજી રીતપ્રમાણે એક બાનુનું સરનામું કરતાં તેણીને પોતાને નામે નહીં, પણ તેણીનાં વરને નામે લખવામાં આવેછે, જેમકે "મિસિસ **લુસી** સ્મિડ" નહીં, પણ "મિસિસ **ચાર્લસ** સ્મિડ" કરી લખવું જોઇએછે. એક કુંવારી બાનુ એક પરણેલા ગ્રહસ્થસાથે કાગજપત્રનો વેહેવાર કામકાજશિવાય બીજાં કોઇ કારણસર રાખી શકતી નથી.

કોઇપણ પત્રમાં, પછી તે પત્ર કામકાજનો હોય, કે મિત્રાઇનો હોય, તોયે તેમાં તમારૂં નામ અને ઠામ લખવાને ભુલશો માં.

તમારાંકરતાં ઉંચી પદવીનાંને અથવા હલકી પદવીનાંને કાગજ લખતીવેળા બનેએમ ટુંકમાંજ તે લખવો જોઇએછે;

* Messieurs, આ શબ્દ તેમજ "મૅડેમ," "મૉ-સીયુર," ઇત્યાદિ શબ્દો "ફ્રેન્ચ" ભાષાનાછે, "મૅસર્સ" શબ્દ "મૉન્સીયુર"નું બહુવચનછે, અને તેનો અર્થ "મારા સાહેબો" કરી થાયછે. "મૅડેમ"-નો અર્થ "મારાં બાઈ" કરી થાયછે.

કેમકે પહેલાંમાં સામો ધણી તમારાકરતાં ઉંચી પદવીનો હોવાથી તેનો વધુ વખ્ત લેવામાં તમો તેનીતરફ બેઅદબી કરોછો, તેમ બીજામાં લંબાણ કરવાથી તમો તમારાકરતાં હલકી પદવીનાંસાથે ઘણી છુટ લઇ તમારો ભારબોજ ઓવોછો. ઘણીજ મિત્રાઇવાળાંઓને લંબાણ પત્રો લખવામાં કશી અડચણજેવું નથી. અગરજો કામનેસર કોઈ ઘણાં કામનાં માણસને લખવું પડે, પછી તે ધણી બાનુ હોય કે ગ્રહસ્થ, તો બનતાંસુધી તે લાયકીથી, અને સ્હેજમાં સામાં ધણીને સમજ પડી જાય, એવીરીતે લખવું જોઇએછે. આપણને આપણા વિચારો ટુંકાંમાં જણાવવાની મરજી ન હોય, અથવા તેમ કરવામાટે લગાર વધુ તસ્દી પડતી હોય, તો તેટલામાટે સામાં ધણીનો વખ્ત રોકવો, અને તેને વધુ તસ્દી આપવી, એ ખોટુંછે.

મિત્રોને કે ઓળખાણવાળાંઓને કાગજપત્રો લખતાં યાદ રાખવું, કે જો કાંઇ નઠારા સમાચાર લખવા હોય, તો તે એકદમ લખવા નહીં, પણ એવીરીતે લખવું, કે વાંચનારને તેનો ઝટકો ધીમેધીમે અને થોડો લાગે. લાયક શબ્દોની તમારી પસંદગીથી તમો વાંચનારને લાગતું દુઃખ ઘણીકરીતે ઓછું કરી શકશો. આપણને પોતાને થયલું કાંઈ નુકશાન યા માઠો બનાવ બનતાંસુધી ટુંકાંમાંજ જણાવવો, અને પત્રમાં તેવિષે વારંવાર ઇસારો કર્યા કરવો નહીં. એમ કરવું એ કાંઈજ નહીં પણ વગરવિચારનું હુંપણું ગણાયછે. અલબતાં, એવી વખ્તે તમારા મિત્રોની તમારીતરફની દાઝ અને લાગણી મેળવવાનો તમારો હકછે ખરો, પણ તેથી કાંઇ

તમારાં પિંજણભર્યાં પત્રો વંચાવી તેઓને કંટાળો આપવાનો પણ તમોને કશો હક નથી.

કોઈપણ માઠા સમાચારવગરનો પત્ર ખુશ સ્વભાવથી લખેલો હોવો જોઈએ, પણ જો કોઈ માઠા સમાચાર લખવા પડે, તો જેવી પરમેશ્વરની ઇચ્છા, એવા વિચારથી ભાગ્યને આધીન થઈને લખતા હોવ, એવી ઢબથી લખવા.

નઠારી ઢબે, નઠારા સ્વભાવથી, અને નઠારા શબ્દોથી લખેલો એક પત્ર ઘણો અવિવેકીછે. ગોસ્સાની અથવા કિનાની ધુંદમાં આવીને લખેલા પત્રકરતાં વધુ અયોગ્ય બીજુું કાંઈ નથી. અગરજો તમોને તમારો ગોસ્સો બહાર પાડવો હોય, તો બેશક તમારો પત્ર લખજો, પણ બીજો દિવસ થાય નહીં, ત્યાંસુધી તે મોકલતા ના; પણ જો તેમ એક દહાડો રાખી મુકવાની તમારામાં ધીરજ ન હોય, ત્યારેતો બેહેતર કે તે લખવોજ નહીં, પણ તેનેબદલે સામા ધણીની, કે જેણે તમોને અપમાન આપ્યું હોય, યા ખોટું કર્યું હોય, તેની મોલાકાત લેવી, કેમકે એકવાર ગોસ્સામાં આવીને હરકાંઈ બોલાયલું ભુલી જવાયછે, પણ કાગજઉપર લખેલું રહી જાયછે, અને તેવિષે ઘણીવાર પાછળથી ભારે પસ્તાવો કરવો પડેછે.

અગરજો તેવીજરીતે કોઈ તમારેથી ઉતરતી પદવીનું તમોને અપમાન આપે, અથવા નુકશાન કરે, તો તેને ઘણાજ સભ્યતાભરેલા થંડા શબ્દોમાં પત્ર લખવો. તમો ચાહાવો-એટલો તમારો મોભો જાળવીને લખજો, પણ તમારી ફર્યાદ સાદી, અને વગર સહરાગાતભરેલી ભાષામાં જણાવજો, એટલે ત્યાંજ તકરારનો છેડો આવી જશે. અગરજો તેમ કરવાથી

સામા ધણીની આંખો ઉઘડીને તેને પોતાની ભુલનો પસ્તાવો થાય તો ઠીક, નહીંતો પછી કશાંથી તેને પસ્તાવો થનાર નથી, એટલું યાદ રાખવું, અને ત્યારે તમારા ઠપકાથી જોકે તેને તો કશું નુકશાન થશે નહીં, તોયે તમારા પોતાના હકમાં માઠું થશે, અને વળી તમારા મોભાને હલકું લાગશે.

જેમ લખવામાં તેમજ વાતચિતમાં પણ હુંપણું રાખવું ઘણુંજ બેઅદબી અને અપમાનભર્યું છે. હંમેશાં તમારો પત્ર લખતીવેળા ખુશીભર્યા અને થંડા સ્વભાવથી તે લખવો, અને તે ઉપરાંત વળી સામા ધણીતરફ માયાળુ અને સભ્યતા-ભર્યા હોવએવી ઢબે તે લખવો જોઇએછે, કે તેથી જેમ એક અચ્છા લખનારની નવી ચોપડી વાંચવાને કોઇને ઉલટ થાય, યા એક જીવજાન મિત્રને આવતો દેખી કોઈ ખુશી થાય, તેમ તમારો પત્ર આવેલો જોઇ તે વાંચવાઆગમજ સામો ધણી ખુશી થાય, અને તે જલદી ઉએડી પ્યારથી વાંચવા માંડે. નહીંતો પછી જેમ "કાળાં માય ટાહેલાં"ને જોઈ સામાંઓ મોંહ મચમચાવે, કે "વળી આ પીડા કયાંથી આવી?" તેમ તમારો પત્ર આવેલો દેખીને પણ તેઓ એમજ મનમાં દુઃખી થાયછે.

પ્રકરણ ૭.

સવારની અને સાંઝની મિજલસો.

(MORNING & EVENING PARTIES=
મૉરનિંગ એંડ ઇવિનિંગ પાર્ટિઝ.)

"સવારની મિજલસ," જે ખરૂં કેહેતાં "બપોરની મિજલસ" જેવીછે, તે બપોરનાં બેથી ત્રણ વાગતે શુરૂ થઈ સાંઝનાં ૫ થી ૬ વાગતામાં ખલાસ થાયછે.

સવારની મિજલસ બોલાવવાનો ચાલ "ઇંગ્લાંડ"માં પણ આસરે પા સદી થઇ દાખલ થયેલો જણાયછે. તેઆગમજ સવારના મિજલસ બોલાવવાનો રવૈયો ન હતો. તે ઘણું કરીને "મે," "જુન," અને "જુલાઇ" માસમાં મેળવવામાં આવેછે, અને તેનાં નોતરાં એકથી બે અઠવાડિયાં-આગમજથી કરવામાં આવેછે.

એવી મિજલસનીવેળા વાજીંત્ર વગાડનારાઓને બોલાવ્યામાં આવેછે, પણ જો ત્યાં ભેગાં થયેલાંઓમાંનાં થોડાંકો બીજાંઓને ગાઈ વગાડીને ગમત આપવાનું માથે લે, તો તે ચાલી શકે; પણ તેટલામાટે તેઓ ગાવા વગાડવાના હુનરમાં

પ્રવીણ હોવાં જોઇએછે. આ, કાફી, " આઇસ્ક્રીમ," "સ્ટ્રૉ-બેરી," "કેક," ઇત્યાદિ પરોણાંઓને પુરૂં પાડવામાં આવેછે. કેટલીકવેળા એવી મિજલસમાં વાતચિત અને ગાયનઉપરાંત (જો ઘરનીઆસપાસ બાગ હોયછે તો) "ક્રોકે," "લૉન-ટૅનિસ,"* નિશાનબાજીની રમત,† ઇત્યાદિ ગમતોની ગોઠવણ કરવામાં આવી હોયછે, અને તેટલામાટે સાંઝનાં છ વાગતાથી પણ વધુ વખ્તસુધી મિજલસ ભેગી રેહેછે. એવીવેળા સાદું મોંહ સમારવાનું મોટા જથામાં પ્રથમ આપવામાં આવેછે, અને ત્યારપછી વખ્ત જતે થંડી, હલકી ફરાળ તૈયાર કરવામાં આવેછે. આ થંડું ખાનું જો બહાર ખુલ્લી હવામાં તંબુઓ મારી ત્યાં પિરસવામાં આવેછે, ત્યારેતો વધારે ગમત પડેછે.

શું બાનુ કે શું ગ્રહસ્થ, જેઓ મંડળીમાં હંમેશાં ભેળાતાં હોયછે, તેઓએ "ક્રોકે," તીરની નિશાનબાજી, "લૉન-ટૅનિસ," ઇત્યાદિ રમતગમતોનું ગ્નાન ધરાવવું જોઇએછે, કે જેથી જરૂરનીવેળા તેઓમાં ભાગ લેવાને તેઓને બની આવે. ઘરધણીઆણીએ પોતાનાં પરોણાંઓની એકબીજાં-સાથે ઓળખાણ કરાવી આપવી, અને તે એવીરીતે કે તે ઓળખાણ એકબીજાંનેલાયકની અને મનગમતી થઇ પડે. એવી મિજલસમાં આવેલાં ઘણી નાહાની વયનાં પરોણાંઓને બેદરકારીથી વિસારી દેવાં જોઇતાં નથી. શું જવાન કે બુઢાં, ઉંચા પોશાકમાં સણગારેલાં કે હલકાંમાં, શું ખુબસુરત કે શું

---

* Lawn-Tennis. એ એકજાતની રમતછે, જેમાં નેતરના "બાટ"વડે નાહાના દડાને હમેશાં ગતિમાં ને ગતિમાં રાખવામાં આવેછે. આ રમત રમવામાટે બાગ, કે હરકોઇ બીજી ખુલ્લી જગ્યા વધારે લાયકનીછે.

† Archery=="આરચરી."

બદસુરત, એ સુઘળાંતરફ એક વિવેકી ઘરધણી અને ઘર-ધણીઆણી એકસરખી નજરથી જોઈ સર્વેને સરખું માન, અને સરખો આવકાર દેછે.

"સાંઝની મિજલસ"* રાત્રે આસરે નવથી દશ વાગતે શુરૂ થાયછે, અને મધરાતે, અથવા કોઇવેળા તેથી પણ અસુરે ખલાસ થાયછે.

તેનાં નોતરાં ઓછાંમાંઓછાં ત્રણ અઠવાડિયાંઆગમજથી કરવાં જોઇએછે, અને તે કબુલ કરવામાં આવે, કે કોઈ અડચણનેલીધે દિલગીરીસાથે ના પાડવામાં આવે, તોયે તેનો ઉત્તર એક અઠવાડિયાંનીઅંદર વાળવો જોઇએછે. આપ્રમાણે ઉતાવળે તેડાં કરવાથી પરોણાંઓને પોતાનો પોશાક તૈયાર કરવાને, તથા તેનો ઉત્તર ઉતાવળે વાળવાથી યજમાનને મિજલસનેલગતી તૈયારીઓ કરી રાખવાને બની શકેછે.

એવી મિજલસમાં હાજર થતા ગ્રહસ્થો અને બાનુઓએ કોઈ મોટે પ્રસંગે પેહેરવો જોઇતો પોશાક† પેહેરીને આવવું જોઇએછે. એવીવેળા હાથમાં મોજાં પેહેરવાવિના મિજલસમાં દાખલ થઈ શકાતું નથી. વળી એવી મિજલસમાં પોતાનાં "પાટલુન" કે "બુટ"ઉપર કાદવના ડાઘોસાથે દાખલ થવું, એ ઘણુંજ અવિવેકી ગણાયછે. શું બાનુઓએ કે શું ગ્રહસ્થોએ ઘણો ઉંચો નહીં, તોયે ઘણો સ્વચ્છ પોશાક પેહેરવો જોઇએછે. (જુઓ "પોશાક.")

* સાંઝની મિજલસને ઈંગ્રેજીમાં "Evening Party"ઉપરાંત "At Home" કરી પણ કેહેછે.

† Full-dress="ફુલ ડ્રેસ."

"હા-આ-ટ-છી-ઇ" કરી ભરમિજલસમાં મોટેથી છીંકવું, કે રૂમાલ કાહાડી સઘળાંનાં દેખતાં "ફું ઉં ઉં-ફું ઉં ઉં" કરી લીંટ કાહાડી નુછી નાખવી, ઇત્યાદિ બેઅદબી કરનાર ગ્રહસ્થમાં કે ગ્રહસ્થબાનુમાં ખપી શકે નહીં. અગરજો છીંકવાની કે લીંટ કાહાડવાની અગત્ય પડે, તો રૂમાલ નાકઆગે ધરી વગરઆવાજે તેમ કરવું, અને તેઉપર બનતાંસુધી કોઇનું ધ્યાન ન દોડે, તેની ઘણી સંભાળ લેવી.

એવી મિજલસમાં શુરૂઆતથી આવીને તે પુરી થાય, ત્યાંસુધી હાજર રેહેવાની તમોને વિવેકની રીતિ કશી ફર્જ પાડતી નથી. તમારે ગમે ત્યારે આવો, અને ગમે ત્યારે ચાલી જાઓ, તેનો કશો કોઇરીતનો અટકાબ નથી. આ ધારાનેલીધે જ્યારે ગામમાં ઘણે ઠેકાણે સાંઝની મિજલસો ભરવામાં આવેછે ત્યારે એક પરોણો એક રાતમાં એકને-બદલે બેત્રણ એવી મિજલસોમાં પોતાની હાજરી આપી શકેછે.

એવી મિજલસમાં દાખલ થતાંજ પરોણાંનું નામ પોકારવામાં આવેછે. દિવાનખાનાંમાં દાખલ થતાંજ જેવું તમારૂં નામ પોકારાય, કે તમારા બીજા મિત્રો કે ઓળખાણવાળાંઓને મળવાઆગમજ તરત ઘરધણીઆણીને ઘુંડી કાહાડી તેણીને મળવાની અગત્યછે. એક ઘણી મોટી, અને મોટે વાંધેનાં લોકોની એવી મિજલસમાં ઘણું-કરીને ઘરધણીઆણી દરવાજાનીનજદીકમાંજ ઉભેલી હોયછે. તોયે જો ત્યાં ઉભેલી ન હોય, અને તેણીને મળવા જતાં વચ્ચે તમોને બીજા મિત્રો અને ઓળખાણવાળાંઓ મળે, તો તેઓની મોલાકાત લેવાને કશી અડચણ નથી, તોપણ ત્ય ઝાઝોવાર ન થોબતાં ધીમેધીમે તમારો રસ્તો કરી ઘરધણી-

આણીને મળવાની ઘણી અગત્યછે. અગરજો તમો મિજ-લસથી અને ઘરધણીઆણીથી અજાણ્યા હોવ, અથવા પારકે મુલકથી નવાજ આવેલા હોવ, તો એવી મિજલસમાં દાખલ થતાંજ ઘરધણીઆણીને શોધી કાહાડી ઘણીજ સાલસાઇથી તમારૂં નામ જણાવી તમારીમેળેજ તેણીનીસાથે ઓળખાણ કરવી; પણ એવીવેળા તમારૂં નામ કેહેતાં તમારો કોઈ ખિતાબ કે ઓહ્દો હોય, તો તે બનતાંસુધી થોડોજ જણાવવો.

આગળ એવી મિજલસમાં દાખલ થતાંજ આખી મિજ-લસને સલામ કરવાનો ચાલ હતો, પણ તે હવે બિલકુલ નિકળી ગયોછે, અને હમણા પરોણાંઓ માત્ર પોતાના મિત્રો અને ઓળખાણવાળાંઓનેજ ભેટેછે. અગરજો કોઇ પરોણો તદન નવોસવોજ હોય, પછી તે બાનુ હોય કિંવા ગ્રહસ્થ, તોયે તે એકજ છાયાતળે બીજાંઓનીસાથે મળેછે, એજ તેણીને અથવા તેને બીજાંઓસાથે છુટથી વાતચિત કરવાનો હક બખશેછે. તોયે હજી ઘણે ભાગે ખાંચરેની એવી મિજ-લસમાં છુટથી એકબીજાંસાથે ભેળાવાની ઘણી છીટછે, જે ડાહ્યાં માણસો ખરેખર દિલગીર થવાજોગ ગણેછે. એક-બીજાંસાથે ભેળાવાનેબદલે એકાદ ખુણાંમાં પડેલી "ટેબલ"-આગળ જઇબેસી રેહેવું, અને તેઉપર મુકેલી "આલબમ," અથવા એવીજ કોઈ બીજી ચિત્રપોથી જોવામાં જાણે કેવાએક મશગુલ થઇ ગયા હોવ, તેવો દેખાવ કરવો, અથવા બીજાં તમારાજ જેવા સ્વભાવનાં એકાદ મિત્રસાથે વાતે વળગીને બંધેએ વખ્ત પુરો કરવો, એ ઘણું બેવકુફાઇભરેલુંછે, અને તેટલા-માટે તમો ગમેએવા શર્માળ હોવ, તોયે તે ન માફ થઈ શકેએવુંછે.

એવી સાંઝની મિજલસમાં દાખલ થતીવેળા એક ઇંગ્રેજી

ગ્રહસ્થ પોતાની ટોપી હાથમાં પકડી તે દિવાનખાનાંમાં સાથે લઇ જાયછે. ગ્રહસ્થોથી એવી મિજલસમાં બેસી રહી શકાતું નથી. અગરજો બેસવાની અગત્યજ પડેછે, તો થોડી ભીડવાળા એકાદ ભાગમાં જઈ બેસવામાં આવેછે. તેમ વળી એક ગ્રહસ્થ એકજ જગ્યાએ ઘણો વખતસુધી ઉભો પણ રેહેતો નથી. એક ઓરડામાંથી બીજા ઓરડામાં જવાને ગભરાયા કરવું, એ ચોકસ દેખાડેછે, કે તે ધણી મંડળીમાં નવોજ દાખલ થયેલો હોવો જોઇએ.

અગરજો તમો બેઠા હોવ, ત્યાં બીજી ખાલી ખુરશી ન હોય, તોજ તમારી ખુરશીઉપરથી ઉઠીને તે કોઇને બેસવા આપવાનો વિવેક કરવો.

જે બાનુઓ અને ગ્રહસ્થો ગાઇવગાડી જાણતાં હોય, તેઓને જો ઘરધણીઆણી ગાવાની કે વગાડવાની અર્જ કરે, તો તેણીની અર્જ તરત સ્વીકારવી જોઇએછે. તેમ કરવા-આગમજ ઘરધણીઆણીપાસે કાલાવાલા અને બોહોળ કરાવવી, એ ઘણું અવિવેકીછે. તેણીની ગાવાવગાડવાની અર્જજ એકરીતે સામાંને માનભરીછે. યાદ રાખવું, કે કોઈ પરોણાંને ગાવાવગાડવાની અર્જ કરવાનો હક માત્ર ઘરધણીઆણીનોજછે, અને તેટલામાટે કોઇ બીજો પરોણો, પછી તે બાનુ હોય કે ગ્રહસ્થ, જો ગાવાવગાડવાની અર્જ કરવાની બેઅદબી કરે, તો તેણીને અથવા તેને કાંઈ બહાનું કાહાડી નમનતાઇસાથે ના પાડવામાં આવે, તો તેમાં કશું અવિવેકી નથી. તેમ વળી ઘરધણીઆણીએ પણ કોઇની મરજીઉપરાંત ગાવાવગાડવાને ઘણી બોહોળ કરવી નહીં.

અગરજો મિજલસમાં કોઈ ગાતું કે વગાડતું હોય, તો

તેવેળા એકદમ ચુપ બેસવું જોઇએછે. યાદ રાખવું, કે તેઓ તે બીજાં પરોણાંઓની ગમતનેમાટે કરેછે, અને તેટલામાટે તેવી વચ્ચે વાત કરવી, એ ઘણું હલકાં ધણીનું કામછે.

અગરજો મિજલસમાં કોઈ ગ્રહસ્થ રમુજી ગાયનો ગાવાનું માથે લે, તો તેને ખુબ ધ્યાન રાખવું, કે તેમાં અનીતિભર્યું કશું હોય નહીં, કેમકે એક સારી મંડળીમાં એવાં ગાયનોનેજ નહીં, પણ તે ગાનારાઓને પણ અંતઃકરણથી ધિક્કારવામાં આવેછે.

જેઓ ગાતાં અથવા વગાડતાં હોય, તેઓએ જાણવું જોઇએછે, કે લંબાણ કરવાકરતાં એકાદ બે નાહાનાં ગાયનો, કે ઘણાં મોટાં ગાયનનો થોડોક ભાગ ગાવાવગાડવાથી મંડળીને જેટલી ખુશી ઉપજશે, તેનાંકરતાં લંબાણ કરવાથી ઉલટો કંટાળો આવવા માંડશે. અગરજો તમારાં સાંભળનારાંઓને તમારૂં ગાવું કે વગાડવું પસંદ પડશે, તો તેઓજ તમોને વધારે ગાવાવગાડવાની ખુશીસાથે અર્જ કરશે, અને એરીતે અર્જ કરવામાં આવે, એજ તમોને એકરીતે મોબારકબાદી આપવાજોગ બનાવેછે. મંડળી જોઇને તેનેલાયકનું ગાનું કરવું જોઇએછે. જેમ વાતચિત મંડળીનેઅનુસરતી કરવી જોઇએછે, તેમ ગાયન પણ મંડળીનેબરનું કરવું જોઇએછે. ગંભીર માણસોનીહજુર રમુજી ગાયન કરવું, અને ડોસી-આંઓનીહજુર ગંભીર ગાનું ગાવું, એ બંધે એકમેકથીઉ-લટુંછે, માટે કેહેવતછે, કે "જેવો દેશ તેવો વેષ," તેમ જ્યાં જેમ ઠીક લાગે તેમ કરવું; પણઆટલું તો યાદ રાખવું, કે જો તમો સારીરીતે ગાઇવગાડી શકતાં હોવ, તોજ ગાવા-વગાડવાનો યત્ન કરવો, કે જેથી તમારાં સાંભળનારાંઓ-વચ્ચે તમારી હાંસી થાય નહીં.

સાંઝની મિજલસમાં બનતાંસુધી જાણીતી બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોને બોલાવવાથી તે વધારે ફતેહમંદ ઉતરેછે. "જાણીતાં" એટલે માત્ર નામે મોટાં કે પૈસાદાર નહીં, પણ જેઓ પોતાની અક્કલહુશીયારીનેમાટે જાણીતાં હોય, કે મોટા ઓહ્દા ધરાવતાં હોવ, સખાવતનાં કે એવાંજ બીજાં પરોપકારી કામમાં નામ કાહાડયું હોય, ઇત્યાદિઓ કે જેઓ હંમેશાં મંડળીનાં આગેવાનતરીકે ગણાયછે, તેવાંઓને નોતરવાં જોઇએછે.

પરોણાંઓ જેમજેમ આવતાં જાય, તેમતેમ તેઓને ચા આપવામાં આવેછે, અને સાંઝ પડતાં તેઓવચ્ચે "આઇસક્રીમ" ફેરવવામાં આવેછે. અગરજો ખાનું પણ હોય, તો દરેક ગ્રહસ્થને અક્કેકી બાનુસાથે મેળવીઆપવામાં આવેછે, (જુઓ "ખાનાંની મિજલસ"); પણ જો કોઇ બાનુ રહી ગઇ હોય, તો ખાનાંઉપર જતીવેળા જે ગ્રહસ્થ તેણીનીસાથે છેલ્લો વાતે ઉભો હોય, તેને તેણીનીસાથે ખાનાંની "ટેબલ"-ઉપર જવું જોઇએછે. અલબતાં, તેને યાદ રાખવું, કે જો તેને કોઇ બીજી બાનુસાથે આગમજથી મેળવી આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યારેતો તેજ બાનુનીસાથે તેણીની હાજરીમાં રેહેવાને તે બંધાયલોછે. દરેક બાનુને અક્કેકા ગ્રહસ્થસાથે મેળવી આપવાને ઘરધણીઆણીએ સંભાળ લેવી જોઇએછે. (જુઓ "ખાનાંની મિજલસ.")

એવી મિજલસનેમાટે જેમ બનેએમ ઘણી કુસાદે જગ્યા હોય, તો સારૂં. ઓરડામાહેલી સગવડભરી જગ્યાઓમાં આરામ આપેએવી બેઠકો કરી રાખવી, પણ વચ્ચેની જગ્યા જેટલી બનેએટલી ખાલી રાખવી જોઇએછે. હાથે દોરેલાં કે છાપેલાં ચિત્રો, કે ચોપડીચોપાનિયાં તથા વર્ત્તમાનપત્રોમાંથી

કાપી કાહાડેલા ટાચકાઓ, કાપલાઓ, ચિત્રો, ઈત્યાદિ એકઠા કરી એકાદ સુંદર કોરાં પાનાંની ચોપડીમાં વળગાડેલા એવી ચોપડીઓ,* વગેરે નવાઈની અને રમુજની ચોપડીઓ "ટેબલો"ઉપર ગોઠવી રાખવી જોઇએછે.

અગરજો પરોણાંઓમાં કોઈ ઘણો જાણીતો ગ્રહસ્થ કે બાનુ હાજર હોય, તો તેની પુઠેપુઠ ભમ્યા કરવું, અને તે અથવા તેણી જે બોલે તેનો દરેક શબ્દ સાંભળવાની ઇંતેજારી દેખાડવી, એ ઘણું હલકાઈભર્યું છે. અજાણતાં, ઘરધણીઆણી એવા પુરૂષ કે સ્ત્રીનીસાથે દરેક પરોણાંની ઓળખાણ કરાવી શકતી નથી, પણ કદાચ જો ઓળખાણ કરાવે, તો તેનીસાથે માત્ર થોડીજ વાતચિત કરી ખસી જવું જોઇએછે, અને તેને અથવા તેણીને ઘણોવાર પકડી રાખવાં જોઇતાં નથી, કેમકે યાદ રાખવું, કે જેટલો તેની અથવા તેણીનીસાથે વાત કરી માન લેવાનો તમારો હકછે, તેટલોજ દરેક પરોણાનો પણ છે.

અગરજો મંડળી નાહાની અને ઘણાં અતલગનાં મિત્રો તથા ઓળખાણવાળાંઓની હોય, અને તમોને પાનાં, ઈત્યાદિ કોઈ વગરવાંધાની રમત રમવામાં ભાગ લેવામાટે અર્જ કર્યામાં આવે, તો ના પાડતા માં, પણ ખુશીથી તરત તેમાં સામેલ થજો. મંડળીમાં ભેળાવામાટે પાનાંની સાધારણ રમતોનું થોડું ઘણું જ્ઞાન દરેકજણે ધરાવવું સારૂં છે. ધણીધણીઆણીએ એકજ "ટેબલ"ઉપર સાથે રમવા બેસવું નહીં, પણ જો કદાચ રમનારાંઓની એકાદ ટોળી સંપૂર્ણ

* Scrap-Book="સ્ક્રૅપ-બુક."

કરવામાટે જરૂરજ પડે, ત્યારેતો સાથે બેસી રમવામાં કશી અડચણ નથી. રમતીવેળા કદીપણ ઉસ્કેરાઈ જવું નહીં, એમ કરવું એક હલકાં આદમીનું કામછે. અગરજો રમતમાં જોડિયાં થઈને રમવાનું હોય, અને તમારો સામો બિલ્લુ રમતાં કાંઈ ભુલ કરે, તો તેઉપર મોટાં દિલથી અખાડા કરી જઈ ખુશ સ્વભાવે તે સાંખી જવું જોઈએછે. અગરજો પાનાંની રમત રમવામાટે ઘણી જવાન બાનુઓ ના પાડે, તો તેથી કાંઈ તેઓ અસભ્યતાવાળી ઠડતી નથી. પાનાં રમતાં તે જલદી સરે એટલામાટે આંગળાંને સર્વેનાં દેખતાં થુક લગાડવી, એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે.

એક ઘણી જવાન બાનુએ સાંઝની મિજલસમાં સાથે કોઈ ગ્રહસ્થને લીધાવિના જવું જોઈતું નથી, તેણી પોતાસાથે હરકોઈ ગ્રહસ્થને લઈ જઈ શકેછે, પછી તે ગ્રહસ્થને તેડું ન હોય, તોયે તેની ફિકર નહીં.

અગરજો સાંઝની મિજલસ મોટીહોય, તો ઘર જતીવેળા ઘરધણીઆણીને ખામોખા શોધી કાહાડીને મળી સલામ કરી જવાની કશી અગત્ય નથી. એમ કરવાથી તમો બીજાંઓની પણ આંખ ઓળોછો, કે અવારૂં થયુંછે, માટે મિજલસ બરખાસ્ત થવી જોઈએ. અગરજો મિજલસમાંથી ઘર જવામાટે પસાર થતાં તમોને ઘરધણીઆણી સામી મળી જાય, તો તેણીની રજા લેવી, તેપણ એવીરીતે કે તેવિષેનો કશો ઈસારો કોઈને જણાય નહીં, અને ત્યારપછી ન જણાય તેમ ત્યાંથી નિકળી જવું.

સાંઝની મિજલસોમાં પરોણાંઓવચ્ચે ઓળખાણ કરાવવાનો રવૈયો આગળ હતો, પણ તે હાલમાં નિકળી ગયોછે.

એવી મિજલસમાં સાથે મળ્યાં એટલે બધાં એકસરખાં ગણાયછે, અને તેટલામાટે ભારબોજમાં કે મગરૂરીમાં રહી ફર્યા કરવું, એ ઘરધણીઆણીને અપમાન કરવાબરાબરછે. હજીપણ અસલી વિચાર ધરાવનારા કેટલાક યજમાનો પોતાનાં પરોણાંઓની એવી મિજલસમાં એકબીજાંસાથે મોલાકાત કરાવેછે, પણ તેમ કરવાનેલીધે સર્વેથી મોડ આવનારાંઓને એક જાતની લાંબી અને કંટાળાભરેલી ક્રિયામાંથી પસાર થવાની ફરજ પડેછે, અને જેથી તેઓને ઘણું ભારી પડેછે. તેનાંકરતાં અંદર દાખલ થતાંજ નમીને મિજલસને સલામ કરી સઘળાંમાં મેળાઇ જવું વધારે સુતરૂં અને થોડું કંટાળાભરેલું છે. એકબીજાંની ઓળખાણ કરાવવાઆગમજ તેવિષે બંધે બાજુનો વિચાર જાણી લેવો જોઇએછે. (જુઓ "ઓળખાણ કરાવવાવિષે.")

એવીજ સાંઝની મિજલસમાં કેટલીકવેળા નાચવાનું પણ હોયછે. અગરજો તમોને મિજલસવિષે કશી ખબર ન હોય, અને તમો યજમાનને ત્યાં રીતસર માત્ર મળવા ગયાં હોવ, અને ત્યાં જવાપછી તમોને જણાય, કે તેને ત્યાં મિજલસ બોલાવવામાં આવીછે, તો તેથી ગભરાવું નહીં, પણ થંડ સ્વભાવે યજમાન કે યજમાનાની મોલાકાત લઈ જલદીથી ત્યાંથી રજા લેવી. પણ જો તેઓ તમોને મિજલસમાં સામેલ થવાનો આગ્રહ કરે, તો ખુશી સાથે તે કબુલ કરવું, પણ જો તમોને એમ જણાય, કે ત્યાં રેહેવાનો આગ્રહ ખરાં દિલથી નહીં, પણ માત્ર તમોને ખુશી કરવામાટે કર્યામાં આવ્યોછે, ત્યારેતો તમારી દિલગીરી જણાવી રજાજ લેવી વધારે સારૂં છે. વગરજાણવે તમો ત્યાં જઈ લાગ્યાં તેમાટે તમોએ તરતજ માફી

ચાહાવાની, કે દિલગીરી જણાવવાની કશી અગત્ય નથી, પણ તે બનાવ વિત્યાકેડે થોડા દિવસ રહીને ઘરધણીઆણીને લખી જણાવવું, કે તેઓને ત્યાંની મિજલસવિષે તમો અજાણ્યાં હતાં.

આ પ્રકરણ પુરૂં કરતાં વિવેકના બે ઉમદા વચનો વધુ કેહેવાની રજા લૈયે છૈયે. મિજલસમાં કદીપણ કોઈ પરો-ણાંની કોઇ ચોકસ ટેવઉપર, કે તેના ગુણદોષઉપર ટીકા કરવી નહીં. કોઇની પછવાડેથી ઠેકડી કરી તેને બીજાંઓની રમુ-જનો ભોગ કરવો, તેનાંકરતાં કોઇની ખોડ જોઈ, તે ખોડ આપણાં પોતાનામાં હોય, તો તે સુધારવાનો યત્ન કરવો વધારે સારૂંછે.

વળી આખી મિજલસમાં સૌકરતાં ડાહાપણવાળો હું જછું, એવું ડોળ ઘાલવાથી દુર રેહેવું ઘાણું વિવેકીછે. વાતચિત કરતાં સામો બોલનાર ખોટોછે, એમ ઝટ દઈ કહી દેવું, એ ઘણાં અવિવેકી અને હલકાં માણસનું કામછે. સામો ધણી ખોટો હોય, તોયે તેની ભુલ ઘણાં નર્મ સ્વભાવે દેખાડવી. યજમાનને ત્યાં જોવા મુકેલાં ચિત્રો, ઈત્યાદિઉપર ટીકા કરવી, એ કાંઈજ નહીં પણ તેના માલિકની મશ્કરી કરવાબરાબરછે, માટે તેમ કરવાથી દુર રેહેવામાં ડાહાપણછે. એવાં અવિચારી ટીકા કરનારાંઓ મોડેવેહેલે અલખામણાં પડી જાયછે, અને પછી તેઓને કોઈ પોતાને ત્યાંની મિજલસમાં બોલાવવાને ચાહાતું નથી. એવાં માણસો વારંવાર ફર્યાદ કરેછે, કે "હમોને કોઈ મિજલસમાં બોલાવતું નથી," ઈત્યાદિ, પણ તેમાં ખરૂં જોતાં તેઓનો પોતાનોજ વાંકછે.

મિજલસ જે અઠવાડિયાંમાં મળી હોય, તેજ અઠવાડિયાંમાં પરોણાંઓએ પોતાની યજમાનાની મોલાકાતે જવું જોઇએછે, પણ જો તેમ કરવાને ન બની શકે, તો મિજલસવિષે પોતાની ખુશહાલી જાહેર કરી એક "કાર્ડ" મુકી આવવો ઘટેછે. જે બાનુએ તમારી મજાહનેમાટે ખર્ચ કીધો, મેહનત લીધી, અને જેણીએ તમોને પોતાને ત્યાં નોતરીને માન આપ્યું, તેણીનાંતરફ એટલો વિવેક બતલાવવાની તમારી ફર્જછે, કે જે અદા કરવાથી મંડળીમાં ભાઇચારો વધેછે.

પ્રકરણ ૮.

નાચની મિજલસ.

(BALL-PARTY=બૉલ-પાર્ટિ.)

જોકે દેશીઓમાં નાચના મેળાવડામાં બાનુઓએ તથા ગ્રહસ્થોએ એકમેકસાથે વળગીને નાચવાનો રવૈયો નથી, અને તેટલામાટે આ પ્રકરણની ઝાઝી અગત્ય નથી, તોયે જો કોઇવાર એવી નાચની મિજલસમાં સામેલ થવું પડે, તો નાચવાશિવાય બીજી સઘળી બાબદોમાં કેવીરીતે વર્તવું, તથા ઇંગ્રેજોમાં નાચની મિજલસનેલગતા વિવેકો કેવાછે, તે જાણવું દરેક વિવેકી દેશીને અગત્યનું થઇ પડશે.

નાચની મિજલસ બે પ્રકારની હોયછે; એક "જાહેર" અને બીજી "ખાનગી." જાહેર નાચની મિજલસોમાં આખું લોકમંડળ આવી શકેછે. લશકરી અને દરીઆવર્દીખાતાના અમલદારો પોતપોતામાં એવી જાહેર નાચની મિજલસો મેળવેછે. જાહેર નાચની મિજલસમાં દાખલ થવામાટે "ટિકેટો" ખરીદવી પડેછે. વળી કોઇ જાહેરખાતામાં, અથવા સખાવતનાં કામમાં મદદ કરવાસારૂ પણ ઉઘરાણાંથી એવી જાહેર નાચની મિજલસ મેળવવામાં આવેછે. "લંડન"-

માં એવી મિજલસને લોકમંડળ ઝાઝું પસંદ કરતું નથી, તોયે કેટલાકો તે સખાવતનાં કામમાં મદદનેમાટે કર્યામાં આવેછે, એવા રૂડા વિચારથી તેમાં ભાગ લેછે.

અલબતાં, જાહેર નાચની મિજલસમાં સામેલ થતીવેળા સાથે તેની "ટિકેટ" રાખવી પડેછે. તેમજ લશકરી, કે એવીજ બીજી નાચની મિજલસમાં સામેલ થતીવેળા તે નાચનાં તેડાંનો "કાર્ડ" સાથે લઈ જઈ દરવાજાઉપર ઉભેલા, અથવા નક્કી કીધેલા કોઈ અમલદારને આપવો જોઇએછે. તેમ કરવામાટે તે તેડાંના "કાર્ડ"ઉપરજ જણાવેલું હોયછે; તોયે કેટલીકવાર તેમ જણાવ્યામાં આવતું નથી, અને તે એવીજ મતલબથી કે સઘળાં પરોણાંઓ તેવિષે અલબતાં સારીપેઠે જાણેછે.

ખાનગી મિજલસનાં તેડાંનો "કાર્ડ" કે ચિઠ્ઠી સાથે લાવવાની અગત્ય નથી, પણ જો "બાલ માસ્કે,"* અથવા "માસ્કેરેડ"માં જવાનું હોયછે, કે જ્યાં તે કોણ ધણીછે, તે ઓળખી શકાય નહીં, ત્યારેતો તેડાંનો "કાર્ડ" દરવાજાઉપર દેખાડવાથીજ પરોણાંથી અંદર જવાઇ શકાયછે, અને તેમ કરવાની ઘણાંક કારણોનેલીધે ફરજજ પડેછે, એવીવેળા "કાર્ડો" દરવાજાઉપર દેખાડવામાટે તેમાંજ અરજ કર્યામાં આવી હોયછે.

સ્ત્રીપુરૂષોએ એકબીજાંને વળગીને ભરમિજલસમાં નાચ-

---

* Bal Masqué, or Masquerade. આ જાતની નાચની મિજલસમાં સામેલ થનાર દરેક જણ ખોટી બનાવટનું મોહોડું, તથા બીજો છુપો લેબાશ પેહેરી આવેછે. એમ કર્યાથી તે કોણછે, તે ઓળખી શકાતું નથી. કેહેછે, કે એવી જાતની નાચની મિજલસથી ઘણીકવાર ઘણી અનીતિ ફેલાયછે, એટલામાટે સમજુ ઇંગ્રેજો એવી જાતના નાચોને ધિક્કારેછે, તથા તેમાં પોતે સામેલ થતા નથી, અને પોતાના કુટુંબને પણ થવા દેતા નથી.

વાનો રવૈયો સારોછે કે માઠો તેવિષે અત્રે કશું ન જણાવતાં માત્ર એટલુંજ કહીએ છૈયે, કે ખુદ સુધરેલા લોકોમાં પણ એવિષે મતફેરછે. નામાંકિત "ફ્રેન્ચ" લખનાર મૌલીયૅર જણાવેછે, કે **"નાચવાનાંકરતાં બીજું કાંઈપણ વધારે અગત્યનું માણસનેમાટે નથી."** જ્યારે બીજો લખનાર ચૅસ્ટરફીલ્ડ કહેછે, કે **"તે (નાચવાનું) કાયમ થઈ ગયેલી એક મૂર્ખાઈ છે, કે જે કબુલ કરવાને ડાહ્યા માણસોને પણ ફરજ પડેછે."** ગમે તેમ હોવ, તોયે નાચવાનો રિવાજ હવે એટલોતો જડ થઇ ગયેલછે, કે તે "યુરોપ"-નાં સુધરેલાં લોકોનો એક મુખ્ય વિવેક થઇ પડયોછે, કે જેવિના તેઓને ચાલતું નથી, અને દરેક સભ્યતાવાળાં સ્ત્રીપુરૂષને તે વિવેક હાંસેલ કરવાની જરૂર થઇ પડીછે.

નાચનાં તેડાં દશ દિવસથી તે ત્રણ અઠવાડિયાં કે એક મહિનોઆગમજથી કરવામાં આવેછે, અને તેઓનો પાછો ઉત્તર ઉતાવળે વાળવાની અગત્યછે. નાચની મિજલસનાં નોતરાં એક ધરધણીઆણીને નામે કરવામાં આવેછે, અને તેમાં ધરધણીનું નામ કદીપણ દાખલ કરવામાં આવતું નથી; પણ જો યજમાન કુંવારો હોય, કે રંડાયલો હોય, તો પછી નોતરાં તેને પોતાનેજ નામે કરવામાં આવેછે. અગરજો તે રંડાયલો હોય, પણ જો તેની મોટી વયની બેટી હોય, તો બાપ તથા બેટી બંધેને નામે નોતરાં કરવામાં આવેછે.

અગરજો નાચની મિજલસ મેળવનાર બાનુની ઓળખાણ થોડીજ હોય, યા ઓળખાણ બોહોળી હોવાછતાં તે મોટાં લોકોમાં ઝાઝી ન હોય, તો પોતાનાંકરતાં કોઇ વધારે ઉંચી પદવીની સહીનીસાથે મળીને તેણી નોતરાં કરેછે, કે

જેમાં તે સહીનાં ઓળખાણવાળાંઓને નોતરવામાં આવેછે. અગરજો તેમ કરવામાં આવેછે, તો તે તેડાંના "કાર્ડ"ઉપર તે સહીનું નામ, તથા તેણીની "**સલામસાથે**" કરી જણાવ્યામાં આવેછે, કે જેથી નાચ આપનાર બાનુથી અજાણ્યાંઓને તેડાં જાયછે, ત્યારે તેઓ જાણી લેછે, કે તેઓને તેડાં ઉપલી તેઓની સહીતરફથી કરાવ્યામાં આવ્યાંછે. મંડળીમાં નવાંજ દાખલ થયેલાં, અથવા પોતાની ઓળખાણ વધારવાની કાળજી રાખનાર ઘણીઘણીઆણીને એમ કરવાની વારંવાર જરૂર પડેછે.

અગરજો **ક** નાચની મિજલસ બોલાવતી હોય, અને પોતાની ઓળખાણવાળી **ખ**ને બોલાવી હોય, પણ **ગ**ને **ક**નીસાથે કશી ઓળખાણ ન હોવાથી તેણીને તેડું ન હોય, તોપણ **ગ**ને **ખ**નીસાથે મિત્રાઇ હોય, અને તેણીની ઇચ્છા **ક**ની આપેલી નાચની મિજલસમાં દાખલ થવાની હોય, તો તેણી પોતાને તેડું કરાવવામાટે **ખ**ને અર્જ કરેછે, જેણી તેવિષે **ક**ને લખી જણાવેછે. હવે જો **ક**ને કશી અડચણ ન હોય, તો **ખ**નીઉપર આભાર કરવામાટે તેણી **ગ**ને પણ પોતાને ત્યાંની નાચની મિજલસમાં પધારવાનું નોતરૂં કરેછે, પણ તે નોતરાંનાં "કાર્ડ"ઉપર આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે "**ખની સલામસાથે**" કરી લખવામાં આવેછે. પણ જો **ક** અને **ખ**ને કશી ઓળખાણ ન હોય, ત્યારેતો તેમ અર્જ કરી શકાતી નથી. તેમ કરવામાટે થોડીપણ ઓળખાણ તો હોવીજ જોઇએછે. એવીરીતે એક મિત્રનીમારફતે હરકોઇને ત્યાંની મિજલસમાં દાખલ થવાનો રિવાજ ઇંગ્રેજોમાં ઘણો સાધારણછે.

અગરજો એકજ કુટુંબમાંથી એકકરતાં વધારે જણાંને

નોતરૂં કરવાનું હોયછે, તો તે દરેકને નામના જુદાજુદા "કાર્ડો" મોકલવામાં આવેછે, અને તેનો પાછો ઉત્તર બીજેજ દિવસે ઘરધણીઆણીઉપર મોકલવો જોઇએછે.

એક નાચની મિજલસ દિલખુશ થાયએવી કરવામાટે સારા મોટા ઓરડાઓ, સારાં ગાયનનાં વાજીંત્રો, સારા સ્નેહીઓનો મોટોસરખો મેળાવડો, આ સઘળું ઘણું અવશ્યનુંછે. નાચનો એક નાહાનો મેળાવડો ઘણો સુસ્ત લાગેછે, તેટલામાટે નાચનો મોટો મેળાવડો કરવાઆગમજ તે આપનારે પૈસાની મોટી રકમ, ઘણો વખ્ત, અને પુષ્કળ ધીરજ ખર્ચવાસારૂ તૈયાર થઈ રેહેવું જોઇએછે. અગરજો તમો એમ ઇચ્છતા હોવ, કે તમારી નાચની મિજલસથી તમારા મિત્રો ખુશી થાય, તો તેટલામાટે તમારે નાચવાના ઓરડાની મોંય તેનેલાયકની, તથા ગાયનનાં વાજીંત્રોની સારી ગોઠવણ કરવાને ભુલવું નહીં. અગરજો તમો ચાહાતા હોવ, કે નાચને દિવસે તમોએ આપેલાં ખાનાંથી તેઓ ખુશી થાય, તો ખાનું ઉંચા પ્રકારનું અને પુષ્કળ હોવું જોઇએછે, અને સર્વેથી છેલ્લું તેઓને ખુશી કરવામાટે તેઓનેલાયકના સોબતીઓ, એટલે એક બાનુસાથે એક ગ્રહસ્થને, અને એક ગ્રહસ્થસાથે એક બાનુને મેળવી આપવાં જોઇએછે.

નાચના ઓરડામાં આવવાઆગમજ પરોણાંઓને આવકાર દેવાસારૂ એક બીજો ઓરડો તૈયાર રાખવામાં આવેછે, જે બનતાંસુધી હવાવાળો અને ખુલ્લો હોવો જોઇએ. દાદરોઉપર, ખુણેખાંચરે, રમણામાં, ઇત્યાદિ હરેકાણે જેમ બનેએમ રોપાનાં, ફૂલોનાં, અને વેલાનાં નાહાનાંમોટાં ઘણાં કુંડાંઓ અને બીજાં વાસણો મુકવાથી ઘણો રમણીય અને

દિલખુશ દેખાવ થાયછે. વાજીંત્રો વગાડનારાઓની બેઠકો શોભિતા પરદાઓથી તથા વેલાઓથી ઢાંકી દેવામાં આવેછે, કે જેથી તેઓ નાચનારાંઓની નજરે ન પડતાં માત્ર તેઓનું વાજીંત્રજ સંભળાયછે.

જે માળાઉપર નાચનો ઓરડો હોયછે, તેજ માળાઉપર બનતાંસુધી લઘુભોજનનો ઓરડો* રાખવામાં આવેછે, કે જેથી બાનુઓને દાદરો ચઢઉતર કરવાની તસ્દી પડતી નથી.

વેલાયતમાં કેટલેક મોટે ઠેકાણે એક ચાલ બાનુઓ ઓઢી આવેલા ઝભાઓ ઉતારી મુકવા, તથા એક ઓરડો ગ્રહસ્થોની ટોપીઓ, ઝભાઓ, ઇત્યાદિ ઉતારી મુકવામાટે એલાહેદો રાખવામાં આવતો હતો, પણ તે રીત હમણાં નિકળી ગઇછે.

જેમ ખાનાંની મિજલસ બોલાવતીવેળા જમવાની "ટેબલ"નાં પ્રમાણમાં પરોણાંઓને નોતરાં કરવામાં આવેછે, તેમ નાચની મિજલસમાં નાચના ઓરડાનાં કદપ્રમાણે પરોણાંઓને તેડાં કરવામાં આવેછે. એક ડાહી ઘરધણીઆણી પોતે ઇચ્છતી હોય, તેકરતાં થોડાંક વધુ નોતરાં કરશે, કેમકે નાચનારાંઓમાંહેલો થોડોક ભાગ નાચવાનેબદલે હયાંથી-ત્યાં ફરીને તે રાત પુરી કરવાનું વધારે પસંદ કરેછે; તેમ વળી તેણીએ આ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએછે, કે વધારે ગરદી થવાથી નાચનારાં શોખીનોને કોઇરીતે અડચણ ખમવી ન પડે. જેમ ઘણાં થોડાં પરોણાંની એવી મિજલસ નકામીછે, તેવીજરીતે વળી જોઇએ તેકરતાં વધારે ગરદીવાળી મિજલસ પણ નકામીછે.

---

* Refreshment-Room "રીફ્રેશમેન્ટ-રૂમ."

નાચનેમાટે લગભગ ચોરસ ઓરડો હોય, તો સારૂં; પણ જો તેની પોહોળાઇકરતાં લંબાઈ સ્હેજ વધારે હોય, તો વધારે સારૂં, કેમકે કેટલીક જાતના નાચોમાં તેવો ઓરડો વધારે સગવડ પડતોછે. એક ઘણો લાંબો, પણ ઘણો સાંકડો ઓરડો નાચનેમાટે બિલકુલ નકામો ગણાયછે.

નાચના ઓરડામાં એક સારી પાટિયાંની ભોંય વધારે અગત્યતા ધરાવેછે. એક ખાનગી ઘરમાં નાચના ઓરડામાં ગાલીચો બિછાવીને તેઉપર "હાલંડ" કપડું* સારીપેઠે તાણીને જડી લેવામાં આવેછે.

નાચનારાંઓની સગવડ અને સુખનેમાટે પુરતી રોશ્ની અને હવાનો પુરતો આવજાવ ઘણુંજ અવશ્યનાછે. અગરજો નાચના ઓરડામાં ઘણી ગર્મી પડતી હોયછે, તો ઓરડામાં સગવડવાળી જગ્યાઓઉપર બર્ફનાં મોટાં ઠીમડાં મુકવામાં આવેછે, કે જેથી ઓરડામાં થંડક રેહે. વળી હમણાં એવી વખ્ત બીજી જાતની રોશ્નીઓકરતાં વિજળીક રોશ્નીઓ વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. જેમ સારાં ખાનાંનેમાટે ઉંચી જાતનો દારૂ અગત્યનોછે, તેમ નાચની એક સારી મિજલસનેમાટે ઉંચા પ્રકારનું વાજીંત્ર પણ અગત્યનુંછે, અને તેટલામાટે તેપછવાડે વધુ ખર્ચની બખિલાઈ કોઇપિણ ડાહ્યી ઘરધણીઆણી કરતી નથી. નાચવાને શોખીન બાનુઓને "પિયાનો" વગાડવા બેસાડી દેવી, કે થોડાક શિખાઉ ગ્રહસ્થોને વગાડવા બેસાડવા, એ બીજાં નાચનારાંઓની મોજમાં ખલલ કરવાબરાબરછે, અને

* Holland-Cloth.

તેથી તેઓ નારાજ થાયછે. નાચનેસારૂ હરકોઈ વાજીંત્ર વગાડવું, એ તે હુન્નરના બરાબર શિખેલાં આદમીઓનું, અને ઘણાં લાંબા માહાવેરાવાળાંઓનું કામછે, માટે નાચની ખાનગી મિજલસ મેળવનારાંઓએ તે દિવસે સારાં વાજીંત્રો વગાડનારાઓને બોલાવવા જોઈએછે. એક નાહાનીસરખી મિજલસનેમાટે એકાદ "પિયાનો," અને તેનીસાથે વાંસળી વગાડવાથી મજાહનું વાજીંત્ર બની શકેછે.

બાનુઓનેસારૂ ખાસ રાખેલા ઓરડામાં ઘણીસરખી મોહોડું જોવાની આરસીઓ ગોઠવવી જોઈએછે; તેમ વળી તેણીઓના બાલો અને પોશાકો નાચતાં ચુંથાઈ જાય, તો તે પાછા દરોરત કરવામાં મદદ કરવામાટે સ્ત્રીનોકરોને ત્યાં રાખવી જોઈએછે, તથા તેજ ઓરડામાં તેણીઓની શાલો તથા ઉપર-ઓઢવાના ઝભાઓ ટાંગવામાટે આંકડાઓની હારો ગોઠવવી જોઈએછે. દરેક ઝભા કે શાળનીઉપર અક્કેકી "ટિકેટ" તે ધરાવનાર બાનુનાં નામની મારવામાં આવેછે, અને તેનીજ અક્કેકી બીજી નકલ ખુદ તે બાનુને સ્વાધીન કરવામાં આવેછે. નાચતાં જો પોશાક જરાપણ ફાટેતુટે, તો તે તરત દરોસ્ત કરવાસારૂ સોય અને દોરો પણ ત્યાં રાખવો જોઈ-એછે. લઘુભોજનવાળા ઓરડામાં ઉંચી જાતની કાફી, "લેમોનેડ," "આઈસ્ક્રીમ," "વાઈન" અને "બિસ્કિટ"-નો મોટો જથો રાખવો જોઈએછે. અગરજો તેમ ગોઠવી રાખવાનું ન ફાવે, તો નાચનારાંઓનીવચ્ચે નોકરોમારફતે તે ફેરવવામાં આવેછે.

નાચની મિજલસ બોલાવી હોય, તે દિવસે ખાનું આપવું કે નહીં, તે યજમાનની નાણાંસંબંધી હાલતઉપર આધાર

રાખેછે. અગરજો પૈસાનો કશો સવાલ ન હોય, ત્યારેતો ખાનું આપવું ઠીક લાગેછે, અને તે ઘણું કરીને એકાદ પેહેલ વર્ગનાં પેહોંચખાનાંમાં વરદી આપી ખાસ બનાવ્યામાં આવેછે. એમ કરવાથી યજમાનની, તેમજ તેના નોકરોની સઘળી મેહેનત અને કડાકુટ તળી જાયછે, અને વળી યજમાનાની તેવિષેની કાળજી તથા ચિંતા દુર થાયછે. અગરજો એટલું નાણું ખર્ચવાની યજમાનમાં તાકાત ન હોય, તો ઘરમાંજ ખાનું તૈયાર કરાવવું, પણ તે ગમેએવું સાદું હોય, તોયે તે ઉંચા પ્રકારનું અને પુષ્કળ હોવું જોઇએછે. નાચનારાંઓ ઘણું કરીને "ભુખ્યાં ડાંસ"જેવાં થઈ જાયછે, અને જો પછી ખાવાનું જોઇએએવું અને જોઇએએટલું હોતું નથી, તો તેઓનાં દિલ દુઃખાયછે.

તોયે હમણાંહમણાં નાચનેજ દિવસે ખાનું પણ આપવાનો ચાલ ઓછો થતો જાયછે, કેમકે તેમ કરવાથી ખુદ ઘરધણીઆણીને ઘણીક સામટી મેહેનતમાં પડવું પડેછે, અને સાથે પરોણાંઓને તેઓની નાચની મિજલસમાં ખલલ થાયછે. તોયે મોંહ સમારવાનું, અને તેપણ ઉંચી જાતનું અને પુષ્કળ રાખવાની તો અગત્યજછે.

આ બાબદમાં "ફ્રેન્ચ" લોકોની રીત વધારે પસંદ કરવાજોગછે. લાંબી "ટેબલો"ઉપર ખાનું ગોઠવવામાં આવેછે, જેની માંહેલી બાજુએ નોકરો ઉભા રેહેછે, કે જેઓ દરેક પરોણાંને જે જોઇએ તે આપ્યા કરેછે. કોઈ ત્યાં બેસતું નથી, કેમકે ત્યાં બેસવાનું કશું હોતું નથી, પણ જો બેસવામાટે બેઠકો ગોઠવેલી હોયછે, તો તે ભીંતની બાજુતરફ બાનુઓનેસારૂ ગોઠવેલી હોયછે, તોયે ગ્રહસ્થો તો ઉભાજ

રેહેછે. ગર્મીની રૂતુમાં બર્ફમાં થંડી કીધેલી તરેહવાર અને ઘણીક ખાવાની વસ્તુઓ રાખવી જોઇએછે. રાંધેલાં પણ થંડાં પક્ષીઓ, શિકારો, ઇત્યાદિ, કાપીને તૈયાર ત્યાં મુકવામાં આવેછે, અને "કેક" તથા બીજી મિઠાઈ તો જરૂર ત્યાં રાખવી પડેછે.

અગરજો સાંઝની કોઈ મિજલસ બોલાવી હોયછે, તો તે બરખાસ થવાપછી પરોણાંઓને ઘર જવામાટે ગાડીઓ મળી શકતી નથી, અને તેસારૂ ઘણી અડચણ ખમવી પડેછે. જો પુરતા નોકરો હાજરીમાં ન હોય, તો "પોલીસ"નાં એકાદ સિપાહીને હાથમાં એક ફાણસ આપી રસ્તાઉપર ઉભો રાખવાની ગોઠવણ આગમજથી કરવી પડેછે, કે ઘર જતાં પરોણાંઓને બરાબર રસ્તે પાડે. તેમજ વળી નજદીકનાં એકાદ ભાડની ગાડીઓ ઉભી રેહેવાનાં મથકઉપર મિજલસવિષેની ચેતવણી આગમજથી આપી રાખવામાં આવેછે, કે જેથી પુરતી ગાડીઓ જોઇએ ત્યારે મળી આવે. એવી વખ્તે પરોણાંઓએ ગાડીની ગોઠવણ આગમજથીજ કરીને આવવું ખુદ પોતાને તથા યજમાનને બંનેનેમાટે વધારે સગવડભર્યું છે.

રસ્તાઉપરથી ઘરમાં દાખલ થવાનાં પગથિયાંઓઉપર ગાલીચા પાથરવામાં આવેછે; અને જો હવા સર્દ હોયછે, અથવા વરસાદની રૂતુ હોયછે, તો બાગના દરવાજાથી તે છેક ઘરના દરવાજાસુધી કામચલાઉ છત્ર બાંધી લેવામાં આવેછે.

જે ગ્રહસ્થો નાચવાને નારાજ હોય, તેઓએ નાચની મિજલસનું તેડું કબુલ ન કરવામાંજ વધારે ડાહાપણછે.

અગર નાચતાં ન આવડતું હોય, તોયે નાચવાનો યત્ન કરવો, એ માત્ર પોતાનીજ નહીં, પણ પોતાનાં જોડિયાં નાચ-

નારની પણ હાંસી કરાવવાબરાબરછે. એટલામાટે એવી કઢંગી હાલતમાં પોતાનીસાથે બીજાં નાચનારને મુકવાની કોઇપણ બાનુ કે ગ્રહસ્થને સત્તા નથી. જેવું વાજીંત્ર વાગતું બંધ થાય, કે તરત નાચતાં અટકી જવું જોઇએછે.

એક ડાહી ઘરધણીઆણી એક ખરાબ નાચનારસાથે એક સારાં નાચનારની જોડી કદીપણ ગોઠવી આપતી નથી, કારણકે એક મિત્રઉપર ઉપકાર કરવાસારૂ બીજા મિત્રને સજા કરવાનો તેણીને કશો હક નથી. બરાબર નાચતાં ન આવડતું હોય, તોપણ નાચવાનો યત્ન કરી પોતાને ખરાબ લગાડવા-કરતાં માત્ર નાચજ જોયા કરવો, વધારે ડાહાપણભર્યું છે.

ધણીધણીઆણીએ મિજલસમાં એકમેકસાથે નાચવાનો રવૈયો નથી.

એક નાચની મિજલસમાં દાખલ થતાંજ પરોણાએ પ્રથમ યજમાનાને શોધી કાહાડી તેણીને સલામઅકરામ કરવાની ફર્જછે, જેમ કીધાપછી પોતાનાં ઓળખીતાંઓ અને મિત્રો-સાથે ગમેતેમ સલામઅકરામ કરવાને કશી અડચણ નથી. તોયે એવીરીતે માત્ર એકજવેળા ઘરધણીઆણીને સલામઅક-રામ કરવી જોઇએછે. તેમ વળી બિલકુલ તેમ કરવાને ભુલી-જવું નહીં, યા તેણીનીપાસે જઇ "કેમજી, કેટલાંનાં ખાડામાં ઉતર્યાં?" ઇત્યાદિ બેઅદબીભર્યા પ્રશ્નો તેણીને કદીપણ પુછવા ન જોઇએ. એમ કરવું ઘણુંજ બેવકુફાઇભર્યું તથા અવિવેકીછે.

અગરજો આગમજથી ઓળખાણ કરાવવામાં આવી ન હોય, તો એક બાનુથી કોઈ પારકા ગ્રહસ્થસાથે કોઇ જાહેર નાચની મિજલસમાં સાથે નાચવાનું કબુલ કરી શકાતું નથી; પણ જો ઓળખાણ ન હોવાછતાં પોતાનીસાથે નાચવાસારૂ

તે ગ્રહસ્થ તે બાનુને અર્જ કરવાની ભુલ કરે, તો તેને ઉડાવવામાટે "હું આગમજથી બીજા ગ્રહસ્થસાથે નાચવાને કબુલ થઈ ચુકીછું," કે "હું થાકી ગઈછું," એવું ખોટું બહાનું કાહાડી તેણીએ તેને ઉડાવવો નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તો એવું સાબિત થાયછે, કે જાણે તેણી ઓળખાણ કરવાસંબંધી વિવેકને ગણકારતી નથી. તેણીનો સાદો અને સેહેલો ઉત્તર માત્ર એજછે કે, જો કોઈનીમારફતે તે ગ્રહસ્થ તેણીની એકવાર ઓળખાણ કરવાની તસ્દી લેશે, તો તેણીને તેની માંગણી કબુલ કરવાને ઘણી ખુશી ઉપજશે. પણ આ વિવેક માત્ર **જાહેર** મિજલસમાંજ ચાલી શકેછે. કોઈનાં ઘરની **ખાનગી** મિજલસમાં તે ચાલી શકતો નથી. તેમજ જાહેર નાચની મિજલસમાં જો કોઈ પારકો ગ્રહસ્થ કાંઈ મોંહ સમારવાનું કોઈ બાનુને આપવા માંગે, તો તે તેણીથી લઈ અથવા ખાઈ શકાતું નથી; એવી કોઈ જરૂરનેમાટે તેણીને તેણીના પિતા, ભાઈ, અથવા કોઈ વૃદ્ધ ઉંમ્મરનાં મિત્રઉપર આધાર રાખવો પડેછે. કોઈ ખાનગી મિજલસમાં તેમ ચાલી શકેછે, કારણકે ત્યાં હાજર થયેલાં દરેક પરોણાંની આબરૂનેમાટે યજમાન અને યજમાના જામિનજેવાંછે.

નાચની મિજલસ ખાનગી હોય, તોયે યજમાનાનાં કુટુંબમાહેલું કોઈ ઓળખાણ કરાવે નહીં, ત્યાંસુધી એક ગ્રહસ્થથી એક બાનુને પોતાનીસાથે નાચવાની અર્જ કરી શકાતી નથી; તેમછતાં પણ જો કોઈ ગ્રહસ્થ મંડળીના વિવેકથી ઉલટો જઈ એક બાનુતરફ તેમ કરવાની બેઅદબી કરે, અથવા ઓળખાણ કરવાની છુટ લે, તો તે જાહેર મિજલસમાં આવેલો એકાદ તરકડો પારકો પુરૂષ હોય, એવીરીતે તેનીતરફ તે બાનુએ

વર્ત્તવું જોઇતું નથી, કેમકે તેમ કરવાથી તેણીના યજમાન અને યજમાના બંનેને જાણે તેણી અપમાન કરતી હોય, એમ ઠરેછે. ખાનગી મિજલસમાં એક મિત્રનાં એકજ છાયાતળે તેઓ સર્વે એકઠાં મળ્યાં, એજ બિના દરેક પરોણાંને એકબીજાં-સાથે મેળાવાનેમાટે બસછે.

એક બાનુ અને એક ગ્રહસ્થવચ્ચે સાથે નાચવામાટે જો ઓળખાણ કરાવી આપવામાં આવી હોય, તો તેથી તેઓએ ભવિષ્યમાં પણ તે ઓળખાણ જાળવી રાખવાની કશી અગત્ય નથી. એવી ઓળખાણ કરાવવામાં આવી હોય, તોયે જો બીજે વખ્તે તેજ ગ્રહસ્થ રસ્તામાં, બાગમાં, કે હરકોઈ બીજી જગ્યાએ જો તેજ બાનુને ફરીથી મળે, તો તેણી જાણે તેને ઓળખતીજ ન હોય, એવીરીતે અખાડા કરવામાં આવેછે. નાચમાં થયેલી ઓળખાણ નાચે ત્યાંસુધીનીજ ગણાયછે, અને એવી પિછાન થવાપછીથી બીજે પ્રસંગે તેનો લાભ લેવો, એ એક અવિવેકી પુરૂષનું કામછે.

નાચી રહ્યાપછી નાચના ઓરડામાં અહીંથી તહીં ચાલ્યા કરવું એ એક ઉંચી મંડળીનાં તરીકાથી ઉલટું છે. નાચી રહે-વાપછી જોડિયણ બાનુને તરતજ તેણીનીસાથે આવેલી કોઈ વડીલ બાનુને હસ્તક પાછી સોંપી આપવામાં આવેછે.

કોઈ મોટા પ્રસંગનેમાટે ધારાપ્રમાણે પેહેરવો જોઇતો પોશાક પેહેરવાવિના એક નાચની મિજલસમાં દાખલ થવું ઘણુંજ અવિવેકીછે. વળી એવીવેળા સુફેદ રંગના, અથવા હરકોઈ બીજા ખુલ્લા રંગનાં ચામડાનાં મોજાં* હાથે પેહે-

* Kid-gloves="કિડ-ગ્લવ્ઝ."

રવાં જોઇએછે. હાથમાં મોજાં પેહેરવાવિના બાનુથી કે ગ્રહ-સ્થથી નાચના ઓરડામાં એક ઘડી પણ દાખલ થઈ શકાતું નથી. જેઓ નાચવાને ઘણાં શોખીન હોયછે, અને પેહેર-વાસની બાબદમાં વિવેક જાળવવાને ઘણાં ખંતી હોયછે, તેઓ મોજાંની એક બીજી પણ જોડી પોતાસાથે રાખી મુકેછે, કે જો એક ચુંથાઇ જાય, તો તરત બીજી પેહેરવામાટે કામ આવે.

એક ગ્રહસ્થે કોઇ બાનુના પોશાકને નુકશાની ન થાય, એટલામાટે પોતાથી બનેએટલી સંભાળ લેવાની ફર્જછે, કેમકે બેદરકારીથી એક બાનુનો પોશાક ખરાબ કરવો, અને ત્યારપછી માત્ર માફ માંગી છટકી જવું, એ કાંઇજ નહીં પણ મોટું બેઅદબીપણુંછે. ઘોડેસવાર • લશકરના અમલદારોથી એક નાચની મિજલસમાં "સ્પર"સાથે ઘોડાને મારવાના કાંટા પેહેરીને આવી શકાતું નથી.

અગરજો નાચની મિજલસનું નોતરું કબુલ કર્યું હોય, તો ત્યાં હાજર થવાને, અને તે પણ વળી વખતસર હાજર થવાને કદી ચુકવું જોઇતું નથી. એક યજમાનાતરફ એનાકરતાં વધારે બેઅદબીભર્યું અને અપમાનભર્યું બીજું થોડુંજ હશે.

નાચી રહ્યાપછી એક ગ્રહસ્થે સાથે નાચનારી બાનુને તેણી મોંહ સમારવા ઇચ્છેછે કે નહીં તે પુછવાની, અને જો તેણી હા પાડે, તો લઘુભોજનવાળા ઓરડામાં તેને તેણીનેસાથે લઈ જઇને તેણીની આગતાસ્વાગતા કરવાની ફર્જછે. સર્વેથી છેલ્લાં સાથે નાચનારાંઓની જોડીમાંહેલા ગ્રહસ્થની ફર્જછે, કે ખાનું હોય, તો પોતાની જોડિયણ બાનુને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઈ જઈ બેસાડવી; ત્યાં જયાંસુધી તેણી જમી રેહે, ત્યાંસુધી તેણીની ખિદમતમાં

રેહેવું, અને ત્યારપછી તેણીને પાછી નાચના ઓરડામાં લઈ જઈ, જે બીજી વડીલ બાનુની સાથે તેણી આવી હોય, તેણીની-આગળ પોહોંચાડી આવવી. વળી બાનુની પણ ફર્જ છે, કે તેટલો વખ્ત તેણીએ તેજ ગ્રહસ્થનીસાથે રેહેવું.

હજીતો એકવાર સાથે નાચી રહ્યાં ન હોય, તેટલાંજ બીજીવાર પણ તેઓએજ સાથે નાચવામાટે આગમજથીજ નક્કી કરી રાખી શકાતું નથી. પછી તેણીની સંગતીથી એક ગ્રહસ્થને ગમેએટલો આનંદ થતો હોય, તોયે તેને તેણીને નાચવાસારૂ વારંવાર અર્જ કર્યા કરવી જોઈતી નથી. મુખ્યકરીને એકબીજાંસાથે પરણવાને કબુલ થઈ ચુકેલાં જોડાંએ આ બાબદઉપર વિશેષ ધ્યાન આપવાની ફર્જ છે. અગરજો એક બાનુ એક ગ્રહસ્થસાથે નાચવાને કબુલ થઈ ચુકી હોય, તોયે નાચ શુરૂ થતાંજ જો તેણી બીજા કોઇ ગ્રહસ્થસાથે નાચવા માંડે, તો તેથી પેહેલા ગ્રહસ્થે એમ ધારવું જોઇએછે, કે તેણીએ એમ ભુલથી કર્યું છે, અને પોતાને તેથી ગમેએટલું માઠું લાગે, તોયે પોતાનો સ્વભાવ થંડો રાખીને પોતાને થયેલાં અપમાનવિષે અબાડા કરી જવું જોઇએછે. તેનેબદલે ગડબડ કરી મુકી બાનગી નાચની મિજલસમાં કોઈ જાતનો નડારો દેખાવ કરવો, કે જેથી બીજાં પરોણાંઓનાં દિલ ખાટાં થાય, એ કાંઇજ નહીં પણ પોતાના યજમાન અને યજમાનાને અપમાન કરવાબરાબર, અને ખુદ પોતાની ફજેતી કરવાબરાબરછે. જાહેર નાચની મિજલસમાં પણ એવો દેખાવ કરવો ઘણો ઠપકાલાયકછે. એવી-વેળા કે હરકોઇ બીજે પ્રસંગે મિઠા સ્વભાવનું ડોળ ઘાલવું ઘણુંજ વિવેકીછે.

અગરજો કોઈ ગ્રહસ્થ વધુ વખ્ત નાચમાં હાજર રેહી શકતો ન હોય, તો તેણે નાચવાળા ઓરડામાંથી બનેએમ વગરગડબડ કરવે નિસરી જવું જોઇએછે, કે જેથી તેનું જવું કોઇ જાણે નહીં, અને મંડળી તુટી ન જાય. અગરજો એમ નિસરી જતાં કેથે યજમાના મળી જાય, તો તેણીની રજા એવી ઢબે લેવી, કે તેવિષે બીજાં પરોણાંઓ કશું જાણે નહીં; પણ એમ રજા માંગવામાટે યજમાનાને ધુંડી કાહાડવાની કશી અગત્ય નથી.

તેડાંમાં જણાવેલાં વખ્તનીપછી અર્ધા કલાકમાં પરોણાં-ઓએ હાજર થવું જોઇએછે. ઘણુંકરીને રાત્રે સાડાનવથી દશ વાગતાસુધીમાં નાચ શુરૂ થાયછે.

જાહેર નાચની મિજલસમાં રાત્રે હડી વાગતાસુધીજ રેહેવાઈ શકાયછે, કેમકે ઉંચે વાંધેનાં લોકો તે વખ્તપછીથી **જાહેર** નાચની મિજલસમાં થોભવાને પસંદ કરતાં નથી.

જેઓને ગાયનનો શોખ અને માહાવેરો નથી હોતો, તેઓ સારીરીતે નાચી શકતાં નથી. નાચવાઅગાઉ અને નાચી રહ્યાપછી એક ગ્રહસ્થ પોતાની જોડિયણ બાનુને વાંકો વળીને નમેછે. અગરજો એક ગ્રહસ્થ પોતાનો સ્વભાવ જાળ-વીને સઘળાસાથે મળતાવડો થઇ ન શકે, તો તેણે નાચમાં જવુંજ નહીં. કોઇ વખ્ત ઘણી ખુબસુરત બાનુસાથે તે નાચે, તો તેમ વળી કોઈ વખ્ત ઘણા સાદા દેખાવની બાનુસાથે પણ તેને નાચવું પડેછે, માટે તેનો કશો વિચાર તેને મનમાં લાવવો ન જોઇએ, તથા તેવિષે પોતાની નાપસંદગી કોઇરીતે ન દેખાડવાની કોશીશ કરવી જોઇએછે. અગરજો એક જવાન ખુબસુરત બાનુનેબદલે તેણીનીસાથે આવેલી કોઇ વડીલ

બાનુને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઈજઈ બરદાસ્ત કરવી પડે, તો તે ખુશ સ્વભાવથી કરવી, અને જો તેમ કરતાં ઘણો કંટાળો સ્ફુરતો હોય, તોયે જાણે તેથી તેને ઘણી ખુશી પેદા થતી હોય, એવો દેખાવ કરવો જોઇએછે. નાચમાં ભાગ લેવાનેબદલે બારણાંઉપર કે એકાદ ખુણાંમાં ભટકયા કરવું જોઈતું નથી; તેણે દમ બાંધીને ખાવાપીવા, કે વાતજ કરવા મંડી જવું જોઈતું નથી; જો કાંઈ નજીવી હરકત નડે, કે લગાર ભુલથી અપમાન થાય, તો તે સાંખી જઈ હસતું મોહોડું રાખવું; ટુંકાંમાં, પોતે પોતાને ભુલી જઈ બીજાં-ઓની ગમત અને સગવડ વધે એવીરીતે વર્તવું જોઇએછે.

ઇંગ્લીશ બાનુઓ નાચની મિજલસમાં જતીવેળા હાથમાં ફૂલનો એક મોટો તોરો લઈ જાયછે, જેમાંહેલાં ફૂલોનો રંગ તેણીના પોશાકનાં ચોકસ ભાગનાં રંગસાથે મેળવવાની તેણીઓ કોશીશ કરેછે, જેથી ઘણો સુંદર દેખાવ લાગેછે; પણ એમ કરવામાટે પઇસાદાર બાનુઓજ પેરવી કરેછે, કેમકે તેમ કરતાં ખર્ચ ઘણો થાયછે. જે રૂતુમાં નાચ હોય, તેજ રૂતુમાં ઉગતાં ફૂલોનાં રંગસાથે પોતાના કિંમતી પોશાકનો રંગ રાખવો, એ ખરેખર પૈસાદાર શોખીન બાનુઓથીજ બની શકેએમછે.

યજમાનાએ પોતાનાં પરોણાંઓને આવકાર દેવામાટે દાદરનાં મથાળાંઉપર ઉભું રેહેવું જોઇએછે, અને જેમજેમ તેઓ પધારતાં જાય, તેમતેમ દરેકસાથે તેણી "શેક-હાંડ" કરેછે. આવતાં પરોણાંઓમાંની બાનુઓ પ્રથમ યજમાના-તરફ ચાલેછે, અને તેણીઓનીપુઠે સાથે આવનારા ગ્રહસ્થો ચાલેછે. તોયે દાદરઉપર ચઢતાં ગ્રહસ્થોએ બાનુઓનીઆગળ

ચઢવું જોઇએછે. બાનુ અને ગ્રહસ્થ પરોણાંથી બગલમાં હાથ લઈ દાદરઉપર, અથવા નાચવાળા ઓરડામાં દાખલ થવાનું નથી, એમ કરવું અવિવેકી ગણાયછે. નાચના અથવા હરકોઈ બીજા ઓરડામાં પણ પ્રથમ બાનુઓએ અને તેણીઓની-પછવાડે સાથે આવનાર ગ્રહસ્થોએ ચાલવું જોઇએછે.

યજમાના, અથવા નહીંતો તેણીની બેટીઓમાંહેથી એક જણી નાચીને નાચની શુરૂઆત કરેછે. "નાચ શુરૂ કરેછે," એટલે કે જે રાગ પ્રથમ વગાડવામાં આવેછે, તે વાગતાંજ યજમાના પોતે, અથવા નહીંતો તેણીની બેટીઓ-માંહેલી એક નાચમાં હાજર થયેલા સર્વથી ઉંચી પદવીના ગ્રહસ્થનો હાથ પકડીને નાચેછે, એટલે "નાચવાનું શુરૂ થયું" ગણાઈ બીજી જોડીઓ પણ નાચવા માંડેછે.

અગરજો નાચની મિજલસમાં કોઈ બાદશાહી ખાનદા-નનું, અથવા કોઇ બીજો પારકો શાહાઝાદો હાજર થવાનો હોયછે, તો તેનાં આવતાંસુધી નાચ શુરૂ કરવાનો મુલતવી રાખ્યામાં આવેછે. અગરજો તે આવનાર કોઈ શાહાઝાદી, અથવા બાદશાહી ખાનદાનની કોઈ બાનુ હોયછે, તો તેણીની-સાથે યજમાન, અને તેઓની સામે યજમાના અથવા તેણીની બેટી અને સર્વથી ઉંચી પદવીનો બીજો ગ્રહસ્થ, એમ બે જોડીઓ થઇને પ્રથમ નાચીને નાચ શુરૂ કરેછે. અગરજો તે બાદશાહી ખાનદાનનો બેટો હોયછે, તો તે યજમાનાસાથે અથવા તેણીની બેટીસાથે, અને તેઓની સામે યજમાન અને બાનુઓમાંહેલી સર્વથી ઉંચી પદવીની બાનુ, એમ બે જોડીઓ થઇને પ્રથમ નાચેછે, કે જેથી નાચવાનું શુરૂ થયેલું ગણાયછે.

બાદશાહી ખાનદાનનાં પરોણાંઓને આવકાર દેવામાટ

યજમાન તથા યજમાના બંધેને ઘરના દરવાજાંસુધી જવું જોઇએછે, કે જેઓને લઇને તેઓ છેક નાચના ઓરડાસુધી આવેછે. અગરજો તેણી એક શાહાજાદી હોયછે, તો અંદર દાખલ થતાં તેણી યજમાનના હાથ ઉપર ટેકીને ચાલેછે, પણ જો સાથે કોઈ શાહાજાદો પણ હોયછે, તો તે ઉપલાં બેની-પછવાડે યજમાનાને લેઇને ચાલેછે. બાદશાહી પરોણાંઓ ઘરમાં દાખલ થતાંજ યજમાના અને યજમાનનીસાથે "શેક-હાંડ" કરેછે, અને યજમાના તથા યજમાન તેનાં ઉત્તરમાં વાકાં વળીને નમેછે.

સઘળાંઓસાથે બાદશાહી પરોણાંઓની પિછાન કરાવ-વાની અગત્ય નથી, પણ જો તેઓ પોતેજ કોઈ બાનુ કે ગ્રહસ્થસાથે ઓળખાણ કરવાની ઇચ્છા જણાવે, તો પછી તેમ કરવામાં આવેછે. જેવીરીતે તેઓને અંદર લાવવામાં આવેછે, તેવીજરીતે તેઓનાં જતી વખ્તે ઘરના દરવાજાસુધી યજમાના અને યજમાનને મુકવા જવું જોઇએછે.

સઘળા નાચનારા ગ્રહસ્થો યજમાનાની બેટીઓને પોતાની-સાથે નાચવાને વિવેકનીરીતે અર્જ કરેછે.

અલબતાં, નાચમાં શુંશું, અને કેવી પ્રકારે નાચવામાં આવેછે, તે જણાવવાનું કામ અમારૂં નથી. તે નાચવા શિખાડનારા ઉસ્તાદોનું કામછે, એટલે તેવિષે અત્રે કશું જણાવી શકતા નથી.

ખાનું ખાતીવેળા એક બાનુને ગમેતો હાથનાં મોજાં ઉતારે યા નહીં, તેનો કશો વાંધો નથી. ચા, "આઇસ્ક્રીમ," ઇત્યાદિ ખાતાંપીતાં તો તે કાહાડવામાં આવતાંજ નથી. તોપે આ બાબદમાં પણ ઇંગ્રેજોમાં હજી મતફેર

ચાલેછે. કેટલાકોનો મતછે, કે નાચની મિજલસમાં હાથમાં મોજાં પેહેરવાવગર જવું જેટલું અવિવેકીછે, તેટલુંજ મોજાં-સુધાં જમવા બેસવું પણ અવિવેકીછે. તોયે મોટો ભાગ જમતીવેળા મોજાં રાખવાનું વધારે પસંદ કરેછે, તો જોકે જેવેળા નાચની નહીં, પણ માત્ર ખાનાંનીજ મિજલસ હોયછે, તેવેળા તો જમવા બેસતી વખ્તે મોજાં ઉતારવાંજ જોઇએછે. (જુઓ "ખાનાંની મિજલસ.")

નાચમાંથી ઘર વિદાય થતીવેળા એક બાનુને તેણીની ગાડીસુધી યજમાને મુકવા જવું કે નહીં, તે યજમાનનાં વિચારઉપર આધાર રાખેછે. કોઈ નાહાની મિજલસની વખ્તે તેમ કદાચ બની શકે, પણ શેહેરની મોટી નાચની મિજલસ, કે જેમાં કોઇકોઇવાર ૩૦૦થી ૪૦૦ પરોણાંઓને નોતર્યાં હોય, તે વખ્તે એમ દરેક બાનુને તેણીની ગાડીસુધી પોહોંચાડવા જવું, એ કેવળ ન બની શકેએવુંછે, અને તેમ કરવાને થોડાજ યજમાનો ખુશી થાય. એવી વખ્તે ઘણું-કરીને બાનુઓને ગાડીમાં બેસાડવા, વગેરેની ગોઠવણ નોકરો રાખેછે. અગરજો વિદાય થતી બાનુનો કોઈ ગ્રહસ્થમિત્ર તેણીને ગાડીસુધી પોહોંચાડવાને ખુશી દેખાડે, તો તેમ કરવામાં કશું અડચણજેવું નથી.

દરેક બાનુ અને ગ્રહસ્થ, કે જેઓને નાચનું તેડું કર્યામાં આવ્યું હોય, પછી તેઓ ત્યાં ગયાં હોય કે નહીં, તોયે બીજેજ દિને યજમાનને ત્યાં તેનેમાટે તથા યજમાનાને-માટે "કાર્ડો" મુકી આવવા જોઇએછે. અગરજો બીજેજ દિને તેમ કરવાને ન બની શકે, તો તેજ અઠવાડિયાંની-અંદર તો તેમ કરવુંજ જોઇએછે. (જુઓ "કાર્ડ.")

નાચની મિજલસમાં યજમાનને ત્યાંના કોઈપણ નોકરને, પછી નાહાના કે મોટા, પુરૂષ કે સ્ત્રી, કોઈને પણ નાહાની કે મોટી બખશેશ કોઈપણ પરોણાંએ આપવી જોઇએ નહીં. એમ કરવું ઘણું ખોટું છે.

યાદ રાખવું, કે નાચની મિજલસ એક ગ્રહસ્થ યા બાનુનેમાટે નિશાળજેવીછે, અને ત્યાં પુરતા વિવેક અને સભ્યતાવાળાંજ વધારે માનભરેલીરીતે પસાર થઈ શકેછે.

પ્રકરણ ૯.

ખાનાંની મિજલસ.

(DINNER-PARTY=ડિનર-પાર્ટિ.)

આ ચોપડીનું કામ કેવો ખોરાક લેવો, ઇત્યાદિ ખાબદો-વિષે જ્ઞાન આપવાનું નથી, એટલે તેવિષે અત્રે કશું બોલી શકતા નથી. આપણું કામ ખાનાંની મિજલસો, તેના યજમાનો અને મેહેમાનો, તથા ખાનાંની મિજલસનેલગતા વિવેકોવિષે જણાવવાનું છે, અને જેઓ સારી મંડળીઓમાં દાખલ થવાને ચાહેછે, તેઓને તેનું જ્ઞાન ઘણું અવશ્યનું છે.

દરેક જાતની મિજલસકરતાં "ખાનાંની મિજલસ" મંડળીનાં લોકો વધુ પસંદ કરેછે. વળી બીજી દરેક જાતની મિજલસકરતાં તે પેહેલો દરજ્જો ભોગવેછે. ખાનાંની મિજલસનું નોતરું પોતેજ દેખાડી આપેછે, કે તે પરોણો યજમાનનો વધારે માનીતો અને વધારે મિત્રાઇભર્યોછે, અને બીજી કોઇપણ મિજલસનાંકરતાં ખાનાંની મિજલસનું નોતરું વધારે માનભર્યું ગણવામાં આવેછે.

ખાનાંની મિજલસ બોલાવનાર યજમાન અને યજમાના તે મિજલસનેલગતી રીતભાત, વગેરેથી સારીપેઠે જાણીતાં

હોવાં જોઇએછે. નાચની મિજલસ, કે હરકોઈ બીજી મિજલસ એકલી ઘરધણીઆણીને નામેજ બોલાવ્યામાં આવેછે, પણ ખાનાંની મિજલસ ઘરધણી તથા ઘરધણીઆણી બંનેને નામે બોલાવવી પડેછે, એજ બતલાવી આપેછે, કે બીજી મિજલસોકરતાં ખાનાંની મિજલસ વધારે ઉંચા પ્રકારનીછે. બીજી દરેક મિજલસવેળા મેહેમાનોની પરોણાગત સારીરીતે કરવાની ફર્જ હંમેશાં ઘરધણીઆણીને માથે રેહેછે, પણ ખાનાંની મિજલસવેળા તે ફર્જ ઘરધણીને માથે રેહેછે.

ખાનાંની મિજલસ બોલાવનાર મંડળીમાં ચઢતો દરજ્જો ધરાવેછે, એટલુંજ નહીં પણ ખાનું આપનાર પોતે મંડળીમાં પોતાનો પગપેસારો પાધરીરીતે કરી શકેછે. એવીરીતે અવારનવાર ખાનાંની મિજલસ બોલાવવાથી પોતાનું ઓળખાણમંડળ તે વધારે બોહોળું કરી શકેછે, અને એવા ખાનાં આપનારાઓને ઉંચી મંડળીમાં દાખલ થવામાટે એનાંકરતાં વધારે સારી અને વધારે ચોકસ જોગવાઇ બીજી કવચિતજ મળી શકેછે.

"ખાનાંની મિજલસ બોલાવવી" એનો અર્થ ઘણો બોહોળોછે; તે એક જાતનું જ્ઞાનછે, કે જે સેહેલાઇથી હાંસલ કરી શકાતું નથી, અને તેટલામાટે તે જ્ઞાન ધરાવનાર ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીને ઘણી અક્કલ અને વિવેકનો ઉપયોગ કરવો પડેછે, અને તેમ કરતાં જો તેઓ તેમાં ફતેહ પામે, તો પછી સારી મંડળીમાં તેઓ સેહેલાઇથી દાખલ થાય, એમાં ખોટું શુંછે?

"સારૂં ખાનું" એટલે ઉંચા પ્રકારનું ખાવાનું સામે મુકયું એટલે થયું એમ નથી, પણ ખાનાંની મિજલસમાં પધારેલા મેહેમાનોને તેઓની પદવીપ્રમાણે "ટેબલ"ઉપર

ગોઠવવા, તેઓતરફ પુરતા વિવેકથી વર્ત્તવું, ઈત્યાદિ સઘળું "સારાં ખાનાં"નેમાટે અવશ્યનુંછે.

ખાનાંની મોટી મિજલસનાં તેડાં ખાનાંના દિવસની લગભગ એકવીસ દહાડાઆગમજથી કરવાં જોઇએછે, પણ જો તેમ કરવાને ન બની શકે, તો ચૌદ દહાડાઆગમજથીતો કરવાંજ જોઇએછે: એવાં તેડાંનેમાટે છાપેલા "કાર્ડો" વાપરવામાં આવેછે, કે જે "કાર્ડો" તૈયાર વેચાતા મળી શકેછે, અને જેમાં માત્ર નામો, તારીખ, કલાક, અને સરનામું ભરવાનુંજ બાકી હોયછે. ઘરધણી તથા ઘરધણીઆણી બંનેનાં નામો સાથે તેની જગ્યાએ ભરવામાં આવેછે. ખાનાંની નાહાની મિજલસનેમાટે, કે જેમાં ઘણુંકરીને વધારે અતલગનાં ઓળખાણવાળાંઓ તથા મિત્રોને બોલાવવામાં આવેછે, તેનાં નોતરાં ખાનાંના દિવસની દશ દહાડાઆગમજથી, અથવા તેથી પણ ઓછા દિવસઆગમજથી કરવામાં આવે, તો ચાલેછે. એવાં તેડાં છાપેલા "કાર્ડો"નેબદલે હાથે લખેલાં હોય તો ચાલે, અને તે દરેક તેડું ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી તથા પરોણાંવચ્ચે જેવી મિત્રાઈ હોય, તેવીરીતે લખવામાં આવેછે. "લંડન"માં જ્યારે મોટી ખાનાંની મિજલસો બોલાવવાની રૂતુ હોયછે, ત્યારે પોતાને મનગમતા પરોણાંઓની હાજરી મેળવવામાટે કેટલીકવેળા પાંચથી છ અઠવાડિયાંઆગમજથી નોતરાં કરવામાં આવેછે.

તેડાંના "કાર્ડ"ઉપર જે કાંઈ લખવામાં આવેછે, તેનેજલગતું ઘણુંખરું આપણાં લોકોની રીતભાતપ્રમાણે પણ લખવામાં આવેછે, માટે તેવિષે અત્રે કશું વધુ જણાવવાની જરૂર જોતા નથી, પણ જો કોઇ ઇંગ્રેજીમાં નોતરાંની ચિઠ્ઠી

લખવા ચાહે, તો તેવા ધણીએ એકાદ સારી "પત્ર-પોથી"*-ની મદદ લેવી ઠીક પડશે. એવી ચોપડીમાંથી દરેક મિજલસનેલગતી ચિઠ્ઠીપત્રીનાં ખરડાઓ તૈયાર મળી આવેછે.

અગરજો ખાનાંગી મિજલસનું નોતરૂં કરવામાં આવ્યું હોય, અને પછી પરોણાથી તે કબુલ કરવામાં આવ્યું હોય કે ન હોય, તોયે તેનો ઉત્તર જેમ બનેએમ વગરઢીલે માત્ર ઘરધણીઆણીને નામેજ લખી મોકલવો જોઇએછે. એમ કરવામાં બેદરકારી કરવી, એ અવિવેકીપણુંછે, તથા વળી તેમ કરનાર પરોણો હલકી બુનિયાદનો ગણાયછે, કેમકે ઉત્તર પાછો ન ફરી વળવાથી ઘરધણીઆણી શકમાં રહેછે, કે તે અથવા તેણી (પરોણી) આવશે, અને સાથે જમશે કે નહીં, અને જો ન આવવાનાં હોય, તો તેઓનેબદલે બીજાં કોઇને તેણી બોલાવી શકતી નથી, અને તેથી તેણીની મિજલસ ઘણી ભાંગી-તુટી મળેછે. માટે પરોણાંની ફર્જછે, કે ઘરધણીઆણીની સગવડનેસારૂ ઓછામાં ઓછા એકથી બે દિનમાં "હા ના"નો જવાબ લખવો જોઇએ.

એકવાર નોતરૂં કબુલ કર્યાપછી, કોઈ ભારે અડચણ અથવા બીજાં કોઈ મોતબર કારણશિવાય ત્યાં હાજર થવાને ચુકવું નહીં, પણ જો કોઈ ન ધારેલા બનાવથી છેલ્લી ઘડીએ ત્યાં હાજર થવાને ન બને, તો તેવિષે તરત ઘરધણીઆણીને જણાવવું જોઇએછે.

ખાનાંગી મિજલસનાં નોતરાંના "કાર્ડો" ગમેતો પોતાના નોકરસોડ મોકલવા, કે ગમેતો ઘરધણીઆણીએ પોતે જઇને

---

* Letter-Writer="લૅટર-રાઇટર."

સામા ધણીનાં નોકરને હવાલે કરી આવવા, કે ગમેતો ટપાલની-મારફતે મોકલવા. ગમે એવીરીતે મોકલે તેમાં કશી અડચણ નથી. તેવીજરીતે પરોણાંને પણ ગમે એવીરીતે તેનો ઉત્તર મોકલવાની છુટછે. તેડાં કરવાનું કામ ઘરધણીઆણીનું ગણાયછે. શેહેરમાં એવી મિજલસનાં તેડાં એક કુટુંબમાંહેલાં માત્ર બેજ જણાંને કરવામાં આવતાં હતાં, પણ હાલમાં તેજ બે પરોણાંની જવાન બેટીઓ, કે સાથે રેહેતી હરકોઈ બીજી જવાન બાનુને પણ વારંવાર કરવામાં આવેછે.

ખાનાંની મિજલસ મળવાનો વખ્ત ઘણુંકરીને રાતનાં આઠ વાગતાનો હોયછે, જે વખ્તની આસરે પંદર "મિનિટ"-અગાઉથી મેહેમાનોએ આવી હાજર થવું જોઇએછે, કે જેથી જો બની શકે, તો સવાઆઠ વાગતાનેસુમારે ખાનું પિરસવામાં આવે. નોતરાંના "કાર્ડ"માં આઠ વાગતાનો વખ્ત ખાનાંને-માટે જણાવ્યો હોય, તેછતાં સાડાઆઠ વાગતે આવવું, એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. બીજી હરકોઈ મિજલસનાંકરતાં ખાનાંની મિજલસમાં નેમેલ વખ્તે હાજર થવું ઘણું અગત્યનુંછે, અને તેમકરનાર મેહેમાન તથા મેહેમાના તેથી ઘણાં રીતભાતવાળાં તથા વિવેકી ગણાયછે. ખાનાંનો વખ્ત પોતાના "કાર્ડ"માં જણાવવાને ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીએ ભુલવું નહીં.

ઘણું સકારે જવાથી જેમ જજમાનનાં કામમાં ખલલ થાયછે, તેમ વળી ઘણું મોડે જવાથી જજમાનાને દુઃખ ઉપજેછે. વધારે સકારે જવાથી જાણે તમો મિજલસનેમાટે અધીરા હોવએમ જણાયછે, અને તેથી હલકું લાગેછે; ખાનાંની મજાહમાં અડચણ થાયછે; અને બીજાં પરોણાં-ઓનો ધિક્કાર તમારીઉપર ઉતરેછે. જોકે આ બાબદમાં

મત આપી શકેએવા કેટલાકોનો એવો વિચારછે, કે મોડું થાય તોયે ફિકર નહીં, તોપણ જવાથી સારૂં લાગેછે. તેમ વળી બીજાઓ જણાવેછે, કે જો ખાનું પિરસવાનીઆગમજ યજમાનને ત્યાં પોહોંચી ન શકાય, તો બેહેતર કે હેઠલથીજ પાછાં ફરવું, અને બીજે દિને ઘરધણીઆણીને પોતાની ગેરહાજરીવિષે માફી લખી મોકલવી.

અગરજો કોઈ મેહેમાના કોઇ કારણથી વખતસર આવી પુગી ન હોય, તો તેણીનાંતરફ સભ્યતાખાતર ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી ચોકસ વખત, અને જો અગત્ય જણાય, તો લગભગ અર્ધો કલાકસુધી તેણીનેમાટે થોભેછે, પણ તેઓ એક ગ્રહસ્થનેસારૂ એટલો બધો વખત થોભતાં નથી, પણ થોડીક "મિનિટ" થોભીને જમવાના ઓરડામાં સઘળાં જાયછે. ખાનાંનો જે વખત "કાર્ડ"માં જણાવેલો હોયછે, તેપછી પંદર "મિનિટ" રહીને ખાનાંઉપર જવામાં આવેછે.

સાધારણરીતે વિવેકી અને સભ્યતાવાળાં પરોણાંઓ, અને જેઓ વારંવાર ખાનાંની મિજલસમાં જતાંઆવતાં હોયછે, તેઓ વખતસર આવવાનો નિયમ રાખેછે. તોયે મંડળીમાં ઉંચી પદવીનાં અને બીજાં ઘણાંક બડખાંઓ હોયછે, કે જેઓ પોતાની પદવીઉપર મુસ્તાક રહીને, હંમેશાં ઠેરાવેલા વખ્તકરતાં મોડાં આવેછે, એમ ખાતરીથી માનીને કે તેઓનાં જવાવિના ઘરધણીઆણી જમવા બેસશે નહીં, પણ જરૂર થોભશે; પણ આ તેઓની ચાલ ધીમેધીમે તેઓનાં મંડળમાં જાણીતી થઈ જાયછે, અને તેટલામાટે જો આઠ વાગ્તે જમવાનો વખ્ત નક્કી કીધેલો હોયછે, તો તેઓને થોડા વખ્ત જલદી જણાવ્યામાં આવેછે.

"ફ્રાન્સ"માં મોડાં આવનારાં પરોણાંઓનેમાટે થોભવાની બિલકુલ રીત નથી. ત્યાં નોતરાંમાં જણાવેલ ચોક્સ વખ્તે સર્વે જણાં જમવા બેસેછે.

બરાબર વખ્તસર ખાનાંની મિજલસમાં આવવાથી ઘરધણીઆણીને જમવા જવાઆગમજ જે જરૂરજોગ ઓળખાણપિછાન કરાવવાની હોયછે તે કરાવવાને બની આવેછે, તથા ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીને તે વખ્તે પોતાના મેહેમાનોને દિવાનખાનાંમાં આવકાર દેવાને સુગવડભર્યું થઈ પડેછે.

એક મેહેમાના પોતે યજમાનને ત્યાં ઉતરવાપછી પોતાના નોકરને સાડાદશ વાગ્તે ગાડી પાછી લાવવાને ફરમાવેછે, કારણકે સાડાદશથી પોણાંઅગીઆર વાગ્તાસુધી પરોણાંઓ મેજબાનને ત્યાં રેહેછે. પ્રથમ ઘરધણીઆણીને ત્યાં આવી પુગતાંજ એક બાનુ પોતે ઓઢેલો જબ્બો ઉતારીને ઉપર જવાઆગમજ તેનેમાટે મુકરર કીધેલા ઓરડામાં મુકેછે, અથવા ઉપર જઈને પોતાના નોકરને સ્વાધીન કરેછે. જબ્બાસુધાં તેણીથી દિવાનખાનાંમાં દાખલ થઈ શકાતું નથી. એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ પોતાનો ઉપર ઓઢવાનો મોટો ડગલો તથા ટોપી એકાદ દિવાનખાનાંમાં, અથવા જો ગ્રહસ્થોનેમાટે એવા ડગલા ટોપી ઉતારવાને એકુ ખાસ ઓરડો રાખવામાં આવ્યો હોયછે, તો ત્યાં તે ઉતારીને અંદર દાખલ થાયછે. ખાનાંની મિજલસમાં ગ્રહસ્થો હાથે મોજાં પેહેરીને આવતા નથી, જોકે બાનુઓતો હંમેશાં પેહેરેછે, તોયે જમવા બેસતીવેળા તે કાહાડી નાખેછે. ખાનાંની મોટી મિજલસોમાં જે વડા નોકરના હાથમાં ઘરનો સઘળો કારભાર હોયછે, અને જેને

"બટલર"* કરી કેહેછે, તે હંમેશાં દાદરનેમથાળે ઉભો રેહેછે, અને જેમજેમ પરોણાંઓ આવતાં જાયછે, તેમતેમ તેઓનાં નામો બીજાંઓ સાંભળેએમ પોકારતો જાયછે. ખાનાંની નાહાની મિજલસવેળા, અથવા જ્યાં એવા "બટલરો" રાખી શકવા-જેટલી ગુંજાએશ હોતી નથી, ત્યાં એકાદ બીજો પુરૂષનોકર અથવા દાસી આ કામ બજાવેછે.

એક બાનુ અને ગ્રહસ્થનું નામ પોકારવાપછી દિવાન-ખાનાંમાં દાખલ થતાં તેઓ એકબીજાંના હાથમાં હાથ ઘાલીને ચાલતાં નથી, તેમજ એકમેકનીસાથે પણ ચાલતાં નથી. એમ કરવું ઘણુંજ હલકાઇભર્યું છે, તેમાં મુખ્યકરીને બગલ-માં હાથ ઘાલીને દિવાનખાનાંમાં દાખલ થવું, તો વિવેકની રીતિથીઉલટું છે. જોકે નોકર તો પોકારશે, કે "મિ૦ અને મિસિસ ક અને મિસ ખ," અને નહીં કે "મિસિસ ક, મિસ ખ, અને મિ૦ ક," તોયે બાનુઓએ પ્રથમ આગળ ચાલવું જોઇએછે, અને ગ્રહસ્થોએ તેણીઓનીપછવાડ.

દરેક પરોણાંનીસાથે તેઓનાં આવતાંવાર ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી "શેક-હાંડ" કરેછે, જેપછી બાનુઓ પોતાની બેઠક લેછે, અને ગ્રહસ્થો ઓરડામાં અહીંતહીં અક્કેકી ટોલી-માં ઉભા રહી વાતો ચલાવેછે, અથવા જો વધારે સકારેથી આવ્યા હોયછે, તો થોડોકવાર એકાદ જગ્યાએ જઈ બેસેછે, અથવા જો કાંઈ વાતચિત ચાલતી હોયછે, તો તેમાં ભાગ લેછે.

અગરજો હાજર થયેલી બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોમાંહેલા ઘણાંઓને એક બાનુ પિછાનતી હોયછે, તોયે પોતાના દાખલ

* Butler.

થવાપછી તરત દોડી જઈને બધાંસાથે ભેટવા પડી જતી નથી, પણ તક મળથે ધીરેધીરે સર્વેને મળેછે, તેટલાં માત્ર રહેજ હસીને અથવા નમીને પોતાનીતરફથી સલામ તેઓને દુરથીજ કરેછે.

અગરજો ખાનાંની મિજલસ નાહાની હોયછે, અને જો પરોણાંઓ એકબીજાંથી અજાણ્યાં હોયછે, તો ઘરધણી-આણી માત્ર ઉંચી પદવીનાંઓની એકબીજાંસાથે ઓળખાણ કરાવી આપેછે, પણ એક ખાનાંની મોટી મિજલસમાં એમ કરવામાં આવતું નથી, શિવાયકે તેમ કરવામાટે કોઈ ખાસ કારણ હોય.

ખાનાંની મિજલસમાં સર્વેથી વધારે મોટો વિવેક મેહેમાનોને તેઓની ઓછીવધતી પદવી અને ઉંમ્મરપ્રમાણે ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર ગોઠવવાનોછે, અને આ વિવેકઉપર ઘણું બારીક ધ્યાન આપીને ભારે સંભાળ લેવાની અગત્યછે. ઘરધણી આખી મિજલસમાંહેલી સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુને હંમેશાં ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઈ જાયછે, અને તેજપ્રમાણે તે મિજલસમાંહેલો સર્વેથી ઉંચી પદવીનો અને સર્વેથી વૃદ્ધ ગ્રહસ્થ હંમેશાં ઘરધણીઆણીને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઈ જાયછે. આ વિવેકમાં કશો ફેર પડતો નથી, શિવાયકે સર્વેથી ઉંચી પદવીવાળી બાનુ કિંવા ગ્રહસ્થ જો ઘરધણી અથવા ઘરધણીઆણીનાં સગાં હોય, તો તેવીવેળા બીજાં પરોણાંઓવચ્ચે નઠારૂં ન દિસે, માટે તેઓથી ઉતરતી પદવીની બીજી બાનુસાથે યા ગ્રહસ્થસાથે ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર જવામાં આવેછે. પણ જો પદવીનો સવાલ ન હોય, તો સર્વેથી અજાણી બાનુ મેજબાનસાથે, અને તેઓનીપછવાડે સર્વેથી અજાણ્યો ગ્રહસ્થ મેજબાના-

સાથે જાયછે. પરણેલી બાનુઓ કુંવારી બાનુઓકરતાં ચઢતો દરજ્જો ભોગવેછે, અને કુંવારી બાનુઓમાં પણ વધારે ઉંમ્મરની બાનુઓ પોતાનાંકરતાં જવાન બાનુઓકરતાં ચઢતો દરજ્જો ભોગવેછે. લગ્નનેલગતી એક ખાનાંની મિજલસમાં પરણતી કન્યા બીજી સઘળી બાનુઓકરતાં ઉંચો દરજ્જો ભોગવેછે.

ઘણી જવાન વયની બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોને ખાનાંની મિજલસમાં ન બોલાવવાં વધારે સલામતીભર્યું ગણાયછે. "મિસ માર્જોરીબૅંક્સ" નામની ચોપડી લખનાર જણાવેછે, કે **"જવાન જીવડાઓ મંડળીનો નાશ કરનારાંછે,"** અને તેમાં મુખ્યકરીને જવાન જીવડાઓથી ખાનાંની મિજલસનો તો વધારે નાશ થાયછે.

એવીરીતે જોડી થઇને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર જતીવેળા એક વર અને તેની બાયડીથી, બાપ અને બેટીથી, મા અને બેટાથી, અથવા સાધારણરીતે કોઇપણ સગાંથી એકબીજાંસાથે જવાઇ શકાતું નથી. તેમજ વળી એક ગ્રહસ્થથી બે બાનુઓને સાથે ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લઈ જઇ શકાતું નથી.

એક જજમાન અને જજમાનાએ બાનુઓ તથા ગ્રહસ્થોની એકસરખીજ સંખ્યા નોતરવાની સંભાળ લેવી જોઇએછે. જેટલા ગ્રહસ્થો હોય તેટલીજ બાનુઓ પણ હોવી જોઇએછે. ગમેતો બાનુઓની સંખ્યાકરતાં એકાદ બે ગ્રહસ્થો વધુ નોતર્યા હોયતો ચાલે, બલ્કે વધારે સારૂંછે, કે જેથી પરણેલી બાનુઓને એકબીજીના વરસાથે ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર જવાજેવી અડચણ, જે કેટલીકવાર નડેછે, તે દુર થાય. જેમકે મિસિસ **ક** મિ૦ **ખ**નીસાથે, અને મિસિસ **ખ** મિ૦ **ક**નીસાથે ખાનાંઉપર બિરાજે, તો તે સારૂં લાગતું નથી. તેનેબ-

દલે મિસિસ **ખ**નીસાથે મિ૦ ગ, મિસિસ **ક**નીસાથે મિ૦ **ચ**, મિસિસ **ગ**નીસાથે મિ૦ ક, મિસિસ **ચ**નીસાથે મિ૦ **ખ**, એવીરીતે ફેરફેર બિરાજવાં જોઇએછે.

કેટલાં પરોણાં બોલાવવાં એ યજમાનની નાણાંસબંધી હાલતઉપર આધાર રાખેછે. હંમેશાં પરોણાંની સંખ્યા બેકીમાં હોયછે, તો ઘણું સગવડભર્યું થઇ પડેછે.

અગરજો ખાનાંની મિજલસમાં બેથી ત્રણ બાનુઓ વધારે હોય, તો તેવીવેળા ઉંચી પદવીવાળી બાનુઓએ ગ્રહસ્થોસાથે જોડાઇને જવું, અને સર્વેથી છેલ્લો રહેલી ઉતરતી પદવીની બાનુઓએ ગ્રહસ્થોની ગેરહાજરીમાં ઉપલી જોડીઓની-પછવાડે સાથે જવું પડેછે; પણ એવી ગોઠવણ હંમેશાં કરવી પડતી નથી, અને સાથે તે ઘણી નાપસંદ કરવાજોગછે, તો જોકે કેટલાકવેળા એવો બનાવ ન ધારેલીરીતે બની પણ જાયછે, અને તે ઘણું કરીને જ્યારે એવી મિજલસ ન ધારેલી એકાએક ઉભી કરવામાં આવવાનેલીધે ચોકસ વખતઆગમ-જથી નોતરાં કરવામાં આવતાં નથી ત્યારે, અથવા આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે જો પરોણાંઓ નોતરાંનો પાછો ઉત્તર મોકલ-વામાં ઢીલ કરેછે, અથવા બિલકુલ ન મોકલવાની બેદરકારી કરેછે, તો એમ બનેછે. અગરજો માત્ર એકજ ગ્રહસ્થની ખુટ હોયછે, તો ઘરધણીઆણી સઘળી જોડીઓ કરી આપીને પોતે એકલી જાયછે, કે જેથી ઘણું સભ્યતાભર્યું લાગેછે.

ખાનાંની "ટેબલ" ઉપર પરોણાંઓને ગોઠવવાની સાધા-રણ રીત તો એમછે, કે યજમાન અથવા યજમાના દરેક ગ્રહસ્થને તેનાં આવવાપછી થોડીવારે જણાવેછે, કે તેણે ફલાણી બાઇને ખાનાંની વખ્તે સાથે લેઇને મેહેરબાની

કરીને જવું, કેમકે ઘણીકવેળા પરોણાંઓ એકબીજાંની પદ-વીથી અજાણ્યાં હોયછે. જો મિજલસ બડ્યાંઓની હોયછે, તો કોઇ પદવીનો તફાવત જણાવેએવી ચોપડીની મદદ ખાનાંના દિવસની આગમજથી લેવાની ઘરધણીઆણીને ફર્જ પડેછે. એવી બાબદોનીચોપડીઓ વેચાતી મળી શકેછે, અને સર્વેથી જાણીતી "ડૅબ્રૅટ" અને "બર્ક" નામના લખનારાઓની ગણાયછે.

તોપે સાધારણરીતે ખિતાબ ધરાવનારા આસામીઓ પોતપોતાના ચઢતાઉતરતા ખિતાબ, અને તે ખિતાબ મેળવ-વાની તારીખપ્રમાણે એકબીજાનીપછવાડે જાયછે. સરખી પદવીના ખિતાબવાળાઓમાં જેને પ્રથમ ખિતાબ મળ્યો હોયછે, તે પેહેલો ચાલેછે. કોઇ રાજ્યના એલચીતરીકે પારકા પુરૂષો આવ્યા હોયછે, તેમાં જે ચઢતો હોયછે, તે પેહેલો જાયછે. જો કોઈ રાજકર્તાતરફથી નેમાયલો પારકાં દેશનો એલચી મિજ-લસમાં હાજર હોયછે, તો તેની પદવી એક બાદશાહી ખાનદા-નના શાહઝાદાકરતાં પણ ચઢતી ગણાયછે. એક "બિશપ"* ને માનખાતર મોટી પદવી આપવામાં આવેછે, અને તેની પદવી એક "અર્લ"†નીબરાબર ગણાયછે. એવીજરીતે બીજા પાદ-

---

* ધર્માધ્યક્ષ અથવા ધર્માધિપતિ.

† ઈંગ્રેજી ઉમરાવોની પદવી નિચેપ્રમાણેછે:—

૧. Duke="ડ્યુક." ઉમરાવોમાં સર્વેથી ચઢતા દરજાજાનો ખિતાબ "ડ્યુક"નોછે, જેનાંકરતાં વધારે ચઢતા માત્ર શાહઝાદાઓ અને રાજા-ઓજ ગણાયછે. "ડ્યુક"ની બાનુને "ડચેસ" (Duchess) કરી કેહેછે.

૨. Marquis="મારકુવિસ." તેની બાનુને "મારશિયોનેસ" (Marchioness) કરી કેહેછે.

૩. Earl="અર્લ." તેની બાનુને "કાઉન્ટેસ" (Countess) કરી કેહેછે.

ડીઓને પણ માન મળેછે. "બિશપ"શિવાય બીજા ઉતરતા દરજ્જાના પાદરીઓની બાયડીઓ "બારિસ્ટર"ની બાયડી-કરતાં ચઢતો દરજ્જો ભોગવેછે, અને તેણીઓનાંકરતાં ચઢતો દરજ્જો "ઍસ્કુવાયર"ની બાયડીઓ ધરાવેછે. તબીબો "બારિસ્ટરો"થી ઉતરતો દરજ્જો ધરાવેછે.

પોતાને મનપસંદ ગમેતે બાનુને લેઈને કોઇપણ ગ્રહસ્થથી ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર જઈ શકાતું નથી, કેમકે ચઢઉતર પદવીના સવાલનું પ્રબળ સુધરેલી પ્રજાઓમાં ભારેછે.

અગરજો આગળપાછળ જવાનો કાંઈ વસવસો ઉભો થાયછે, તો ઘરધણીઆણી દરેકને એકપછી એક તેઓની પદવીપ્રમાણે ખાનાંવાળા ઓરડામાં પધારવાની અર્જ કરેછે, જેપ્રમાણે દરેક ગ્રહસ્થ પોતાને સોંપેલી બાનુને લઈ ખાનાં-ઉપર તેજ અનુક્રમે બિરાજેછે. પણ તેમ જવાઆગમજ તે

---

૪. Vis-count="વાઈકાઉન્ટ." તેની બાનુને "વાઈકાઉન્ટેસ" (Vis-countess) કરી કેહેછે.

૫. Baron="બેરન." તેની બાનુને "બેરૉનેસ" (Baroness) કરી કેહેછે.

૬. Baronet="બેરૉનેટ."

૭. Knight="નાઈટ."

૮. Esquire="ઍસ્કુવાયર." આગળ એ પણ એક ખિતાબ ગણાતો હતો. હાલ વેલાયતમાં એક ગામડાનાં મુખ્ય પુરૂષને "સ્કુવાયર" (Squire)નાં નામથી ઓળખવામાં આવેછે, પણ તે એલકાબ હાલમાં એટલોતો સાધારણ થઈ ગયોછે, કે હરકોઈ ગ્રહસ્થને "મિ૦"નેબદલે "ઍસ્કુવાયર" કરી લખવામાં આવેછે. એક "બેરૉનેટ" અથવા "નાઈટ"ને "સર" (Sir)નો ખિતાબ પણ લાગુ પડેછે, જેમકે "સર——બેરૉનેટ," "સર——નાઇટ," ઈત્યાદિ, અને "સર"ની બાનુને "લેડી" (Lad) કરી પુકેહેછે.

પોતાની જોડિયણ બાનુનો હાથ પોતાની બગલમાં લેવામાટે પોતાનો ડાબો હાથ આગળ ધરેછે. અગરજો ખાનાંનો ઓરડો ઉપલા અથવા નિચલા માળાઉપર હોયછે, તો ત્યાં જતાં તે પોતાનીસાથની બાનુને દિવાલગમની બાજુથી ઉતરવા દેછે.

ખાનું તૈયારછે, તે જણાવવાસારૂ "બટલર" અથવા બીજો કોઈ નોકર આવેછે. તે પ્રથમ દિવાનખાનાંનું બારણું ઉઘાડી નાખેછે, અને ત્યારપછી મોટે અને ખુલ્લે સાદે પોકારેછે, કે "ખાનું તૈયારછે." અલબતાં, ઉપલા નોકરને આગમજથી ખબર કરવામાં આવેલી હોયછે, કે કેટલા પરોણાંઓ આવવાનાંછે, અને તેથી સઘળાં આવી પોહોંચવા-આગમજ તે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે આવીને પોકારતો નથી, પણ જો ખાનાંનો વખત થઈ જવાછતાં કોઈ પરોણો આવી ન પોહોંચે, તો તેનેમાટે યજમાના બોટી રેહેવાકરતાં ઘંટ વગાડી પોતાના નોકરને ખાનાંની તૈયારી કરવા ફરમાવેછે, અને જોકે ખાનું તો તૈયાર હોયછેજ, તોયે થોડીક "મિનિટ"-પછી ઉપલો નોકર પાછો આવી રીતસર ખાનું તૈયાર થયાવિષે પોકારી જાયછે, શિવાયકે મોડો આવનાર પરોણો કોઈ બાનુ હોય, અથવા કોઈ ઘણી મોટી પદવીવાળો ગ્રહસ્થ હોયછે, ત્યારેતો ખાનું તૈયાર કરાવવામાં વિલંબ કરવાને ઘરધણીઆણીને ફરજ પડેછે.

"ખાનું તૈયાર"છે, એમ પોકારવાપછી ઘરધણી હાજર થયેલી બાનુઓમાંહેલી સર્વેથી ઉંચી પદવીની બાનુનો હાથ બગલમાં લઈ આગળ ચાલેછે, અને ત્યારપછી સઘળા ગ્રહસ્થો એકપછી એક પોતાને સોંપેલી બાનુઓનો હાથ બગ-લમાં લઈ ખાનાંવાળા ઓરડામાં જાયછે, કે જેવિષે આગળ

જણાવ્યાપ્રમાણે આગમજથી ગોઠવણ કરી રાખવામાં આવી હોયછે. અગરજો એક ગ્રહસ્થસાથે તેની જોડિયણ બાનુને આગમજથી ઓળખાણ કરાવવાની ઘરધણીઆણી અગત્ય જોતી નથી, તો ખાનાંઉપર જતીવેળા તેણી જણાવેછે, કે "મિ૦ ક, મિસિસ અને લઇને જશો ?" એટલું કેહેવુંજ પિછાન કરાવી આપવાબરાબર ગણાયછે. અગરજો મિજલસમાં આવેલા સર્વેથી ઉંચી પદવીના ગ્રહસ્થ અને બાનુવચ્ચે આગળપાછળ જવાબાબે પોતાની પદવીનેલગતો ખતરો ઉભો થાયછે, યાને જો બંવે પોતે પોતાને વધારે વડું અથવા ઉંચી પદવીનું સમજીને એકબીજાંનીપછવાડે જવાને અચકાયા કરેછે, તો તેવીવેળા તે ગ્રહસ્થ પેહેલાં જતો નથી, પણ સર્વેથી છેલ્લે ઘરધણીઆણીને લઇને જાયછે, કે જેથી વાંધો પતી જાયછે.

દિવાનખાનાંમાંથી જમવાના ઓરડામાં જતીવેળા હંમેશાં એક ગ્રહસ્થ પોતાની જોડિયણ બાનુનો જમણો હાથ બગલમાં લેછે, અને તેમ જતીવેળા મુગામુગા ચાલી જવાનેબદલે ગ્રહસ્થ સભ્યતાખાતર કાંઇ સાધારણ વાતચિત ચલાવેછે, કે જેથી બંધેને ખાનાંની "ટેબ્લ"ઉપર વધારે છુટથી વર્તવાને અચકાવું ન પડે.

ખાનાંવાળા ઓરડાના દરવાજાઉપર આવી પોહોંચતાંજ બાનુ બગલમાંથી હાથ કાહાડી નાખીને છુટી ચાલેછે. ત્યાં પુગવાપછી ઘરધણી જે બાનુને સાથે લાવ્યો હોયછે, તેણીને તેના જમણા હાથઉપર બેસાડેછે. તેમજ દરેક ગ્રહસ્થ પોતાની જોડિયણ બાનુને હંમેશાં પોતાના જમણા હાથઉપર બેસાડેછે; તો જોકે "ઇંગ્લાંડ"શિવાય "યુરોપ"નાં બીજાં દેશોમાં તેથીઉલટોજ ચાલછે, કે જ્યાં બાનુ પોતાના જોડીદાર ગ્રહસ્થનાં ડાબા હાથઉપર બેસેછે.

જમવાની "ટેબલ"ઉપર આવી પોહોંચવાપછી જોડીદાર ગ્રહસ્થ પોતાની સાથવાળી બાનુને માનથી નમેછે, અને તેણી પણ તેના ઉત્તરમાં પાછી નમીનેપછી પોતાની જગ્યા લેછે. બેસવાપછી ગ્રહસ્થે તપાસવું જોઇએછે, કે તેની ખુરશીના પગો તેની બંને બાજુએ બેઠેલી બાનુઓનાં પોશાકઉપર ભુલથી મુકાયા ન હોય. જો તેમ મુકાયા હોય, તો તે તરત ખસેડી નાખવા જોઇએછે, નહીંતો કે જમી રહ્યાપછી જ્યારે બાનુ ઉઠવા જાય, ત્યારે તેણીનો પોશાક ફાટી જવાવિના રહે નહીં.

સઘળાં પરોણાંઓ આવીને પોતપોતાની જગ્યાએ બેસી ન રહે, ત્યાંસુધી ઘરધણી "ટેબલ"નેમથાળે પોતાની જગ્યાઉપર ઉભો રહેછે, અને જેમજેમ જોડીઓ આવતી જાયછે, તેમતેમ તેઓને પોતાના હાથવડે ચોકસ જગ્યા લેવાની ફરમાશ કરેછે. દરેક બાનુ બેસી રહે તેટલો વખ્ત સઘળા ગ્રહસ્થો પોતાની જગ્યાઆગળ ઉભા રેહેછે, અને સઘળી બાનુઓનાં બેસવાપછી તેઓ બેસેછે.

સર્વેને પોતપોતાની ઉંચી હલકી પદવીપ્રમાણે ગોઠવવાનું કામ લગાર વધારે અક્કલનું અને જોખમભર્યુંછે, અને તે ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી નોતરાંના ઉત્તરો આવ્યાપછીથી સાથે મળીને નક્કી કરી રાખેછે. આગળ એવો રિવાજ હતો, કે દરેક પરોણાંનું નામ કાંગજની કાપલીપર લખીને તેની બેસવાની જગ્યાસામે જમવાની "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવતું હતું, પણ તે રિવાજ પછવાડેથી નિકળી ગયો હતો, તોયે હમણાંહમણાં તે પાછો ઉંચી મંડળીઓમાં દાખલ થતો જાયછે.

અગરજો એવી ગોઠવણ આગમજથી એક ઘરધણી કરી ન રાખે, તો તેનું પરિણામ એ નિપજે, કે વરો પોતાની

બાયડીઓનીપાસેજ બેસી જાયછે, અથવા એવીજરીતે બે એકબીજાથી ઉલટા વિચાર ધરાવનારાઓ, અને એકમતથી હસીખુશીસાથે મિજલસમાં ન વર્ત્તેએવા આસામીઓ એક-બીજાની પાસેપાસે આવી જાયછે, અને તેથી મજાહમાં મોટી ખલલ થાયછે. બે બેવકુફ કે ધોબાજેવા પુરૂષોનીવચ્ચે એક રમુજી સ્વભાવના પુરૂષને બેસાડવાથી તેના ખુશ સ્વભાવનો લાભ સર્વેને પુરેપુરો મળી શકતો નથી. કોઈ ડાહ્યો પણ રમુજી અથવા બહુબોલો પરોણો જો હોય, તો તેને "ટેબલ"-ઉપર બનતાંસુધી વચ્ચેની જગ્યા આપ્યામાં આવેછે, કે જેથી તેની રમુજી બોલીથી સર્વેને એકસરખી ગમત મળે. તેમ વળી એવા બે ધણીઓને એકબીજાની પાસેપાસે બેસાડવાથી ખુદરતીરીતેજ તેઓવચ્ચે હરીફાઈ ચાલેછે, જે પણ નાપસંદ કરવાજોગ ગણાયછે. બનતાંસુધી એકજ ધંધાનેલગતા બે પુરૂષોને નજદીક બેસાડવા ન જોઇએ, કેમકે તેમ કરવાથી તેઓ પોતાના ધંધાનેલગતીજ વાતો કર્યા કરશે, અને બીજાઓને ગમત આપવાનેબદલે પોતે પોતાનાં ટાહેલાંથી ગમત મેળવશે.

એક ડાહ્યો ઘરધણી અથવા ઘરધણીઆણી રાજદુઆરી, કે ધર્મસંબંધી કોઇપણ બાબદઉપર વાત કરવાના અખાડા કરશે, કે જેથી કોઇનું પણ દિલ દુઃખાવાનેબદલે ખાનાંની મિજલસ હસીખુશીસાથે પાર પડે. એજ બાબદઉપર મેહેમા-નોએ પણ ધ્યાન આપવું જોઇએછે.

અગરજો ખાનાંની "ટેબલ" લાંબી હોયછે, તો ઘર-ધણી "ટેબલ"ને એક નાકે બેસેછે, અને તેના જમણા હાથ ઉપર તેનીસાથની બાનુ, તથા તેના ડાબા હાથઉપર મિજલસમાં જે બીજી પદવીવાળી બાનુ હોયછે, તે બેસેછે. "ટેબલ"ને

બીજે નાકે ઘરધણીઆણી બેસેછે, અને તેણીના ડાબા હાથ-ઉપર તેણીનીસાથવાળો ગ્રહસ્થ બેસેછે. ખાનાંની લાંબી "ટેબ્લો" વધારે સારી ગણવામાં આવેછે. અર્ધગોળ, યાને ઘોડાની નાળજેવી "ટેબલ" માત્ર સરકારી અથવા રાજ્યનેલગતાં કોઈ ખાનાંનીવેળાએજ વાપરવામાં આવેછે. લંબાચી ગોળ, યાને ઈંડાકારની "ટેબ્લો" ખાનાંનીવેળા વાત-ચિત કરવામાટે ઘણી સગવડભરેલી હોયછે. એવી "ટેબલ"-ઉપર ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી વચ્ચોવચમાં એકબીજાંની સામસામે બેસેછે, પણ "ફ્રેન્ચ" લોકોમાં ઘરધણી અને ઘરધણીઆણી "ટેબલ"ઉપર વચ્ચોવચમાં એકબીજાંની પાસે-પાસે સાથે બેસેછે, જે રીત પણ પસંદ કરવાજોગ ગણાયછે.

જમવાની "ટેબલ"ઉપર બેઠાપછી એક બાનુ તરતજ પોતાના હાથનાં મોજાં કાહાડી નાખેછે, શિવાયકે કોઈ ગ્રહસ્થ યા બાનુના હાથને કોઈ જાતની અડચણ હોય, અને તે બતલાવી ન શકાય, તો અલબતાં તે પેહેરીને જમવા બેસ્વાની તેને છુટછે. ત્યારપછી હાથમોહોડું નુછવામાટે મુકેલા રૂમાલ*ની થોડી ઘડી ઓળીને તે પોતાના ખોળાઉપર મુકેછે, અને રોટી (અલબતાં પાંઉ, કેમકે ઈંગ્રેજી ખાનાંમાં હંમેશાં પાંઉજ વપરાયછે) પોતાના ડાબા હાથઉપર મુકેછે. તેવીજરીતે એક ગ્રહસ્થ પણ કરેછે. અગરજો એક બાનુ જાણેછે, કે તેણીના હાથનાં મોજાં ઉતારતાં વાર લાગશે, તો તે કાહાડવાઆગમજ ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે રૂમાલ તથા પાંઉ બરાબર જગ્યાએ મુકીને સેરવાનેમાટે જગ્યા કરી રાખેછે,

---

* Napkin="નૅપકિન."

કે જેથી નોકરને સેરવાની રકાબી લેઇને તેણીનીપછવાડ ઓટી થવું ન પડે. જેવું ખાનું પિરસાયું, કે બીજાંઓનેસારૂ ઓટી ન થતાં ખાવા માંડવામાં આવેછે, પણ જો ખાનું ઘણું ગર્મ હોય, તો છરી કાંટો હાથમાં લેઇને જાણે ખાવું શુરૂ કીધું હોયએવો દેખાવ કરવામાં આવેછે. એક પરોણાંને પિરસાવાપછી બીજાં પરોણાંઓનેમાટે તેણે ઓટી રેહેવું, એ અસલી રિવાજછે, એટલુંજ નહીં પણ હાલની રીતપ્રમાણે એમ કરવું, એ અવિવેકીછે. તમોને એક વાનીની રકાબી ઘર-ધણીઆણી મોકલી આપે, તે પોતે રાખવાનેબદલે બીજાં કોઇને તે લેવાની અર્જ કરવી એ ઓટુંછે, કેમકે પેહેલાં કોણને અને પછી કોણને પિરસવું તેવિષે તમારાંકરતાં મેજ-બાના વધારે સારીપેરે સમજેછે.

ઇંગ્રેજોમાં ખાનાંની મિજલસવેળા, કે "હૉટેલ"*માં શુંશું વાનીઓ આવનારછે, તથા એકપછી બીજી કઈ આ-વનારછે, ઇત્યાદિ બાબદોનું લખેલું કે છાપેલું એક કાગજ દરેક જમનારનીપાસે મુકવામાં આવેછે. આ જાતનાં કાગજો અથવા "કાર્ડો"ને "મૅનુ"† અથવા "બિલ-આવ-ફૅર"‡ કરી કેહેછે. આ "મૅનુ" જો ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર ન મુકવામાં આવ્યાં હોય, તો પરોણાંએ કઈ જાતનો સેરવો લેવો તથા શાંનું ગોશ્ત લેવું, તે આગમજથી વિચારી રાખવું પડેછે, કે જેથી નોકર તે પુછવા આવે તેનું તરત તેને કેહેવામાં આવે. પણ જો "મૅનુ" "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવ્યાં

* Hotel. પોહોંચખાનું અથવા વીસી.

† Menu. ‡ Bill-of-fare.

હોય, તો ખાનાંઉપર બેસતાંનેવારજ પરોણાંએ તે તપાસી જોઇ, પોતે શું પસંદ કીધુંછે, તે નોકર પુછવા આવે તેવેળા ઝટ કહી દેવું જોઇએછે. એવા "મૅનુ" દર બે જણાં, કે જેઓ જોડી થઇને સાથે જમવા બેઠાં હોયછે, તેઓનીવચ્ચે અકેકું મુકવામાં આવેછે. એવાં "મૅનુ"નાં કાગજો ઘણાં શોભિતાં અથવા સાદાં, જેવાં માંગોએવાં તૈયાર છાપેલાં મળેછે, જેમાં માત્ર વાનીઓજ ભરવાની બાકી હોયછે, જે ઘરધણીઆણી પોતાને હાથે તેમાં ભરેછે. ઘણુંકરીને વાનીઓનાં નામો, ઇત્યાદિ "ફ્રેન્ચ" ભાષામાં લખવામાં આવેછે. એવા "મૅનુ કાર્ડો" જમનારનીસામે પકડી રાખવામાટે સુંદર હાથાઓ હાલ ઘણા વપરાયછે, તેમજ વાનીઓ લખવામાટે એવાં "મૅનુ"નેબદલે શોભિતી નાહાની ચિનાઈ પથ્થરપાટીઓ પણ વાપરવામાં આવેછે. અગરજો ઉપર જણાવ્યાજેવા હાથાઓ વાપરવામાં આવ્યા નહોય, તો "મૅનુ"ને "ટેબલ"ઉપર મુકેલાં એકાદ ફુલદાન*નીસામે અડાડીને ઉભું ગોઠવવામાં, અથવા એવીજ કોઈ બીજી સગવડભરેલી રીતે જમનારનીસામે ગોઠવવામાં આવેછે, કે જેથી બીજી વાનીવિષે જાણવાને તે હાથમાંલેવાનેબદલે તેઉપર માત્ર નજરજ ફેંકવાની જરૂર પડે.

જો મિજલસ નાહાની હોય, અને જો વાનીઓ થોડીજ જાતની હોય, તો ત્યાં એવાં "મૅનુ" મુકવાં, એ મોટાઈ દેખાડવાનું ખોટું ડોળ ઘાલવાબરાબર ગણાયછે, પણ જ્યાં તરેહવાર જાતની તથા સ્વાદદાર અનેક વાનીઓ એકપછી એક આવનાર હોયછે, ત્યાંતો "મૅનુ"વિના ચાલતું નથી,

---

* Vase of flowers="વાઝ-આવ-ફ્લાવર્સ."

કેમકે ઇંગ્રેજોની રીતિપ્રમાણે ખાનાંની અક્કેકીજ વાની "ટેબ્લ"ઉપર આવેછે, અને તેટલામાટે હવેપછી શું આવશે તેવિષે "મૅનુ"ની ગેરહાજરીમાં જમનારને અજાણ્યાં રેહેવું પડેછે. વળી જે વાની પરોણાંને વધારે પસંદ પડતી હોય, તેનેમાટે તે જગ્યા રાખેછે, કેમકે મોટાં ખાનાંનીવેળા દરેક વાનીઓ તો તે ક્વચિતજ જમી શકેછે, માટે જે લગાર નાપસંદ હોય તે થોડી ખાવાને યા બિલકુલ ન ખાવાને, અને "મૅનુ"માં જણાવેલી પોતાને એકાદ વધારે પસંદ પડતી વાનીનેસારૂ પેટમાં જગ્યા રાખવાને તેને બની આવેછે.

સાથે જમવા ગયલા ગ્રહસ્થ અને બાનુએ જમતીવેળા એકબીજાંસાથે વાતચિત કરવી જોઇએ કે નહીં, તે માત્ર સૌસૌના મરજીઉપર આધાર રાખેછે. વાત કરવીજ જોઇએ-એવી કશી ફર્જ વિવેક જાળવવાસારૂ પડતી નથી. તેઓની ડાબીજમણી બાજુએ બેઠેલાં પરોણાંઓ જો તેઓનાં ઓળખાણવાળાં હોય, તો તેઓસાથે પણ તેઓ વાતચિત કરી શકેછે. જો પડોસી જમનાર ઓળખીતું હોય, તો ઠીક, પણ જો તેમ ન હોય, તો ગ્રહસ્થ અને જોડિયણ બાનુએ હરકોઈ સાધારણ બાબદઉપર વાત છેડી ખાતીવેળા પોતાનો વખ્ત સારીરીતે ગુજારવો જોઇએછે, કારણકે તેમ ન કરવાથી ખાનાંની મિજલસ સુસ્તજેવી લાગેછે.

પાંઉ હંમેશાં ભાંજીને ખાવામાં આવેછે, અને નહીં કે કાપીને; કરડીને ખાવું એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. પાંઉનાં એક ઇંચની જાડાઈનાં ટુકડાઓ કરી તે "ટેબ્લ"ઉપર મુકવામાં આવેછે, પણ "રોલ્સ"* વધારે પસંદ કરવાજોગ ગણાયછે.

* Rolls. એ પણ એક જાતનું ગોળ, લંબાચા આકારનું પાંઉછે.

એક સારી ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર "પી-સુપ,"* "રોસ્ટ-પૉર્ક,"† અને "બૉઇલ્ડ-બીફ"‡ કદીપણ લાવવામાં આવતાં નથી.

ઘણુંકરીને ખાનાંનીવેળા ગોશ્ત તથા પક્ષી આખુંજ પકાવવામાં આવેછે, અને તે વેતરવાનું, તથા પરોણાંઓની રકાબીમાં મુકી તેઓને મોકલી આપવાનું કામ ઘરધણીને "ટેબલ"ને નાકે બેસીને કરવું પડેછે. તે કાપીને પરોણાંઓને જેવીરીતે તેઓ બેઠાં હોય, તેવીરીતે એકપછી એક હારમાં મોકલવાની જરૂર નથી, પણ જે આગળી વાની જમી રહ્યું હોયછે, તેની આગળ તે પ્રથમ મોકલવામાં આવેછે. અગરજો મિજલસ નાહાની માત્ર છ સાત પરોણાંઓનીજ બનેલી હોયછે, તો ખુદરતીરીતેજ બાનુઓને પ્રથમ પિરસવામાં આવેછે. છ સાતથી વધુ પરોણાંઓની હરકોઈ ખાનાંની મિજલસમાં નોકર પોતેજ પિરસેછે. તે પ્રથમ યજમાનના જમણા હાથઉપર બેઠેલી બાનુને, પિરસેછે, ત્યારપછી ડાબા હાથ ઉપર બેઠેલી પેહેલી બાનુને, અને ત્યારબાદ તેજ હારમાં બેઠેલા ગ્રહસ્થ તથા બાનુ સઘળાંને જાતિનો કશો પણ ફર્ક રાખ્યાવિના એકપછી એક પિરસ્યો જાયછે. પણ ખાનાંની મોટી મિજલસોમાં નોકરો સામસામી બંધે હારમાં સાથેજ પિરસતા જાયછે.

ગમે તે રૂતુમાં ખાનું આપ્યામાં આવ્યું હોયછે, તોયે સેરવો સર્વેથી પેહેલો "ટેબલ"ઉપર આવેછે, તોયે કેટલાક અસલી રૂઠીપ્રમાણે ચાલનારાઓ હજી સેરવો તથા માછલી બંધે સાથે મંગાવેછે, પણ તે રીત હમણાંના વખ્તમાં સારી

* Pea-soup. † Roast-pork. ‡ Boiled-beef.

ગણાતી નથી. તેકરતાં પણ વધારે અસલી અને સર્વેથી નઠારી રીત ઘરધણીએ પરોણાંને પુછવાનીછે, કે "સેરવો લેશો કે માછલી?" માછલી અને ગોસ્તવચ્ચે જેટલો ફર્કછે, તેટલોજ માછલી અને સેરવાવચ્ચેછે, અને શોખીન ખાનારાંઓ બંધે ખાવાને ઇચ્છેછે, અને તેટલામાટે જ્યારે પરોણાંઓ બંધે ખાવાની આરજુ રાખેછે, ત્યારે જુલમથી તેઓપાસે એક ચીજ કબુલાવીને તે ખવડાવવી, એ ઘણું અવિવેકીછે. જે વાની પરોણાં ખાવા માંગતાં ન હોયછે, તે તેઓનીઆગળ ગયાપછી તેઓજ નોકરને ના પાડેછે, પણ ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીની તો ફર્જછે, કે દરેક વાની તેઓની મરજી પુછવાવિના તેઓને મોકલ્યાં જવું.

મેજબાન કે મેજબાના જો પરોણાંઓને સેરવો પિરસેછે, તો અક્કેકો કડછોભરી થોડોથોડોજ પિરસેછે. અર્ધી રકાબીભરી સેરવો પરોણાંની રકાબીમાં નાખીને તેનીસામે મુકવાથી ઘણું નઠારૂં દિસેછે. સેરવો, માછલી, કે હરકોઇ વાની જેમ ઘણીએ નહીં, તેમ વળી ઘણી થોડી પણ પિરસવી નજોઇએ.

સેરવાને થંડો પાડવામાટે તેમાં ફૂંક મારવી, એનાંજેવું અવિવેકી બીજું કશું નથી. તેમજ વળી સેરવો કે હરકાંઇ ગર્મ વસ્તુ મોંહમાં લેઇનેપછી તે થંડી પાડવામાટે મોંહવાટે હવા અંદર લેવી, એ ટેવ પાસે બેઠેલા ગ્રહસ્થો કે બાનુઓનાં આંતરડાં ઉછળાવવાને પુરતીછે, અને એવી ચાલ ચલાવનાર દરેક ઠપકાનેલાયક ગણાયછે.

તેમજ વળી ખાનાંની મોટી મિજલસવેળા એક યજમાને પોતાનાં કોઈ પરોણાંને એકાદ ચોકસ વાની ખાવાની બોહોંસ કરવી, એ પણ ઘણું હલકાઇભર્યુંછે. નાહાની અને

માત્ર અતલગનાં મિત્રોથી બનેલી એવી મિજલસમાં કદાચ જો યજમાન કોઇને એમ ભલામણ કરે, તો તે ચાલી શકે, કેમકે ઘણી મિત્રાઇસાથે સરખાવતાં એવા વિવેકો કદાચ બાજુએ રાખી શકાય.

ખાનાંવાળા ઓરડામાં ગાલીચો પાંથરવામાં આવેછે, કે જેથી નોકરોનાં ચાલવાહાલવાથી પગનો આવાજ થાય નહીં. ત્યાં મુકવામાં આવેલી ખુરશીઓની પિઠ ઢળતી હોયછે, અને કેટલેક ઠેકાણે દરેક બાનુઆગળ પગ મુકવામાટે અક્કેકું "સ્ટુલ" મુકવામાં આવેછે.

ખાનાંની "ટેબ્લો"ઉપર શોભા કરવાનો ચાલછે, અને શોભિતાં ફૂલદાનો, રૂપાંકામ, ઇત્યાદિ જમવાની "ટેબ્લ"ઉપર મુકવામાં આવેછે. જેથી આંખને ઘણું સારૂં લાગેછે. પણ જેમ બીજી રીતોમાં અતેરૂં કરવામાં આવેછે, તેમ આ રીતમાં પણ વળી થયું હતું, અને મોટાંમોટાં ભારે કદનાં, અથવા લાંબાં ફૂલદાનો પુષ્કળ પાસેપાસે મોટાં ફૂલોથી ભરીને "ટેબ્લ"-ઉપર મુકવામાં આવતાં હતાં, જેથી સામસામે બેઠેલાંઓ એક-બીજાનું મોંહવટીક જોઇ શકતાં ન હતાં, અને જે સાધારણ વાત-ચિત "ટેબ્લ"ઉપર ચાલતી. તેમાં ભાગ લેવાને ભારે હરકત થતી હતી, પણ તે ચાલ પાછો નિકળી ગયોછે, અને હમણાં પાછાં નાહાનાં પણ સુંદર ફૂલદાનો શોભિતાં ફૂલોથી ભરીને "ટેબ્લ"-ઉપર મુકવામાં આવેછે, પણ એવી શોભા કરવી કે નહીં, તે માત્ર સૌસૌની મરજીઉપર આધાર રાખેછે. વિવેકનીરીતે એમ કરવુંજ જોઇએ, એવું કશું નથી. એવી શોભા થોડી કરવી કે ઘણી, એ યજમાનની નાણાંસંબંધી હાલતઉપર આધાર રાખેછે. ફૂલો જમવાની "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં

શોભાછે, એમાંતો કશો સંદેહ નથી. નાહાના તોરાઓ નાહાનાં કાચનાં વાસણોમાં મુકવાથી પરોણાંઓ જમી રેહેવાબાદ અક્કેકો ઉચકીને સાથે લેતાં જાયછે. રૂપાંનાંકરતાં કાચનાં શોભિતાં ફૂલદાનો વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. કેટલેક મોટે ઘર ખાનાંનાં વાસણો રૂપાંનાં વાપરવામાં આવેછે, અને તેઓઉપર તથા "નૅપકિન," "ટેબલ-કલોથ," ઇત્યાદિ સામાનઉપર કુટુંબને-લગતા "ક્રૅસ્ટ," "મૉનોગ્રામ," વગેરે પાડવામાં આવેછે. વળી તેજરીતે કાચકામઉપર પણ કોતરવામાં આવેછે, પણ એમ કરવાનું બડેખાંઓ અને ઘણાં પૈસાદારોનું કામછે.

કેહેછે કે પાચનશકિતનેમાટે પુરતી રોશ્નીની અગત્યછે, અને તેટલામાટે તે જમવાના ઓરડામાં પુરતી રાખવી જોઇએછે. પરોણાંઓની સંખ્યાકરતાં મીણબતીની સંખ્યા વધુ હોવી જોઇએછે.

મોંહ સમારવાસારૂ મેવો ઘણુંકરીને "ટેબલ"નીવચ્ચોવચમાં, ફૂલોનીવચ્ચે ગોઠવવામાં આવેછે. કેટલીક ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર ફૂલ, ફલઉપરાંત જાતજાતની નવાઇની "ફ્રેન્ચ" મિઠાઇઓ ઇત્યાદિ ગોઠવવામાં આવેછે; તેમ વળી કેટલેક ઠેકાણે માત્ર ફૂલો અને શોભિતું તથા કિંમતી રૂપાંકામજ ગોઠવવામાં આવેછે, અને મેવો મુકવામાં આવતો નથી પણ આ પાછળી રીત ઘણુંકરીને જ્યારે ખાનું આપનાર પુષ્કળ ફૂલો તથા કુટુંબનેલગતાં કિંમતી રૂપાંકામનો* સારો સંગ્રહ હાજર કરી શકે, તોજ કરવામાં આવેછે.

* જેમ આપણાં લોકોમાંછે, તેમ ઇંગ્રેજોમાં પણ રૂપાંકામ દોલતનો એક મોટો ભાગ ગણાયછે. બલકે જેવીરીતે આપણાં લોકો ઘરેણાંમાં નાણું રોકેલું રાખેછે, તેવીરીતે ઇંગ્રેજો પુષ્કળ અને ભારે વજનનાં રૂપાંનાં વાસણો રાખેછે.

રોશ્નીને માટે "લામ્પો" અથવા મોમબતીનેમાટે રૂપાંની સમેદાનીઓ વાપરવામાં આવેછે, જેની હલકીઉંચી કિંમત તથા જાતનો આધાર ખાનું આપનારનાં ગજવાંઉપર રાખેછે, "ગાસ"ની રોશ્ની બનતાંસુધી વાપરવામાં આવતી નથી. "ગાસ"ની રોશ્ની જાહેર ખાનાંનીવેળા હોય, તો ચાલે. "લામ્પો" તથા સમેદાનીઓઉપર ઘણુંકરીને રંગીન "શેડો" મુકવામાં આવેછે, જેથી છાયો પડેછે, અને ઘણો રમણીય દેખાવ લાગેછે; તથા વળી રોશ્ની પરોણાંઓની ઘણી નજદીક હોવાછતાં તેનો ઘણો ઝળકાટ તેઓનાં મોહોડાં-ઉપર ન પડવાથી તેઓને ઇઝા થતી અટકેછે. મીણબત્તી ખાનું પોકારવાની દશ કે પંદર "મિનિટ"આગમજથી સળગાવવામાં આવેછે, કે જેથી કરીને જ્યારે પરોણાંઓ જમવાના ઓરડામાં દાખલ થાય, ત્યારે રોશ્ની એકસરખી અને સ્થિર બળતી હોય. "લામ્પો"કરતાં સમેદાનીઓ એવી વખ્તે વધુ પસંદ કરવામાં આવેછે. મીણબત્તીઓ ઉંચી જાતની અને મોટા કદની, અને અકેકી આસરે અર્ધા રતલજેટલા વજનની હોવી જોઇએ. એકદમ સઘળી બત્તીઓ ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર મુકવાથી નબળી આંખવાળાને ઇઝા થાયછે, માટે ત્યાં થોડીજ મુકી, બાકીની પછવાડે "ટેબલો"ઉપર મુકવી, કે ભીંતઉપર ટાંગવી જોઇએછે.

સરકો, રાઇ, નિમક, મરી, ઇત્યાદિ મસાલો ભરી રાખેલી શિશીઓનું વાસણ*, યાને "સરકાદાની" કે જેને "ક્રુઅંટ-સ્ટાંડ" કરી કેહેછે, તે હંમેશાં ખાનાંનીવેળા હાજર હોયછે.

* Cruet-Stand.

એવાં "ક્રુઍટ-સ્ટાંડો" કેટલીકવેળા ઘણી ઉમદા કારીગરીનાં અને કિંમતી હોવાછતાં નાહાની કે મોટી મિજલસવેળા ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર લાવી મુકવામાં આવતાં નથી, પણ તેજ ઓરડામાં બાજુએ મુકેલી એકાદ "ટેબલ" કે "સાઇડ-બોર્ડ"*ઉપર રાખી મુકવામાં આવેછે. ગમેએવાં પણ નાહાનાં "ક્રુઍટ" "ટેબલ"ના કોઇપણ ભાગઉપર મુકવામાં આવતાં નથી, પણ એક નોકર રૂપાંની થાળીઉપર તે મુકીને વાની પિરસ્વાપછી સઘળાં પરોણાંઓઆગળ તે ફેરવી જાયછે, અને તેવેળા પરોણાંને ગમેતે મસાલો પોતાની રકાબીમાં લેછે. રાઈ, નિમક, ઇત્યાદિ રકાબીની કોરઉપર મુકવામાં આવેછે. જોકે "ક્રુઍટ-સ્ટાંડ" ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવતાં નથી. તોયે કેટલાકો મરી, રાઇ, અને નિમકનાં નાહાનાં વાસણો "ટેબલ"ઉપર દર બે જમનારાંઓનીવચ્ચે મુકવાનું પસંદ કરેછે, કે જેથી એક વાની પિરસાયાપછી પરોણો તેનેમાટે ખોટી થવાનેબદલે ગમેએટલો વસાણો લઈ ખાવા મંડે. આખી "ટેબલ"ઉપર નોકર એક વાની પિરસી રેહે, ત્યાંસુધી વસાણાનેમાટે, કે તે વાનીનીસાથે ખાવાની તરકારીનેમાટે પરોણાંને થોબાવી રાખવું સારૂં લાગતું નથી. અગર નહીંતો વાની એક નોકર પિરસી આવે, કે બીજા નોકરે તરત વસાણાનું વાસણ લઈ તેજ પરોણાં-આગળ હાજર થવું જોઇએછે. હંમેશાં ખાનાંનીઉપર ઉંચી જાતનો "સૉસ"† વાપરવો જોઇએછે. એક સારો લખનાર જણાવેછે, કે **"સારા અને સ્વાદદાર 'સૉસ'સાથે એક હાથી પણ ખવાઈ જાય."**

* Side-board. ખાનાંવાળું એકજાતનું કબાટ. † Sauce.

ગમેએવી નાહાની અને મિત્રોથી બનેલી મિજલસમાં, કે હરકોઈ બીજી ખાનાંની મિજલસમાં "ટેબલ"ઉપર ચટાઈના નાહાના કટકાઓ* મુકવામાં આવતા નથી. એમ કરવાથી ઘણુંજ હલકું લાગેછે. ચટાઈનાં આ કટકાઓ ખાનાંની "ટેબલ"નેમાટેજ નાહાનાંમોટાં કદના, અને તરેહવાર ભાતના, તથા ઝીણી વણતના બનાવવામાં આવેછે, જે ખાનગી કુટુંબમાં ભોજનનીવેળા "ટેબલ"ઉપર મુકી રાખવામાં આવેછે, એટલામાટે કે જો કાંઈ ગર્મ વસ્તુનું વાસણ "ટેબલ"ઉપર ખાનાંનીવેળા મુકવામાં આવે, તો તેની ગર્મીથી "ટેબલ"ની સહેજે, તથા ઉપર બિછાવેલું કપડું†, ખરાબ થાય નહીં. અગરજો ઘરધણીઆણી પોતાની "ટેબલ"ની સહેજે ખરાબ થવાની ધાસ્તી રાખતી હોય, તો તેણીએ ખાનાંની મિજલસવેળા એવી "ટેબલ-મૅટસ" વાપરવાનેબદલે "ટેબલ-કલૉઠ"નીનિચ્ચે કોઈ બીજી જાતનાં જાડાં કપડાંનું પડ કરવું, કે જેથી "ટેબલ" ખરાબ થવાની ધાસ્તી રહે નહીં.

નાહાની કે મોટી ખાનાંની મિજલસમાં દર પરોણાંદિઠ બે મોટી છરીઓ, માછલી ખાવામાટે એક રૂપાંની છરી અને કાંટો, સેરવામાટે એક "ટેબલ-સ્પુન"‡, ત્રણ મોટા કાંટાઓ, "શૅરી," "હૉક," અને "ચમપીન"નેમાટે અકેકું

---

* Table-mats = "ટેબલ-મૅટસ."

† Table-cloth = "ટેબલ-કલૉઠ."

‡ વેલાયતી બનાવતના ચમચાઓ હંમેશાં ચોકસ માપનાંજ બનાવ્યામાં આવેછે, જેના નામો તથા તેમાં કેટલું માપછે, તે નિચ્ચેપ્રમાણેછે:—

૧. Tea-spoon = "ટી-સ્પુન," એટલે **ચાની અથવા નાહાની ચમચી.** એમાં ૧ "ડ્રામ"જેટલી પ્રવાહી માપછે.

જુદું "ગ્લાસ," એટલું ગોઠવવામાં આવેછે. ખાનાંની મિજલસવેળા "ટમ્બલરો" "ટેબ્લ"ઉપર મુકવાનેબદલે જો અગત્ય પડે, તો વાપરવામાટે "સાઇડ-બૉર્ડ"ઉપર મુકી રાખવામાં આવેછે. છરીઓ અને કાંટાઓની-વચ્ચે "નૅપકિન" મુકવામાં આવેછે, જેનીઅંદર પાંઉ વિંટાળીને મુકેલું હોયછે. "ડૅઝર્ટ-સ્પુનો" અને નાહાના કાંટાઓ દરેક જમનારનીપાસે મુકવામાં આવતાં નથી, પણ જ્યારે મિઠાઈ વેહેંચવામાં આવેછે, ત્યારે એક ખાલી રકાબીમાં લાવી તેનીસામે મુકવામાં આવેછે, અને જો વધુ વાની ખાવામાટે જોઇએ, તો એક વધુ છરી અને કાંટો પરોણાંનેમાટે લાવી હાજર કરવામાં આવેછે, પણ ત્રણ છરીથી વધુ તેનીપાસે મુકવામાં આવતી નથી. આ ત્રણ-માંહેલીજ એક છરી માછલીનેસારૂ મુકેલી હોયછે, અને તે ત્રણે જમવાઆગમજ "ટેબ્લ" બિછાવવામાં આવેછે, ત્યારેજ ગોઠવવામાં આવેછે. છરીઓ અને કાંટાઓ કદીપણ જમ-નારની સામી બાજુએ મુકવામાં આવતાં નથી, પણ તેની-

---

૨. Dessert-spoon = "ડૅઝર્ટ-સ્પુન," એટલે **વચલો ચમચો.** એમાં ૨ "દ્રામ"જેટલું માયછે, અને તેથી તે "ટી-સ્પુન"-કરતાં બરાબર બમણો મોટો હોયછે.

૩. Table-spoon = "ટેબ્લ-સ્પુન," એટલે **મોટો ચમચો.** એમાં ૪ "દ્રામ"જેટલું માયછે, અને તેથી તે "ટી-સ્પુન"કરતાં બરાબર ચારગણો, અને "ડૅઝર્ટ-સ્પુન"કરતાં બરાબર બમણો મોટો હોયછે.

જેપ્રમાણે ચમચાઓમાં ચોકસ વજનની પ્રવાહી માયછે, તેજપ્રમાણે "ગ્લાસો"માં પણ માયછે, જેમકે:—

૧. Liquor-glass="લિકર-ગ્લાસ"માં ૧ "ઔંસ"જેટલું, અને

૨. Wine-glass="વાઈન-ગ્લાસ"માં ૨ ઔંસ"જેટલું માયછે.

સામે મુકવામાં આવેલી રકાબીનીપાસે બંધે બાજુએ તેઓને મુકવામાં આવેછે.

કાંટો તથા છરી એવીરીતે પકડવાં, કે જેથી તેઓના હાથાઓ હાથનાં ખોભાનીઅંદર રહે. તે બીજાં જમનારાંઓને વાપરતાં જોઈ વધારે સેહેલાઇથી શિખી શકાશે.

જમતીવેળા ચમચો, કાંટો, કે છરી નાખી દેવાં નહીં, પણ જો કદાચિત અકસ્માતથી તે પડી જાય, તો તેવિષે બનતાંસુધી અખાડા કરી જઇ, નોકરપાસે બીજા માગી લેવાં.

"ટેબલ-સ્પુન" હંમેશાં સેરવો પીવામાટેજ વાપરવામાં આવેછે, અને તેમ કરવાસારૂ "ડેઝર્ટ-સ્પુન" વાપરવો, એ ખોટું ગણાયછે. સેરવો કે હરકોઇ બીજી પ્રવાહી પીતીવેળા તે ચમચાની બાજુથી પીવી જોઇએછે, અને તેમકરતાં કોઇપણ પ્રકારનો આવાજ કરવો જોઇતો નથી. સેરવો અને માછલી માત્ર એકજવેળા લેવામાં આવેછે, બીજીવાર તે માગવામાં આવતાં નથી, એમ કરવું એ ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર નઠારો દેખાવ કરવાબરાબર ગણાયછે.

બનતાંસુધી જે માગવુંકરવું હોય તે નોકરનીમારફતેજ કરવું, પોતે પોતાને હાથે કરવું નહીં; અથવા નોકર પાસે હોવાછતાં તમારા પડોસીપાસે માગવું નહીં; બાનુઓ પોતાને જોઇતી વસ્તુઓમાટે પાસેબેઠેલા ગ્રહસ્થને અર્જ કરેછે, જે નોકરપાસે મંગાવી તેણીને તે આપેછે. ગ્રહસ્થે જ્યારે કાંઈ જોઇતું હોય, ત્યારે નોકર નજદીક હોય, તો તેનીસામે જોવું, અને તમારી નજરસાથે તેની નજર મળે, અને તે તમારીપાસે આવે, કે ધીરે સાદે અને નરમાશથી જે જોઇતું હોય તે લાવવા તેને ફરમાવવું. પોતે હાથેજ

લેવામાટે પાસે બેઠેલા પરોણાની રકાબીઉપર પડવું નહીં. ખાતી કે પીતીવેળા કોઇપણ જાતનો આવાજ કરવો નહીં. દારૂ પીતીવેળા આખું "ગ્લાસ" ભરીને તે ઓતી જવો, અને તેમાં એક ટીપું પણ ન રાખવું, એ ઘણું હલકાઇ-ભર્યુંછે. તેમ વળી તમારી રકાબીમાંહે રેહેલો એક છેલ્લો બુક ખાઈ જવાનેબદલે રેહેવા દેવો, કે "ડીકાન્ટર"માહેલો છેલ્લો એક "ગ્લાસ"જેટલો "વાઈન" પીવાના અખાડા કરવા, માત્ર એમ ધારીને કે તે છેલ્લોજછે, તો તે ઘણું ખોટું ગણાયછે. એવી ચાલ ચલાવવાથી એમ જણાયછે, કે તેપછી વધારે પુરૂં પાડવાને તમારો યજમાન અશક્તછે, એમ તમો સમજોછો, અને તેથી તમારા યજમાનને અપમાન થાયછે.

"ડૅઝર્ટ-સ્પુન" એટલે "મોહોડું સમારવામાટે વપરાતો ચમચો," અને જેવું તેનું નામછે, તેવુંજ તેનું કામ પણ છે, તે વધારે નાજુક કામનેમાટેજ વપરાયછે, જેવું કે "ફ્રુટ-ટાર્ટસ,"* "કસ્ટર્ડ-પુડિંગ્સ,"† ઇત્યાદિ ખાવામાટે, અથવા બીજી હરકોઇ નર્મ જાતની મિઠાઇ, કે જે કાંટાવડે ખાવાને પુરતી સેહેલ ન પડે, તે ખાવાસારૂ "ડૅઝર્ટ-સ્પુન" વપરાય-છે. પણ જો મોહોડું સમારવાનેમાટે હરકોઇ વસ્તુ કાંટાથી ખવાઇ શકાયએવી હોય, તો ચમચાકરતાં તેવડેજ તે ખાવાથી વધારે સારૂં લાગેછે. બનતાંસુધી જે વસ્તુ કાંટાથી ખવાઇ શકાય, તે ખાવામાટે ચમચો વાપરવોજ નહીં.

સેરવો કે "પુડિંગ"જેવી વસ્તુઓ ખવાયએટલી થંડી પડીછે, એમ ખાતરી કર્યાવિના તે ન ખાવાની સંભાળ લેવી

* Fruit-tarts. † Custard puddings.

જોઇએછે, કેમકે એ બાબે અસાવધ રેહેવાથી તે ગર્મગર્મ ગળીજવી પડેછે, અથવા જો ઘણી ગર્મ હોયછે, તો તે મોંહમાંથી રકાબીમાં પાછી કાહાડી મુકવાની ફરજે પડેછે.

માછલી હંમેશાં એક રૂપાંની છરી અને કાંટાવડે ખાવામાં આવેછે. માછલી ખાવામાટે બે કાંટાઓ વાપરવામાં આવતા નથી, પણ જો રૂપાંની છરી "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં ન આવી હોય, તો જમણા હાથમાં કાંટો, અને ડાબા હાથમાં પાંઉનો કઠણ ભાગ લઈ તેવડે તે ખાવામાં આવેછે, જોકે પાંઉવડે એમ માછલી ખાવાનો રવૈયો હમણાં સારી મંડળીમાંથી નિકળી ગયોછે. માછલી ખાતાં સાધારણ છરી વાપરવાથી તેની ખુશબો ઓછી થાયછે. વળી માછલીસાથે ખાવાના "સૉસ"માં ખટાસનો મોટો ભાગ હોવાથી છરીઉપર કટાણું થાયછે, તેનું પાનું ખવાઇ જાયછે, અને નઠારી વાસ આવેછે.

"કૅનૅલ્સ,"* "રિસૉલ્સ,"† "પાટિઝ,"‡ ઇત્યાદિ માત્ર એક કાંટાવડેજ ખાવામાં આવેછે, અને તે ખાતીવેળા છરી વપરાતી નથી.

"સ્વીટ-બ્રૅડસ,"§ "કટલૅટસ,"‖ ઇત્યાદિ ખાવામાટે, અને તેનીજરીતે હરકોઈ જાતનું પક્ષી ખાવામાટે છરી વપરાયછે.

"ઍસપૅરૅગસ,"¶ "સાલેડ,"** ઇત્યાદિજેવી વસ્તુ ખાતીવેળા તેની અણીઓ કાપી નાખીને તે છરી અને કાંટાવડેજ ખાવામાં આવેછે, અને કદીપણ તેનાં થડ આંગળાંઓ-

* *Quenelles.* † *Rissoles.* ‡ Patties. § Sweet-breads.
‖ Cutlets. ¶ Asparagus. ** Salad.

વચ્ચે પકડીને તે ખાવામાં આવતી નથી. "સાલેડ" હંમેશાં તેની રકાબી, જેને "સાલેડ-પ્લેટ" કેહેછે, તેનીઉપર મુકીને લાવ્યામાં આવેછે, જે રકાબી જમનારનીપાસેજ મુકવામાં આવેછે, અને તેવેળા જમનાર બે રકાબીઓનો સાથે ઉપયોગ કરેછે, પણ કાકડીનેમાટે જુદી રકાબી મુકવામાં આવતી નથી, પણ તે જમનાર પોતાનીજ રકાબીમાં લઇને ખાયછે.

જો ખાનાંઉપર વટેણાં આવેછે, તો તે કાંટાઉપર લઇને ખાવામાં આવેછે, અને તે કારણમાટે છરી વાપરવી, એ ઘણુંજ હલકું ગણાયછે. જમતીવેળા કોઇપણ વખ્તે છરી મોંહમાં લેવી એનાજેવું હલકું અને અવિવેકી બીજું કશું નથી, અને એવી અવિવેકી ચાલ ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર મિજલસમાં ચલાવવી, એ કદીપણ માફ ન થઈ શકેએવું છે, વળી એવી ચાલ ચલાવનાર હંમેશાં હલકી બુનિયાદનું ગણાયછે.

પાંઉનો ટુકડો લઈ તે તમારી રકાબીમાહેલા રસમાં, મુરબ્બાનાં શીરામાં, કે હરકોઇ ખાવાની બીજી પ્રવાહીમાં બોળી કાહાડી તે કરડીને ખાવો, એ ઘણું હલકું ગણાયછે. અગરજો તે ખાવાની અગત્ય પડે, તો પાંઉના નાહાના ટુકડાઓ કરી તે રકાબીમાં નાખી પછી કાંટાવડે તે ખાવા જોઇએછે.

પાંઉસાથે માખણ ખાતીવેળા તેની આખી કાતરીઉપર માખણ લગાડીને તે ખાવામાં આવતું નથી, પણ પાંઉના નાહાના ટુકડાઓ કરી પછી તેઉપર માખણ લગાડીને ખાવામાં આવેછે.

ઈંડું ખાતીવેળા તેને ભાંજીને "ગ્લાસ"માં કે પવાલાંમાં નાખીને તેમાંથી ખાવાનેબદલે ઈંડાંનાં કોટલાંમાંથીજ તે ખાવામાં આવેછે. તો જોકે "અમેરિકા"ખાતે તેથીઉલટું તેને "ગ્લાસ" કે પવાલાંમાં નાખીનેજ ખાવાનો રવૈયોછે.

"ટેબલ-ક્લૉઠ"ઉપર મેવાના ઠળીઆ, હાડકાં, ઇત્યાદી કદીપણ મુકવું નહીં, પણ તે તમારી રકાબીની કોરઉપર મુકવાથી વધારે સારૂં લાગેછે.

અગરજો માખણ, નિમક, કે ખાંડ લેવી હોય, તો માખણ લેવાનીજ છરી, નિમકનીજ ચમચી, કે ખાંડનાજ ચીપિયાવડે તે લેવું જોઇએછે. તેમ કરવામાટે તમારી પોતાની છરી, તમારો પોતાનો ચમચો, કે તમારાં આંગળાંનો ઉપયોગ કરવો, એ રીતભાતથી અજાણ્યા અને હલકા ધણીનું કામછે.

એક જાતની તરકારીનીઉપર બીજી જાતની નાખીને તેનો ઢગલો તમારી રકાબીમાં કરવો ન જોઇએ. ગોશ્ત અને તરકારી સાથે ખાતીવેળા ઘણોસરખો કાંટો ભરીને તે મોંહતરફ લઇ જવાકરતાં, તે અક્કેકું છુટું ખાવું વધારે સારૂં છે. હાથોએ અને મોંહે સાથે મળીને કામ કરવાનુંછે, એટલેકે કાંટો ઘણોસરખો લાદીને તે એકદમ ખાવામાટે મોંહ ફાડી કાળજી રાખી ખોટી થવાકરતાં, કાંટો છેક હોઠો-સુધી આવે, કે મોંહ ઉઘાડવાથી વધારે સારૂં લાગેછે. તેમજ મોટામોટા કોળીઆ ભરવાકરતાં નાહાને બુકે ખાવાથી વધારે સભ્યતાભર્યું લાગેછે; મુખ્યકરીને બાનુઓએ આ વિવેકવધારે ધ્યાનમાં રાખવાજોગછે. કાંટો મોંહની બરાબર સામો ઉભો પકડીને ખાવું, અને તેમ કરતાં હાથની કાંડી વાળી નાખવી, એ દેખાવ આંખને નઠારો લાગેછે. કાંટો મોંહતરફ માત્ર ઉંચકવો, પણ તેને સામે લાવવામાટે હાથને ગોળ વાંક આપવો જોઇએ નહીં.

પક્ષી ખાતાં તેની પાંખનાં, પગનાં, કે હરકોઈ બીજાં

હાડકાંને આંગળાં લગાડવાં નહીં, પણ તેનીઉપરનું ગોશ્ત કાપી કાહાડીને ખાવું જોઇએછે. તેઉપરનું ગોશ્ત ખાવામાટે આંગળાંવડે તે ટુંપી કાહાડવું, એ ઘણાં હલકાં માણસનું કામ ગણાયછે.

"પેસ્ટ્રી"* હંમેશાં કાંટાવડે ખાવામાં આવેછે, પણ "ફ્રુટ-ટાર્ટ" ખાતીવેળા કાંટાનીસાથે "ડૅઝર્ટ-સ્પુન"નો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવેછે, પણ તે માત્ર "ટાર્ટ"માહેલો રસ તથા "ફ્રુટ" મોંહતરફ લઈ જવાનેજમાટે. ઠળીઆવાળો મેવો, જેવોકે બોર, લીલી દ્રાક્ષ, ઇત્યાદિ ખાઇને તેના ઠળીઆ થુંકવામાટે "ડૅઝર્ટ-સ્પુન" અથવા કાંટો હોઠોસુધી ઉંચે લઈ જઇ તેમાં તે થુંકી, રકાબીનીમાંહે તેની કોરઉપર એક બાજુએ મુકવામાં આવેછે. પણ જો ઠળીઆ મોટા કદના હોય, તો પ્રથમ તેઓને ચમચા તથા કાંટાવડે મેવામાંથી છુટા પાડીને રકાબીમાં મુકવામાં આવેછે, અને મોંહમાં લેવામાં આવતા નથી. દરેક મેવાના બાબમાં જો ઠળીઆ તેમાંથી છુટા પાડીનેપછી મેવો ખવાઇ શકાતો હોય, તો તેમ કરવાથી વધારે સારૂં લાગેછે.

મેવો ખાવામાટે રૂપાંની છરી અને કાંટા વાપરવામાં આવેછે. એક ઘણો હુશિયાર ખાનાર એક નારંગીને છરી-કાંટાવડે એવીંતો સફાઇથી છોલેછે, કે એક છાંટો રસ પણ તે રદ જવા દેતો નથી. તોયે યાદ રાખવું, કે રસ રદ જાય તો ભલે, પણ તેટલામાટે વિવેકનો કશો કાયદો તોડવો જોઇતો નથી.

અગરજો એક બાનુ મેવો માગે, અને તે તૈયાર

---

* Pastry.

કરી તેણીનીઆગળ મુકવાની ફર્જ તમારે માથે આવી પડે, તો તેને આંગળાં લગાડવાનેબદલે રૂપાંની છરીકાંટાથીજ છોલીકાપીને તેણીને આપવો.

હરકોઈ વાની તે શાંની બનેલીછે, તે જાણવાવિના તે કદી ખાવી ન જોઇએ. અગરજો તેવિષે તમો અજાણ્યાં હોવ, તો તેવિષે જે નોકર તે તમારીપાસે લાવે, તેને પુછીને વાકેફ થવું. એમ ન કરતાં જો તમો તે લેવો પણ ખાવો નહીં, અને તે રકાબીમાં જેમનીતેમ જાય, તો તેથી વધારે નઠારૂં લાગેછે, અને તમોએ તે પસંદ ન કીધી, માટે યજમાનોને પણ કદાચ અપમાન થાયછે.

દરેક જાતની "જેલી,"* "બ્લોં-માંઝ,"† "આઇસ-ડ-પુડિંગ,"‡ ઇત્યાદિ કાંટાવડે ખાવામાં આવેછે. તેમજ હરકોઈ જાતની મિઠાઈ, કે જે કાંટાઉપર ઉપાડી શકાયએટલી કઠણ હોયછે, તે ચમચાનાંકરતાં ઘણું કરીને કાંટાવડેજ ખાવામાં આવેછે.

ખાનું ખાધાપછી પનીર§ ખાવાથી પાચનશક્તિમાં વધારો થાયછે. પનીર ખાતીવેળા તેના નાહાના કટકાઓ કરી, તે છરીવડે પાંઉના નાહાના ટુકડાઓઉપર મુકીને એવા બન્ને કટકાઓ સાથે અંગુઠા અને આંગળાંનીવચ્ચે પકડીને ખાવામાં આવેછે. પાંઉ એરીતે આંગળાંઓવચ્ચે પકડવાને અડચણ નહીં, પણ પનીર એમ પકડવામાં આવતું નથી. તેમ વળી છરીની અણીઉપર ઉપાડીને તે ખાવું, આ બંધે રીતો

---

* Jelly. † Blanc-mange. ‡ Iced-pudding.

§ અલબતાં, અત્રે વેલાયતી પનીરવિષે કેહેવાની મતલબછે.

ખોટી ગણાયછે. કોઇને ત્યાંની ખાનાંની મિજલસવેળા ખાનુઓ કદાચજ પનીર ખાયછે.

નાહાની ખાનાંની મિજલસમાં, અને ઘણું કરીને થોડાક અતલગનાં મિત્રોની મિજલસવેળા વાનીનાં "ડિશો" ઘણું-ખરાં "ટેબલ"ઉપર લાવી મેળવામાં આવેછે, અને તેવીવેળા ઘરધણીઆણીની છેક નજદીક બેઠેલા ગ્રહસ્થ પોતે તેણીને-બદલે તે વેતરીને પિરસ્વાની અર્જ કરેછે. એટલામાટે દરેક ગ્રહસ્થે સારીરીતે વેતરી જાણવું જોઇએછે, કેમકે ઘણી ખાનુઓ એ કંટાળાભરેલી ફર્જમાંથી છુટી થવાને આતુરમંદ હોયછે. તોયે યાદ રાખવું, કે વેતરવામાટે માગી લેવાપછી તે બરાબર ન બજાવતાં સઘળો ગડબડગોટો કરી નાખવો, એ પોતાની હાંસી કરાવવાબરાબરછે, અને એટલાજમાટે દરેક ગ્રહસ્થે વેતરી જાણવું જોઇએછે, અને તેપણ વળી સારીરીતે.

કેવીરીતે વેતરવું, તે શિખવવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી. જેઓ સારીરીતે વેતરવા શિખવાને ચાહાતા હોય, તેઓએ સારા વેતરનારાઓને વેતરતાં દેખી, તેનેલગતી ચોપડીઓમાં વાંચી, અને અનુભવથી તે શિખવું જોઇએછે.

વેતરવામાટે કદીપણ ઉભા થવું નહીં, એ ટેવ ઘણી નઠારીછે. ગમેએવા નાહાનાં કદના પુરૂષે પણ બેસીનેજ વેતરવું જોઇએછે.

મોંહ સમારતીવેળા "ટેબલ-કલૉથ" ઉપાડી લેવામાં આવતો નથી, પણ "ટેબલ"ઉપરથી માત્ર ખાનાંનેલગતી સર્વે ચીજો ઉંચકી લઇ જઇને દરેક જમનારનીસામે એક "ડૅઝર્ટ-પ્લેટ"* મુકવામાં આવેછે. આ "ડૅઝર્ટ-પ્લેટ"-

* Dessert-plate.

નીઉપર "આઇસ્ક્રીમ"* અથવા "આઇસીસ"† ખાવા-માટે અફેકી બીજી રકાબી મુકવામાં આવેછે, અને તે રકાબીનીઉપર એક "ડૉઇલી"‡ મુકીને તેનીઉપર "ફિંગર-ગ્લાસ"§ મુકવામાં આવેછે.

સોનાની કે રૂપાંની એક ચમચી "આઇસીસ" ખાવા-માટે, અને રૂપાનો એક "ડૅઝર્ટ-સ્પુન" અને કાંટો પણ વળી "ડૅઝર્ટ-પ્લેટ"નીઉપર મુકવામાં આવેછે. જમતી-વેળા જે ત્રણ "ગ્લાસો" મુકવામાં આવ્યાં હોયછે, તે ઉંચકી જઇને તેનેબદલે બીજાં બે, એક "શૅરી"નેમાટે તથા બીજું "ક્લૅરૅટ"નેમાટે મુકવામાં આવેછે. જમનાર "ફિંગર-ગ્લાસ" પોતાની રકાબીઉપરથી ઉંચકીને તેની ડાબી બાજુએ મુકેછે, અને તેનીનિચ્ચે "ડૉયલી" મુકેછે. આ "ફિંગર-ગ્લાસ"માં સ્હેજ ગર્મ પાણી ભરેલું હોયછે, તથા તેમાહેલાં પાણીમાં કોઇ જાતનું અત્તર નાખીને ખુશબો-દાર બનાવવામાં આવેછે. આ પાણીમાં આંગળાં બોળીને તે "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવેલા "નૅપકિન"વડે લુછી નાખવામાં, તથા "નૅપકિન"નો છેડો તેમાહેલાં પાણીમાં બોળીને તે મોંહઉપર ફેરવવામાં આવેછે. જોકે "ફ્રેન્ચ" લોકો આખા "યુરોપ"ની પ્રજાઓમાં વિવેકની બાબદમાં સર્વેથી સુધરેલા ગણાયછે, અને ખાનાંની બાબદમાંતો

---

* Ice-cream. † Ices.

‡ D'Oyl y. નાહાના ગોળ રૂમાલજેવા કપડાંનાં કટકાઓ.

§ Finger-glass. વાટકાજેવું મોટાં કદનું "ગ્લાસ." એમાં પાણી રાખવામાં આવેછે, અને જમો રેહેવાપછી તેમાં આંગળાં બોળીને સાફ કરવામાં આવેછે.

એક જાતની સત્તાજેવા ધારવામાં આવેછે, તેઓ પોતાની ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવતાં "ફિંગર-ગ્લાસ"-નીમાંહે કાચનાં એક નાહાનાં પ્યાલાંમાં ખાટાં લીંબુના રસ-સાથે સુમરેકું પાણી ભેળીને તે મુકેછે, કે જે આંગળાં સાફ કરવાઆગમજ પરોણાંઓ પોતાનાં મોંહઉપર લગાડેછે. જોકે આ રીત ઇંગ્રેજોની આંખમાં ઘણી ધિક્કારવાજોગ લાગેછે !

"ડેઝર્ટ-પ્લેટ"ને "આઇસ-પ્લેટ"નીનિશ્ચે જ્યાંસુધી "આઇસ" ખવાઇ રેહે, ત્યાંસુધી રાખવામાં આવેછે, અને ત્યારપછી એક નોકર તે ઉઠાવી જાયછે. દ્રાક્ષ ખાતીવેળા અર્ધો બંધ હાથ, યાને એક હાથનો ખોબો હોઠાઆગળ લઇ જવામાં આવેછે, અને ઠળીઆ તથા છાલ તેમાં લઇને તરત રકાબીમાં નાખવામાં આવેછે, તે એવી સફાઇથી કે કશો નઠારો દેખાવ ન થાય, અને થુંકેલા ઠળીઆ તથા છાલ બીજાં કોઇની નજરે પડે નહીં. કેટલાંકો ઠળીઆ અને છાલ વાકાં વળીને રકાબીની કોરઉપર થુંકેછે, પણ આ રીત સારી ન લાગવાથી ઘણાંકો એમ કરવાનેબદલે હાથમાંજ લઇ રકાબીમાં મુકેછે. બોર, ઇત્યાદિ નાહાના મેવાના ઠળીઆ પણ એજરીતે થુંકવામાં આવેછે, અને તેઓના સાંઠા આંગળાંઓવડે તોડીને રકાબીમાં નાખવામાં આવેછે. પેર અથવા સેબફળજેવો મેવો ખાતી વખતે તેઓને છોલીને નાહાના કટકાઓ કરી તે મેવો ખાવાની છરી તથા કાંટાવડે ખાવામાં આવેછે.

"પીચો,"* તડબુચ, ઇત્યાદિ મેવો ખાતીવેળા કાંટાસાથે ચમચાની પણ મદદ લેવી પડેછે, કારણકે તેમાં રસ હોયછે. તેમજ મુલાઇમાં મેળવીને જો કોઇ નાહાનો મેવો ખાવામાં

* Peaches.

આવેછે, તો તેવેળા પણ મેળવવા, વગેરે કામસારૂ ચમચો વાપરવામાં આવેછે.

જ્યાંસુધી આનું ચાલેછે, ત્યાંસુધી મોંહ સમારવાની વસ્તુઓને જમનારાંઓ હાથ લગાડતાં નથી, તો જોકે તે "ટેબલ"ઉપર શોભાનેમાટે આગમજથી મુકેલી હોયછે.

ઘણો લાંબો વખ્ત થયો ચાલતી આવેલી રૂઢીપ્રમાણે ચોક્સ "વાઇનો" ચોક્સ વાનીઓનીસાથેજ પીવામાં આવેછે. અગરજો "લિકર"* પાવામાં આવેછે, તો તેનેમાટે નાહાના "લિકર-ગ્લાસો" એક નાહાની રૂપાંની થાળીઉપર મુકીને "આઇસીસ" ખવાઇ રહ્યાપછી તરતજ પરોણાંઓનેમાટે લાવવામાં આવેછે. જેપછી તરત "બટલર" પરોણાંઓનાં "ગ્લાસો"માં "ક્લૅરૅટ"† અથવા "શૅરી,"‡ જે તેઓ માગે તે નામેછે. મોંહ સમારતીવેળા ઘણુંકરીને "શૅરી" અથવા "ક્લૅરૅટ" પીવામાં આવેછે, અને કવચિત "પૉર્ટ"§ અથવા "મડીરા"‖ પીવાયછે, પણ "ચમપીન"¶ તેવેળા કદી પીવામાં આવતો નથી, કેમકે "ચમપીન" ખાસકરીને ખાનાંની વખ્તે પીવાનો "વાઇન"છે, અને તે તેજવેળા પીવામાં આવેછે. "શૅરી" અથવા "સૉટર્ન"** હંમેશાં સેરવા તથા માછલીસાથે પીવામાં આવેછે,

* Liqueurs (ફ્રેન્ચ), Liquors (ઈંગ્રેજી).

† Claret. ‡ Sherry. § Port. ‖ Madeira.

¶ Champagne="શૅમપેન," પણ સાધારણરીતે આપણાં લોકો એને "ચમપીન" કેહેછે.

** Sauterne.

અને તે માત્ર એકજવેળા "બટલર" પરોણાંઓઆગળ ફેરવી જાયછે. અગરજો નોકરો "વાઇન" પુછવામાટે ફરતા ન હોય, તો ગ્રહસ્થોની ફર્જછે, કે તેઓએ તેવિષે બાનુઓની માવજત કરવી. અગરજો સેરવાનીઆગમજ કાલુ, કે સેરવાનીપછી માછલી પિરસવામાં આવેછે, તો ત્યારે "હૉક"* પરોણાંઓઆગળ માત્ર એકવેળા ફેરવી જવામાં આવેછે. કોઇવેળા "હૉક"નેબદલે "શાબ્લિ"† પણ પાવામાં આવેછે. પેહેલી વાની પિરસાવાપછી તરતજ "ચમપીન" પીવામાં આવેછે, અને એરીતે છેક આખું ખાનું ખલાસ થાય, અને મોંહ સમારવાનું શુરૂ થાય, ત્યાંસુધી "ચમપીન"જ પીવામાં આવેછે. આખું ખાનું ખવાઈ રેહે, તેટલા વખ્તસુધીમાં ત્રણથી ચારવાર પરોણાંઓને "ચમપીન"-વિષે પુછી જવામાં આવેછે.

"હૉક" અને "ક્લૅરૅટ" "રોસ્ટ" કીધેલાં ગોશ્તસાથે; "પન્ચ"‡ કાચબાસાથે; "પૉર્ટ" હરણનાં ગોશ્ત અથવા પનીરસાથે; "પૉર્ટ" અથવા "બરગન્ડિ"§ કોઈપણ જાતનાં શેકાર કીધેલાં પક્ષીસાથે પીવામાં આવેછે. કેટલાક "વાઇનો" મુખ્યકરીને "રૅડ-વાઇનો"|| ગમેતે મોસમમાં પીવામાં આવેછે, તોયે તેઓને થંડા કરવામાં આવતા નથી. "ક્લૅરૅટ" અને "બરગન્ડિ" હંમેશાં

* Hock. † Chablis. ‡ Punch.

§ Burgundy.
ઘણુંકરીને ઇંગ્રેજી દારૂનાં નામો, જે જગ્યાએ તેઓને બનાવ્યામાં આવેછે, તેઉપરથી રાખવામાં આવેછે.

|| Red-wines.

લગાર ગર્મ કરવા જોઇએછે. નિયમતરીકે ઘણાં ઉમદા "વાઇનો" બિલકુલ થંડા કરવા ન જોઇએ.

"વાઇન" કે પાણીની એક બાટલી યા "ડીકાન્ટર"-નીઆસપાસ ભિનાં પાણીનું કપડું વિટાળીને તે હવાવાળી જગ્યાએ મુકી છાંડવાથી તે જલદીથી થંડું થશે. હાલ થોડુંક થયું એક સારી યુકિતવાળું "વાઇન-જગ"* શોધી કાહાડવામાં આવ્યુંછે. આ વાસણની બહારની બાજુએ બર્ફનાં ટુકડાઓ રહી શકેએવું ખાલી પડ બનાવેલું હોયછે, જેમાં બર્ફ ભરી રાખવાથી વાસણમાંહેલો "વાઇન" બર્ફસાથે ભેળાવાવિના થંડો થાયછે. "ચમપીન," "કલૅરૅટ," અથવા બીજા ઉભાતા "વાઇનો"નેમાટે એવી જાતનું વાસણ યાને "જગ" વધારે પસંદ કરવાજોગ ધારવામાં આવેછે.

બર્ફનું વાસણ, કે જેમાં બરફનીસાથેજ "વાઇન" નાખીને તે થંડો કરવામાં આવેછે, તેને "આઇસ-પેલ"† કરી કેહેછે. એવાં "આઇસ-પેલ"માં "વાઇન" થંડો કરવાનેબદલે કેટલાક યજમાનોએ બર્ફના સ્વચ્છ ટુકડાઓ "ટેબલ"ઉપર લાવવાની નવી રીત હાલ થોડાંક વર્ષો થયાં દાખલ કીધીછે. બર્ફના નાહાના ટુકડાઓ કરી, તેઓને "ગ્લાસ"માં નાખી, તેમાંજ "વાઇન" નામવામાં આવેછે. જોકે આપણાં લોકોમાંતો આ રીત ઘણી સાધારણ છે. તોપે તેમ કરવાથી "વાઇન" નબળો થઇ જાયછે, તથા વળી તેની ખુશબો ઓછી થાયછે. જેઓને "વાઇન"માં પાણી ભેળીને

* Wine-jug. "વાઇનો" થંડા કરવામાટે વપરાતું વાસણ.

† Ice-pail

પીવાની ટેવ હોયછે (અને તે ઘણાંકોને હોયછે), તેઓને એવીરીતે બર્ફમાં નામેલો "વાઇન" ઠીક પડેછે, પણ તેટલામાટે એક યજમાને તેમ પીવામાટે પોતાનાં પરોણાંઓને ફર્જ પાડવી, એ આડીરીતે પોતાનો દારૂ બંચાવવાની યુક્તિ કરવાબરાબરછે. બર્ફમાં "વાઇન"ની બાટલી મુકીને તે થંડી કરવી વધારે સારૂંછે.

"વાઇન"ને "ડીકાન્ટર"માં ભરતીવેળા ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્યછે, કે જેથી તેમ કરતાં તે ઘણો હાળે નહીં, કે તેમાં બુચનાં કટકાઓ પડે નહીં. ઉંચા અને કિંમતી "ફ્રેન્ચ વાઇનો" ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર તેનીઅસલ બાટલીમાંજ ટોપલીમાં મુકીને લાવવામાં આવેછે, કેમકે "ડીકાન્ટર"માં નામતાં તેઓની ખુશબો ઓછી થાયછે.

દરેક જાતનો "વાઇન" પીવામાટે જુદીજુદી જાતનાં "ગ્લાસો" વપરાયછે. "સ્પાર્કલિંગ-વાઇનો"નેમાટે* ઘણાં પોહોળાં અને છાલકાં "ગ્લાસો;" "ક્લૅરૅટ" અને "બરગન્ડિ"નેમાટે મોટાં અને પ્યાલાંરોકાં "ગ્લાસો;" "શૅરી" અને "મડીરા"નેમાટે સાધારણ "વાઇન-ગ્લાસો;" "હૉક"નેમાટે લીલાં રંગનાં "ગ્લાસો;" તથા "પૉર્ટ"નેમાટે લગાર મોટાં અને ઘંટના આકારનાં "ગ્લાસો" વાપરવામાં આવેછે.

"વાઇનો"વિષે જણાવતાં એટલું ચેતાવવાની અગ-

---

* Sparkling-wines. "સોડા-વૉટર"ને "ટમ્બલર"માં નામવાપછી ઝીણાંઝીણાં દાણાઓજેવા ઉપર ચઢતા જણાયછે, તેવાજ દાણાઓ જે "વાઈનો"ને "ટમ્બલર"માં નામવાપછી તેઓમાં જણાયછે, તેઓને "સ્પાર્કલિંગ-વાઈનો" કરી કેહેછે.

ત્યછે, કે "**પૉર્ટ–વાઈન**" કે "**શૅરી–વાઈન**" કરી કદી બોલવામાં આવતું નથી, એમ બોલવું ઘણું હલકું ગણાયછે. "ઇંગ્લાંડ"માં સઘળાં ઉંચાં કુળનાં અને વિવેકી લોકો માત્ર "**પૉર્ટ**" કે "**શૅરી**" કરીનેજ બોલેછે. તેમ વળી બીજા હાથઉપર કોઇપણ ઉંચાં કુળનો "ફ્રેન્ચ" ગ્રહસ્થ કે બાનુ "**ચમપીન–વાઈન,**" "**શૅરી–વાઈન,**" કે "**પૉર્ટ–વાઈન**"વગર બીજું કાંઈ બોલતાં નથી. એઉપરથી જણાયછે, કે ઘણીક બાબદોમાં ઇંગ્રેજોથી "ફ્રેન્ચ" લોકોનો વિવેક જુદો પડેછે, અને જે એક દેશમાં વિવેક ગણાયછે, તે બીજા દેશમાં અવિવેકતરીકે ગણાયછે.

હંમેશાં જમીને "વાઇન" પીવાઆગમજ તમારા હોઠો લુછવાની અગત્યછે, કે જેથી "ગ્લાસ" ચિકણું થાય નહીં.

ખાનાંની "ટેબ્લ"ઉપર બેસવાપછી "વાઇન"નું સર્વેથી પેહેલું "ગ્લાસ" પીતીવેળા દરેક ગ્રહસ્થે ઘરધણીઆણીને નમવું જોઇએછે.

તમારા જજમાનને તમારીસાથે "વાઇન" પીવાની અર્જ તમારે કરવી ન જોઇએ, કેમકે તેમ પુછવાનો હક જજમાનતરીકે તેનો પોતાનોછે, અને નહીંકે મેહેમાનતરીકે તમારો.

અગરજો ખાનાંની "ટેબ્લ"ઉપર સલામતી ચાહાવાની ફર્જ તમારે માથે આવી પડે, તો તે જેમ બનેએમ ટુંકાંમાંજ ચાહાવી. મિત્રોની બનેલી એવી મિજલસમાંથી સલામતી ચાહાવાનો રવૈયો હાલ ઘણેક ઠેકાણેથી નિકળી ગયોછે.

જમતીવેળા મોટે સાદે વાતો કરવી, કે હાથના ચાળાઓ કરવા, એ ઘણું અવિવેકી ગણાયછે. એક "ગ્લાસ" આંચકો મારીને ઉંધું વાળવું, કે ભાંજી નાખવું, અથવા

સર્વેથીનજદીકનાં પડોસીનાં પોશાકઉપર "સૉસ," કે હરકોઈ બીજી પ્રવાહી હોળવી, એનાંકરતાં વધુ બેઅદબીભર્યું બીજું થોડુંજ હશે. વળી મોંહમાં કોળીઓ ભરીને વાત કરવાની કોશીશ કરવી, એપણ વિવેકના ધારાથીઉલટું ગણાયછે, અગરજો કમનસીબે તમારે હાથે કાંઈ ઉંધું વળી જાય, કે ભાંગી જાય, તો તેવિષે માફ માગવા પડી જવું નહીં. તમોએ તમારાં મોંહઉપર તેબાબે દિલગીરી બતલાવવી, પણ તેવિષે મોહોડેથી બોલીને ઇશારો કરવો, એ હલકાં ધણીનું કામછે.

મોંહ સમારવાનીવેળા નોકરો ઓરડો છોડી જાયછે, પણ તેમ કરવાઆગમજ "બટ્લર" "ક્લૅરેટ-જગ" તથા "શૅરી"ની બે "ડીકાન્ટરો" ધરધણીનીસામે મુકી જાયછે, કે જે ઘરધણી પોતાની છેક નજદીક બેઠેલા ગ્રહસ્થને આપેછે, અને તેનીઆગળથી પછી બીજા દરેક ગ્રહસ્થઆગળ તે લઈ જવામાં આવેછે. ગ્રહસ્થોને ગમેતો તેમાંથી લેછે, તેમ કરવા-માટે તેઓને ધરધણી બોહોંસ કરતો નથી, તેતો માત્ર ફેરવી જાયછે.

મોસમપ્રમાણે જુદીજુદી જાતના "વાઇનો" પીવામાં આવેછે. હરકોઈ જાતનો દારૂ પાવામાં આવે, તે ઘણો ઉંચી જાતનો હોવો જોઇએછે.

અગરજો કોઈતમોને "વાઇન" પીવાની અર્જ કરે, તો અર્જ કરનાર જે જાતનો "વાઇન" પીએ, તેજ જાતનો "વાઇન" તમોએ પણ પીવાથી વધારે સારૂં લાગેછે. અગરજો કોઈ બાનુને તમારીસાથે "વાઇન" પીવાની તમો અર્જ કરો, તો તેણી શું પીશે, તેવિષે તેણીની મરજી પુછીને તેણી જે પીએ, તેજ તમારે પણ પીવો જોઇએછે, પણ

કદાચિત જો તે "વાઈન" તમોને સદતો ન હોય, કે તે પીવામાટે કાંઈ બીજી અડચણ હોય, તો તેણાએ તેણીની રજા પ્રથમ પુછીને પછી બીજો કોઈ "વાઇન" પીવો હોય, તો પીવો જોઇએછે.

તમો બિલકુલ દારૂ ન પીતા હોવ, તો તેશિવાય બીજાં કોઇપણ કારણનેમાટે, જો કોઈ તમોને સાથે "વાઇન" પીવાની અર્જ કરે, તો ના પાડતા માં. અગરજો સામા ધણીની અર્જ કબુલ કરો, તો તમારાં "ગલાસ"માં માત્ર થોડો બીજો "વાઇન" નામોને જે ધણીએ તમોને અર્જ કીધી હોય, તેનીતરફ જોઇને લગાર નમવું, અને તમારાં "ગ્લાસ"માંથી જરા દારૂ પીવો.

ખાનાંનીવેળા કે મોંહ સમારતીવેળા એક ગ્રહસ્થ બીજા ગ્રહસ્થને પોતાનીસાથે "વાઇન" પીવાની આહિંસ કરતો નથી. મોંહ સમારતીવેળા બાનુઓ ઘણું કરીને અકેકુંજ "ગ્લાસ"-ભરી "વાઇન" પીએછે, અને પછવાડેથી જે "ડીકાન્ટરો" ફેરવી જવામાં આવેછે, તે મુખ્યકરીને ગ્રહસ્થોનેમાટેજ હોયછે. જોકે "બટલર" વારંવાર આવીને "વાઇન"નેમાટે બાનુઓને પુછી જાયછે, તોયે તેણીઓ તે લેતી નથી. પણ જો કોઈ બાનુને બીજો "વાઇન" જોઇએછે, તો તેણીની-પાસે બેઠેલો ગ્રહસ્થ તે તેણીનેમાટે ભરેછે, પણ તેણી પોતે બીજીવાર "વાઇન" લઈ શકતી નથી.

દારૂ પીતીવેળા હંમેશાં "ગ્લાસ"ને તેની દાંડીમાંથી પકડવું જોઈએ, અને નહીંકે તેના ઉપલા ભાગમાંથી; તેમ વળી તેને છેક નાકઉપર ઉંચું વાળીને દારૂ પીવો નહીં. "ગ્લાસ"ને હોઠોનીનજદીક લાવી તે જરાસરખું વાકું વાળવું.

જમતીવેળા રકાબીને એક છેડાઉપર ટેકાવીને બીજે છેડેથી ઉંચકવી, એ ખોટું ગણાયછે. ખાતીવેળા એકદમ વાંકાં વળી જવું નહીં; કોપરિયાં "ટેબલ"ઉપર પોહોળાં કરીને બેસવું નહીં; અથવા કાંટાચમચા ખખડાવવા નહીં. "ટેબલ"-ઉપરનું સઘળું કામ ધીરેથી અને સુપરીતે કરવું જોઇએછે. પોતાની ખુરશીની એક બાજુએ, કિંવા પડોસીની ખુરશીની પિઠઉપર અરડાઇને બેસવું, કે બગાસાં ખાવાં, એ અવિવેક-પણાંની ખરી નિશાનીઓછે. બનતાંસુધી જમવાની "ટેબલ"-ઉપર ટટાર બેસવું જોઇએ, પણ તેમ વળી છેક ખડાનાંખડા લોઢાનાં એક હાથાનીપેઠે પણ બેસવું ન જોઇએ !

એક વાની જો તમોને ઘણી પસંદ પડતી હોય, તો તે "સારીછે" એમ કેહેવાને કશી અડચણ નથી, પણ યાદ રાખવું, કે માણસ માણસના શોખમાં ફેર હોયછે; એક વાની જે તમોને ગમતી હોય, તે બીજાને અણગમતી હોયછે, અને તમારી વખાણનેલીધે તે ખાવાની બીજાંઓને ફર્જ પડેછે. અગરજો એક વાની તમોને નાપસંદ હોય, તો તેની રકાબી જ્યારે નોકર તમારીપાસે લાવે, ત્યારે તે લેવી નહીં, પણ તેવિષે કશી ટીકા કરવાથી પરહેજ રેહેવું. તમોને તે શામાટે નથી ગમતી, ઇત્યાદિ ખોલાસો કરવા બેસવું એ કાંઇજ નહીં, પણ તમારા યજમાન અને યજમાનાને અપમાન કરવાબરાબરછે. જેણે તમોને માન આપીને નોતર્યા, તેનેજ ત્યાં બેસીને તેનેલગતી કોઇ પણ વસ્તુઉપર ટીકા કરવી, એ ઘણાં અવિવેકી ધણીનું કામછે.

અગરજો એક વાની ખાવાને તમોને અડચણ હોય, તો લેતાંજ ના, એટલે તેવિષે કોઇ તમોને કશો પ્રશ્ન પુછશે નહીં.

પણ તે તમોને "હજમ થશે નહીં," અથવા તે ખાવાને તમોને "ધાસ્તી લાગેછે," કે તે ખાવાથી તમોને "અજીર્ણ થઇને ઝાડા થશે," ઇત્યાદિ તમારાં એવાં કારણો બર"ટેબ્લ"ઉપર જણાવવાની કશી અગત્ય નથી. એક ખાનાંની "ટેબ્લ"-ઉપર બેસીને અજીર્ણ, હધામણ, કે એવીજ હાજરીનેલગતી કોઇ બિમારીવિષે શબ્દો ઓચરવા, અને તેથી બીજાં જમ-નારાંઓનાં મનમાં સુગ ઉત્પન્ન કરવી, એ ઘણું અવિવેકી અને અસભ્યતાભર્યુંછે. એવા શબ્દો સાંભળવાને તમારો વૈદ, કે તમારી તંદરોસ્તીવિષે ખાનગીરીતે ખબર કાહાડ-નારાં તમારાં મિત્રોજ લાયકછે.

કેટલાક યજમાનો પોતાનાં પરોણાંઓને પિરસ્તીવળા દરેક વાનીની તારીફ કર્યા જાયછે, અને તેના ઉંચા ગુણોવિષે એક નાહાનીજેવી પ્રસ્તાવના બોલી જાયછે! તેમજ વળી દરેક "વાઇન"ની બાટલી, જે "ટેબ્લ"ઉપર આવે, તે દરેકવિષે કાંઇને કાંઇ બોલેછે, જેમકે "એતો મારા બપાવાના વખતનોછે," કે "ફલાણો રાજા એ પીતો હતો," કે કોઇ મોટી પદવીની બાનુનું નામ દઇને કેહેશે, કે "ફલાણી બાઇને એ એટલોતો પસંદછે, કે મારે ત્યાં આવેછે, ત્યારે વારંવાર એજ પીએછે," ઇત્યાદિ યજમાનની પોતાની તરફનાં બાંકાં ઘણાં નાપસંદ કરવાજોગછે. વળી તેથીઉલટું કેટલાક યજમાનો દરેક બાબદમાં દિલગીરીજ બતાવ્યા કરેછે, અને જોકે ઘણાં ઉંચા પ્રકારનું ખાનું કે "વાઇન" હોયછે, તોયે પરોણાં-ઓનેલાયકનું તે નથી, એમ વારંવાર જણાવ્યા કરેછે, તે પણ ઉપલાંનાંજેટલુંજ નાપસંદ કરવાજોગ ગણાયછે.

અગરજો ગોશ્ત, માછલી, ઇત્યાદિ કાંઇ રાંધવામાં લગાર

કાચું રહી ગયું હોય, કે લગાર બળી ગયું હોય, તો તે ખાવું નહીં, અને જો તેવિષે પુછવામાં આવે, તો તમો કોઈ ચોકસ બીજી વાની વધારે પસંદ કરોછો, અને તે વધુ ખાવાનાછો, એમ માત્ર જણાવજો. તમારા યજમાનને કદીપણ કેહેતા ના, કે "તમારા બાવરચીએ તે ખાવાલાયક રાંધી નથી." એનાં-કરતાં વધુ તોછડાઈભર્યું બીજું થોડુંજ હશે.

એક બાનુની, કે એક ઘણા વૃદ્ધ વયના પુરૂષનીપાસે બેઠેલા ગ્રહસ્થની ફરજછે, કે તેઓની ખાવાપીવાની સઘળી હાજતોઉપર ધ્યાન આપવું, એટલુંજ નહીં, પણ જો તે વાજબી ધારે, તો તેઓને પસંદ આવેએવી વસ્તુઓવિષે તેઓને વારંવાર પુછ્યા કરવું.

નોકરસોડે કાંઈપણ માગતીવેળા તેને નમ્રતાથી ધીમે સાદે કેહેવું, અને તે નોકરછે, માટે ભપકાથી હુકમ કરવો જોઈતો નથી. એવીરીતે હુકમ કરવાથી તમારીઆસપાસનાં સારાં માણસો એમ સમજશે, કે તમો પોતે પણ એકવાર નોકરજ હશો, અને તે છુપાવવાસારૂ ભપકો કરી ખોટા દમામનું ડોળ ઘાલતા હશો. નામાંકિત લૉર્ડ ચૅસ્ટરફીલ્ડ જણાવી ગયોછે, કે **"જો હું એક નોકરને અપમાનભરેલી અને કરડીરીતે એક 'ગ્લાસ'ભરી 'વાઈન' લાવવા ફરમાઉં, અને તે હુકમ બજાવતાં જો તે મારાં શરીરઉપર થોડો દારૂ છલકાવવાની કે ઢોળી નાખવાની બેઅદબી કરે, તો હું તેનો થોડોજ વાંક તેમાં કાહાડું, કારણકે એવી વર્તણૂકને હું લાયકછું."**

ખાધાનો હાવરો બતલાવવો, કે ખાવાની કોઈ બાબ-દમાં ધચુપચુ મન દેખાડવું, એ હલકાંપણાંની નિશાનીછે.

જ્યાંસુધી સઘળાં પરોણાંઓ જમી ન રેહે, ત્યાંસુધી યજમાનોએ પોતાનીસામેની રકાબી કદીપણ મોકલી દેવી ન જોઇએ, તથા વળી જાણે પોતે જમી રહી હોયએમ બતલાવવું પણ ન જોઇએ, કેમકે તેમ કરવાથી ધીરે જમનાર મેહેમાનો, રખે તેણી ખોટી રહે, એવા વિચારથી શર્માઇને પોતાનું જમવાનું અધુરૂં મુકેછે.

હંમેશાં ખાનાંની મિજલસમાં બનેએટલો સફાઇદાર પોશાક પેહેરીને જવું જોઇએછે. ઘણાં કિંમતી લુગડાં ન હોય, તો ફિકર નહીં, પણ જે પેહેર્યાં હોય, તે અતિ ઘણાં સફાઇદાર હોવાં જોઇએછે. એવી વખ્તે હાથ તથા આંગળાંનાં નખની મુખ્ય સંભાળ લેવી જોઇએછે. ગલીચ હાથે એક ખાનાંની મિજલસમાં બિરાજવું, એ કાંઇજ નહીં પણ ત્યાં હાજર થયેલી સર્વે બાનુઓને અપમાન કરવાબરાબરછે.

"બટલર"નાં એકવાર "વાઇન" ફેરવી જવાપછી, અથવા નોકરોએ ખાનાંનો ઓરડો છોડી જવાપછી દશ "મિનિટ" રહીને ઘરધણીનીપાસે બેઠલી સર્વેથી ઉંચી પદવીવાળી બાનુને ઘરધણીઆણી નમેછે, એટલે સર્વે બાનુઓ જમવાનો ઓરડો છોડી જાયછે. ઘરધણીઆણી પ્રથમ પોતાની જગ્યાઉપરથી ઉઠેછે, અને તેણીને તેમ કરતાં જોઇને બીજી સઘળી બાનુઓ પણ ઉઠેછે. મોંહ સમારી રેહેવાપછી બાનુઓ પોતાનાં હાથનાં મોજાં પાછાં પેહેરવા માંડેછે, કે જેથી ઉઠવાનો વખ્ત થાય, ત્યારે તેઓ મોજાં પેહેરીને તૈયાર થયલી હોય. ઉઠતીવેળા તેણીઓ પોતાનો "નૅપકિન" જે આગમજથી જમવાની "ટેબલ"ઉપર મુકવામાં આવ્યો હોયછે, તેની પાછી ઘડી વાળીને મુકવાનેબદલે તેમજ ઉખડેલો

જે ખુરશીઉપરથી પોતે ઉઠી હોયછે, તેઉપર નાખેછે, અથવા પોતાની રકાબીનીપાસે મુકેછે. ગ્રહસ્થો પણ તેજપ્રમાણે કરેછે. આવેળા ગ્રહસ્થો પણ પોતાની બેઠકઉપરથી ઉઠી ઉભા થાયછે, અને જ્યાંસુધી બાનુઓ ઓરડા છોડી જાયછે, ત્યાંસુધી પોતાની ખુરશીપાસે ઉભા રેહેછે. બાનુઓ જેવીરીતે આવી હોયછે, તેવીજરીતે પાછી એકબીજીનીપછવાડે ઓરડા છોડી જાયછે. અસલબતાં, સર્વેથી ઉંચે દરજ્જેની સર્વેથી પેહેલી, અને ઘરધણીઆણી સર્વેથી છેલ્લી જાયછે.

જે ગ્રહસ્થ બારણાંની સર્વેથી નજદીક બેઠેલા હોયછે, તે બાનુઓને પસાર થવામાટે બારણું ખોળીને ઉભો રેહેછે, અને તેણીઓનાં જવાપછી તે પાછું બંધ કરેછે.

બાનુઓનાં ઓરડા છોડી જવાપછી સઘળા ગ્રહસ્થ-પરોણાંઓ ઘરધણીની જેમ બનેએમ નજદીકમાં જઇ બેસેછે, કે જેથી જે સાધારણ વાતચિત ચાલે, તેમાં સર્વેને ભાગ લેવાને બની શકે.

બાનુઓ જમવાનો ઓરડો છોડી ગયાપછી પાધરી દિવાનખાનાંમાં જાયછે, અને ત્યાં તરતજ તેણીઓનેમાટે કાફી લાવવામાં આવેછે. માત્ર પ્યાલાંઓમાં કાફી નામીને તે રૂપાંની થાળીઉપર મુકી ત્યાં લાવ્યામાં આવેછે. તેમાં દુધ તથા ખાંડ નાખવામાં આવતાં નથી, પણ તેનાં વાસણો જુદાં તેજ રૂપાંની થાળીઉપર મુકીને લાવવામાં આવેછે, જેમાંથી દરેક બાનુ પોતાની મરજીપ્રમાણે થોડુંઘણું લેછે. ત્યારપછી કાફી જમવાના ઓરડામાં ગ્રહસ્થોનેમાટે લઈ જવામાં આવેછે, અને જેવીરીતે બાનુઓને તે આપવામાં આવેછે, તેવીજરીતે તેઓને પણ આપવામાં આવેછે.

"ઇંગ્લાંડ" શિવાય બીજા દેશોમાં બાનુઓ જમવાનો ઓરડો છોડી જાય તેની આગમજ ત્યાંજ સર્વેનેમાટે કાફી લાવવાનો રવૈયોછે, અને તે ઘણાં જણાંઓ વધારે પસંદ કરેછે. એમ કરવાથી બાનુઓએ ઉઠી જવાની, અને ગ્રહસ્થોએ જમવાના ઓરડામાં બેસીને "વાઇન" પીયા કરવાની ચાલનો અટકાવ થાયછે, કે જે અટકાવ હાલનાં ઘણાંક સુધરેલાં લોકો પસંદ કરેછે. એકબીજાસાથે બેસીને દારૂ ઢીંચ્યા કરવાની, અને એકબીજાની સલામતીઓ ઉઠાવ્યા કરવાની નાપસંદ રીત ધીમેધીમે બિલકુલ નિકળી ગઇછે. બાનુઓએ ખાનાંવાળો ઓરડો છોડી જવાપછી જમવાના ઓરડામાં બેસી રેહેવું, એ ઘરધણીઆણી અને બીજી સુંદરીઓને એક જાતનું અપમાન કરવાજેવું હમણાં ગણવામાં આવેછે. વળી દારૂ પીને પાછાં ફરતાં ભારોભાર દારૂથી લદુજી થયેલા, અને રાતા મધરાજેવા ચેહેરાસાથના, તથા ઠેકાણાંવગરનાં મિજાં-વાળા થઇને બાનુઓની સનમુખ જવું, એ વધારે નાપસંદ કરવાજોગછે. એક વિવેકી ગ્રહસ્થ જોકે દારૂ પીએછે, તોયે હંમેશાં મધ્યમસર તે પીએછે. માત્ર ગ્રહસ્થ મિત્રોની એક મિજલસમાં એક ગ્રહસ્થ ગમેએટલો દારૂ પીએ, તો તેમાં ઝાઝું વાંધાભર્યું નથી, તોયે તેવીવેળા પણ હદથી જયાદા દારૂ પી છાકટા થવું, એ ગ્રહસ્થપણાંનું લક્ષણ નથી.

કાફી પીવાપછી ગ્રહસ્થો દિવાનખાનાંમાં બાનુઓને જઇ મળેછે. ઇંગ્રેજોમાં સાધારણરીતે "વાઇન" પીવાઇ રહ્યાપછી ઘરધણી ઉંચી જાતની "સિગારેટ"* હાજર કરેછે, જેમાંથી

* Cigarettes. પાતળાં, ઝીણાં કાગજમાં થોડોક ખુશબોદાર તંબાકુ મુકીને તેની બનાવેલી બિડીઓ.

દરેક ગ્રહસ્થ અકેકી લઈ સળગાવીને પીએછે, અને ત્યારપછી દિવાનખાનાંમાં બાનુઓપાસે જાયછે. જતીવેળા સર્વેથી ઉંચી પદવીનો ગ્રહસ્થ સર્વેથી પેહેલાં જમવાનો ઓરડો છોડી જાયછે, અને તેનીપછવાડે બીજાઓ પોતપોતાની પદવીપ્રમાણે જાયછે. દિવાનખાનાંમાં બાનુઓઆગળ જવામાટે ઘરધણી ગ્રહસ્થ પરોણાઓને અર્જ કરતો નથી, પણ જો તેઓજ ત્યાં જવાને કોઈરીતે પોતાનીતરફથી નિશાનીઓ જાહેર કરે, પોતાનાં ઘડિઆલો કાહાડીને વખ્ત જોયા કરે, અથવા ઉંઘણસીજેવા દેખાય, તો પછી ત્યાં જવામાટે અર્જ કરવામાં આવેછે. તોયે તેમ અર્જ કરવી કે ન કરવી, તેવિષે કશો ચોકસ કાયદો નથી. હમણાંની રીતપ્રમાણે ગ્રહસ્થો પંદરથી વીસ "મિનિટ"કરતાં વધુ વખ્ત જમવાના ઓરડામાં "વાઇન" પીવા બેસી રેહેતા નથી. આગળ પોણાંથી એક કલાકસુધી ત્યાં બેસી રેહેવામાં આવતું હતું, પણ હાલનો પંદરથી વીસ "મિનિટ"જ બેસવાનો રિવાજ ઘણીખરી ઘરધણીઆણીઓ પસંદ કરેછે. રાત્રે ઘણું મોડેથી જમવાપછી કાફી પીવાનો ચાલ અવગુણ-કારક ગણાયછે, કારણકે તેનો જાગૃત રાખવાનો ગુણ ઉંઘ-વામાં ખલેલ કરેછે, અને તેથી ઉંઘ ઉડી જાયછે.

"યુરોપ"ખંડનાં બીજા દેશોમાં જમી રહ્યાપછી એકલી બાનુઓજ દિવાનખાનાંમાં પાછી ફરતી નથી, પણ તેણીઓનીસાથેજ ગ્રહસ્થો પણ ત્યાં તરત જાયછે.

અગરજો મંડળીના ગ્રહસ્થોનો સ્વભાવ એકબીજાને અનુકૂલ આવતો નથી, તો સર્વેથી ઉંચી પદવીનો ગ્રહસ્થ આસરે પા કલાકપછી દિવાનખાનાંમાં જવાની ભલામણ કરેછે. પણ જો તે પોતે એકલોજ કંટાળેલો હોયછે,

અને બીજા ગ્રહસ્થો જે કોઈ બાબદઉપર વાદવિવાદ ચલાવતા હોયછે, તેમાં પોતે ભાગ લેવાને નાખુશ હોયછે, તો પોતે બીજાઓની ગેરમેહેરબાની પોતાઉપર ખેંચી લેવાનેબદલે તે પોતેજ એકલો ત્યાં જવાની મરજી જાહેર કરી ત્યાંથી જાયછે, અને બીજાઓ પછી પોતાની મરજી પડે, ત્યારે પછવાડેથી આવેછે. પણ એમ કરવું ઠીક લાગતું નથી. જો તે પોતે ઘરધણીસાથે ઘણી અતલગની મિત્રાઇ ધરાવતો હોયછે, અથવા બીજા ગ્રહસ્થોતરફ લગાર બેદરકાર હોયછે, તોજ આપ્રમાણે કરેછે, નહીંતો ઘણાખરા ગ્રહસ્થોનીસાથેજ તે ઉઠેછે; અને તે સર્વેથી આગળ તથા ઘરધણી સર્વેથી પાછળ એપ્રમાણે ચાલેછે.

જમવાનો ઓરડો છોડી જવાઆગમજ ઘરધણી ઘંટ વગાડીને નોકરને દિવાનખાનાંમાં ચા લાવવાનો હુકમ કરતો જાયછે, કે જે ગ્રહસ્થોનાં ત્યાં જઈ પુગવાપછી તરત લાવ્યામાં આવેછે.

ગ્રહસ્થોના દિવાનખાનાંમાં ગયાપછી પરોણાંઓ એકબીજાંસાથે વાતે વળગેછે, અથવા તેઓમાંથી કોઈ કાંઈ વગાડેછે અથવા ગાયછે, અથવા કોઇકોઇ ઠેકાણે પાનાં રમવામાં આવેછે. પણ એક મોટી અને એકબીજાંસાથે થોડી ઓળખાણવાળાં પરોણાંઓથી બનેલી મિજલસમાં ઘર જવાઆગમજ જે અર્ધો કલાક દિવાનખાનાંમાં પસાર કરવામાં આવેછે, તેવેળા વગાડવામાં, કે પાનાં રમવામાં આવતાં નથી. જમી રહ્યાપછી અર્ધાથી પોણો કલાકસુધી પરોણાંઓ દિવાનખાનાંમાં થોભેછે, જેપછી સર્વે ઘર જાયછે.

પરોણાંઓએ કેવે અનુક્રમે ઘર જવા નિકળવું, તેવિષે કશો

ચોક્સ ધારો નથી. મોડામાંમોડું સાડાદશ વાગતાસુધી પરોણાંઓ યજમાનને ત્યાં રેહેછે, જે વચ્ચેનીવચ્ચે ઘરનો "બટલર" જેઓની ગાડી આવી હોયછે, તેઓનાં નામો પોકારેછે. પણ જો તે આગમજ પોતાની ગાડી આવીછે કે નહીં, તે જાણવાને કોઈ બાનું ઇચ્છેછે, તો તેમ કરવાઆગમજ તેણી ઘરધણીઆણીની રજા પુછેછે, અને ત્યારપછી નોકરને ઘંટ વગાડીને બોલાવી તેનીમારફતે ખબર કાહાડવામાં આવેછે. એવીજરીતે જો ભાડની ગાડી જોઇતી હોયછે, તો તેવિષે હુકમ કરવામાટે એક બાનુ ઘરધણીઆણીને અર્જ કરેછે.

પરોણાંઓનાં જતીવેળા ઘરધણીઆણી પોતાની જગ્યાએથી ઉઠીને દરેક જણસાથે "શેક-હાંડ" કરેછે, અને દરેક પરોણાંની પણ ફર્જછે, કે ઘરધણીઆણીને સલામઅકરામ કરી મળીને જવું. તેમ કરવાને ભુલી જવું, એ ઘણાં અવિવેકી માણસનું કામ ગણાયછે. એકબીજાંને ઓળખતાં પરોણાંઓએ ઘર જતીવેળા એકબીજાંને રીતસર સલામઅકરામ કરવાનો ચાલ નથી, પણ જો તેઓ જતીવેળા એકબીજાંનીપાસે બેઠેલાં હોય, તો "શેક-હાંડ" કરેછે, કેમકે આગળ જણાવ્યાપ્રમાણે વિવેકના કાયદાકરતાં મિત્રાઇ વધારે દાવો ધરાવેછે. અગરજો દિવાનખાનું છોડી જતીવેળા ઓળખીતાંઓ એકબીજાંનીપાસેથી પસાર થતાં સલામઅકરામ કરતાં જાય, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ તેમ કરવામાટે ખામોખા આખા ઓરડામાં સેહેલ કરવા નિકળવું, એ ઘણું અભિમાનીભરેલું અને ખોટુંછે.

ઘર જતીવેળા ઘરધણી મુખ્ય બાનુઓને તેણીઓની ગાડીસુધી પોહોંચાડવા જાયછે. તેવેળા બાનુઓ જબ્ભાઓ

રાખવાના ઓરડામાંથી પોતાના જભભાઓ સ્વાધીન લેછે, તેટલે વખ્ત ઘરધણી દિવાનખાનાંની બહાર બીજા નાહાનાં દિવાનખાનાંમાં થોભેછે. અગરજો ઘરધણી કોઈ બાનુને તેણીની ગાડીસુધી પોહોંચાડવામાં રોકાયલો હોયછે, તો ઘરધણી અથવા ઘરધણીઆણીનો કોઈ સગો, અથવા કુટુંબનો કોઈ જાનીમિત્ર કોઈ બીજી બાનુને તેણીની ગાડીસુધી પોહોંચાડવાની અર્જ કરી શકેછે.

ખાનાંનીવેળા બનતાંસુધી પુરતા નોકરોની ઘણી અગત્યછે. દર બે પરોણુંએ અકેકો નોકર હોય, તો સારૂં પણ તેમ નહીંતો દર ત્રણે તો અકેકની જરૂરજછે. નોકરો સારીરીતે કેળવાયલા, થોડું બોલનારા, આજ્ઞાધીન, પુરતા અને સોજા પોશાક પેહેરેલા, અને ખોટું ડોળ ન ઘાલનારા હોવા જોઇએ. એક સારો નોકર કદીપણ અણુશીખ્ખી હોતો નથી; તેના "બુટો" ચુંચું બોલવાં ન જોઇએ; તેણે પરોણુંઓનાં મોંહસામે ઉભા રહી ફુફાડા મારવા ન જોઇએ; તેમજ જો સલેખમ થયેલો હોય તો છીંકાછીંક કરવી ન જોઇએ, કે વારંવાર ઠાંસ્યા ન કરવું જોઇએ; તેણે કોઈ બાનુના પોશાકઉપર પગ મુકવો, કે કોઈપણ પરોણુંને અથડાને ધસારાસમેત ચાલી જવું ન જોઇએ; સર્વેનાં દેખતાં રકાબીઓનો ખુરદો કરવો ન જોઇએ; તેણે હાથે મોજાં પેહેરવાં જોઇએછે, પણ જો તેમ ન કરવામાં આવે, તો તેના હાથો અતિઘણાં સ્વચ્છ હોવા જોઈએછે. નોકરોએ હાથમાં સુફેદ મોજાં પેહેરીને "ટેબલ"ઉપર આવવાસામે કેટલાંકો ઉલટો વિચાર ધરાવેછે, અને તેથી તેવા વિચારવાળાંઓના નોકરો હાથમાં એક ઉજળો "ડમાસ્ક નેપકિન," કે જેનો એક

છેડો અંગુઠાનીઆસપાસ વિંટાળેલો હોયછે, તેસાથે આવેછે.

પરોણાંઓનીહજુરમાં કદીપણ તમારા નોકરોને ધમકાવતા ના. જો તેઓ કાંઈ ભુલ કરે, તો તેવિષે તરતવેળા જાણે જાણતાં ન હોવ એવીરીતે અખાડા કરી જજો, કે જેથી તમારાં પરોણાંઓ પણ અખાડા કરી જશે.

એક ગ્રહસ્થ અથવા એક બાનુ પરોણાંથી મેજબાનને ઘરનાં કોઇપણ નોકરને કદીપણ બખશેશ આપી શકાતી નથી, એમ કરવું ઘણાં હલકાં આદમીનું કામ ગણાયછે.

મિજલસ ખલાસ થવાપછી એક અઠવાડિયાંનીઅંદર નોતરેલાં પરોણાંએ ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીની મોલાકાતે જવાની, અથવા પોતાના "કાર્ડો" મુકી આવવાની ફર્જછે. (જુઓ "સવારની મોલાકાત.")

ખાનું જમવાનીઆગમજ અને જમી રહ્યાપછી ટુંકી બંદગી મિજલસ મળી હોય તેવેળા કરવી કે નહીં, તે વિવેકકરતાં લાગણીઉપર વધારે આધાર રાખેછે. આગળ હંમેશાં બંદગી કરવાનો ચાલ હતો, પણ હમણાં થોડાંક વર્ષો થયાં તે નિકળી ગયોછે, અને મુખ્યકરીને ખાનાંની મોટી મિજલસવેળા હવે તેમ બિલકુલ કરવામાં આવતું નથી. અગરજો કોઈ ધર્માધિકારી મિજલસમાં હાજર હોયછે, તો ઘણુંકરીને તે બંદગી બોલી જાયછે, પણ જો કદાચ ઘરધણીને તેમ કરવું પડેછે, તો તે ઘણેજ ધીમે સાદે, અને ઘણાંજ થોડા શબ્દોમાં બોલી જવામાં આવેછે, જેટલો વખત પરોણાંઓ પોતાનું માથું નમાવીને બેસેછે.

નિચે જણાવેલા થોડાક સુચનાઓઉપર ખાનું આપનારે મુખ્યકરીને ધ્યાન આપવું જોઇએ:—

પરોણાંઓનીસંખ્યા બનતાંસુધી બારથી વધારેની ન હોવી જોઇએ, કેમકે તેમ કરવાથી તે બારે જણાંને સાથે એકજ બાબદઉપર વાતચિત કરવાને બની શકેછે. મોટી મિજલસમાં તેમ બની શકતું નથી, અને બબે ત્રણત્રણ જણાંની ટોળી થઇ ગુપચુપ વાતો ચલાવેછે, જે પસંદ કરવામાં આવતું નથી.

ગ્રહસ્થ પરોણાઓના ધંધા બનતાંસુધી એકબીજાથી જુદા હોય, અને તેઓના વિચારો એકબીજાને મળતા હોય, તો સારું. જે મિજલસનાં પરોણાંઓને એકબીજાંસાથે વારંવાર ભેટવાની તક મળતી હોયછે, તેવા પરોણાંઓને નોતરવાં વધારે સારૂંછે, કેમકે તેથી એકબીજાંની પિછાન કરાવવાની અગત્ય ઘરધણી અને ઘરધણીઆણીને પડતી નથી.

જમવાના ઓરડામાં ઘણીસરખી રોશની હોવી જોઇએછે; "ટેબલ-ક્લૉથ" અને "નૅપકિન" ઉંચી બનાવટનાં, ઝહીણેદાર, તથા સ્વચ્છ હોવા જોઇએ; ઓરડાની ગર્મી મધ્યમસરની હોવી જોઇએ.

ગ્રહસ્થ પરોણાઓ કેળવાયલા, પણ વગરઅભિમાની, અને બાનુઓ ખુબસુરત પણ ડાહ્યી, અને મળતાવડા સ્વભાવની હોવી જોઇએછે. અભણ ગ્રહસ્થો, અને કોકટ તથા ચીબાવલી બાનુઓવાળી મિજલસ બિલકુલ રદજેવીછે.

ખાનું ઘણાં ઉંચા પ્રકારનું, તથા પસંદગીનું હોય, તો સારૂં. એકદમ ઘણી જાતની વાનીઓની કાંઈ અગત્ય નથી. દરેક જાતનો "વાઇન," "લિકર," ઇત્યાદિ દારૂ ઘણી ઉંચી જાતનો હોવો જોઇએછે.

પાચન થવાને ભારી પડેએવી વાનીઓ પ્રથમ, અને

ત્યારપછી હલકી વાનીઓ "ટેબલ"ઉપર આવવી જોઇએ. "વાઇનો" પ્રથમ સર્વેથી સાદા, અને પછી સર્વેથી ઉત્તમ આવવા જોઇએછે.

ખાવાનું કામ ધીમેધીમે ચાલવું જોઇએછે, કેમકે રાતનું ખાનું આખાં દિવસનાં કામનો સર્વેથી છેલ્લો ભાગછે.

જજમાનને ત્યાંનું દિવાનખાનું એટલું મોટું હોવું જોઇએ, કે જ્યાં જો પરોણાંઓ જમવાપછી પાનાં રમવા, કે મિત્રમંડળ બની વાતો ચલાવવા ચાહે, તો તેમ સેહેલાઇથી બની શકે.

કાફી ગર્મ હોવી જોઇએ. ચા ઘણી જલદ હોવી ન જોઇએ, તથા જો "પંચ" બનાવવામાં આવે, તો તે સંભાળથી બનાવવો જોઇએછે.

પરોણાંએ યજમાનનું ઘર અગીઆર વાગતાઅગાઉ છોડી જવું ન જોઇએ, તેમ વળી તેઓએ ઘણું મોડું પણ ન કરવું જોઇએ, કે જેથી ઘર પોહોંચવાપછી સુવા જતાં બાર વાગ્તાથી પણ વધારે મોડું થાય.

પરોણાંઓમાં મોટાઈ દેખાડવામાટે ખાનું ઘણું મોઘું ન થવું જોઇએ. "વૉકર" નામનો એક જાણીતો લખનાર કેહેછે, કે **"ઘરમાં બનાવેલો સાધારણ સેરવો, થોડી કિંમતની માછલી, કોઈપણ ગોશ્તના સાંધાવાળા ભાગો, સસ્તી તરકારીઓ, કોઈ મનખુશ કરેએવી અને ન આશા રાખવામાં આવેલી વસ્તુ, જેવીકે ફરચલાં કે 'પુડિંગ,' વગેરે જો સારી જાતનું હોય, અને વાનીઓ સારીરીતે વેતરીને ગર્મગર્મ, વખત-સર, અને જોઈતા મરીમસાલાસાથે જેમ જોઈએ-**

એમ એકપછી એક પિરસવામાં આવે, તો તેથી ખાનારને ઘણી ગમત પડેછે, તથા સુખ ઉપજેછે, અને એવું ખાનું આપનારને તેમાટે કશી ચિંતા રાખવાની જરૂર રેહેતી નથી.”

વખતસર અને જોઇતા મરીમસાલાઉપર જમનારની મજાહનો મોટો આધાર રેહેછે, તે ભુલી જવું ન જોઇએ. ઘણીવેળા મરીમસાલાને આવતાં વખત લાગવાથી, અથવા તે બિલકુલ હાજર ન કરવાની ભુલ કરવાથી, સરસમાં સરસ ખાનું રદ જાયછે, કેમકે તેઓની ગેરહાજરીથી ગોશ્ત અને તરકારીમાં જોઇતી ખુશબો અને લેહેઝત આવતી નથી. સારાંમાં સારૂં ગાયનું ગોશ્ત, જો રાઈ આવતાં વખત લાગેછે, અને થંડું પડી જાયછે, તો તે ખાવામાં સ્વાદ લાગતું નથી. વાછરડાનું ગોશ્ત, જો ખાટાં લીંબુ ન હોય, તો તે ખાવામાટે બિલકુલ નાલાયક ગણાયછે. “ડીસેમબર”જેવા મહિનામાં પણ જો તાવેલાં માખણ, અને “ટોસ્ટ”*વગર “ઍસ્પેરૅગસ” “ટેબલ”ઉપર લાવવામાં આવેછે, તો તે નકામાંજેવાં ગણાયછે. એવી નજીવી બાબદનેમાટે ઘરધણીઆણીએ નોકરઉપર ભરોસો રાખી નિરાંતે બેસવું ન જોઇએ, પણ તેણીએ પોતે આ સઘળું જોઇતું લાવવામાટે હુકમ કરતાં રેહેવું જોઇએછે. એવી બાબદોવિષે માહિતી રાખવાનું કામ કાંઈ મુશકેલ નથી. તેછતાં તે ન જાણવાની બેદરકારી કરવી, અને પછી પોતાનાં મેહેમાનોની ભુખને નિરાશ કરવી, એનાજેવું ખોટું બીજું કાંઈ નથી.

* Toast.

એક તવંગર પુરૂષે માત્ર કિંમતી ખાનું આપ્યું એટલે થયું, એમ ન સમજવું જોઇએ. યાદ રાખવું, કે સારાં ખાનાંનેમાટે પૈસાનીસાથે ઉંચા શોખની પણ ઘણી અગત્યછે. એક યજમાને એમ ધારવું, કે, પરોણાંઓને ખુશી કરવામાટે ઘણુંસરખું નાણું વેરવું, બનતાંસુધી પોતાની દોલતનો મોટો દેખાવ કરવો, એક વસ્તુની મોસમ ન હોય, તેછતાં ઘણા પૈસા ખરચીને પણ તે મેળવવી, કે દુર દેશથી ત્યાંની નવાઇજેવી ખોરાકી મંગાવવી, તો તેમ વિચારવામાં તેની ભુલછે. એમ કરવાથી તેનો ઉંચો શોખ નહીં, પણ બેવકુફાઈ જણાયછે. મોસમમાં આવતી વસ્તુઓજ પણ તે સારી જાતની જમનારનીસામે મુકવાથી સારી જાતનાં ખાનાંની મતલબ બર આવેછે.

દરેક ઘરધણીઆણીએ ખાનાંની "ટેબલ"વિષે માહિતી ધરાવવી જોઇએછે, અને તબાબે પોતાના બાવરચી કે બીજા નોકરોઉપર આધાર રાખી બેસવું ન જોઇએ. કદાચ જો તેણી પોતે ઉંચા પ્રકારનું ખાનું રાંધી ન શકે, તોયેપણ તેણીના બાવરચીએ કેવું પકાવ્યુંછે, તે પારખવાની તેણીનામાં શકિત હોવી જોઇએછે. જેવીરીતે લખનારાઓનું લખાણ પસંદ કરવાનું કામ પ્રગટ કરનારાઓનુંછે, તેવીજરીતે બાવરચીઓએ પકાવેલું ખાનું પસંદ કરવાનું કામ ઘરધણીઆણીઓનુંછે, કેમકે જોકે પ્રગટ કરનારાઓ પોતાનીસામે ચુંટી કાહાડવામાટે મુકેલાં લખાણોજેવાં લખાણો કરવાને બિલકુલ અશકત હોયછે, તોયે તે લખનારાઓના ગુણદોષો જાણવાની શકિત તેઓમાં ઝાઝી હોયછે.

સારૂં ખાનું આપનારાંઓ જો પોતે તે પસંદ કરી શકતાં

ન હોય, તો કોઈ જાણીતા પોહોંચખાનાંવાળાને વરદી આપવી વધારે સારૂંછે, કેમકે તેમ કરવાથી ઉંચા પ્રકારનું ખાનું મેળવી શકાયછે.

એક જજમાને યાદ રાખવું, કે પોતાથી બનેએવી સારી-રીતે ખર્ચ કરી પોતાનાં મિત્રોને જમાડવાની તેની ફર્જછે, અને જે ખર્ચ ખાઇને તથા વખ્તનો ભોગ આપીને તેઓ તેને માન આપવાને આવ્યાં હોય, તેનો બનતાંસુધી પુરતો બદલો તેને પોતાના વિવેક, પૈસા, અને મેહેનતથી તેઓને પાછો વાળી આપવાને તે બંધાયલોછે.

જે ઘરધણીઆણીને ફરજંદોનું સુખ હોય, તેણીએ ખુબ યાદ રાખવું, કે પોતાનાં મિત્રોની ખાનાંની મિજલસવેળા પોતાનાં બાળકોને તેણીએ **કદીપણ** જમવાના ઓરડામાં આવવા દેવાં નહીં. એવીવેળા બાળકોની હાજરી ન હોયલી ભલી. તેઓની પીડા પરોણાંઓ કદાચ હસ્તે મુખડે કે મુગે મોહોડે ઘરધણીઆણીની શર્મનેલીધે ખમી જશે, પણ અંદરખાનેથી તેઓ કયારે પતે તેની ઇંતેજારીથી વાર જોશે.

એક ખાનાંની મિજલસવેળા યજમાનાની ફર્જો કાંઈ ઘણી ભારી નથી. તોયે જે ફર્જો છે, તે બજાવવામાટે તેણીએ આવડ, વિવેક, અને ધીરજ ધરાવવાની ઘણી અગત્યછે. તેણીએ ગોશ્ત વેતરવુંજ જોઇએ, કે તેણીએ સઘળું કામ પોતાને હાથે બજાવવુંજ જોઇએ, એમ કાંઈ નથી. તોયે તેણીએ કોઇ બાબદની ગફલતી ન કરવી, કે કોઇ વસ્તુ ભુલી ન જવી જોઇએ. તેણીએ પોતાનાં સઘળાં પરોણાંઓની સઘળી સગવડો સાચવવાની ઘણીજ જરૂરછે. ગમેએવું ઓટું થાય, તોયે તેણીએ ગુસ્સો કરવો, કે ગમે

એવી નિરાશી ઉપજે, તોયે તેણીએ દુઃખી થવું ન જોઇએ; ગમેએવું પોતાનું કિંમતી અને માનીતું વાસણ ભાંગેતુટે, તોયે તેવિષે તેણીએ અફસોસ કરવો ન જોઇએ, અને તેણીનું ગમેએવું ઉંચ્યાંમાં ઉંચું કોડીકામ કોઇને હાથે ભુલથી ભાંગી જતું જોઇ, તેણીએ હસવાનું ડોળ ઘાલવું જોઇએછે. તેણીએ પોતાની બાનુ-પરોણાઓકરતાં વધારે તવંગર અને ખુબસુરત દેખાવામાટે ઘણોસરખો સણગાર કરી હરીફાઇ કરવાનો યત્ન કરવો ન જોઇએ.

એક ઘરધણીની પોતાને ત્યાંનાં ખાનાંની મિજલસવેળાની ફરજો વધારે ભારેછે. "ટેબલ"ઉપર કાંઇપણ ભુલચુકવગર એક ઘરધણીએ વર્તવું, એ મંડળીમાં પસાર થવામાટે જોઇતી કઠણમાં કઠણ તપાસોમાંહેલી એકછે, અને તેમાંથી બિલકુલ ભુલચુક કરવાવિના કોઇપણ ઘરધણી આસાનીથી પસાર થઇ ગયોછે, એમ ખાતરીથી કોઇપણ કહી શકશે નહીં. તેનું મુખ્ય કામ તેનાં દરેક પરોણાંની અતિયંત સગવડો સાચવવાનું, અને તેનાં સઘળાં સુખો પુરતીરીતે પુરાં પાડવાનુંછે. જે સઘળું પૂર્ણરીતે બજાવવામાટે તેને બારીકીથી જોવાની, અને સારીરીતે બજાવવાની ટેવ હોવી જોઇએછે; તે સાફ હૈયાનો, ભોળા સ્વભાવનો, અને દુનિયાદારીથી વાકેફ હોવો જોઇએછે; ગમે તે થાય, તોયે ઉસ્કેરાઇ ન જાયએવા અને હંમેશનાં માયાળુ સ્વભાવનો તે હોવો જોઇએછે; બીજાંની પરોણાગત કરતીવેળા તેને પોતાને વિસારી દેવો જોઇએછે; પોતાનાં પરોણાંઓકરતાં તે પોતે ઘણો હુશિયાર અને ડાહ્યોછે, એવો કોઇપણ દેખાવ તેને કરવો ન જોઇએ; પોતાની બોલીદરાજીથી પોતાનાં

પરોણાંઓને ખુશી કરવાનેબદલે તેઓ પોતેજ એકમેકસાથે વાતચિત કરીને ખુશી થાય, એવો તેને યત્ન કરવો જોઇએછે; કોઇપણ ખોટા ડોળદમામ અને લાગણીવિના પોતાનાં સઘળાં મિત્રોસાથે તેને વર્ત્તવું અગત્યનું છે; તેણે એમ ન બતલાવવું જોઇએ, કે તેનાં પરોણાંઓ તરતવેળા તેના આસરાતળેછે; તેણે પરોણાંઓમાંહેલાં એકાંત, બિહિકણ, અને નર્મ સ્વભાવનાંઓને બીજાંઓસાથે મેળાવાને માયાથી ઉસ્કેરવાં જોઇએછે; આ સઘળું જે ઘરધણી ન બજાવે તે યજમાનનાં માનને નાલાયકછે, અને જે બજાવે, તે ઉત્તમ પુરૂષ ગણાયછે.

શું રાંધવું અને કેમ રાંધવું, તે કેહેવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી, પણ તે "પકવાન પોથીઓ"નું છે. એવી ચોપડીઓ વાંચવાથી તેનેલગતું જ્ઞાન સેહેલાઇથી મળી શકશે.

યજમાન તથા યજમાનાની ફર્જોવિષે જણાવ્યાપછી એ બોલ પરોણાંઓવિષે જણાવી આ પ્રકરણ પુરૂ કર્યે છેયે.

તેઓએ "ટેબલ"ઉપર મુકેલી કોઇપણ વસ્તુસાથે ચેડાં કાહાડવાં નહીં; સર્વેનાં દેખતાં દાંતો કોતરવા નહીં; ચા, કાફી, ઇત્યાદિ પીતીવેળા તે રકાબીમાં નાખીને પીવાનેબદલે પ્યાલાંમાંથીજ તે પીવું, અને ચમચો પ્યાલાંમાં ન મુકવો, પણ રકાબીમાં મુકવો જોઇએછે, કેમકે તેમ ન કરવાથી ઘણીવેળા પ્યાલું ઉંધું વળી જાયછે; જમતીવેળા લુગડાં ઉપર ખાવાની વસ્તુઓના ડાઘો પાડવા નહીં; ખાનાંનેમાટે તેજવેળા ઘરધણી કે ઘરધણીઆણીનો ઉપકાર માનવાની અગત્ય નથી.

પ્રકરણ ૧૦.

ચલનવિહાર યાને પગે ફરવા જવા, ગાડીમાં અને ઘોડાઊપર સ્વારી કરવાવિષે.

(PROMENADE OR WALKING, DRIVING, & RIDING=
પ્રોમેનેડ, ઑર વૉકિંગ, ડરાઇવિંગ, ઍન્ડ રાઇડિંગ.)

મથાળે જણાવેલી બાબદવિષે ઝાઝું જણાવવાજોગ નથી, તોપે જે થોડાક નિયમો અને વિવેકો ધ્યાન ધરવાને-લાયકનાછે, તે અત્રે દાખલ કરવાની અગત્ય જોઇએ છીએ.

અલબતાં, "ઇંગ્લાંડ"માં જે ફરવા જવાનો વખતછે, તે વખત હિંદુસ્તાનમાં રાખી શકાતો નથી, કેમકે બંધે દેશોની રૂતુમાં તથા વખતમાં મોટો ફેરછે, એટલે ફરવા જવાનો ચોકસ વખત કયોછે, તે કહી શકાતું નથી. તોપે હિંદુસ્તાનમાં સવારનાં ૬ થી ૮, અને સાંઝનાં ૫ થી ૮ વાગતા-સુધીનો વખત ફરવાનેમાટે ઘણુંકરીને રાખ્યામાં આવ્યોછે.

પરણેલી ઇંગ્રેજી બાનુઓ ચાહે, તો કોઇપણ પુરૂષ, કે બીજી સ્ત્રીના સાથવિના એકલી બહાર ફરવા જઇ શકેછે, પણ

જાહેર જગ્યામાં, જાહેર બાગમાં, કે જાહેર મેળાવડામાં તેણી-ઓથી એમ એકલાં જવાઈ શકાતું નથી. મુખ્યકરીને જો એક બાનુ પરણેલી હોવાછતાં જવાન હોયછે, તો તેણીને સાથે બીજી કોઈ બાનુનો, કે નહીંતો એક બાળકનોવટીક સાથ રાખવો પડેછે. અગરજો તેણી કોઈ જાહેર બાગમાં એકાંત વખ્તે ફરવા જાયછે, તો તેવીવિળા સાથે બીજી કોઈ બાનુ, કોઈ ગ્રહસ્થ, કે પોતાના નોકરનેસાથે લઈ જવાથી વધારે સારૂં લાગેછે. શેહેરની કોઇ જાહેર જગ્યામાં વગરસાથે ફરવાથી તેણીનીતરફ લોકોનું ધ્યાન ખુદરતીરીતેજ ખેંચાયછે, અને તેમાં મુખ્યકરીને જો તેણી દેખાવડી તથા સુંદર પોશાકવાળી હોયછે, ત્યારેતો તેણીનાં એકલાં ફરવાથી લોકોની નજર તેણીનીતરફ વધુ ખેંચાયછે. જોકે ઘણીક બાનુઓ એમ એકલી ફરવાનું પસંદ કરેછે, તોયેપણ તેમ કરવું લગાર અવિવેકી લાગેછે. ઘણાં ગરદીવાળા રસ્તાઓઉપર તો બિલકુલ એકલું ફરી શકાતું નથી. માત્ર એવી એકજ જગ્યાછે, કે જ્યાં એક વિવેકી ઇંગ્રેજી બાનુ વગરસાથે જઇ શકેછે, અને તે દેવલછે. થોડી ગરદીવાળી જગ્યાઓ, અને ગામડામાં એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે થોડ તફાવતે એક બાનુ જો એકલી જાય, તો તે ચાલી શકેછે.

"ઇંગ્લાંડ"માં માત્ર ઓળખાણવાળા એક ગ્રહસ્થસાથે ચાલતાં પણ એક બાનુ તેની બગલમાં હાથ ઘાલીને ચાલેછે, તો જોકે આ રિવાજ "અમેરિકા"ખાતે, તેમજ "યુરોપ"નાં બીજા દેશોમાં નથી. ત્યાં એક બાનુ પોતાનીસાથે પરણનાર ગ્રહસ્થની, કે ઘણા નજદીકના સગાની બગલમાં હાથ ઘાલીને ચાલેછે, પણ માત્ર થોડી પિછાનવાળા ગ્રહસ્થસાથે એપ્રમાણે તેણીથી ચાલી શકાતું નથી.

અગરજો કોઈ બાનુ ફરવા જતીવેળા કાંઈ ખરીદી કરે, અને તેવેળા સાથે જો કોઈ ગ્રહસ્થ હોય, તો તેણીએ ખરીદેલી વસ્તુનું એકાદ નાહાનું પુડકું તેને તેણીનેમાટે ઉંચકીને સાથે ચાલવું જોઈએછે. અલબતાં, મોટાં કે ભારી .પોટલાંનેમાટે મજુરની અગત્યછે, અને તેવા મોટા બોજા ગ્રહસ્થપાસે એક વિવેકી બાનુએ ઉંચકાવવા ન જોઈએ. તેમ એકકરતાં વધારે પડીકાં કે પોટલાં એક ગ્રહસ્થપાસે ઉંચકાવી તેને સાથે ચલાવવો, એ એક વિવેકી બાનુને શોભા આપનારૂં નથી. "સ્પેન"માં જો બાનુ ખરીદી કરવા જતી હોય, અને સાથે કોઇ ગ્રહસ્થ હોય, તો તેણે તે ખરીદેલી વસ્તુઓની કિંમત આપવાનો વિવેકછે! અલબતાં, એવો વિવેક સાથેજનારા ગ્રહસ્થને ભારી પડે એમાં કશો સંદેહ નથી!

બાનુઓ ચાહે, તો એકલી મોહોલ્લામાંથી ચાલી જઈ શકેછે. તેણીએ પોતાનો બોભો રાખવામાટે ઘણું ઉતાવળેએ નહીં, તેમ વળી ચીંગી થઇને ઘણું હળવે પણ ચાલવું ન જોઇએ. દુકાનોમાં વેચવા મુકેલો માલ દેખાડવામાટે બારીઓમાં મોટા કાચના તકતાઓ જડી, ત્યાં રાહાદારીઓનું ધ્યાન ખેંચેએવો સામાન જોવા મુકવામાં આવેછે, અને જોકે તે જોવાને કોઇનું પણ મન લલચાય, તોયે તે જોવામાટે ત્યાં એક બાનુએ ઉભું રેહેવું જોઇતું નથી, અને તેમાં મુખ્યકરીને તેણી એકલી હોય, ત્યારેતો ત્યાં બિલકુલ થોભવું નહીં. પછવાડે ફરીફરીને જોવાની ટેવ નઠારીછે, તેમજ પોતાનીપાસેથી પસાર થતી બીજી બાનુઓનાં લુગડાં ટકટકીને જોવાં, એ પણ અવિવેકીપણાંની નિશાની ગણાયછે. અગરજો કોઇ વગરઓળખાણનો, અથવા ઘણી થોડી ઓળખાણવાળો

પુરૂષ એક બાનુસાથે વાત કરવાની હિંમ્મત કરે, તો જાણે તેણી તેને સાંભળતી ન હોય, એવીરીતે તેઉપર ધ્યાન આપવાવગર લગાર ઉતાવળે પગલે તેણીએ ચાલી જવું જોઇએછે. બાનુઓએ હંમેશાં બહાર જવાપછી વખ્તસર ઘરે પાછું ફરવું, એ ઘણી સારી ટેવછે. ગમે તે થાય, તોયે અંધારૂં થવાપછી બહાર ભટકયા કરવું નહીં. અગરજો ઘણીજ અગત્ય પડી હોય, અને તેમ કરવાની ફર્જ પડે, તો સમજ્યા, પણ તેવાં કોઈ કારણવિના એમ કરવું, એ એક ગ્રહસ્થબાનુને ન છાજતું છે.

અગરજો કોઈ બાનુ નાટકમાં કે પ્રદર્શનમાં જતી હોય, તો તેણી પોતાસાથે આવનાર ગ્રહસ્થને કદીપણ તેણીનો ખર્ચ, જેવાકે "ટિકેટ"ના પૈસા, વિસામાનીવેળા કાંઈ ખાવાપીવાનો ખર્ચ, કે ગાડીભાડું, ઈત્યાદિ આપવા દેતી નથી, શિવાયકે તે તેણીનો ઘણો અતસગનો સગો, કિંવા પોતાનાં કુટુંબનો એક ઘણો જુનો અને માનીતો મિત્ર હોય.

એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ પોતાનીસાથે ફરતી બે બાનુઓના હાથ પોતાની બંને બાજુએ બગલમાં લઈ શકતો નથી. તેમજ બે ગ્રહસ્થોનીવચ્ચે એક બાનુથી બંનેની બગલમાં હાથ ઘાલી ફરી શકાતું નથી. બંને રીતો નાપસંદ કરવાજોગ ગણાયછે. જાહેર બાગમાં કે પ્રદર્શનમાં, યા એવીજ કોઈ જગ્યામાં ફરતીવેળા એક બાનુનેમાટે બેઠક શોધી કાહાડવાની ફર્જ તેણીનીસાથે જનાર ગ્રહસ્થનીછે, પણ જો કદાચ એમ બને કે તેને પોતાને તેણીનીપાસે બેસવામાટે બીજી બેઠક ન મળવાથી ઉભું રેહેવું પડે, તો બાનુની ફર્જછે, કે પોતે થોડાકવાર થાક ખાવા પછી પાછું ઉઠી ચાલવા માંડવું, અને નહીંકે તેને ઉભો રાખીને તેની માયા, મેહેરબાની અને ધીરજનો લાભ લેવો.

"ઇંગ્લાંડ"માં રસ્તે ફરતાં જો કોઈ બાનુની પિછાનવાળો ગ્રહસ્થ મળે, તો તેણીએ પ્રથમ તેને નમવાનો વિવેકછે, પણ "ફ્રાન્સ"માં અને "યુરોપ"નાં બીજા દેશોમાં તેથી-ઉલટોજ રિવાજછે, એટલે એવીરીતે મળતાં ગ્રહસ્થ પ્રથમ બાનુને નમેછે, અને નહીંકે બાનુ ગ્રહસ્થને. મંડળીના કાયદાનીરૂએ જ્યાંસુધી બાનુ તેને નમીને માન આપે નહીં, ત્યાંસુધી એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ પોતાની ટોપી ઉંચકી તેણીને નમતો નથી. જો તેઓ બંધે એકબીજાંની પિછાનવાળાં હોય, તો એકમેકને જોતાંજ બંધે સાથે નમેછે. પોતાના ઓળખીતા ગ્રહસ્થોતરફ નમીને સલામ કરવાનેબદલે માત્ર ડોકું ધુણાવવાનો રિવાજ હમણાં કેટલીક ઇંગ્રેજી બાનુઓએ દાખલ કર્યોછે, પણ તે રિવાજ ઘણીતરફથી નાપસંદ કરવામાં આવેછે. એક બાનુ નમ્રતાથી નમે તેનાંકરતાં ડોકું ધુણાવે, એ દેખાવ સામાની નજરમાં સારો લાગતો નથી. થોડી ઓળખવાળી બે બાનુઓ એકમેકને મળેછે, તો વધારે ઉંચી પદવીવાળી બાનુ પ્રથમ બીજીને નમેછે. સરખી પદવીવાળી બે બાનુઓ એકમેકને મળે, ત્યારે ગમે તેણી પ્રથમ નમે, તેનો કશો મુજાકો નથી. એક બાનુ બીજી બાનુને કે ગ્રહસ્થને કોઇને-પણ માત્ર નજરથી ઓળખવાને સબબે નમતી નથી, શિવાયકે તેઓવચ્ચે કોઈ મિત્રનીમારફતે રીતસર ઓળખાણ કરાવ્યામાં આવી હોય. અગરજો એક બાનુને તેણીની પિછાનનો કોઈ ગ્રહસ્થ સામો મળે, અને તેવેળા તેનીસાથે કોઈ બીજી બાનુ કે ગ્રહસ્થ હોય, કે જેઓનીસાથે ઉપલી બાનુને ઓળખાણ ન હોય, તોયે તેણી પોતાના ઓળખાણવાળા ગ્રહસ્થને નમેછે.

ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થો એકબીજાને મળતાં ટોપી ઉંચકીને સલામ કરતા નથી, પણ એકબીજાતરફ માત્ર ડાકું ધુણાવેછે, પણ જો એક ગ્રહસ્થ પોતાના કોઈ બીજા મિત્ર ગ્રહસ્થને મળેછે, કે જેનીસાથે કોઈ બાનુ કે બાનુઓ ફરતી હોયછે, અને જેણીઓને ઉપલો પેહલો ગ્રહસ્થ પિછાનતો ન હોય, તો તેવીવેળા તે પોતાના મિત્ર ગ્રહસ્થને માત્ર ડાકું ધુણાવીને સલામ કરવાનેબદલે ટોપી ઉંચકીને સલામ કરેછે, અને તેનું કારણ પોતાના મિત્રનીસાથે બાનુઓ હાજર હોવાનુંછે. જોકે એમ ટોપી ઉંચકવાથી ખરેખરૂં જોતાં તે બાનુઓ-તરફ માનથી વર્તેછે, તોયે તે સલામ તેણીઓને કીધેલી ગણાતી નથી. નમવું પડે કે સલામ કરવી પડે, તો તેમ માત્ર એકજવેળા કરવું. ફરીફરીથી નમવાથી કે એક મોલાકાતવેળા વારંવાર સલામ કર્યાં કરવાથી તેમ કરનાર છાકટામાં કે ઘેલામાં ખપેછે.

બહાર સ્હેલ કરતીવેળા એકબીજાંની પિછાન કરાવી આપવી કે નહીં, એ માત્ર સૌસૌની મરજીઉપર આધાર રાખેછે. દાખલાતરીકે જો મિસિસ **ક** મિસિસ **ખ**ને ઘેર રેહેવા અથવા મોલાકાતે આવી હોય, અને તેવેળા જો તેણીઓ સાથે ફરવા નિકળે, અને રસ્તામાં મિસિસ **ક**નાં ઓળખાણ-વાળાં મળે, તો તેણી તેઓની પિછાન પોતાની યજમાના મિસિસ **ખ**સાથે કરાવી આપે, અને તેવીજરીતે મિસિસ **ખ** પોતાની મેહેમાના મિસિસ **ક**નીસાથે તેણીનાં ઓળખાણ-વાળાંઓની પિછાન કરાવી આપેછે. પણ જો કોઈ કારણથી પોતાનાં ચોકસ ઓળખાણવાળાંઓની પિછાન કરાવવામાટે બંધે જણીઓ અખાડા કરે, તો તેનો સબબ તેણીઓ એક-

બીજાને ખાનગીરીતે એકલી પડવાપછી જણાવેછે. કાયદા-પ્રમાણે એવીરીતે સાથે ફરતાં બે એકબીજાથી અજાણ્યા ગ્રહસ્થોની ઓળખાણ એક બાનુથી કરાવી અપાઈ શકાતી નથી, શિવાયકે તેમાંહેલો એક તેણીનો પરોણો હોય.

મોહોલ્લામાં, પ્રદર્શનમાં, કે હરકોઈ બીજી જાહેર જગ્યામાં મિત્રોને કે ઓળખાણવાળાંઓને મળતાં તેઓનાં નામો એટલાં મોટે પોકારીને તેઓને બોલાવવાં ન જોઈએ, કે જેથી પારકાંઓનું ધ્યાન તમારાતરફ ખેંચાય. મોહોલ્લાની એક બાજુએ ઉભા રહી તેનીસામેની બાજુએ ઉભેલાં મિત્ર કે ઓળખાણવાળાંસાથે મોટેમોટે વાતો ચલાવવી ન જોઇએ, તેમજ "ઑમ્નીબસ,"* કે "ટ્રામ"ગાડીમાં† એક છેડે બેસી દુર બેઠેલાં મિત્ર કે પિછાનવાળાંસાથે મોટે સાદે વાતો ચલાવવી, એ બહુ અવિવેકીછે. જેનીસાથે તમો વાત કરવા માગતાં હોવ, તે તમારીપાસેજ બેઠેલું હોવું જોઇએ.

અગરજો એક બાનુ કોઈ બીજી બાનુની ઓળખાણ આગળ વધારવાને ન ચાહાતી હોય, તોયે જો તેણી રસ્તામાં મળતાં સલામ કરે, તો તેનો ઉત્તર પાછો આપવોજ જોઇએછે, અને એકદમ તેણીને સલામ પાછી ન કરીને અપમાન કર્યાનેબદલે થંડે દિલે અને સહેજ બેદરકારીથી વાત કરવાથી સામી બાનુ તરત સમજી જશે, કે વધારે પિછાન કરવાની તેણીની ઇચ્છા નથી. પણ એવીરીતે એક કુંવારી બાનુએ એક પરણેલી બાનુને "ટુંકેથી ડામવું," એ ઘણું તોછડાઇભર્યુંછે. પણ જો કોઈ ગ્રહસ્થની ઓળખાણ

* Omnibus. † Tram-car = "ટ્રામ-કાર."

આગળ વધારવાના એક બાનુતરફથી અખાડા થવાછતાં તે બેઅદબી કરી વધારે છુટ લેવોજ જાય, તો એવીવેળા તેવા ગ્રહસ્થને એક બાનુ "ટું કેથી ડામે," તો તેમાં કશું બોટું નથી. અગરજો એક બાનુસાથે એક ગ્રહસ્થની કોઇ મિજલ-માં ઓળખાણ કરાવી આપવામાં આવી હોય, અને ત્યાં તેઓએ ઘણો વખતસુધી એકબીજાંસાથે વાતચિત કીધી હોય, તથા વળી કદાચ તે ગ્રહસ્થ તે બાનુને બાનાંની એકાદ મિ-જલસવેળા સાથે લઈ બાનાંની "ટેબલ"ઉપર બિરાજ્યો હોય, તો પછી તેણીને ફરવા, કે હર કેથે રસ્તામાં મળતાં જો તે તેણીને સલામ કરે, તો બાનુએ પણ તેનો પાછો ઉત્તર દેવો જોઇએછે. તોયે એક ગ્રહસ્થ આબરૂદાર અને સારી ચાલ-નોછે, એમ પોતાની ખાતરી કરવાવિના તેનીસાથે એક બાનુએ ઓળખાણ લંબાવવી ન જોઇએ. એક પિછાનવાળાને કે મિત્રનેબદલે ભુલમાં કોઇ બીજા ગ્રહસ્થને સલામ કરવી, એનાં-કરતાં વધારે કઢંગું બીજું કાંઇ નથી.

સલામની બાબદમાં એક ગ્રહસ્થે મગરૂર રેહેવું જોઇતું નથી. ગમેએવો સાદો કે ગરીબ માણસ જો સલામ કરે, અને તમો તેને ન ઓળખતા હોવ, તોયે તેની સલામનો પાછો ઉત્તર આપવામાં કશું જતું નથી. કેહેછે, કે ચાર્લ્સ ૨ જા અને જ્યૉર્જ ૪ થાજેવા રાજાઓ પોતાની રૈયતમાંના ગમેએવા મુફલેસ ધણીની સલામનો ઉત્તર પોતાની ટોપી ઉતારીને આપતા હતા. અગરજો રસ્તામાં કોઈ નોકર કે બીજો કોઈ હલકી પદવીનો મળે, તો તેને સલામ કરવાને અચકાતા ના. અગરજો એક ગ્રહસ્થને તેની બાનુ-મિત્ર રસ્તામાં મળેછે, તો મળવામાટે તેણીને થોબાવવાનેબદલે

તે પાછો ફરી તેણી જેતરફ જતી હોયછે, તેતરફ તેણીની-સાથે ચાલવા માંડેછે, અને થોડીક વાતચિત કરી તેણીથી રજા ચાહેછે; પણ જો તેને તેણીનીસાથે થોડીજ પિછાન હોયછે, તો પોતે નમવાનેબદલે તેણી પ્રથમ નમીને તેની-સાથની ઓળખાણ કબુલ કરે, તેટલાં વાર જોયછે, અને જો તેણી સલામ કરે, તો પછી પોતે તેનો પાછો ઉત્તર દેછે.

અગરજો એક ગ્રહસ્થ ઘોડાઉપર બેસીને જતો હોય, અને તેટલાં તેની કોઈ બાનુ-મિત્ર મળે, તો વાત કરવામાટે તેને ઘોડાઉપરથી ઉતરીને ઘોડા સાથે ચલાવવો જોઇએછે, કેમકે જો તે ઘોડાઉપરજ બેસીને તેણીનીસાથે વાતો કરવા માગે, તો તેણીને તેનાં મોહોડાંસામે ઉંચું જોવામાટે એક જાતની ભારે અડચણ ખમવાની ફર્જ પડેછે. અલબતાં, એક ગ્રહસ્થસાથે મળતાં વાતચિત કરવામાટે એક ઇંગ્રેજી બાનુ ઘોડાઉપરથી ઉતરતી નથી.

ગમેતે કારણમાટે એક ગ્રહસ્થ એક બાનુને "ટુંકેથી ડામી" શકતો નથી, એમ કરવું ઘણુંજ અવિવેકી ગણાયછે. ગમેએવા કંટાળાભરેલા અને વાંધાભરેલા એક ઓળખાણ-વાળા પુરૂષનેવટીક એકદમ "ટુંકેથી ડામવો" જોઇતો નથી. જન્મથીજ ડાહ્યો અને લાયકીવાળો એક ગ્રહસ્થ ગમેએવા કંટાળાભરેલા એક ઓળખાણવાળા પુરૂષને અથવા સ્ત્રીને જેમતેમ લઈ ચલાવેછે, અને તેમ કરીને તેની અથવા તેણી-નીતરફ મોટું દિલ દેખાડેછે, તો જોકે તેમ કરતાં તેને પોતાને કેટલીકવેળા ઘણીકરીતે ખમવુંવટીક પડેછે.

રસ્તામાં એક ગ્રહસ્થે પસાર થતી, અથવા ગાડીમાંથી ઉતરતી એક બાનુતરફ ટકટકીને જોવું, કે કોઈ જાતની ટીકા

કરવી, એનાંકરતાં અસભ્યતાભર્યું, અવિવેકી, અને નિર્લા-જરૂં બીજું થોડુંજ હશે, અને એવી ચાલ ચલાવનાર એક ગ્રહસ્થનાં નામને નાલાયક ગણાયછે. ઘડીભર ટીકાનેબદલે તેણીની ખુબસુરતીની તારીફ પણ કરતા હોવ, તો તે તેણી સાંભળે એવીરીતે કરવી નહીં. તમારીસાથે ચાલતા કોઈ મિત્રસાથે તેવિષે જો વાતચિત કરવી હોય, તો ધીમેથી બીજાં કોઈ ન સાંભળેએમ કરવી જોઇએછે.

ઘરમાં પેહેરી ફરવાનાં લુગડાં, કે સપાટ પેહેરીને રસ્તામાં ફરવું નહીં; મોહોડું નીચું ઘાલીને ચાલવું નહીં, પણ સામે જોઇને ચાલવું, તેમ વળી છેક અક્કડબાજ થઇને ચાલવાથી પણ નડારૂં લાગેછે. ખાલી ભપકાથી કિંવા નખરાંથી, કે ઠમકો કરીને ચાલવાથી બીજાંઓનું ધ્યાન તમારીતરફ ખેંચાયછે. માત્ર ફરવા નિકાળ્યો હોય, ત્યારેજ નહીં, પણ કામકાજને વખ્તે પણ એક વિવેકી ગ્રહસ્થ ઘણી ધાઇ કરી, રસ્તામાં ચાલતો નથી. તે સ્હેજ ઉતાવળે પગલે ચાલેછે, અને રસ્તામાં મળતા મિત્રોને સલામઅકરામ કરતો જાયછે, અને એવું નથી બતલાવતો, કે જાણે આ દુનિયામાં પૈસા મેળવવા-શિવાય બીજો કશો વિચાર તેને નથી. ચાલતીવેળા ગજવામાં હાથો નાખીને ચાલવું નહીં; દાંતો કોતરવા નહીં; પાનસોપારી, તંબાકુ, કે બીજું હરકાંઈ ચાવવું કે ખાવું નહીં; કદાચિત કોઈ રોગનેલીધે તંબાકુ મોંહમાં રાખવો પડે, તો તેનો રસ, કે કફ બીજા રાહાદારીઓના દેખતાં ભરરસ્તાઉપર થુંકવો નહીં, પણ જો થુંકવાની અગત્ય પડે, તો બાજુએ જઈ એકાદ "ગટર"માં થુંકવો જોઇએછે. ઇંગ્રેજી વિવેકપ્રમાણે રસ્તામાં, અગ્નીરથમાં, "ટ્રામ"ગાડીમાં, કે હરકોઈ જાહેર

જગ્યામાં, કોઈનાં દિવાનખાનાંમાં, ઇત્યાદિ કોઈપણ ઠેકાણે થુંકી શકાતું નથી, અને તેટલામાટે તેઓ પોતાના રૂમાલમાં થુંકેછે. પણ આ રીત ઘણી ગલીચછે, અને ખુદ ઇંગ્રેજોનો મોટો ભાગ પણ આ રીતને ધિક્કારેછે. ચાલતીવેળા હંમેશાં જમણી બાજુએ ચાલવાથી અથડાઅથડી થવાનો સંભવ રેહેતો નથી. લોકોને અથડીને, કે કોપરિયાં મારીને ચાલી જવું, એનાંકરતાં વધારે અવિવેકી બીજું કશું નથી. અગરજો ભુલથી એવીરીતે સામાં રાહાદારીસાથે અથડી પડાય, કે કોઇનો પગ તમારેથી ભચડાય, કે હરકોઈ બીજીરીતે સામાંને તમારેથી અડચણ થાય, તો તરત માફ માગવાને ચુકશો માં. રસ્તે ચાલતાં, કે ફરવા ગયાં હોવ, ત્યાં કોઇના પોશાકઉપર, કે કદરૂપા ચેહેરાઉપર કદીપણ હસતાં ના. સૌસૌની મરજી પડે એવો પોશાક પેહેરે, તેમાં હસવાજેવું કશું નથી. તેમજ કોઈનાં કદરૂપા ચેહેરાઉપર હસવું, એ તેનાં **બનાવનારને** યાને પરમેશ્વરને હસવાબરાબરછે, અને તેમ કરવામાં મોટું પાપછે. ગરદીમાંથી, કે લોકોની મોટી આવજાવવાળા રસ્તાઓઉપરથી પસાર થતીવેળા તમારી લાકડી કે છત્રી આડી પકડીને કદી ચાલતાં ના, એમ કરવાથી પાસેથી ચાલી જનારાંઓને ઇજા થાયછે, તેવીજરીતે વળી તે બાંધે મારીને ચાલવાથી પછવાડે ચાલનારાંઓને અડચણ થાયછે. નાટકશાળાના, ધર્મનાં, કે હરકોઈ જાહેર મકાનનાં દરવાજામાં આડા ઉભા રેહેવું નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી બીજાં માંહે જનારાંઓને ભારે અડચણ થાયછે. ઘણાંકોને એવીરીતે ઉભા રહી બાનુઓતરફ ટીકવાની ટેવ પડી ગઇ હોયછે, પણ એ ટેવ ઘણી હલકી અને ધિક્કારવાજોગછે, અને એવી ટેવવાળો

કદીપણ ગ્રહસ્થમાં ખપી શકતો નથી. રસ્તે ચાલતાં, કે હરકોઈ જાહેર ગાડીમાં બેસીને કદીપણ સીસોડી વગાડવી નહીં.

ચલનવિહારમાં હંમેશાં સભ્યતાવાળા થવું જોઇએછે, પણ વળી યાદ રાખવું, કે અતિઘણાં સભ્યતાવાળાછો, એમ દેખાડવાની કોશીશ કરવાથી નઠારૂં દિસેછે. કોઈ ગ્રહસ્થનાં હાથમાંથી રસ્તે ચાલતાં કશું પડી જાય, તો તે ઉંચકવામાટે તમોએ દોડી જવાની કશી અગત્ય નથી, પણ જો કોઇ બાનુના, કિંવા કોઈ વૃદ્ધ ઉંમ્મરના ગ્રહસ્થનાં હાથમાંથી એવીજરીતે કાંઇ પડે, તો તરત તે ઉંચકીને તેણીને અથવા તેને તમોએ આપવું જોઇએછે. તમારાકરતાં વડાંઓતરફ સભ્યતા દેખાડવાનો કાળજી ઘટારતછે, પણ એવીજ કાળજી પોતાની બરાબરનાંઓ કે ઉતરતાંઓતરફ દેખાડવાથી તેમાં એક જાતની ગુલામગીરી નજર આવેછે.

બાનુઓએ રસ્તામાં, યા હરકોઈ ફરવાની જગ્યાએ ચાલતીવેળા એક આખી હાર થઇને ચાલવું ન જોઇએ. એવીરીતે ચાલવાથી બીજાં ચાલનારાંઓને, તેમજ પોતપોતામાં વાતચિત કરવાને અડચણ થાયછે. એવીવેળા બબેની જોડી થઇને તેણીઓએ ચાલવું, પણ જો ત્રણ જણીઓ હોય, તો તેઓમાહેલી એકે પછવાડે ચાલવું જોઇએછે.

અગરજો સાથે ચાલતા મિત્રને કોઈ કારણસર છોડી જવો પડે, તો તેમ કરવાઆગમજ તેનીપાસે માફ માગવી જોઇએછે. વળી જો તમો કોઈ ઘણાં અગત્યનાં કામસર ઉતાવળે જતા હોવ, અને તેટલાં સામેથી તમારો કોઈ મિત્ર આવી મળે, તો તેને તમારી રોકાણવિષે ખુલ્લેખુલ્લું જણાવી દેજો, અને તે જો સમજુ હશે, તો તમોને વધુ વખ્ત કદીપણ થોબાવશે નહીં.

રસ્તે ચાલતાં જો કોઈ બાનુ-મિત્ર મળે, અને તેણીના હાથમાં એકાદ ચોપડી, પડીકું, ઇત્યાદિ કાંઇ હોય, તો તે ગ્રહસ્થે ઉંચકીને ચાલવું જોઇએછે. ઘણાક આબરૂદાર ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થો રસ્તામાં ચાલતાં બિડી પીવાના અખાડા કરેછે, પણ જો કદાચ પીતા હોય તેટલાં કોઇ બાનુ-મિત્ર મળેછે, તો તરત તે ફેંકી દેવાને ચુકતા નથી.

અગ્નીરથ, "ઑમ્નીબસ," "ટ્રામ" ગાડી, કે હરકોઈ બીજી ભાડની ગાડીમાં, કે "સ્ટીમર"માં* બેઠા હોવ, અને કોઈ પારકો ગ્રહસ્થ કે બાનુ કાંઇ પ્રશ્ન પુછે, તો તરત તેનો ઉત્તર સભ્યતાથી દેવો જોઇએછે.

એક "ફ્રેન્ચ" ગ્રહસ્થ અગ્નીરથમાં દાખલ થતાં, કે તેમાંથી ઉતરતાં હંમેશાં પોતાની ટોપી ઉતારેછે, અને એ વિવેક હમણાં કેટલાક ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થોએ પણ પોતામાં દાખલ કીધોછે. એવી કોઈ જાહેર અને ભાડની ગાડીમાં રાજદુઆરી કે ધર્મસંબંધી બાબદોઉપર વાદવિવાદ ચલાવવો ન જોઇએ.

સામા ધણીસાથે "શેક-હાંડ" કરતીવેળા દુરથીજ હાથ લાંબો કરીને ધસી આવવું નહીં, પણ ઘણાં પાસે આવ્યાપછી હાથ આગળ ધરવો જોઇએછે.

ઇંગ્રેજ લોકોના વિવેકપ્રમાણે દરેક ગ્રહસ્થે અને બાનુએ ઘોડાઉપર સ્વારી કરી જાણવું જોઇએછે. સારીરીતે ઘોડે બેસી જાણવામાટે નાહાની વયમાંથી તેની ટેવ પાડવાની, અને ઘોડાઉપર સ્વારી કરવાનું ચાલુ રાખવાની અગત્યછે. તરવાના હુન્નરનીપેઠે ઘોડાઉપર સ્વારી કરવાનો હુન્નર પણ માહા-

* Steamer.

વેરાથી બરાબર આવડેછે, અને નહીંકે કોઈનાં શિખાડવાથી. જેઓ ઘોડાઉપર સ્વારી કરવા શિખવા માગતા હોય, તેઓએ ખુદ ઘોડાની પિઠઉપર ચડી રસ્તાઓઉપર જઈ તે શિખવું જોઇએછે. તેનેલગતી નિશાળમાં* શિખવા જવાથી ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે શિખવાજેટલો ગુણ થતો નથી. શ્રીમંતોએ તો આ નામીચા હુન્નરની તાલીમ લેવીજ જોઇએ, પણ મધ્યમ સંપતિના ધણીઓ, તેમજ મુસાફરોને, અને તંદરોસ્તી મેળ-વવામાટે આતુર એવા ધણીઓએ પણ આ હુન્નરથી વાકેફ થવું ઘણું અગત્યનું છે, અને તેઓએ આ હુન્નર શિખવા-પછવાડે જે નાણું ખરચું હોય, તે જાણે કોઇ **"તંદરોસ્તી વધારનારી કુંપની"**ના "શેરો" ખરીદયાબરાબર જાણવું જોઇએછે, અને તેથી જે બેહદ ગુણો તેઓને થાય, તે થાપ-ણમાંથી (ખર્ચેલાં નાણાંમાંથી) નિપજતો નફો સમજવો જોઇએ-છે. સઘળી પ્રકારની કસરતોમાં, ઘોડાઉપર સ્વારી કરવાની કસરત સર્વેથી વધારે હર્ષ પમાડનારીછે.

સ્ત્રીઓએ ઘોડાઉપર કેવીરીતે સ્વારી કરવી, ઇત્યાદિ બાબદોવિષે અત્રે કશું બોલી શકતા નથી, કેમકે તે અમારી વાંચનારી બાનુઓને હાલ તરત વધુ કામ લાગેએમ નથી, માટે ગ્રહસ્થોવિષેજ બે બોલ અત્રે જણાવ્યે છેયે.

હંમેશાં ઘોડાને ડાબી બાજુથી દોડાવવો જોઇએછે. એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ જ્યાંસુધી ઘોડાઉપર સારીરીતે બેસી ન જાણે, ત્યાંસુધી ગમેએટલો શિખેલો તે હોય, તોયે અધુરી

* Riding-school=રાઈડિંગ-સ્કુલ. ઘોડાઉપર બેસતાં શિખવ-વાની નિશાળો.

કેળવણીનો ગણાયછે, અને જો નાહાનપણમાં તેમ શિખવાને તેનેથી ન બન્યું હોયછે, તો મોટપણે તે ભુલ સુધારેછે. એક ગ્રહસ્થે ઘોડાની બંને બાજુતરફથી ચઠી બેસવાની ટેવ રાખવી જોઇએછે, એટલે જમણી તેમજ ડાબી ગમથી. પ્રથમ ડાબો પગ ડાબા પાવડામાં મુકી, ડાબો હાથ જીન-ઉપર મુકવામાં આવેછે, અને પછી ઝોંક લઇ જમણો પગ ઘોડાની પિઠઉપરથી ઉછાળીને જીનઉપર બેસી જવામાં, અને ત્યારપછી જમણો પગ પાવડામાં ઓસવામાં આવેછે. બંને હાથે જીન પકડીને ચઢવાનો દેખાવ આંખને નઠારો લાગેછે. ઘોડાઉપર ચઢવાઉતરવાનું અનુભવ થવાથી આવડેછે. જીનઉપર ટટાર બેસવું, પણ તેમ વળી છેક લોઢાનાં થાંભાની-પેઠે અક્કડ બેસવું ન જોઇએ. જીનની બાજુઓસાથે ઘુંટણોને સારીપેઠે દાબીને પગો ઘોડાનાં શરીરનીસાથે સમાંતર લીટીમાં રાખવા, અને પગો અંગોઠાનીતરફ લગાર વાળેલા રાખવા જોઇએછે. પગની પાટલી અર્ધાસુધી પાવડામાં ઓસવી જોઇએછે, પણ લાંબી સ્વારી કરતાં પગનાં તળિયાંનો ઉંડો ખાડાવાળો ભાગ પાવડામાં ઉતરી પડેછે. સ્વારીના હુન્નરમાં મુખ્ય બાબદ ઘણોસરખો પોતાઉપરનો વિશ્વાસછે. તોયે ધાસ્તી-વિનાનો એક પુરૂષ ઘોડાઉપર સ્વારી કરતાં બેઢપ દેખાવ કરેછે, પણ એક હિચકારો પુરૂષ તો ઘણો નાપસંદ અને અણકિસ્બી દેખાવ કરેછે. ઘોડાને ઘણો જોરમાં દોડાવવાથી ઠીક લાગતું નથી. તેમ કરવાથી જાણે એમ જણાયછે, કે તેને તમો કોઈ તબેલામાંથી ભાડે લાવ્યા હોવ, અને ભાડું બરાબર વસુલ કરવામાટે તમો તે જાનવરને ખુબ ખુદરાવી લેતા હોવ!

ગાડી હાંકવાનું કામ પણ ઉપલાંનાંજેટલુંજ સેહેલુંછે. તેમાં પણ માત્ર અનુભવની ઝાઝી અગત્યછે. એક અચ્છો હાંકનાર પોતે જે ઘોડાને હાંકેછે, તેની ચાલથી જલદી વાકેફ થઈ જાયછે, પછી તે જાનવર તેનું પોતાનું હોય કે કોઈ બીજાનું. ખુણાંઉપરથી ગાડી વળાવતાં સંભાળ લેવી પડેછે, અને તેવેળા લગાર ધીમે હાંકવું વધારે સલામતીભર્યું ગણાયછે. સારીરીતે જાણવું જોઇએછે, કે કયાં જોરમાં હાંકવું, અને કયાં ધીમે. એક હાંકનારે ઘોડાને ગાડીમાં જોતરી, તથા તેમાંથી છુટો કરી જાણવું ઘણું અગત્યનુંછે, કેમકે બરાબર ન જોતરવાથી, અને તેમાં સ્હેજ ખામી રેહેવાથી ઘણીવાર મોટા અકસ્માતો બનેછે, અને જાનોને હાણી પુગેછે. જે કોઈ ઘોડાને ગાડીમાં બરાબર જોતરી, અને પાછો છુટો કરી ન જાણે, તેણે તેને હાંકવામાટે લગામોવટીક હાથમાં ધરવી ન જોઇએ.

અગરજો ગાડીમાં સાથે બાનુઓ હોય, તો એક ગ્રહસ્થ ઘોડાતરફ પિઠ કરીને, યાને અવળી બાજુ બેસેછે. માત્ર ઘણીજ વૃદ્ધ ઉંમ્મરના ગ્રહસ્થોને સવળી બાજુ બેસવાનો હકછે, તેપણ જો સાથવાળી બાનુઓ જવાન હોય તોજ. એક બાનુસાથે ગાડીમાં સ્વારી કરતાં કોઇપણ ગ્રહસ્થે તેણીની સોડમાં બેસવું જોઇતું નથી, શિવાયકે તે તેણીનો વર, બાપ, બેટો, અથવા ભાઇ હોય. એક કબુલવામાં આવેલા આશકવટીકથી તેણીની-સોડમાં બેસી શકાતું નથી, એમ કરવું એ અવિવેકી ગણાયછે. અલબતાં, સ્વારી કરનારાંઓની સંખ્યા બે કે ત્રણની હોય, તોજ ઉપલો વિવેક તેને લાગુ પડેછે.

જેવી ગાડી ઉભી રેહે, કે ગ્રહસ્થે પ્રથમ ઉતરી પડવું

જોઇએછે, કે જેથી બાનુને ઉતારવાને બની શકે. જો તે પાછો બેસ્વાનો હોય, તોએ બાનુને ઉતરવામાં મદદ કરવાસારૂ પ્રથમતો તેણે ઉતરવુંજ જોઇએછે.

ગાડીમાં બેસ્તીવેળા તેમજ ઉતરતીવેળા બેઢપપણે ચઢવું-ઉતરવું ન જોઇએ. અગરજો તમો સવળીગમ, યાને ઘોડાનીતરફ મોહોડું કરીને બેસ્વાના હોવ, તો ડાબી બાજુથી ચઢતીવેળા પ્રથમ તમારો ડાબો પગ પાવડાઉપર મુકીને ગાડીમાં જમણે પગે એવીરીતે ચઢવું, કે લાગલાજ તમો તમારી બેઠકઉપર ગોઠવાઈ જાઓ. જમણી બાજુથી ચઢતીવેળા પ્રથમ તમારો જમણો પગ પાવડાઉપર મુકીને ચઢવું જોઇએ, પણ જો અવળીગમ, યાને ઘોડાનીતરફ પિઠ કરીને બેસ્વાના હોવ, તો ડાબી બાજુથી ચઢતીવેળા પ્રથમ જમણો પગ પાવડાઉપર મુકીને, અને જમણી બાજુથી ચઢતાં ડાબો પગ પાવડાઉપર મુકીને ચઢવું જોઇએછે. યાદ રાખવું, કે જે બાજુતરફ બેસ્વાનાં હોવ, તે બાજુતરફ ગાડીમાં ચઢતાંજ પિઠ કરવી, કે જેથી ચઢયાપછી ચકરાવો લઇને બેસ્વાની ફરજ ન પડે. ગાડીમાં બરાબરરીતે ચઢી બેસ્વાનેબદલે ચઢવાપછી માંહે આમતેમ ફરવાથી નઠારૂં લાગેછે. વળી તેમ કરતાં બાનુના પોશાક કે પગઉપર તમારો પગ મેળી દેવાયછે, જે અતિઘણું અવિવેકીછે. બારણું બંધ કરતાં માંહે તેણીનો પોશાક પણ સાથે ચાંપી ન દેવાની ઘણી સંભાળ લેવી જોઇએછે.

પરણેલી બાનુઓ સવળીગમ, અને કુંવારી બાનુઓ અવળીગમ બેસેછે. તોયે તેમ બેસ્વાનો કાંઈ વિવેકનો ધારો નથી. માત્ર સભ્યતાનેખાતર એપ્રમાણે બેસ્વામાં આવેછે.

કાયદાતરીકે એક પરમાના તેણીની એક મેહેમાનાનીપછી ગાડીમાંથી ઉતરેછે, શિવાયકે તેમ કરવામાટે અગવડભર્યું થઈ પડતું હોય. તેવીવેળા ઉતરવાઆગમજ તેણી તેવિષે કાંઈ લગાર નમ્રતાભરેલો ઇસારો કરેછે. એક બાનુ બીજી બાનુને ફરવા લઈ જવામાટે ગાડી લઈ આવી હોય, તો તેણીને પોતાની જમણી બાજુ બેસાડવામાટે બસવાની કે ઉતરવાની કશી અગત્ય નથી.

પ્રકરણ ૧૧.

રમતગમતો.

(AMUSEMENTS=ઍમ્યુઝમૅન્ટ્સ.)

દરેક જાતની રમતગમત અને રમુજમાં જ્યાંસુધી એક ગ્રહસ્થ યા બાનુ વિવેક અને આબરૂસાથે ગુંથાય, ત્યાંસુધી તેમાં કશું વાંધાજોગ નથી. કેટલીક રમતગમતો તંદરોસ્તીને ગુણકારી, કેટલીક બોધ અને ચાનક આપનારી, અને કેટલીક માત્ર મોજ ઉપજાવનારીજ હોયછે. તેમ વળી બીજા હાથઉપર કેટલીક રમતગમતો એવીછે, કે જેથી કશો ગુણ થતો નથી, તેઓમાંથી કશો બોધ કે જ્ઞાન મળતું નથી, માટે એવી રમતગમતોને ધિક્કારીને દુર કરવી જોઇએછે. રાજેતાની મેહેનતપછી તન તથા મનને આસાએશની ઘણી અગત્યછે, કારણકે ચાલુ મેહેનતથી શરીર થાકી જાયછે, અને તેથી ધીમેધીમે તે અશકત થતું જાયછે. તેજપ્રમાણે ભેજું પણ પોતાની શિરસ્તાની શક્તિ ખોતું જાયછે, શિવાયકે વચ્ચેવચ્ચે તેને આસાએશ અને ગમત મળે. પણ યાદ રાખવું, કે વળી બીજી ઘણીખરી બાબદોમાં બનેછે, તેમ રમતગમતોમાં પણ અવધિ કર્યાથી, તથા તેનો ગેરઉપયોગ કર્યાથી મોટી નુકશાની થાયછે.

ઘરનીબહાર ખેલવાની સઘળી રમતગમતો, જેવીકે માછલીનો શેકાર, નિશાનબાજી, પક્ષીનો શેકાર, ચાલવાની તથા ઘોડાઉપર સ્વારી કરવાની તથા તરવાની કસરતો, ઇત્યાદિ વધારે ઉત્તેજન આપવાલાયક ગણાયછે, કેમકે તેઓથી શરીરને પુષ્ટી, અને બાંધાને મજબુતી મળેછે. ડાહ્યાં માણસોને નાટકની ગમત વધારે અનુસરતીછે, પણ હાલના વખતમાં શું હિંદુસ્તાનમાં કે શું "યુરોપ"માં નાટકનેલગતાં ઘણાંખરાં સ્ત્રીપુરૂષોની નીતિસંબંધી ચાલચલણ પસંદ કરવાજોગ ધારવામાં આવતી નથી. તેમજ નાટકશાળાઓમાં વારંવાર ભટકતા પુરૂષોની નીતિસંબંધી ચાલ (અલબતાં, થોડાકોને બાદ કરતાં) ઘણુંકરીને સારી હોતી નથી. નીતિનેલગતા તેઓના વિચારો ઘણાં છુટા હોયછે, માટે બીજી ગમતોને પડતી મેળી નાટકનીજ ગમતનેમાટે કાંઇપણ ભલામણ ખાતરીથી કરી શકાતી નથી, એટલામાટે બનતાંસુધી નાટકશાળાની મોલાકાત જેમ બનેએમ ઓછી લેવી વધારે સલામતીભર્યુંછે, કે જેથી ત્યાં હંમેશનાં ભટકતાં સ્ત્રીપુરૂષોનાં દુર્વ્યસનોનો રોગ ઉડવાની ધાસ્તી રહે નહીં. જોકે શું "યુરોપ"માં કે શું હિંદુસ્તાનમાં નાટકની નીતિસંબંધી હાલત સુધારવાને ઘણાક પરમાર્થી ગ્રહસ્થો મથ્યા હતા, અને હજી પણ મથેલાછે, અને તે તેઓનો વિચાર જોકે વખાણવાજોગછે, તોયે નાટકશાળાઓમાંથી બદીનું બી બિલકુલ નાબુદ થાય, એવિષે ઘણીતરફથી શક બતલાવવામાં આવેછે. બનતાંસુધી ગેરરસ્તે દોરી જાયએવી રમતગમતોથી પ્રથમથીજ દુર રેહેવું વધારે સારૂંછે. અગરજો નાટકમાં યા ગાયનના જળસામાં બાનુઓસાથે જાઓ, તો તેણીઓનેમાટે બનેએમ સારી

બેડકો મેળવવાનો યત્ન કરવો, અને બેસતાંનેવાર "પ્રોગ્રામ"ની* અંગ્રેજી નકલો તેણીઓનેમાટે મેળવવી. શું ખાનગી† કે શું જાહેર નાટકમાં કિંવા જળસામાં બેસી તેના ગુણદોષવિષે કદીપણ મોટેમોટે તમારૂં મત જાહેર કરતાં ના. ખાનગી નાટક-માં તમોને નોતર્યાં હોય, તો ત્યાં કદીપણ કોઈ જાતની ટીકા મોહોડેથી અથવા તમારી ચાલચલણથી કરવી જોઇએ નહીં. નાટકશાળામાં હંમેશાં એક ગ્રહસ્થ થંડે સ્વભાવે વર્ત્તેછે, તે ચુપકીદીથી સાંભળેછે, કે જેથી બીજાંઓને પણ તેમ ખુશી-સાથે સાંભળવાને બની આવે. નાટક ચાલતો હોય, તેવેળા વાતો કરવી, કે મોટે સાદે હસવું, એ બંધે અવિવેકીછે.

બનતાંસુધી એવાં ગમતનાં ઠેકાણાંઉપર થોડા વખ્ત-આગમજથી જવું વધારે સારૂં છે. તમો જેઓસાથે ગયા હોવ, તેઓસાથે વાતચિત કરવામાં થોડા વખ્ત વહી જશે તે જણાશે નહીં, પણ તેનેબદલે મોડેથી જવું, અને ચાલતા ખેલમાં અડચણ કરવી, એ શોભાભરેલું નથી. અગર વખ્તસર પોહોંચી ન શકાય, અને મોડું થયું હોય, તો પછ-વાડેની કોઈ બેડકઉપર બેસી મોડે આવવાની શિક્ષા તમોએ ખમવી જોઇએછે. અગરજો તમોએ મોટી ટોપી કે પાઘડી

---

* Programme. કોઈ બાબદ, જેવીકે નાટક, જળસામાં ગાવા-નાં ગીતો, ઈત્યાદિની પ્રથમથી તૈયાર કીધેલી યાદી.

† પોતાની ગમતનેમાટે કેટલીકવાર ઈંગ્રેજી કુટુંબો બીજાં મિત્રોની મદદ લઈ નાટક, ઈત્યાદિ ભજી બતલાવેછે. જે જોવા જવામાટે પૈસા ખર્ચીને "ટિકેટો" ખરીદવી પડતી નથી, પણ જેવીરીતે બીજા અવસરો-ઉપર નોતરાં કરવામાં આવેછે, તેવીજરીતે આ વેળા પણ મિત્રોને તથા સગાંઓને તેડાં કરવામાં આવેછે. નાટક ઘણુંકરીને કુટુંબનાં ખુદ રેહેવાનાં ઘરમાંજ કરવામાં આવેછે.

માથે ઘાલી હોય, તો તે તમારી બેઠક લીધાપછી ઉતારવી જોઇએછે, કેમકે તમો જો તેમ ન કરો, તો પછવાડે બેઠેલાંઓને જોવાને ભારી અડચણજેવું થઇ પડેછે. એવાં ગમતનાં ઠેકાણાંઉપર, યા ભાષણમાં બાનુઓનીસાથે જનારા ગ્રહસ્થોએ બાનુઓનીપાસેજ બેસવું જોઇએછે. એક ગ્રહસ્થે એવી વખ્તે ઉઠીને બીજી કોઈ બાનુને પોતાની જગ્યા આપવાની અગત્ય નથી. એકવાર બેઠક લીધાપછી જરાજરા કારણનેમાટે બહાર જવાથી અને અંદર આવવાથી બીજાં તમાશગીરોને મોટી અડચણ થાયછે, માટે એકવાર બેઠક લીધાપછી કોઈ અગત્યના કામશિવાય આવજાવ કર્યા કરવી ન જોઇએ. વિસામાને વખ્તે એમ બહાર જવાઆવવામાં કશી અડચણ નથી. તોયે તેવીવેળા પણ બનતાંસુધી બીજાંઓને અડચણ ન થાય, બાનુઓનો પોશાક ખરાબ ન થાય, કોઇનો પગ ન ચંપાય, તેની ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્યછે. વળી એમ જતાંઆવતાં જેઓને અડચણ થાય, તેઓપાસે દર વખ્તે નમ્રતાથી માફ માગવાની જરૂરછે.

અગરજો મોંહ સમારવા જવાની જરૂર પડે, તો ગ્રહસ્થે પોતાનીસાથની બાનુઓને લઇને તે જગ્યાઉપર જવું જોઇએછે. નાટકશાળામાં બેસીને ત્યાં એવીરીતે ખાવુંપીવું શોભાભર્યું નથી. અલબતાં, એકાદ "ટમ્બલર" પાણી, કે એવુંજ કાંઈ બીજું ત્યાં બેસીને સ્હેજ પીવાની બાનુઓને છુટછે. જો તમારો પોતાનો ખાનગી "બૉકસ" ખાસ રાખ્યો હોય, ત્યારેતો ત્યાં મંગાવી તમારે ગમેએમ ખાવાપીવાની કશી બંધી નથી.

ગાયનજેવા ખુદાઈ હુન્નરથી વાકેફ થવાનાં, અને તેમાંથી

ગમત મેળવવાનાંકરતાં એવી બીજી થોડીજ ગમતો હશે, કે જેની ખાતરીસાથે ભલામણ કર્યામાં આવે. તેમાંથી માત્ર એકલા તમોનેજ નહીં, પણ તમારીસાથની આખી મંડળીને તમો ગમત આપી શકોછો, અને વળી તે પણ પેહેલે વાંધેની. અલબતાં, અમારી મતલબ નીતિભર્યા ગાયનોવિષેછે, કે જેવાં ગાયનોથી નીતિ સુધરવાઉપરાંત તંદરોસ્તી સુધરેછે, મન ખિલેછે, અને અતિયંત ગમત ઉપજેછે.

નાચવાની ગમત જેમ કેટલાંકો પસંદ કરેછે, તેમ વળી ઘણાંકો તે નાપસંદ પણ કરેછે, તો જોકે "યુરોપ"ની સુધરેલી પ્રજાઓમાં નાચવાની ગમત ઘણી ઉંચા પ્રકારની ગણાયછે.

બીજી કેટલીક રમતો, જેવીકે "બિલિયર્ડ," પાના, દામ, ચોપટ, ઇત્યાદિ ઘરમાં બેસીને રમવાની રમતોમાં એવું કશું નથી, કે જેથી તેઓની ઘણી ભલામણ કર્યામાં આવે. તેઓ લગાર મનને ઉસ્કેરનારી રમતોછે, અને જોકે તેઓ નિર્દોષ રમતોછે, તોયે બચિત નકામીજેવીછે, અને એકવાર એવી રમતોનો શોખ લાગવાપછી બીજી સારી રમતોનો શોખ દાખલ થઇ શકતો નથી.

બીજી ઘણીક રમતગમતોછે, કે જેમાં મજાહસાથે કોઇ-પણ ગ્રહસ્થ ભાગ લઇ શકે, જેવીકે વાંચવાની, ચિતારવાની, પટાબાજીની, અને અંગબળની કસરતો સારાં પરિણામ નિપજાવેછે. સાધારણ અક્કલથી તરત જણાશે, કે કેવી ગમતો અભ્યાસ કરવી, અને કેવીથી દુર રેહેવું. યાદ રાખવું, કે મસ્તીતોફાનની, અને બુમબરાડાની રમતગમતો એક ગ્રહસ્થને ન છાજતીછે.

ઇંગ્રેજો પોતાને હાથે હલેસાં મારીને મછવામાં ફરવાની ગમત ઘણી પસંદ કરેછે, અને નદી, સરોવર, મોટા તળાવો, ઇત્યાદિ જગ્યાઓનાં એકાંત ભાગઉપર બાનુઓને સાથે લઈ વારંવાર સેહેલ કરવા નિકળી પડેછે. મછવો કેવીરીતે ફેરવવો, હલેસાં કેમ મારવાં, ઇત્યાદિ બાબદોથી જો એક ગ્રહસ્થ અજાણ્યો હોય, તો તેણે બાનુઓને પોતાની-સાથે લઈ જવાની હિંમ્મત કરવી ન જોઇએ. વળી જોઇએ તેકરતાં વધુ ભાર મછવામાં ભરવો જોઇએ નહીં. આ બે બાબદોઉપર પુરતી સંભાળ ન રાખવાથી ઘણાક અકસ્માતો બન્યાછે, અને ઘણાક જાનો ગયાછે.

અગરજો બાનુઓનીસાથે બે ગ્રહસ્થો હોય, તો બાનુ-ઓના મછવામાં બેસવાઆગમજ એકે અંદર ઉતરી બાનુ-ઓને માંહે લઈ તેણીઓને બેઠકોઉપર ગોઠવવાની, તથા બીજાએ બહાર ઉભા રહી કિનારાઉપરથી તેણીઓને અંદર ઉતારવાની સંભાળ લેવી જોઇએછે. હલેસાં મારતીવેળા તેણીઓનાં વસ્ત્રોઉપર પાણી ઉરાડવું નહીં. અગરજો સાથે કોઈ ગ્રહસ્થ-મિત્ર હોય, તો હલેસાં મારવામાટે તેને ગમે તે બેઠક પસંદ કરવા દેવી. અગરજો તમો હલેસાં મારી જાણતા ન હોવ, યા જાણતા હોવ તોયે તેમ કરવાની તમારી ઇચ્છા ન હોય, તો તે કેહી દેવાને અચકાશો માં, પણ તરત બીજા ગ્રહસ્થોને હલેસાં સોંપી બાનુઓનીપાસે જઈ બેસજો, અને તમારી વાતચિતથી તેણીઓને રીઝવવાનો યત્ન કરજો, કે જેથી જો તમો હલેસાં મારી જાણતા ન હશો, તો તમારા પોતાના હકમાં, તેમજ તમારીસાથનાંઓના હકમાં ફાયદો થશે.

અગરજો સામેથી બીજો મછવો આવતો હોય, તો તેની-

સાથે તમારો મછવો અથડાવી મારવો, એ ન માફ થઇ શકે-એવી ભુલછે, માટે તેમ ન થાય તેની ઘણી સંભાળ લેની જોઇએછે.

વનભોજન, યાને વાડીવંતર કે ગામ જઇને જે જિયાફત કરવામાં આવેછે, તેને ઇંગ્રેજીમાં "પિકનિક"* કરી કેહેછે. એવી ઉજાણીઓ જેવીરીતે ઈંગ્રેજોમાંછે તેવીજરીતે આપણાં લોકોમાં પણછે, માટે તેવિષે બે બોલ અત્રે જણાવેલા નકામા ગણાશે નહીં.

અગરજો "પિકનિક" કોઈ ખાનગી ગ્રહસ્થે કે બાનુએ પોતાને ખર્ચે આપી હોય, તો તેને બનતાંસુધી પુરતું ખાવા-પીવાનું સાથે લેવું જોઇએછે. એવીવેળા બનતાંસુધી વધુ મિત્રોને લઈ જવામાં ફાયદોછે. તેનાં તેડાં ત્રણ અઠવાડિયાંઆગ-મજથી કરવાં જોઇએછે, કે જેથી જો કોઈ આવવા ના પાડે, તો તેની જગ્યાએ બીજાને બોલાવવાને બની શકે.

અગરજો વરસાદની રૂતુ હોય, તો મેહેમાનોને લઈજવા-માટે બંધ ગાડીઓ, અથવા કામ પડે ત્યારે બંધ થઈ શકે-એવી ગાડીઓ તૈયાર રાખવી જોઇએછે.

એક ગાડાંમાં ખોરાકી, ઇત્યાદિ ભરીને બે ત્રણ નોકરો-સાથે ઉજાણીવાળી જગ્યાઉપર આગમજથી મોકલી આપવી જોઇએ. સાથે નોકરોની સંખ્યા જોઇએ તેકરતાં થોડી લેવી, કારણકે એવી વખ્તે ગ્રહસ્થો પોતેજ નોકરતરીકે બાનુઓની સેવા બજાવેછે, અને તેમ કરવામાં પણ પરોણાંઓને એક જાતની ગમત મળેછે.

---

* Picnic.

અગરજો ઘણાંક મિત્રો સાથેમળી પોતપોતાને ખર્ચે "પિકનિક"ઉપર જતાં હોયછે, તો તેવીવેળા સાથે જનારી ખાનુઓ વાની પિરસેછે, અને ગ્રહસ્થો "વાઇન," "બીર," ઇત્યાદિનેલગતી સઘળી માવજત કરેછે, તેમજ જવાઆવવાની ગોઠવણો પણ ગ્રહસ્થોજ કરેછે. એમ વનભોજન કરવા જતીવેળા ઘણો ઉંચો પોશાક પેહેરવામાં આવતો નથી. જમી રહ્યાપછીનો વખ્ત ઘણુંકરીને ગાનું ગાઇને પસાર કરવામાં આવેછે, અને જો સાથે કાંઈ વાજીંત્ર હોયછે, તો નાચ કરવામાં આવેછે. વળી કેટલીકવેળા "ક્રોકે," ઇત્યાદિ ગમતનો સામાન પણ સાથે લઈ જવામાં આવેછે. વારંવાર આખી મંડળી નાહાનીનાહાની ટુકડીઓમાં વેહેંચાઈ જાયછે, અને પછી સૌસૌ પોતપોતાને ગમે એવીરીતે રમતગમત કરેછે.

એવીવેળા દરેક ગ્રહસ્થે હસમુખો સ્વભાવ રાખવો જોઇએછે. એવીરીતે "પિકનિક"ઉપર જતીવેળા એક મોટો ઘંટ કે વગાડવાની લોઠી સાથે રાખવી જરૂરનીછે, કે જેથી જો સઘળાં પરોણાંઓને એકઠાં કરવાની અગત્ય પડે, તો તે વગાડવામાં આવે, અને જેવો આ ઘંટ કે લોઢી વાગે, કે તરત સઘળાં પરોણાંઓએ આવી એકઠાં થવું જોઇએછે.

વનભોજનની ગોઠવણ સારીરીતે પાર પાડવામાટે દરેક જણને અક્કેકું કામ સોંપી આપવું જોઇએછે, કે જેથી કોઈ વસ્તુ શોધવા જવી ન પડે. દાખલાતરીકે એક જણને સ્વાધીન સઘળા કાંટા, ચમચા, અને છરીઓ સોંપવી; બીજાને હસ્તક રકાબીઓ, અને "ગ્લાસ," "ટમ્બલરો" કરવાં; ત્રીજાને દારૂ; ચોથાને મરીમસાલો, ઇત્યાદિ ગોઠવી આપવાથી જેમ ઘણીવાર બનેછે તેમ ખાનું શુરૂ કરવા-

પછી ઢગલાબંધ કાંટાઓ હાથમાં આવેછે, તો છરીઓ નહીં; ગોસ્ત પિરસાવાપછી રાઈ મળે નહીં; પાંઉ નહીં, અથવા પીપભરી દારૂ હોયછે, તો તે પીવામાટે "ટમ્બલરો" નહીં, અને લગભગ એવી પચાસ અડચણો નડેછે, જે ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે ગોઠવણ રાખવાથી સેહેલાઇથી દુર થઈ શકેછે.

એવીવેળા જો અગત્યસર કોઈ બાનુએ કાંઈ પૈસા કોઈ ગ્રહસ્થપાસેથી ઉછીના લીધા હોય, તો બીજે દિને તે ઉપકારસાથે જરૂર પાછા વાળવા જોઇએછે, અને ગ્રહસ્થે પણ તે કાંઇપણ આનાકાનીવગર પાછા લેવા જોઇએછે.

અગરજો બાગમાં એવી ઉજાણીએ જવાનું ઉભું કરવામાં આવ્યું હોય, તો દરેક બાનુએ પોતાનો ભાગ આપવાને ચુકવું નહીં.

પ્રકરણ ૧૨.

પ્રવાસ યાને મુસાફરી.

(TRAVELLING=ટ્રૅવલિંગ.)

યુરોપમાં શું ઉંચે વાંધેનાં કે શું મધ્યમ સ્થિતિના લોકો મુસાફરી કરવાનાં ઘણાં શોખીન હોયછે. મુસાફરી કરવી, એ તેઓની કેળવણીનો એક મુખ્ય અને અગત્યનો ભાગ ગણાયછે, અને તેટલામાટે પાઠશાળામાં ઉંચા પ્રકારની કેળ-વણી લેવાપછી એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ બીજા કોઈ દેશખાતે મુસાફરી કરવા નિકળી પડેછે, અને થોડોક વખત ત્યાં ફરી કેટલોક અનુભવ અને તંદરોરતી મેળવી પાછો ફરવાપછી પોતાના કામધંધાઉપર મંડેછે. જોકે તેમ કરવાથી બેહદ ગુણો થાયછે, તોયે તે દરસાવવાનું કામ આ ચોપડીનું નથી, માટે અત્રે હાલ તરત પ્રવાસનેલગતા કેટલાક વિવેકોવિષેજ માત્ર જણાવ્યે છૈયે.

સાધારણ કાયદાપ્રમાણે મુસાફરો અદેખા હોયછે. તેઓ પોતાના સાથી મુસાફરોનાં સુખની, કે તેઓનાં દુઃખની થોડીજ કાળજી રાખીને, પોતાની સગવડ વધારે સાચ-વેછે. તેઓ ઘણીકવેળા સાધારણમાં સાધારણ સભ્યતા-

વટીક ભુલી જાયછે. "સ્ટીમર"ની યા આગગાડીની "ટિકેટ" લેવા, બેઠક મેળવવા, અથવા "હોટેલ"માં ખાનાંની "ટેબ્લ"ઉપર સારી જગ્યા મેળવવા, ઇત્યાદિ કારણોમાટે વારંવાર તુટાતુટ અને ધક્કાધક્કી કરવામાં આવેછે, અને એરીતે સભ્યતાનું ઉલ્લંઘન કર્યામાં આવેછે. બાનુઓતરફવટીક કેટલીકવેળા એવી શર્મભરેલીરીતે વર્ત્તવાને પ્રવાસીઓ ચુકતા નથી.

અગર તમો મુસાફરી કરતા હોવ, તો બીજાઓ એવી ચાલ ચલાવેછે, માટે તમોએ પણ ચલાવવી જોઇએ, એવું કશું નથી. કદાચ થોડીઘણી આપદા ખમવી પડે, તો તેનો શો મુજાકોછે? શું પૈસા અને સગવડકરતાં આબરૂ વધુ નથી? શું બીજાઓ એવી ચાલ ચલાવે, તેમાટે આપણે પણ આપણું ગ્રહસ્થપણું તજી દેવું જોઇએ?

એકવાર તમોએ આગગાડીમાં બેઠક લીધાપછી તમારીસાથે મુસાફરીકરતાં બીજા ઉતારૂઓની સગવડ અને સુખનેમાટે અખાડા કરતા ના, અથવા બાનુઓતરફની તમારી આબરૂભરેલી વર્ત્તણૂકનો ત્યાગ કરતા ના. સર્વેથી સારી, અને સર્વેથી વધુ સગવડભરી બેઠકોઉપર પ્રથમ બાનુઓનો હકછે, તે યાદ રાખવું, અને જો અગત્ય પડે, તો હસ્તે મોહોડે તેણીઓને તે જગ્યા લેવા દેજો.

ઘણાક ગ્રહસ્થો પ્રથમ ગાડીમાં પોતાની જગ્યા પસંદ કરેછે, અને ત્યારપછી "ટિકેટ" ખરીદવામાટે, અથવા કાંઇ કામસર બહાર પાછા આવેછે. એવીવેળા પોતાની બેઠકઉપર કોઇ બેસી ન જાય, માટે પોતાનો કોથલો કે ઉપર ઓઢવાનો ડગલો, ઇત્યાદિ પોતાનેલગતી કોઈ વસ્તુ પોતાની બેઠક-

ઉપર મુકી આવેછે, એવું દેખાડવા, કે તે જગ્યા રોકાએલીછે. એવીરીતે રોકાએલી જગ્યાઉપરથી તે ઉતારીને કે ખસેડીને ત્યાં કદીપણ બેસતા ના, અને તે વસ્તુને તે ગ્રહસ્થનાજેટલુંજ માન આપીને જયાંનીત્યાંજ રેહેવા દેજો. કદાચ તે જગ્યા તમોને એક બાનુનેમાટે જોઇતી હોય, તોયેપણ તેનો ધણી આવી પુગે તેનીઅગાઉ રજા પુછ્યાવિના કદીપણ તે વસ્તુ ખસેડવી નહીં, એમ કરવામાં મોટો અવિવેકછે.

એક અજાણી બાનુ ગાડીમાં દાખલ થાય, અને બીજી જગ્યા હોય, તેછતાં એક ગ્રહસ્થે જરૂરબાજરૂર ઉઠીને તેણીને પોતાની બેઠક આપવીજ જોઇએએવું કશું નથી. તેમાં મુખ્ય-કરીને જો તેણીનીસાથે કોઇ બીજો ગ્રહસ્થ હોય, ત્યારેતો તેમ કરવાની બિલકુલ અગત્ય નથી. પણ જો તેણી એકલીજ હોય, અને ગાડી આખી ભરાઈ ગયેલી હોય, અને તમારી પોતાનીસાથે જો કોઈ બાનુ ન હોય, તો તમારી બેઠક તેણીને આપવાને આંચકો ખાતા ના. અગરજો કોઈ બાનુ તમારીપાસે બેસવા જતી હોય, તો ઉઠીને તમારી તથા તેણીની બંધેની બેઠકોમાંથી જે ગમે તે પસંદ પડતી એક બેઠકઉપર તેણીને બેસવા દેવી. આ સભ્યતાઓ સઘળી સાધારણછે, અને એક પુરો વિવેકી ગ્રહસ્થ નાજુક જાતિતરફ તે ઘણી ખુશીસાથે અમલમાં લાવેછે. અગ્નીરથ, જનરથ, કે હરકોઈ એવી જાહેર ગાડીમાં કદાચ કોઇસાથે લગાર ઓળખાણ થઈ હોય, તો તે પછીથી ચાલુ રાખવાને તમો કોઇરીતે બંધાયલા નથી.

હરકોઈ કાંઈ પુછે, તો તેનો ઉત્તર નરમાશથી આપવો, અને જો સામાં ધણીની વાત નાપસંદ પડતી, કે કંટાળા-

ભરેલી લાગે, તો કોઈ બહાને ઉઠીને જગ્યા બદલવાશિવાય બીજો કશો ઇલાજ નથી. અગર કોઈ વગરઓળખાણની બાનુ તમારીસાથે વાત કરવાને ઇચ્છે છે, તો તરત તેણીનીસાથે વાત કરજો, પણ ગ્રહસ્થતરીકે તમોએ પોતે કોઈ અજાણી બાનુસાથે વાત કરવાની પેહેલ કાહાડવી નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તમોએ અણઘટતી છુટ લીધેલી ગણાશે. આગગાડીમાં મુસાફરી કરતીવેળા એક બાનુ પારકાંઓસાથે વાત છેડી શકતી નથી, પણ જો કોઈ આબરૂભરેલીરીતે વાત કરવા માગે, તો અખાડા કરવાનેબદલે તેણીએ નરમાશથી તેના ઉત્તરો દેવા ઘટેછે.

આગગાડીમાં બિડી પીવાની મનાઇ હોયછે, અને બિડી પીનારાઓનેમાટે જુદી ગાડી* રાખવામાં આવેછે. એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ પોતાની ગાડીમાં જો કોઇ બાનુ હોયછે, તો કદીપણ બિડી પીવાનો અવિવેક કરતો નથી. જો તે ગાડીમાં સઘળા ગ્રહસ્થોજ બેઠેલા હોયછે, તો સઘળાની રજા પુછીને, તે બિડી પીએછે.

"સ્ટીમર"માં મુસાફરી કરતીવેળા ખાનાંની "ટેબલ"-ઉપર બેસવાની દોડાદોડ કરતા ના, કે બાઘરાનીપેઠે દબાવવા પડી જતા ના. જો તૂતકઉપરની સઘળી બેઠકો રોકાઈ ગયેલી હોય, અને કોઈ બાનુ બેઠકમાટે જોતી હોય, તો તરત તમારી બેઠક લેવામાટે તેણીને અર્જ કરજો. અગર કોઇ વગરઓળખાણનો સાથીપ્રવાસી તમારીસાથે વાતચિત કરવા માગતો હોય, એવું જો તમોને જણાય, તો ઉઠીને તેની સામા

* Smoking-Carriage="સ્મોકિંગ-કૅરેજ."

જઈ વાત કરજો. કેટલાક મુસાફરો એવો વિચાર ધરાવેછે, કે અજાણ્યાને એવીરીતે આવીને વાત છેડવાની કશી સત્તા નથી, અને એવા વિચારથી તેઓ વારંવાર સામાસાથે વાત કરવાના અખાડા કરેછે, પણ એવું વિચારનારાઓ ઘણુંકરીને બેવકુફ, અને પોતાવિષે ખોટું અભિમાન ધરાવનારા હોયછે. મુસાફરીમાં એકબીજાસાથે માયાથી અને આબરૂથી મેળાવું, એ મુસાફરીની મુખ્ય મજાહો-માંહેલી એકછે. બાનુઓનેવટીક એવી વખ્તે ઓળખાણ કરવાની છુટછે. બાનુઓને ગ્રહસ્થોસાથે એવી વખ્તે મિત્રાઇ કરવાની કશી અગત્ય નથી, તેમ વળી વખ્ત ગાળવા-માટે મુસાફરીનેલગતી જગ્યાઓ, ઇત્યાદિનું જ્ઞાન મેળ-વવાનેમાટે કોઈ લાયક અને અગત્યજોગા પ્રશ્નો પુછવાની પણ કશી અડચણ નથી, તથા તેમાં અવિવેકજેવું પણ કશું નથી. અગરજો તમારા હાથમાં એકાદ વર્ત્તમાનપત્ર હોય, તો તે બાનુને વાંચવા લેવાની અર્જ કરજો. શું આગ-ગાડીમાં કે શું "સ્ટીમર"માં સાથે મુસાફરી કરનારાં-ઓએ એકબીજાંતરફ મિત્રાચારીભર્યાં થવું જોઇએછે. તેથી ઉલટી ચાલ ચલાવનારાંઓ યાતો બેવકુફ, નહીંતો અભિમાની અને એકલપેટાં હોયછે.

અગરજો કોઇને "સ્ટીમર" લાગતી હોય, તો તેને તેવિષે પ્રશ્નો કદીપણ પુછયા કરવા નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી તેને તે દુઃખ પાછું યાદ આવેછે. જેને દરીઓ લાગેછે, તેની અવસ્થા ઘણી દયા ઉપજાવાજોગ થઇ પડેછે, અને તેથી જે ખમવું પડેછે, તે ધ્યાનમાં લઈ ઘણાક પ્રવાસીઓ બનતાં-સુધી દરીઆની મુસાફરી કરતા નથી. એવીવેળા તેને

દિલાસો દેવાના વિચારથી તેને પ્રશ્નો કરવા, કે "હવે તમારી તબિયત કેમછે ?" "કેમ, હવે જરા ઠીક લાગેછે કે ?" "હવે કાંઇ જરા ખવાશે પીવાશે ?" ઇત્યાદિ પ્રશ્નો જોકે માયાથી પુછવામાં આવેછે, તોયે તેઓ તે વખતે "દુઃખ-ઉપર ડામ"જેવા થઇ પડેછે. એવીવેળા એવા પ્રવાસીને તેને માર્ગસર પડી રેહેવા દેવો જોઇએછે. અગરજો તમોને પોતાને દરીઓ લાગતો હોય, તો તેવિષે ઝાઝું બોલવું નહીં, અને ખાનાંની "ટેબલ"ઉપર તો તેવિષે જરાપણ ઇસારો કરવો નહીં. તેમ કરવાથી ત્યાં તમારી દયા ખાનાર થોડાંજ નિકળશે, પણ તમોને ધિક્કારનારાંઓ વધારે નિકળી પડશે.

અગરજો હરકોઇ રમતગમત "સ્ટીમર"ઉપર ઉભી કરવામાં આવે, તો તેમાં બાનુઓએ તથા ગ્રહસ્થોએ વગર-મરડાટ કરવે ભાગ લેવો જોઇએછે.

વાહાણઉપર લપસી જવાનો કે ડાળા ખાઇને પડી જવાનો બનાવ ઘણો સાધારણછે, માટે ચાલતાંહાલતાં જો કોઈ પડી જાય, તો કદીપણ હસવા પડી જવું નહીં, એ ટેવ ઘણી નઠારીછે. પડી જવું, કે લપસી જવું, એ કાંઇજ નહીં, પણ એક અકસ્માતછે, અને અકસ્માતતરફ હસવું, એ બેવકુફાઇછે. અગરજો કોઇ પડી જાય, તો તરત તેની મદદે દોડી જવું જોઇએછે, અને તેને કાંઈ ઇજા થઇછે કે નહીં, તેવિષે તેને પુછવું જોઇએછે.

એક ગાડીમાં મુસાફરી કરતીવેળા તમારીજ માત્ર સગવ-ડનેખાતર એક બારી ઉંઘાડી રાખવાની તમોને કશી સત્તા નથી, કે જેથી બીજાંઓની તંદરોસ્તીને નુકશાન થાય, અથવા બીજાંઓને કંટાળો ઉપજે. હંમેશાં જે ઘણી બારીનીપાસેજ

પણ "ઍંનજીન"ની બાજુતરફ મોંહ કરીને બેઠા હોયછે, તેની મરજીપ્રમાણે બારી ઉંઘાડબંધ કરવામાં આવેછે, તોયે તેટલામાટે બીજાંની સગવડબાબે, તેમાં મુખ્યકરીને બાનુઓની સગવડમાટે તેને બેદરકાર રેહેવું જોઇતું નથી. યાદ રાખવું, કે મુસાફરીમાં ઘણીક અડચણો હંમેશાં નડેછે, અને તેટલામાટે દરેક ઉતારૂએ પોતાની અડચણો બનેએમ ઓછી કરવાની પોતેજ મેહેનત કરવી, અને તેમ કરતાં જે ખમવું પડે, તે ખુશીથી ખમવું. કેહેછે, કે જો સુખમાં જરાપણ દુ:ખ કે અગવડનો અંશ હોયછે, તો તે સુખની મજાહ વધારે લાગેછે. દાખલાતરીકે સરબેસરખા મિત્રો મુસાફરીએ ઉતરી પડયા હોય, અને જો સાથે બાવરચી ન હોય, તો તેથી જે જેવુંતેવું પોતે પોતાને હાથે રાંધીને ખાયછે, અને તેમ કરતાં જે વિપત્તિ તેઓ ભોગવેછે, તેમાં જેટલી મજાહછે, તેટલી સાથે બાવરચી લઇને તેની-પાસે પકાવીને ખાવામાં નથી. વળી આ પણ યાદ રાખવું, કે આપણી આ જીંદગી પોતેજ એક મુસાફરીજેવીછે, અને તેમાં આપણે પોતે પણ સઘળા સાથી મુસાફરોજેવા છૈયે.

અગરજો કોઈ મિત્રસાથે જતાં તે તમારૂં ગાડીભાડું આપવાને માગણી કરે, તો તેમ તેને કરવા દેજો, અને કદીપણ તમારૂં તથા તેનું ભાડું આપવાને બોહોંસ કરતા ના.

હરકોઈ જાહેર ગાડીમાં કે આગગાડીમાં, જોઇએ તેકરતાં વધુ જગ્યા રોકીને બેસવું ન જોઇએ. તેમજ સામેની બેઠકઉપર તમારીજ કોઈ વસ્તુ, કે એકાદ પોટલું મુકીને તે રોકવી ન જોઇએ, એમ કરવું એ એકલપેટાની નિશાનીછે. ઘણુંકરીને બાનુઓ એમ વારંવાર કરેછે. વળી લાંબા પગ કરીને

એવીરીતે ન બેસવું, કે જેથી બીજા ઉતારૂઓને જવાઆવવાને અડચણ થાય. સામી બેઠકઉપર પગ મુકીને કદીપણ બેસવું નહીં, એમ કરવું એ અતિઘણું અવિવેકીછે.

પ્રવાસીઓને જુદાજુદા દેશોમાં જુદાજુદા ધર્મવાળાઓનાં મકાનોની ભેટ ઘણુંકરીને થાયછે, માટે ખુબ યાદ રાખવું, કે હરકોઈ ધર્મનાં મકાનપાસેથી પસાર થતીવેળા, જો ત્યાં ભણતર ચાલતું હોય, તો કદીપણ ગડબડ કરવી નહીં. બંદગી કરનારાંઓને હંમેશાં માન આપવું. એક ખરો ગ્રહસ્થ દરેક ધર્મતરફ માનની નજરથી જોયછે. તેમજ જો કોઈ મરનારની પાયદસ્તે લોકો જતું હોય, તો એક બાજુએ ઉભા રહી, પ્રથમ લાસની સાથવાળાઓને જવાનો રસ્તો આપવો જોઇએછે, તેમજ બીજી દરેકરીતે તે મરનારતરફ માન દેખાડવું જોઇએછે. એવી વખ્તે મોટેથી હસવું કે ગડબડ કરવી, એ બિલકુલ નીચ માણસનું કામછે.

પ્રકરણ ૧૩.

સંભાષણ યાને વાતચિત.

(CONVERSATION=કૉનવરસેશન.)

વાતચિત કરવાની મતલબ પોતાને ખુશી કરવાની, અને જ્ઞાનમાં વધારો કરી પોતાને સુધારવાનીછે. આપણા વિચારો તરતાતરત, સારી અને સમજ પડે એવીરીતે જાહેર કરવા, તેને "વાતચિત કરવી" કેહેછે.

મંડળીમાં વાતચિત કરવાથી આપણે પોતે ખુશી થઇએ છૈયે, તથા સામાંને ખુશી કર્યે છૈયે, એટલામાટે પોતાની પદવીનું અભિમાન મનમાં રાખી સામાંતરફ થંડા રેહેવું, એ હસી કાહાડવાજોગજ માત્ર નહીં, પણ ધિક્કારવાજોગ વર્તણૂકછે. એવી વર્તણૂક ઘણુંકરીને છાલકાં ભેજાંના પુરૂષો ચલાવેછે. વધારે ડાહ્યા, વિવેકી, અને આબરૂદાર પુરૂષો એવી વર્તણૂક ખરેખર ધિક્કારીને સઘળાંઓસાથે વાતચિત કરી પોતે ખુશી થાયછે, તથા બીજાંઓને પણ કરેછે.

જેઓને ઘણું બોલીને પોતાની હુશિયારી દેખાડવાની ટેવ હોય, તેઓએ તો ખાનગી કે જાહેર મંડળીઓમાં ચુપજ

રેહેવા શિખવું જોઇએછે, કારણકે તેમાંજ તેઓની શોભાછે. અલબતાં, એમ કેહેવાની મતલબ કાંઈ એવી નથી, કે તેથી દરેક જણે સુસ્ત, અજ્ઞાન, બળિએલ, અને તોછડા થવું; કોઇસાથે વાતચિત કરવી નહીં; અને ડાળા ફાડીને સામાં બોલનારતરફ તગરતગર વગર ઉત્તર આપવે જોયા કરવું. તેથીઉલટું જોકે ચુપ બેસવું, તોયે સામાં ધણીને વાતચિતમાં ઉત્તરો દેવા, તેની વાતચિતથી તમોને ખુશી ઉપજતી હોય-એવો થંડો, હસમુખો, અને ઇંતેજારીભર્યો ચેહેરો રાખવો, અને તે જે બોલે તે નરમાશભરેલીરીતે સાંભળવું, કે જેથી સંભાષણ કરનારને ઉત્તેજન અને માન મળેછે, અને તે જે બોલેછે તે સમજવાને તમો શકિતવાનછો, એવો સારો વિચાર તમારેવિષે તેનાં મનમાં પેસેછે. એવીરીતે ચુપ રહી સાંભળવાનું કામ લગાર કિઠનછે, અને તે પુરેપુરી-રીતે થોડાજ જણાં અમલમાં લાવી શકેછે, પણ તે શિખ-વાની દરેક વિવેકી ગ્રહસ્થ કે બાનુની ફર્જછે. વાતચિત કરવા શિખવાઆગમજ ઉપર જણાવ્યાપ્રમાણે સાલેસાઇથી ચુપ રહી તે સાંભળવાની ટેવ પાડવા શિખવાની પેહેલી અગત્યછે.

જોકે ચુપ રેહેવાની ભલામણ કરવાછતાં જણાવવું જોઇએછે, કે ચુપ રહીને પણ અવિવેકી થવાની કેટલીક રીતિઓછે. સામો ધણી સંભાષણ કરતો હોય, તે જાણે સાંભળતાં ન હોવ, યા સાંભળતા હોવ, તો કંટાળતાં હોવ-એવું દેખાડવાથી સામા ધણીને અપમાન થાયછે, અને તમો પોતે અવિવેકીમાં ખપોછો. વળી જ્યાં તમારે ઉત્તર દેવો જોઇએ, ત્યાં તે દેવાને જાણે તમો અખાડા કરતા હોવ, એવી ચાલ ચલાવવાથી પણ તમો અવિવેકીમાં

ખપોછો. વળી જે વેળા અગત્ય ન હોય, તે વેળા પણ ભવાં ચઢાવીને સામાની વાત સાંભળવી, અને એવો દેખાવ કરવો, કે "તમારી વાતમાં શો દમછે?" કે "શું મોટો વાઘ માર્યો?" ઇત્યાદિ દેખાવ કરવાથી તમો તોછડામાં ખપોછો, અને એવું જણાવોછો, કે જાણે સામા બોલનારે પદવી, દોલત, અકલ, અને મોટાઇમાં તમારાકરતાં ઉતરતો હોવાછતાં તમારાજેવા ઉંચી પદવીનાં માણસસાથે વાતચિત કરવાની બેઅદબી કીધીછે.

સાધારણ વાતચિત કરતાં કદીપણ તોછડા કે ટુંકા ઉત્તરો દેતા ના, શિવાયકે તમારી મરજી તોછડા માણસતરીકે કીર્ત્તિ મેળવવાની હોય, કે જેવી ઇચ્છા ઘણુંકરીને બેવકુફ અને હલકાં માણસોજ રાખેછે. એવાં માણસોમાં ઝાઝી આવડ હોતી નથી, અને પોતાની સઘળી જાતની એબો ઢાંકવાને તેઓ સર્વેથી સેહેલો માર્ગ તોછડા થવામાંજ જુવેછે. "હું જાણતો નથી," "હું કહી શકતો નથી," ઇત્યાદિ વાકયો જોકે નિર્દોષછે, તોયે તે બોલવાની ઢબ અને આવાજ લગાર પણ તોછડો રાખવાથી તેઓ ઘણા અપમાનભર્યા અને અવિવેકી ગણાયછે.

જો થોડાક અતલગના મિત્રોનાં મંડળમાં હસીખુશીસાથે ઠઠ્ઠામશ્કરી ચાલતી હોય, તો ત્યાં લગાર રમુજનેખાતર થોલટપ્પામાં વાતચિત થાય, તો ચાલે, પણ બીજી આડી વખ્તે એમ થોલટપ્પા કરવા, એ હલકા પુરૂષનું કામ ગણાયછે. એકવાર એક રમુજી ટાહુકો પુર્યાપછી તેને તે ફરીફરીથી બોલ્યા કરવો જોઇએ નહીં. ભાંડ વાકયો મોહોડે ચઢાવીને પછી તે બોલ્યા કરવા, એ ઘણાજ અવિવેકી, હલકા, અને નીચ

બુનિયાદના ધણીનું કામછે. વાતચિતમાં જે જંગલીપણું અને અવિવેકપણું વાપરવામાં આવેછે, તે ઘણુંકરીને અભિમાની, આળસાઈ, બેવકુફાઈ, અદેખાઈ, બેદરકારી, અને અજ્ઞાનપણાનિલીધે હોયછે.

મોટેમોટે વાતચિત કરનાર આખી મંડળીને પોતાના મોટા સાદે કરીને ચુપ કરી નાખેછે. એવા માણસો ઘણું-કરીને સઘળી બાબદોઉપર વાદવિવાદ કરવાને તત્પર રેહેછે; કોઈ એક બોલ બોલે, કે તે લાગલો ચાર બોલો બોલી ઉભો રેહેછે; મોટામોટા પણ ખોટા દાખલાઓ ટાંકવા મંડી જાયછે; કોઇને પુરું બોલવા દેતો નથી; અને જરાજરામાં "જરા મારું સાંભળશો?" "જરા સાંભળો તો ખરા," "બેઅદબી માફછે પણ .. ..," "મેહેરબાની થશે જો જરા મારું સાંભળશો તો," ઇત્યાદિ ફુલાસથી સામાને બોલતો અટકાવેછે, અને તેને બોલવા દેતોજ નથી, પણ પોતેજ બોલ્યા કરેછે. એવા માણસોને છાલકા તથા હુલ્લડ-તરીકે ગણવામાં આવેછે. પી૦ આન્ડરે નામનો એક અરછો "ફ્રેન્ચ" લખનાર જણાવેછે, કે "**કોઈપણ અક્કલમંદ આદમી ઘણું બોલનારૂં હોતું નથી.**"

વળી કેટલાક જણાંઓને પોતાનેલગતીજ બાબદોવિષે પિંજણ પિંજયા કરવાની ટેવ હોયછે. તેઓ પોતાના જાન-વરો, ઘોડા, જમીન, મિલકત, ધંધો, ચોપડી, ચિત્રો, રૂપાં-કામ, ઝવેરકામ, ઉંચા પોશાક, ઇત્યાદિ બાબદોવિષે એટલુંતો ટાહેલું કર્યા કરેછે, કે સામાને તેથી કંટાળો ઉપજેછે. તે એમ સમજેછે, કે જે કાંઇ તેનુંછે, તે સાંભળવાથી સામાને ઘણી ગમત ઉપજતી હશે, અને સામા ધણીને સભ્યતાને-

ખાતર ખરેખર તેનું પિંજણ મુગે મોહોડે સાંભળવાની ફરજ પડેછે, અથવા તે મનમાં એમ ધારેછે, કે તમો બિલકુલ જુઠું બોલોછો. એવી ચાલવાળી બાનુઓ ઘણું કરીને પોતાનાં બાળકોની તારીફ કરવાની ઘણી શોખીન હોયછે. જોકે એમ કરવામાં તેણીઓની એક જાતની માત્ર નબળાઇશિવાય તેમાં ખોટું કશું નથી, તોયે સામાંને તેથી કંટાળો ઉપજશે, તે વાત તેણીઓએ ધ્યાનમાં રાખવાની ઘણી અગત્યછે, કેમકે તેણીનાં ગુલાબી ગાલનાં નિર્દોષ બાળકો તેણીને અલબતાં ઘણાં વાહાલાં લાગતાં હશે, પણ તેમ સામેવાળાંને મનથી તેઓ કદાચ પીડાજેવાં હશે, માટે પોતાનાં બાળકોવિષે મંડળીમાં કદીપણ વાત ન કરવાની સાવચેતી રાખવી, અને જો તેઓવિષે કોઇ ખબરઅંતર પુછે, તોજ તેનો ઉત્તર ટુંકાંમાં દેવો જોઇએછે. એવીજરીતે પોતાનાં કોઈ નજદીકનાં સગાંઓની વખાણ કરવાથી પણ દુર રેહેવું.

ગાફેલ અથવા મનની ગેરહાજરીવાળાં માણસો મંડળીમાં અસભ્યતાવાળાં ગણાયછે, પણ જાણીજોઇને તેવું ડોળ ઘાલનારાંઓ તો હલકાં, બેઅદબ, અને નીચ ગણાયછે. વળી પોતાનાંજ દુઃખો, દર્દો, અને માંદગીવિષે બળાપો કર્યાથી પણ સામાંને કંટાળો ઉપજેછે. એવી બાબદોવિષે તબીબોઆગળજ બોલવું ઠીક પડેછે, કેમકે તેઓને તે સાંભળવામાટે "ફી" આપવામાં આવેછે.

વળી કેટલાંકોને એકની એક બાબદઉપરજ વાતચિત કર્યા કરવાની ટેવ પડી ગઇ હોયછે. સામો ધણી સાજો હોય કે માંદો, ખુશી હોય કે દિલગીર, તોયે તેઓ તો પોતાની એકની એક બાબદવિષે બોલ્યાજ જાયછે. એવા ધણીઓ ઘણું કરીને

અવિચારી હોયછે. કેવી વાત કેવે ટાંકણે કરવી, અને કોણ-આગળ કરવી, તેવિષે વાતચિત કરવાઆગમજ વિચાર કરવો જોઇએછે. આંધળાઆગળ કોઈ જગ્યાની કે ચિત્રની તારીફ કરવી, કે કોઈ ધણી શોગમાં હોય, તેનીઆગળ કોઇ આવતી નાચની મિજલસવિષે ખુશહાલી જાહેર કરવી, એ ઘણુંકરીને અવિચારી ધણીઓનું કામછે. કેટલાક સાફ દિલના અને ભોળા ગ્રહસ્થો બીજા ગ્રહસ્થઆગળ એક વાત કીધેલી ભુલી જાયછે, અને તેનીજઆગળ તેની તેજ વાત જરા-પણ ફેરફારવગર ઘણીવેળા કર્યા કરેછે. જોકે તેમાં તેઓ કોઇરીતે અવિવેકપણું બતલાવતા નથી, કેમકે વાંક માત્ર તેઓની ઓછી યાદદાસ્તશક્તિનોછે. કેટલાકો શું બોલવા માગેછે, તેનો આગમજથી વિચાર કર્યાવિના બોલવા માંડેછે, અને તેથી તેઓ ભેજાંવગરના યાને બેવકુફોમાં ખપેછે. લા બ્રુઅૅર નામનો "ફ્રેન્ચ" લખનાર જણાવેછે, કે **"વાતચિતમાં પોતાની અક્કલહુશિયારી દેખાડવાનાં-કરતાં સામા ધણીપાસે વાત કરાવી, તેની અક્કલ-હુશિયારી સાંભળવામાં વધારે ખુબીછે."** ઘણાંક જણાં વાતચિતમાં ખિલી નિકળવાની ઘણી આરજુ રાખેછે, પણ એક પુરૂષ, કે જેના વિચારો માત્ર બેવકુફાઇભરેલી મગરૂરી અને નીચ એકલપેટામાંજ રમી રેહેલા હોય; જેને વિવેકોનો કે આ જીંદગીનો કશો વિચારજ ન હોય; અને જેને પોતાના વખતમાં દિલગીરીનાં અને શર્મનાં, મોટાઇનાં અને કીર્ત્તિનાં કામો, કે જેથી આ દુનિયાની તવારીખના સફાઓ ભરાયલાછે, તે જોયાં નહીં હોય, તેવો એક પુરૂષ વિવેકી અને કેળવાયલા પુરૂષોની મંડળીમાં કેમ કરી ખિલી નિકળે?

સાધારણ વાતચિતમાં ખિળી નિકળવામાટે એક માણસને જીંદગીની ફીલસુફી, દુનિયાદારીની માહિતિ, સાધારણ અને ખુદરતી તવારીખનું મધ્યમ જ્ઞાન, અને વિદ્યા-હુન્નરનો સ્હેજ ખ્યાલ હોવો જરૂરનોછે; તે એક કવિ કે એક ચિતારો ન હોય, તો શું થયું, તોયે તેને કવિતા વાંચેલી અને સારાંનરસાં ચિત્રો પારખવાની આવડ હોવી જોઇએછે. ઉપર જણાવેલા ગુણોવિનાના એક પુરૂષે મંડળીમાં ખિળી નિકળવાની આશા રાખવી ફોકટછે, અને એવા પુરૂષે બેહેતર કે ધ્યાનથી પણ ખુશ મિજાજથી સામાંની વાતચિત સાંભળી સંતોષ પકડવો જોઇએછે. વાતચિત કરવામાટે સાધારણ બાબદોનો કશો તોટો નથી, પણ તે સઘળીને પસંદ પડે, અને દિલખુશ થાય એવીરીતે બોલવી જોઇએછે. વાતચિતમાં ફતેહમંદ થવા માગતા હોવ, તો ઉમંગ, હસમુખો સ્વભાવ, પોતે ખુશી થવાની અને બીજાંને ખુશી કરવાની ખરી ઇચ્છા, ઇત્યાદિ ગુણો સાથે લઇને મંડળીમાં જવું, કે જેઉપર અમલ કર્યાથી મંડળીમાં તમો પોતાવિષે તમારીપછી કદાચ ઘણો ઉમદા નહીં, તોપણ સારો વિચાર મુકી આવશો. હસમુખા સ્વભાવનો અર્થ હીહીઠાઠા અને ધુમબરાડાનો સમજવો નહીં, પણ થંડો અને રમુજી સ્વભાવ, કે જેથી સામા ધણીઓ ખુશી થાય, અને રમુજ મેળવે, તથા તમારેવિષે હલકો વિચાર ન ધરાવે. તેમ વળી એકદમ સુસ્ત સ્વભાવના પણ થવું જોઇએ નહીં.

વાતચિત કરતાં સામા ધણીની વાત ખોટીછે, કે તે જે કેહેછે તેથીઉલટુંછે, ઇત્યાદિ વિરૂધ વિચારો તેનાં મોહોડાં-ઉપર જણાવવા નહીં. કદાચ તેને કોઇથી સાંભળેલી વાત કહી

હોય, યા કદાચ તે ઠગાયો યા ભુલ્યો હોય, માટે જો તે ચુકે, તો તેનીપાસે માફ માગી, તમો જે જાણતા હોવ, તે નરમાશથી અને જાણે તેનું કેહેલું તોડી પાડવા નહીં, પણ તમો જે જાણોછો તે કેહેતા હોવએવી સભ્યતાભરેલીરીતે થંડે સ્વભાવે, અને ધીમે સાદે કેહેવું, કેમકે મોહોડાંઉપર સામા ધણીને ઝટ ખોટો પાડવાથી, અથવા આકળે સ્વભાવે તેની ભુલ ભાંજવાથી તેને મોટું અપમાન થાયછે, અને મંડળીના ડાહ્યા પુરૂષોની નજરમાં તમો પોતે હલકા દિસોછો. પ્યારની, લડાઇની, વિદ્યાહુન્નરની, રાજદુઆરી, કે બીજી હરકોઇ બાબદઉપર વાતચિત કરતાં જો સામો ગ્રહસ્થ કે બાનુ "પાટીયાં ગોઠવવા" માંડે, તો તેને તોડી પાડવાનેબદલે તે વાત એકદમ બંધ પાડવી વધારે સારૂંછે, તેમાં તમોને તથા સામાને બંનેને લાભછે.

એક ગ્રહસ્થ જે પોતાના મિત્રોનાં મંડળમાં ઠોલીઓ હોય, તેને પોતાનું તે ઠોલીઆપણું જાહેર મિજલસમાં, કે હરકોઈ બીજી મંડળીમાં ચલાવવું નહીં. એમ કરવું એ અતિઘણા હલકા પુરૂષનું કામછે. મંડળીની મુખ્ય નેમ વાતચિત કરીને પોતાનાગાં સુધારો કરવાની, અને ગમત મેળવવાનીછે, માટે ત્યાં જેમ ઠોલીઆપણું વાંધાભરેલુંછે, તેમજ ઘણી દિકત અને ભારી બાબદોઉપર સંભાષણ કરવું, એ પણ તેટલુંજ વાંધાભર્યુંછે. વાતચિત સાધારણ બાબદોઉપર ચલાવ્યાથી દરેક જણને તેમાં ભાગ લેવાને બની આવેછે.

લૉર્ડ ચેસ્ટરફીલડે પોતાના બેટાને શિખામણ દેતાં જણાવ્યુંછે, કે "**ગમેતો વારંવાર બોલજે, પણ તે દરેકવેળા લાંબો વખત બોલતો ના; એમ કરવાથી જો તું સાંભળનારાઓને કદાચ ખુશી ન કરશે તો ફિકર**

નહીં, પણ તેઓને નાખુશ તો તું નહીંજ કરશે." પોતાની વાતચિત સામાંને પસંદ પડતી થઇ પડેછે કે નહીં, તે એક ચંચળ પુરૂષ તરત પારખી શકેછે. એક લખનાર કહી ગયોછે, કે "**જેઓ થોડું જાણેછે તેઓ ઘણું બોલેછે, અને જેઓ ઘણું જાણેછે તેઓ થોડું બોલેછે.**"

મંડળીમાં ગંભીરપણે વાતચિત ચાલતી હોય, અને ઘણાંકોનું ધ્યાન તેમાં લાગેલું હોય, તેવીવેળા વચ્ચે કાંઇ રમુજી ટાહુકો પુરી તેમાં ખલલ કરવી નહીં, એમ કરવાથી તમો સાંભળનારાંઓની ઇતરાજીમાં આવી પડશો, અને વળી અવિવેકી ઠરશો. તેમ વળી જ્યાં ખરેખરી કોઇની વખાણ કરવી પડે, ત્યાં બીજાઓનીસાથે ભાગ લેવામાં પણ પછાત પડવું ન જોઇએ. વાતચિતનાં વિવેકને ઉત્તેજન આપવાથી એ ફાયદો થાયછે, કે મંડળીઓ હંમેશાં વિવેકી, સમજુ, અને આબરૂદાર ગ્રહસ્થોની બનેલી રહેછે, અને ઓડિયા-બાપણિયાઓ પોતાની ગમેએટલી ચાપલુસીછતાં, અને દોલ-તમંદો પોતાની દોલતનાં ગમેએટલા ચળકાટછતાં સારી મંડ-ળીઓમાં ઉભાતા દુર થાયછે, અને તેથી ધીમેધીમે મંડળી-ઓની સ્થિતિ સુધરતી જાયછે.

તમારે ત્યાં નોતરેલી મિજલસનેલગતી, કે તમો કોઇને ત્યાંની મિજલસમાં જઇ આવ્યા હોય ત્યાંની કાંઇપણ વાત બીજીવેળા બહાર બીજે કેથે કરવી નહીં. એમ કર્યાથી તમો વિશ્વાસઘાતનાં વાંકમાં આવોછો.

મંડળીમાં સઘળા પ્રકારના ધંધાદારીઓ ભેગા મળેછે. તેઓ કામની જુસરીમાંથી છુટીને મનને આસાએશ આપ-વાના વિચારથી ત્યાં મળેછે. તેટલામાટે મંડળીમાં એક ધા-

દારીઆગળ તેનાજ ધંધાનેલગતી વાત કરવી ન જોઇએ. એક અધિપતિસાથે રાજદુઆરી, એક તબીબસાથે તાવની, અને એક વેપારીસાથે વેપારનેલગતી વાતો કરવી ન જોઇએ. જોકે ઘણુંકો સામા ધણીને ખુશી રાખવાની મતલબથીજ તેના ધંધાનેલગતી વાત છેડેછે, પણ તેઉપરથી ખુલ્લું જણાઈ આવેછે, કે તેઓ દુનિયાના રાહાધાતથી અજ્ઞાનછે. જોકે દરેક જણને પોતાનેલગતી વાતચિત વધારે પસંદ આવેછે, માટે પોતપોતાવચ્ચે વાતચિત કરતાં એક માતાસાથે તેણીનાં બાળકવિષે, એક બાનુસાથે તેણી જે છેલ્લી મિજલસમાં જઈ આવી હોય તેવિષે, એક લખનારસાથે તેની બહાર પડેલી ચોપડીવિષે, એક ચિતારાસાથે તેના નવાં ચિત્રવિષે, ઇત્યાદિ વાત છેડી મુગા રેહેવું, અને પછી તેઓને બોલવા દેવું; એમ કરવાથી તમો તેઓને માત્ર ઘણાં મનગમતાજ થઇ ન પડશો, પણ વળી તેઓને મનથી ઘણા ડાહ્યા, મળતાવડા, અને દુનિયાદારીથી વાકેફગાર ગણાશો.

અજ્ઞાન અને હલકાં લોકોની હજુરમાં પોતાનું માન અને હુશિયારી દેખાડવાના એક ગ્રહસ્થ હંમેશાં અખાડા કરેછે, કેમકે એવાં લોકો ઘણુંકરીને તે સમજવાને કે તેની કિંમત બુજવાને અશકત હોયછે.

"ગ્રેટ બ્રિટન"માં સામા ધણીસાથે વાતચિત કરતાં તેનું નામ વારંવાર માહે બોલવું ઘણું અવિવેકી ગણાયછે, પણ એજ વિવેક બીજે ઠેકાણે નથી.

એક મેળાવડી મંડળીમાં તમારા કોઈ મિત્રસાથે કોઇ એવી બાબદઉપર વાતચિત ન કરવી, કે જે બીજાઓ સમજતા ન હોય, જો તેમ વાતચિત કરવી પડે, તો તે બાબદ શું છે,

તેનો સઘળો ખોલાસો બીજાંઓ આગળ પ્રથમથી કરવો જોઇએ, અને યાદ રાખવું કે તે બાબદ તેઓ સઘળાને એકસરખીરીતે દિલપસંદ થઈ પડેએવી હોવી જોઇએ.

અગરજો તમોને કોઈ બાબદની પુછપરછ કરવી હોય, તો તેનેમાટે સામાને કાંઈ પ્રશ્ન પુછવો નહીં, પણ તેવિષે વાત છેડવી, અને સામાને પોતાને ઠીક લાગેએટલો ખુલાસો કરવા દેવો. કોઈ બાનુને કોઇપણ બાબદવિષે કદીપણ પ્રશ્ન પુછવો નહીં.

સારી મંડળીમાં કદીપણ નીચ પ્રકારની ભાષા બોલવી નહીં. હલકે ઠેકાણે બોલાતી એવી નીચ ભાષા એક સારી મંડળીમાં બોલવાથી તે મંડળીને અપમાન કર્યાબરાબર ગણાયછે.

ઇંગ્રેજી ભાષામાં વાતચિત કરતાં તેમાં "ફ્રેન્ચ" ભાષાના શબ્દો વાપરવા, એ ઇંગ્રજ લોકોમાં એક અવિવેક ગણાયછે. એક માણસ જેવો એક મંડળીમાં વાત કરવાને પોતાનું મોંહ ઉઘાડેછે, કે તરત જણાઈ જાયછે, કે તે હલકી બુનિયાદનો છે કે ઉંચી બુનિયાદનો, તે અવિવેકી છે કે વિવેકી. અગરજો તે ગ્રહસ્થ હોયછે, તો તે ત્યાં એવી કોઈ બાબદઉપર કદીપણ વાત છેડતો નથી, કે જે બીજાંઓને નાપસંદ હોય. દરેક જણને એક મંડળીમાં મળતાવડા તથા ખુશી થવાને નોતર્યામાં આવ્યાછે, તે તેને ભુલી જવું જોઇતું નથી. એક માણસ કે જેને દુનિયાદારીનો અનુભવ હોયછે, તે એક મંડળીમાં કદીપણ શર્માતો નથી; તથા એક માણસ કે જે પોતામાં કેટલું ભંડોલછે તે જાણેછે, તે કદીપણ બેઅદબ થતો નથી.

જે કાંઇપણ બોલવું તે સાચુંજ બોલવું. અગરજો તમારામાં એક સારો ગુણ હોય, અને તે તમો સામાં માણસમાં ન જુઓ, તો તેમાટે તેને કદીપણ અપમાન કરતા ના, કેમકે

જો કદાચ તમારામાં એક સારો ગુણ હશે, તો તેનામાં કાંઈ બીજાજ સારા ગુણો હશે.

તમો કોઈ વાતમાં તમારા મિત્રોની વખાણ કરો, તો વાજબીછે, પણ પોતાને મોહોડે પોતાનીજ વખાણ કરવી ન જોઇએ, તે કામ તમારા મિત્રોનું કે સામા ધણીનુંછે.

અગરજો તમો તમારેથી હલકી પદવીનાંને ઘણું કોડું આપશો, તો તેઓ તમારીસાથે ઘણી છુટ લેવાને ચુકશે નહીં. તેઓસાથે ઠઠ્ઠામશ્કેરીનો વેહેવાર રાખશો, તો આખરે તેઓ તમારી તથા તેઓનીવચ્ચેનો અંતર ભુલી જઇને તમારી ઠઠ્ઠામશ્કેરી કરવા માંડશે. યાદ રાખજો, કે ઘણી ઠઠ્ઠામશ્કેરીનું પરિણામ ઘણું માઠું નિપજેછે.

અગરજો કોઇ તમારીપાસે કાંઇ કામમાટે ઉપકાર માગે, અને તે જો તમારેથી બની શકે, તો તે કામ જરૂર બજાવી આપજો. અગરજો તે બજાવવાને તમો અશક્ત હોવ, તો તે એવીરીતે ના પાડજો, કે એકજવાર બોલવાથી સામાં ધણીની ખાતરી થઈ જાય, કે ખરેખર તે તમારેથી બની શકતું ન હશે.

અગરજો વાતચિતમાં કોઈ ખિતાબવાળા ગ્રહસ્થની ઓળખાણ બીજાંસાથે કરાવવી પડે, તો માત્ર એકજવેળા તેનું નામ ખિતાબસાથે બોલવું. વારંવાર તેમ બોલ્યાથી એવું જણાયછે, કે તમો પોતે ખિતાબ ન ધરાવતા હોવાથી તેનું નામ વારંવાર ખિતાબસાથે બોલીને તમો પોતે પોતાને મંડળીમાં ઉંચી પદવીના દેખાડવા માગોછો. એવીરીતે વારંવાર ખિતાબ બોલવો માત્ર નોકરોનેજ છાજેછે. તોપે-પણ તે ગ્રહસ્થની ઉંચી પદવી તમો સમજોછો, એમ સભ્યતા-ખાતર જણાવવામાટે જો અવારનવાર કોઇકવેળા તેનો ખિતાબ

બોલો, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ તે વાતચિતનેદરમિયાનજ બોલવો ઘટેછે. એક ઉમરાવનીસાથે એક ગ્રહસ્થનીપેઠેજ વાત કરવી જોઇએછે. આપણા પાટવીકુંવર "પ્રિન્સ આવ વેલ્સ"સાથે* વાર્તચિત કરતાં માત્ર "સાહેબ" કરી બોલવામાં આવેછે, અને માહારાણીજીસાથે વાતચિત કરતાં "બાઈ" કરી બોલવામાં આવેછે. બીજા ખિતાબો, જેવાકે "જનરલ,"† "ડાકટર,"‡ ઇત્યાદિ પુરૂષોસાથે વાત કરતાં તેઓનાં કુટુંબનું નામ તેઓનાં ઓધાસાથે બોલવામાં આવેછે, જેમકે "આ બાબદવિષે તમારો શો અભિપ્રાયછે, **જનરલ મૅકડોનાલ્ડ?**" અને નહીંકે "આ બાબદવિષે તમારો શો અભિપ્રાયછે, **જનરલ?**" તેમજ "હું આશા રાખુંછું, કે તમો સારીપેઠે હશો, **ડાકટર બ્રાઉન?**" અને નહીંકે "હું આશા રાખુંછું, કે તમો સારીપેઠે હશો, **ડાકટર?**" ખુદ તેનું નામ એવીરીતે ન બોલવાનો હક તેના અતલગના મિત્રોનોજછે, જેઓ પોતાવચ્ચેની મિત્રાઇનેલીધે તે ન બોલે, તો ચાલે.

અગરજો મંડળીમાં વાહાલા થવા માગતા હોવ, તો જે બાબદ સામા ધણીને પસંદ પડે, તે બાબદઉપર ઝાઝું સંભાપણ કરવું, અને પોતાને ગમતી બાબદઉપર વાતચિત કરવાના બનતાંસુધી અખાડા કરવા.

વાતચિતમાં ડપકો આપવો, એ પારાની કે અફીણની દવા આપવાબરાબરછે. અગરજો તે વખતસર અને જોઇતા

---

* Prince of Wales. ઇંગ્લાંડનાં વડા રાજ્યકુંવરને એ ખિતાબથી હંમેશાં ઓળખવામાં આવેછે.

† General. લશ્કરનો વડો અમલદાર. સેનાપતિ.

‡ Doctor. વૈદ, અથવા હરકોઇ વિદ્વાન.

પ્રમાણમાં ન આપશો, તો તેથી તમોને તથા સામા ધણીને બંધેને ગુણનેબદલે અવગુણ થશે.

કોઇપણ ગ્રહસ્થનાં ખાનદાન, ધંધા, કે હરકોઇ ગુણદોષ-ઉપર ટીકા કરવી, એનાંકરતાં અવિવેકી બીજું થોડુંજ હશે. અગરજો એક મંડળીમાં તમારા કોઈ ગેરહાજર મિત્રવિષે માઠું બોલાતું હોય, તો તેનીતરફથી લડવા ઉતરી પડવાની તમોને અગત્ય નથી. તે "સારૂં માણસછે" એમ સ્હેજ ઇસારો કરવો, એટલે બસ. એટલા ઇસારાપછી, જો સામા ધણીઓ ગ્રહસ્થો હશે, તો વધારે બોલતા બંધ પડશે. ખરેખરીરીતે જોતાં એક ગેરહાજર ગ્રહસ્થનીપછવાડે માઠું બોલવું, એ એક ખરા ગ્રહસ્થની ટેવજ નથી, માટે જો કદાચ એવા ગ્રહસ્થોની મંડળીમાંથી દુર થાઓ, તો તેથી તમો તમારા પોતાના હકમાં ગુણ કરશો. નિંદા કે નાલેસી કરવી, કે કોઇનીપછવાડે ખોટું બોલવું, એનાંજેવું અવિવેકી અને પાજી કામ બીજું કાંઇજ ન હશે.

ખોટીખોટી અટકળો કરવી, એ બેવકુફ માણસનું કામછે. એક ડાહ્યું માણસ કદીપણ એવી અટકળો કરતું નથી, કેમકે તે સારીપેઠે જાણેછે, કે આ દુનિયામાં કોઈ ચીજનો ચોકસ ભરોસો નથી; માણસ ધારેછે શું, અને થાયછે શું.

એક જણ જો વાતચિત કરતાં ઘણી ઝડપમાં બોલેછે, તો તેથી તેનાં સાંભળનારાંઓ તે બરાબર સમજી શકતાં નથી. તેઓને તેનું બોલેલું પોતાનાં ભેજાંમાં ઉતારવાને પુરતો વખ્ત મળતો નથી; તેમ વળી ઘણે ધીમે બોલનારાંઓ પોતાનાં સાંભળનારાંઓને તેથીઉલટીજ જાતનો કંટાળો આપેછે.

એક ગુસ્સે થયલા માણસને શિખામણ દેવા જતા ના, કેમકે તેમ કરવું એ તોફાનનીસામે ફુંક મારવાબરાબરછે.

અગરજો તમોને એક એવો પ્રશ્ન પુછવામાં આવ્યો હોય, કે જે ખાનગી હોવાથી તમો તે કહી શકતા ન હોવ, યા તે પ્રશ્ન તોછડાપણાંથી પુછવામાં આવ્યો હોય, તો તે પુછનારને તમોએ પોતેજ કોઈ બીજો પ્રશ્ન ઉભો કરી ઉત્તર દેવાના અખાડા કરવા, પણ તે ઉડાવવામાટે કદીપણ જુઠું બોલવું નહીં.

અગરજો ભારે ચેષ્ટા કરીને તમારૂં દિલ દુઃખાવવામાં આવ્યું હોય, તો તમોને દુઃખ લાગ્યુંછે, એમ બતલાવવાના અખાડા કરી જવા, કેમકે નહીંતો સામા ધણીઓ તમોને વધારે પજવવાનું મન કરશે. એવી ટીકાઓ દુર કરવાનો સર્વેથી સરસ ઇલાજ એજછે, કે તેઓને વધારે કોહું આપવું નહીં. વાતચિતમાં બાનુઓના ચેષ્ટા કરવા ન જોઇએ, કેમકે એમ કરવું એ ઘણું અવિવેકીછે. એવી વર્તણુક ચલાવનાર પુરૂષ હલકાં લોકોમાં વસનારો ધારવામાં આવેછે. એક આબરૂદાર ધણીનાં દિવાનખાનાંને પોતાના ઠઠ્ઠામશ્કેરીથી એક નાટકશાળાનું રૂપ આપવાની કોઇને કશી સત્તા નથી.

તકરાર કદી કરતા ના, શિવાયકે સામો ધણી ડાહ્યો હોય, અને પોતાનો સ્વભાવ જાળવી શકેએવો હોય. જે બાબતમાં તમો માહિતગાર હોવ, તે બાબદઉપર વાતચિત કરતાં પણ ચુપ રેહેવું, યા થોડુંજ બોલવું, કે જેથી જો બીજી કોઈ બાબદઉપર વાતચિત ચાલે, કે જેથી તમો અજ્ઞાન હોવ, અને તેવેળા પણ તમો ચુપ રહો, તો બીજાઓ તમારૂં તેવિષેનું અજ્ઞાનપણું જાણશે નહીં. તેઓ તો એમ સમજશે, કે તમો વિવેકી હોવાથી હંમેશાં થોડુંજ બોલોછો.

એક વાકયના બે અર્થો ઉઠેએવા વાકયો કદીપણ બોલવા નહીં, કેમકે તેમ બોલવું એક ગ્રહસ્થને છાજતું નથી. એક

બાનુસાથે વાતચિત કરતાં એવા બે અર્થો ઉઠેએવા વાક્યો ઉચરવા, એ ગોયા તેણીને અપમાન આપ્યાબરાબર ગણાયછે.

મંડળીમાં મુગામંતર થઇને પણ બેસવું ન જોઇએ, કારણકે તેઉપરથી એવું જણાયછે, કે તમો અભિમાનીછો, યા લુચ્ચાછો, કે બેવકુફછો. તમારા વિચારો છુટથી પણ સભ્યતાથી જણાવવાને કશી અડચણ નથી.

આગળ જણાવી ગયા છૈયે, અને ફરીથી પણ જણાવ્યે છૈયે, કે મંડળીમાં બોલવાકરતાં વધારે સાંભળવાથી આપણે આપણા પોતાનામાં સુધારો કર્યે છૈયે. વળી એક વખ્ત બોલવાઆગમજ વધુ વખ્ત વિચારીનેપછી બોલવું ઘણું સલામતીભર્યુંછે. પરમેશ્વરે મોંહમાં એક જીભ, બે આંખો, અને બે કાનો આપ્યાછે, તેની મતલબ ડાહ્યાઓ એવી ઉઠાડેછે, કે બેવાર જોવું, બેવાર સાંભળવું, પણ એકવાર બોલવું.

વાતચિતમાં કેળવણી ચલણી "નોટ"ના*જેવી, અને ડાહાપણ તથા સારી ચાલચલણ રૂપાંનાણાંજેવીછે, કે જે સઘળી વખ્તે કામ લાગેછે.

વાતચિત કરતાં સામા ધણીને તેનો બોલેલો વાકય પાછો બોલવાને કદીપણ ફરમાવવું નહીં. "મને માફ કરીને જરા ફરીથી તે બોલશો ?" "તમો પેહેલાં બોલ્યા તે મેં સાંભળ્યું નહીં," એમ કેહેવું એ ઘણું અવિવેકીછે, અને એવું બતલાવેછે, કે જયારે તે બોલ્યો, ત્યારે તમો બેદરકાર રહ્યા હતા.

અગરજો કોઈ તમારીઆગળ "બાવા આદમ"ના વખ્તની જુની ચવાઈ ગયેલી વાત કરતો હોય, કે ગપ મારતો

* Currency-note = "કરન્શી-નોટ."

હોય, તો બેહેતર કે તેને બોલ્યા કરવા દેવું. તે તમોને કાંઇ નવું કહી સંભળાવેછે, એવા ખુશ વિચારથી જો તે બોલ્યો જતો હોય, તો તમારે તેને શામાટે ખુશી થવા દેવો ન જોઇએ? વળી તે જે કેહેછે, તે માનવાને તમોને આંચકો લાગેછે, કે તેની વાત "કોચરાનાં સાલ"ની જુની ચવાઈ ગયેલીછે, એમ તેને કેહેવાથી માત્ર તેનેજ તમો દુ:ખી કરતા નથી, પણ આખી મંડળીને તમો નારાજી કરોછો, અને તેથી સઘળાઓ સામા ધણીતરફ દિલસોજી દેખાડીને તમારી વિરૂધ મત ધરાવેછે.

વળી વાતચિત કરતાં જો કોઈ ભાષામાં ભુલો કરે, તો તેઉપર ધ્યાન આપતા ના. એવી ભુલોઉપર શબ્દોથી કે દેખાવથી ઇસારા કરવા, એ અતિઘણું અવિવેકીછે.

અગરજો મંડળીમાં વાતચિત ચાલતી હોય, તેટલાં કોઈ બીજું ત્યાં આવી લાગે, તો પ્રથમ તમો શું બાબદઉપર વાત કરતા હતા, તે તેને ટુંકાંમાં જણાવી દેવાની ફર્જછે, કે જેથી તે પણ તમારી વાતચિતમાં ભાગ લઈ શકે.

કોઈના ખાનગી આચારઉપર, કે કોઇનાં કુટુંબનેલગતી બાબદઉપર વાતચિત ન કરવાની ધણી સંભાળ લેવી, અને એવી વાતચિતમાં ભાગ લેવાથી પણ દુર રેહેવું. એવી બાબદઉપર વાતચિત કરવી, એ નિંદા કરવાબરાબર ગણાયછે.

વાતચિતમાં કદીપણ કેહેવતો બોલવી નહીં.

અગરજો એક પુરૂષ પોતાની પત્નીની, કે એક સ્ત્રી પોતાના પતિની, કે કોઈ માબાપ પોતાનાં બાળકની, કે કોઈ બાળક પોતાનાં માબાપની ફરિયાદ તમારીઆગળ કરે, તો એવાં નજદીકનાં સગાંઓની ખટપટમાં પડવાની સાવચેતી લેજો, કેમકે વખ્ત જતે તેઓ તો એકના એક થશે, અને

આખરે તમો બંધે બાજુની ઈતરાજી અને ગુસ્સાના ભોગ થઈ પડશો. બનતાંસુધી ડાહાપણભરેલીરીતે બંધે બાજુને શિખામણ દઈ તેઓવચ્ચે એખલાસ વધેએવું કરવાનો યત્ન કરજો.

એક ઓરડામાં એક મંડળી મળી હોય, તેમાંથી એક જણને ખુણાંમાં લઈ જઈ ત્યાં તેનીસાથે ધુસધુસ કરવી નહીં, એ ઘણું અપમાનભર્યુંછે. એમ કરવાથી આખી મિજલસને અપમાન થાયછે. જોકે એવી વર્તણુક ચલાવવી એ અવિવેકીછે, એમ જાણવાછતાં વારંવાર તેમ કર્યામાં આવેછે.

બાનુઓની એક ટોળીમાં કોઈ બીજી ગેરહાજર બાનુની વખાણ કરવી નહીં, કેમકે તેમ કરવાથી હાજર હોયલી બાનુઓમાં તેણીવિષે અદેખાઈ ઉત્પન્ન થાયછે, અને નાહેકમાં ગેરહાજર બાનુને તેણીઓ અંદરખાનેથી ધિક્કારેછે.

તમારી ફુરસદને વખતે કેટલાક લાયક વાકયો, કે જેઓનો આ જીંદગીમાં વારંવાર ખપ પડેછે, તેઓનો અભ્યાસ કરવાથી ઘણા ગુણ થશે, જેવાકે તમારેથી ઉંચી પદવીનાંઓતરફ નમનતાઇ, તમારેથી ઉતરતી પદવીનાંઓતરફ માયા, મોબારકબાદી, દિલાસો, મેહેરબાનીનેમાટે ઉપકાર, ભુલચુકનું કબુલ કરવું, ઇત્યાદિ બાબદોવિષે કેવીરીતે તમારે બોલવું, તે તમારે જાણવું જોઇએછે. સારા અને વિવેકી માણસોને વારંવાર તેવા વાકયો ઉચ્ચરતા સાંભળવાથી, તથા તેની નકલ કરવાથી, તે જલદીથી શિખી શકાશે.

ખુશામદ કરવાથી બિલકુલ દુર રેહેજો. જેઓની ઘટે તેઓની ઘટતી વખાણ કરવામાં કશી અડચણ નથી, પણ છેક ખુશામદ કરવી, એ ધિક્કારવાજોગ તથા કંટાળાભર્યુંછે. અગરજો તમો તમારેથી ચઢતા દરજ્જાવાળાં-

ઓની ખુશામદ કર્યા કરશો, તો તેઓ તમારીતરફ ખુદરતી-રીતેજ બેવિશ્વાસથી જોશે, એમ ધારીને કે તમારી કાંઈ ખાનગી મતલબ હશે, તેથી તમો તેઓની ખુશામદ કરોછો; અગરજો તમો બાનુઓની ખુશામદ કરશો, તો તેણીઓ તમોને ધિક્કારશે, એવું સમજીને કે તમોને બીજી કાંઈ વાત-ચીત કરતાં આવડતી નથી, તેથી માત્ર ખુશામદ કરીનેજ તમો વખ્ત પુરો કરોછો.

અગરજો મંડળીમાં કોઈ અવિવેકી પુરૂષ મળે, કે જેના મોટા સાદથી, અને નઠારી ચાલચલણથી તમોને કંટાળો આવતો હોય, તો તે તરત જાહેર કરવો નહીં, કેમકે તેમ કર્યાથી કજિયો ઉભો થઈ બીજાંઓની મજાહમાં ખલલ પુગેછે.

વાતચિત કરતાં ખુદાનું કે શયેતાનનું નામ વારંવાર લેવું નહીં; ધર્મપોથીના ફકરાઓ બોલવા નહીં; કોઈ ગંભીર કે પવિત્ર બાબદ કે વસ્તુઉપર હસવું નહીં; કસમ ખાવા નહીં; ભાંડ અને અનીતિભર્યા શબ્દો કે વાકયો ઓચરવા નહીં; "લાટિન," "ગ્રીક," "ફ્રેન્ચ," ફારસી, કે હરકોઇ બીજી ભાષાનાં ફકરાઓ, કે નાટકશાળામાં ભજી બતાવવામાં આવેલા નાટકમાંહેલા ટાચકાઓ, ઇત્યાદિ વાતચિતમાં દાખલ કરવા નહીં. એ સઘળું નહીં કેળવાયલા અને હલકા ધણીઓજ કરેછે, ડાહ્યા પુરૂષો તેમ કરવાનું પસંદ કરતા નથી.

અગરજો દશ શબ્દોમાં તમો તમારૂં કેહેવું સમજાવી શકતા હોવ, તો બાર શબ્દો બોલવાની કશી અગત્ય નથી.

પેહેલીજવારની વાતચિતમાં જો સામો ધણી તમોને નઠારો લાગે, તો એકદમ તોડછોડ કરી તેની ઓળખાણ તોડી નાખવાને ચાહતા ના. કદાચ તમો ભુલતા હોવ, માટે

તેનેવિષે તમારી વધુ ખાતરી કરીને, અથવા બીજાંઓથી ખાતરી કરવાપછીજ જો ઘટે, તો તેને દુર કરજો.

વાતચિત કરતાં મોટે સાદે કદીપણ બોલવું નહીં, તેમજ રાગડા કાહાડીને, અથવા નાટક કે ભાષણ કરતા હોવ એવી-રીતે પણ બોલવું નહીં; હાથના ભારી ચાળાઓ કરીને, તથા સામાને જાણે શિખામણ દેતા હોવએવી ઢબે વાતચિત કર્યાંથી જાણે પાદરી વાયજી કરતો હોયએવું લાગેછે. બાનુઓએ એ બાબદઉપર વિશેષ ધ્યાન આપવાની અગત્ય છે. વાતચિત કરતીવેળા મોહોડાંનાં ચાળા કરવા, અથવા જરાજરામાં હસી પડવામાટે અર્ધું મોંહ ઉઘાડું રાખવું, વગરવિચારે સામાનાં મોહોડાંતરફ ટકટકયા કરવું, આંખો અહીંથીતહીં ફેરવ્યા કરવી, ઇત્યાદિ ચાલ હલકાપણું અને બેવકુફાઈ બતલાવેછે.

અગરજો સંભાષણ કરતાં માંહે કોઈ વાર્તા કેહેવી પડે, તો તે બનતાંસુધી ટુંકી, રમુજી, દિલખુશ, નવી, અને જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં મતલબસરનીજ કેહેવી જોઇએ. વાતચિત કરતાં જરાજરામાં વાર્ત્તાઓ કહી સંભળાવ્યાથી તમારાં જ્ઞાનવિષે સામાને હલકું મત બેસેછે, અને તેઓ તે સાંભળતાં પછી કંટાળેછે.

સાદ છેક ધીમો કરી નાખીને પોતપોતામાં ખાનગી વાતચિત કરવી નહીં, તેમ એકજ કુટુંબનાંઓએ મંડળીમાં સાથે વાતો કર્યા કરવી ન જોઇએ.

અગરજો પારકાં દેશનો રેહેવાસી મંડળીમાં આવેલો હોય, અને તમારાં દેશની ભાષા બરાબર યા બિલકુલ સમજી શકતો ન હોય, તો તેની પોતાની ભાષામાં વાતચિત કરવાની તમારી ફરજછે; પણ જો તે ભાષા તમોને આવડતી ન હોય, તો કોઇ તે ભાષાના જાણકારનીમારફતે વાતચિત ચલાવવી જોઇએછે.

વાત કરતીવેળા મુછના કે દાઢીના બાલો ટૂપ્યા કે સમાર્યા કરવા નહીં. સામા ધણીસાથે એવીવેળા ઘણી છુટ લેવી નહીં; તેના શરીરના કોઇપણ ભાગઉપર તમારા હાથો લગાડયા કે ઠોકયા કરવા નહીં, કે તમારી કોઇ ખુશહાલી જાહેર કરવામાટે તેનાં પાંસરાંમાં આંગળાં ભોકવાં નહીં. જવાન બાનુઓએ વાતચિત કરતીવેળા ખીખીખીખી હસવું નહીં, કે હસતીવેળા મોંઠઉપર હાથો ઢાંકી દેવા નહીં.

કોઇને તેના પગાર, આવક, દોલત, ઇત્યાદિ ખાનગી બાબદોવિષે કદીપણ પ્રશ્નો પુછવા નહીં. કેટલાક અણઘડો પગારવિષે પુછતાં વળી વધુ પુછેછે, કે "બીજું કાંઈ ચરવાનું પણ ખરૂં કે?" એવા બેઅદબીભર્યા પ્રશ્નનો ઉત્તર જો ન આપવામાં આવે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી. કોઇને કદીપણ તેની ઉંમ્મર પુછવી નહીં. એમ કરવાથી વૃદ્ધ ઉંમ્મરનાંઓને અપમાન થાયછે.

ટુંકાંમાં, જણાવવાની અગત્યછે, કે એક બાનુએ કે ગ્રહસ્થે વાતચિતમાં ઘણો વિવેક જાળવવાની અગત્યછે. સભ્યતા અને વિવેકછે, એજ દોલતછે, માત્ર દોલતવાળી બાનુ કે ગ્રહસ્થ વિવેકી ગણાતાં નથી. ગમેએવી મધ્યમ સ્થિતિની કે દોલતવાળી બાનુ યા ગ્રહસ્થ જો વિવેકી હોયછે, તો શ્રીમંતકરતાં હઝાર દરજજે ચઢતાં અને દોલતમંદ ગણાયછે, એ સારીપેઠે યાદ રાખવાની ઘણી અગત્યછે. એક લખનાર જણાવેછે, કે **"સઘળાં ઉંચી પદવીનાં માણસો વિવેકી, અને સઘળાં ઉતરતે દરજજેનાં લોકો અવિવેકી હોયછે, એમ સમજવામાં મોટી ભુલછે."**

પ્રકરણ ૧૪.

પોશાક.

(DRESS=ડરેસ.)

"યુરોપ"નાં લોકોના તથા હિંદુસ્તાનનાં લોકોના પેહેરવાસવચ્ચે મોટો ફરક હોવાથી શું પેહેરવું તે જણાવવું ફોકટછે, તેટલામાટે "પોશાક"નેલગતા સાધારણ વિવેકોવિષેજ અત્રે જણાવવું ઘટતું વિચાર્યે છીયે.

પોશાક ઘણી નજીવી બાબતછે, એમ સમજીને ઘણાંકો તેઉપર પુરતું લક્ષ આપતાં નથી, પણ તેથીઉલટુંજછે તે જણાવવાની કશી અગત્ય નથી. માણસનો બહારનો દેખાવ તેની ચાલચલણની પ્રસ્તાવનાજેવીછે. જેમ એક ચોપડીમાં શુંશું બાબદો સમાવેલીછે, તે તેની પ્રસ્તાવના વાંચવાથી જણાયછે, તેમ એક માણસ કેવા વિવેકનુંછે, તે કેવી પદવી ધરાવેછે, ઇત્યાદિ બાબદો તેના પોશાકઉપરથી જણાયછે. લૉર્ડ ચૅસ્ટરફીલ્ડ કહ્યુંછે, કે "**એક માણસની બુદ્ધી અને ચાલચલણવિષે તેના પોશાકઉપરથી કાંઈક મત બાંધવાને હું હંમેશાં શક્તિવાન થયોછું.**" વળી સારીરીતે પોશાક પેહેરેલા એક ધણીતરફ જેટલી મર્યાદા અને

માનથી બીજાંઓ જુએછે, તેટલી મર્યાદા અને માનથી તેઓ એક હાલહવાલ પોશાકવાળા ધણાતરફ જોતાં નથી. નામાંકિત શેકસ્પીયરે લખ્યુંછે, કે "**હજી પણ દુનિયા શોભણશાભણથી ઠગાયછે.**" ઘણાંકો વળી એવાછે, કે જેઓ સારા પોશાકવાળાને સારાં માણસતરીકેજ ગણેછે, પણ યાદ રાખવું કે ઠીક તેમ નથી. સોનેરી "ગિલ્ટ"નાં પુઠાં તથા પાનાંઓથી કાંઇ એક ચોપડીની કિંમત થતી નથી. ખરી ખુબી તેનીઅંદર સમાવેલી બાબતમાંછે.

એક ગ્રહસ્થનો પોશાક એવો ન જોઇએ, કે જેથી તેની-તરફ સઘળાંઓનું ધ્યાન ખેંચાય, શિવાયકે તે સફાઇની અને મર્યાદાની બાબતમાં હોય. વસ્ત્રની કોઇ બનાવટ એવી અસાધારણ કરવાની કોશીશ ન કરવી, કે જેથી સઘળાં તમારા લુગડાંતરફ જોવાને લલચાય, તેમ વળી એકદમ ધણું સરખું ઘરેણું પણ પેહેરવું ન જોઇએ. આ બન્ને બાબતમાં અવળી ઘણું કરીને હલકાં લોકોજ કરેછે. ગ્રહસ્થે રંગીન પોશાક કદીપણ પેહેરવો ન જોઇએ. રંગીન પોશાક રંગીલાનેજ છાજેછે, અને ઘણું કરીને રંગીલાઓ ખરેખરા ગ્રહસ્થમાં ખપી શકતા નથી.

ઇંગ્રેજોમાં "ફાશીન"નું રાજ્યછતાં ઘણાંક વિવેકી ગ્રહસ્થો અને બાનુઓ ચાલતી "ફેશન"નાં વસ્ત્રો પેહેરવાને પણ અચકાયછે. ઘણું કરીને અક્કડબાજો અને ડોળઘાલુ-ઓજ "ફેશન"ની વાંદર નકલમાં હોમાવી પડેછે. તોયેપણ સારીરીતે પોશાક પેહેરવાથી બેશક ઘણાં ફાયદા થાયછે. વળી ભાતભાતના રંગોનાં વસ્ત્રો પેહેરી નિકળવું, એ પણ ખરાબ શોખની નિશાનીછે, અને વિવેકી ગ્રહસ્થો તથા બાનુઓમાં એવો શોખ કવચિતજ નજરે પડેછે.

એક વિવેકી પુરૂષનો પોશાક બનતાંસુધી સ્વચ્છ હોવો જોઇએછે. દરેક જણથી ઉંચી જાતનાં લુગડાં પેહેરી શકાતાં નથી, તોપે પાણી સસ્તુંછે, અને તેનો લાભ લેવાવિના ઘણાજ થોડા જણા મંડળીમાં સામેલ થવાને ઇચ્છશે. સારીરીતે પોશાક પેહેરી ફરવામાટે મોટાંમોટાં કબાટોભરી લુગડાં રાખવાની કાંઇ અગત્ય નથી. એવીરીતે તો માત્રે માતબરો કે ઇસ્કી દેવાળિયાઓજ કરી શકેછે. થોડાં વસ્ત્રો ધરાવનાર પણ વિવેકી ગ્રહસ્થ પોતાનો દેખાવ સફાઇભર્યો ઘણો સેહેલાઇથી રાખી શકેછે. ઘણાસરખા સોનાના ભારી છેડાઓ, બાંડી-બંધ વીંટીઓ, ઇત્યાદિ ઝવેરાત પેહેરવાથી, કે ઘણો કિંમતી પોશાક પેહેરવાથી કાંઇ એક જણ પોતાને ગ્રહસ્થમાં ખપાવી શકતો નથી. અલબતાં, જો કોઇ ગ્રહસ્થ પોતાને કિંમતી વસ્ત્રોથી સણગારવાને શક્તિવાન હોય, અને તેટલા-માટે તેમ જો તે કરે, તો તેમાં ખોટું કશું નથી, પણ તેથી કિંમતી વસ્ત્રોવગરનો એક પુરૂષ ગ્રહસ્થમાં ન ખપે, એમ પણ કાંઇ નથી. એક તવંગર ગ્રહસ્થ જો દશ રૂપીએ વારનું કપડું પેહેરતો હોય, અને એક ગરીબ ગ્રહસ્થ માત્ર દશ આને વારનું કપડું પેહેરતો હોય, તો તેમાં કશો ફેર નથી. સવાલ સઘળો માત્ર લુગડાંની સફાઇનોછે. અંગ-બેસ્તો પોશાક, સારાં "શુઝ,"* સફાઇદાર હાથનાં મોજાં, એક સુફેદ રૂમાલ, અને તેનીસાથે ચાલવાની સારી ઢબ ગમે-એવાને એક ગ્રહસ્થનો દેખાવ આપવાને બસછે. પોતાને શોભતો પોશાક પેહેરવો સારોછે. એક ઉંચા, ખુબસુરત

* Shoes. અત્રે "શુઝ"નો અર્થ સામાન્યરીતે કરવામાં આવ્યોછે, એટલેકે દરેક જાતનાં ખાસડાં.

માણસને એક અંગબેસ્તો પોશાક સારો લાગે, તો તેવાજ પોશાકની એક કીગણું અને બદસુરત માણસે નકલ કરવાથી સઘળાંઓ તેનીતરફ હસેછે. એવા માણસે કશાપણ ઠાકમાઠ-વગરનો સાદો પોશાક પેહેરવો વધારે પસંદ પડતો થઇ પડેછે.

વસ્ત્રોના કસ કે "બટન"* અર્ધા છુટાં રાખીને કરવું, કે એવીજ કોઇ બીજી રીતે પોશાકની બાબદમાં બેદરકાર રેહેવું, એ હલકાં લોકોને કે પોશાગીરોનેજ છાજેછે. અક્કડબાજી ઘણું કરીને થાય, તેનાંકરતાં પણ જેઓ વસ્ત્રોની બાબદમાં બેદરકાર હોયછે, તેઓ વધારે ધિક્કારવાજોગ ગણાયછે.

એવા માત્ર ચાર રંગોજછે, કે જે એક ગ્રહસ્થ કાંઇપણ વાંધાવિના પેહેરી શકેછે, અને તે કાળો, નીલો, ભુરો, અને બદામીછે. તેઉપરાંત પોશાકના કોઇ નાહાના ભાગતરીકે "ડ્રૅબ,"† રાખોડી, ઇત્યાદિ રંગો વાપરવામાં કશી અડચણ નથી. કાળા રંગના પોશાકથી શરીરનું કદ નાહાનું જેવું દિસે-છે, પણ તેથી પેહેરનારનો દેખાવ ઘણો સફાઇબંધી લાગેછે. એક ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થને કેહેવું, કે "કાળો રંગ તમોને ઘણો શોભેછે," તો તે તેની સ્તુતિ કરવાબરાબર ગણાયછે.

ગ્રહસ્થો ઘણાંસરખાં જવેરાતો પોતાનાં શરીરઉપર લાદવાનું કામ કદીપણ પસંદ કરતા નથી. ઘરેણાં માત્ર નાજુક નારીઓનેજ છાજેછે. તેછતાં સારા શોખવાળી બાનુઓ સવારનાં બહાર ફરતાં કદાચજ ઘરેણાં પેહેરેછે. ઘરેણાં પેહેરવાનો વખત સાંઝનો, અથવા મોટી મિજલસવેળાનોછે. તોયે સેહેજ જવેરાતનો ઉપયોગ એક ગ્રહસ્થ કરી શકેછે,

---

* Button. † કોરાં, પાને વગરધોએલાં લુગડાનાંજેવો રંગ.

પણ તેણે પેહેરેલાં ઝવેરાતમાં મઢેલા હીરાઓકરતાં તેની બનાવટ ઉંચી હોવાની વધારે અગત્યછે. શું બાનુએ કે શું ગ્રહસ્થે કદીપણ બનાવટનું ખોટું ઝવેરાત પેહેરવું નહીં. અગરજો વીંટી પેહેરવામાં આવે, તો તે માત્ર એકજ પેહેરવી જોઇએ. ગ્રહસ્થો સોનાનાં "બટનો" પેહેરી શકેછે, પણ તેઉપર મીનો કીધેલો, કે માહે કિંમતી પથ્થરો મઢેલા હોવા ન જોઇએ. પોતાના ઓહ્દાનેલગતા "કલાસ્પો,"* પીનો, ઇત્યાદિ સાધારણ વખ્તે પેહેરી ફરવામાં આવતું નથી. સોનાનાં "બટનો," સોનાનો એક છેડો તથા ઘડિયાળ, અને એક સુંદર વીંટી, એટલુંજ ઝવેરાત માત્ર એક ગ્રહસ્થને પેહેરવામાટેછે. બનતાંસુધી ભારી કિંમતનાં ઝવેરાતોકરતાં નવાઇનું ઝવેરાત વધારે પસંદ કરવાજોગ ગણાયછે, જેવું કે એક હીરાકરતાં એક કાચું મોતી વધારે સારૂં ગણવામાં આવેછે. ગ્રહસ્થો કાંઇપણ કામ લાગેએવું ઝવેરાત પેહેરેછે, અને બાનુઓનીપેઠે માત્ર શોભાનેમાટે તેઓથી ઝવેરાત પેહેરી શકાતું નથી.

એક ગ્રહસ્થે કદીપણ પોતાની ટોપી કે પાઘડી વાંકી પેહેરવી નહીં. વાંકી ટોપી કે પાઘડી "બાંકે મિયાં"ને શોભેછે, એક ગ્રહસ્થને નહીં. તેમ વળી ટોપી કે પાઘડી છેક પછવાડે પણ રાખવી નહીં, કારણકે એમ પેહેરવું, એ છોકટાપણાંની નિશાનીછે. એક ગ્રહસ્થનાં "બુટો" હંમેશાં સાફ હોવાં જોઇએછે.

બાનુઓએ જેમ બનેએમ ઓછાં લુગડાં પેહેરવાં, એ

---

* Clasps.

વધારે સારૂં છે. ભાતભાતનાં અને ચકચકીત રંગોનાં ઘણાં-સરખાં વસ્ત્રો પેહેરવાં ન જોઇએ. ઇંગ્રેજી બાનુઓના છેક ભોંયઉપર લબડતા લાંબા જઝ્ભાઓવિષે ડાહ્યાં માણસો ધિક્કાર રાખેછે. એવા પોશાકો ગાડીમાં બેસી ફરનારને કદાપી ચાલે. ગ્રહસ્થોનીપેઠેજ બાનુઓએ પણ સાદો પોશાક પેહેરવો વધારે સારોછે. એક સ્ત્રીના સણગારમાં તેણીનાં વસ્ત્રોની સાદાઈ સર્વેથી મોટો સણગારછે. ઘણાંસરખાં અને ભારે વસ્ત્રો, તેમજ સારીપેઠે ઘરેણું પેહેરવાથી એક બાનુ-તરફ બીજાંઓનું ધ્યાન ખેંચાયછે ખરૂં, પણ તેથી તે પેહેર-નારી બાનુની જાતિ ખુબસુરતીને ધક્કો પોહોંચેછે, અને તેણીનાંતરફ થોડાંજ લોકો માનથી જોએછે. કેટલીક બાનુઓ શોભિતો પોશાક પેહેરવાસારૂ પોતાની ઓછી ખુબસુરતીનું બહાનું લાવેછે, અને એવો વિચાર ધરાવેછે, કે તેમ કરવાથી તેઓ પોતાની જાતિ એબ ઢાંકી શકેછે, પણ એ વિચાર ભુલભર્યોછે. ગમે તેણીઓ ઉંચામાં ઉંચો પોશાક પેહેરે, કે ગમે એક બેગમ પેહેરેએટલું ઝવેરાત પોતાનાં શરીરઉપર લાદે, તોયે જો તે પોશાકનાં રંગમાં કે ઢબમાં સારો શોભ ન હોય, અથવા તેણીની ચાલવાની ઢબ મરોડદાર ન હોય, તોપછી ગમે એવાં વસ્ત્રો કે ઝવેરાતો પેહેરવાં રદછે. એક બાનુનો સર્વેથી મોટો સણગાર તો તેણીના સદગુણોછે.

એક બાનુનો પોશાક અંગબેસ્તો હોવો જોઇએછે. તેણીના પોશાકનો જે ભાગ લોકોનું વિશેષ ધ્યાન ખેંચે, તે ભાગ ખાંમીભરેલો સમજવો. કેટલાક ગ્રહસ્થો અને બાનુઓ પોશાકની બાબદમાં બિલકુલ બેદરકાર રેહેવામાં મોટાઈ સમજેછે. શ્રીમંતો ઘણુંકરીને એવો વિચાર ધરાવેછે, પણ

તે તેઓનો માત્ર એક જાતનો ફાંટોછે, અને જેઓ એવાં લોકોની નકલ કરી મોટાંમાં ખપવા જાયછે, તેઓ ઉપલાંનાં-કરતાં પણ વધારે ઓછી બુદ્ધીનાં ધારવામાં આવેછે. કેહેછે, કે જેઓ પોશાકની બાબદમાં સંભાળભર્યાં હોયછે, તેઓ ખાનગી ચાલચલણમાં પણ હોયછે. જવાન બાનુઓ, જેણીઓ વસ્ત્રોની બાબદમાં બેદરકાર હોયછે, તેણીઓ સામાન્યરીતે પોતાની સઘળી ચાલચલણમાં બેદરકાર હોયછે. તેણીઓ ઘરબારનાં પોતાનાં કામમાં પણ બેદરકાર હોયછે. એટલામાટે એક જવાન બાનુએ પેહેરવાઓઢવાની બાબદમાં ઘણી સંભાળ લેવાની અગત્યછે. સાદો પણ સ્વચ્છ, સસ્તો પણ સારા શોખનો પોશાક એક બાનુના કેટલાક સારા ગુણો દરસાવેછે, જેવાકે સુઘડાઈ, ડાહાપણ, આબરૂભરી ચાલ, ઇત્યાદિ. કેહેવાયછે, કે ઘણુંકરીને બાનુઓ પોશાકની બાબદમાં ઘણી શોખીન હોયછે, અને તેણીઓનો પોશાક-તરફનો પ્યાર ખુદરતીછે, એ કોઇ પણ ના પાડી શકશે નહીં. ખુબસુરતીની સંપૂર્ણતા લાયક પોશાકછે.

એક બાનુએ પોતાને ત્યાંની મિજલસવેળા મેહેમાનાઓ-કરતાં વધારે ઇસ્કી પોશાક પેહેરી નિકળવાની કાળજી રાખવી નહીં. તેમ કર્યાથી એવું જણાયછે, કે તેણી પોતાનો ભપકો દેખાડવાની ઇચ્છા રાખેછે.

તમારા ગામની કે મોહોલ્લાની ફલાણીબાઈ તમારા-કરતાં વધારે ઇસ્કી થાયછે, માટે તેણીનાંકરતાં તમારે વધારે ઇસ્કી થવું, એવા વિચારથી ઘણા ઠાઠમાઠ કરવો ન જોઇએ. ઉંમ્મરપ્રમાણે પોશાક પેહેરવો વધારે સારોછે. દાખલા-તરીકે એકબુઢાં ડોસાં જો એક ચોવીસ વર્ષની જવાન બાનુને

છાજેએવો ભપકો કરી નિકળે, તેમ એક જવાન બાનુ બુઢાં-ડોસાંની નકલ કરી નિકળે, તો તે બંધે હસવાજોગછે. એવિષે ગ્રહસ્થોએ પણ સંભાળ લેવાની અગત્યછે.

પોશાક છેક ઘણો ઇશ્કી પણ નહીં, તેમ વળી ઘણો લોથ પણ પેહેરવો નહીં, તે પેહેરનારે મંડળીમાં પોતાનો દરજ્જો જોઇને તેપ્રમાણે પેહેરવુંઓઢવું જોઇએછે.

પોશાકની બાબદમાં એક બાબદઉપર વધુ લક્ષ દોડાવવાની અગત્યછે, અને તે એકે દરેક જણે, પછી ગ્રહસ્થ કે બાનુએ, પોતાના દાંતો, હાથો, અને હાથોનાં નખો અતિઘણાં સફાઈ રાખવાં જોઇએછે, કે જેથી સારો દેખાવ લાગે, તથા સુખ થાય.

ઇંગ્રેજોમાં અને મુખ્યકરીને "ગ્રેટ બ્રિટન"માં હાથે મોજાં પેહેરવાવિના ગ્રહસ્થો કે બાનુઓથી બહાર નિકળી શકાતું નથી. ઘાગુંકરીને "કિડ"* કે "કાફ"નાં† મોજાં વધારે પેહેરવામાં આવેછે. ગુંથેલાં કે સુતરાઉ મોજાં ઘણુંકરીને હલકાં લોકો પેહેરેછે. એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થની પદવી તેને હાથે પેહેરેલાં મોજાંની હાલતઉપરથી તરત જણાઈ જાયછે. મોજાં હાથબેસતાં પેહેરવાં જોઇએછે. નાચની, કે બીજી કોઇ સાંઝની મિજલસવેળા, તેમજ ખાનાંગી કે લગનની મિજલસોવેળા સુફેદ અથવા ખુલ્લા પીળા રંગનાં મોજાં હાથે પેહેરવામાં આવેછે. પણ સવારની સાધારણ મોલાકાતે જતીવેળા, કે બહાર જવા-માટે કોઈ ઘેરા રંગનાં મોજાં વધારે પસંદ કરવામાં આવેછે. ઘણાં ભભકદાર રંગનાં મોજાં હાથે ઘાલવાથી બીજાંઓનું ધ્યાન તે પેહેરનારના હાથોતરફ ખુદરતીરીતેજ ખેંચાયછે.

---

* Kid. † Calf.

ગ્રહસ્થો સુધંધી અત્તરોનો ઝાઝો ઉપયોગ કરતા નથી. બાનુઓ પણ તેનો ઉપયોગ માત્ર સાંઝનાંજ કરેછે, અને ત્યારે પણ તે ઘણું થોડું વાપરેછે. અત્તર સારી જાતનું વાપરવું જોઇએછે, કેમકે કસ્તુરી કે એવીજ બીજી કેટલીક જલ્દ ખુશબો ઘણાં જણાંની તબિયતઉપર માઠી અસર કરેછે.

અગરજો હરકોઈ કારણનેલીધે તમોને ચશમો પેહેરવાની ફર્જ પડે, તો તે સારી બનાવટનો અને હલકાં વજનનો હોવો જોઇએ. અને તેના કાચો સોનાની કે તિખાં લોહાંની કમાનમાં બેસાડેલા હોવા જોઇએછે. અગરજો નબળી આંખોનેલીધે રંગીન કાચો વાપરવા પડે, તો તે "બ્લુ"* કે "સ્મોક"† રંગના હોવા જોઇએછે. લીલા કાચો ધિક્કારવામાં આવેછે.

પોશાકવિષે લખતાં સણગાર સજવાની રીતબાબે સ્હેજ જણાવવું અગત્યનું થઈ પડશે. સણગાર સજવાનાં કામને "ટૉઇલેટ"‡ કરી કેહેછે. "ટૉઇલેટ"માં મુખ્ય કામ શરીર સાફ કરવાનું, યાને નાહાવાનું છે. બહારની સફાઈ અંદરની યાને દિલની પવિત્રતા બતલાવેછે. સ્વચ્છતા તે તંદરોસ્તી, અને તંદરોસ્તી તે ખુબસુરતીછે. એક ઈંગ્રેજી બાનુને પોતાનો "ટૉઇલેટ" કરતાં લગભગ પોણો કલાક લાગેછે. નાહાવાનું કામ "ટૉઇલેટ"માં ઘણું મુખ્ય ગણાયછે. એમ ન સમજવું, કે માત્ર **સફાઈ થવા**માટેજ નાહાવામાં આવેછે; આપણે નાહિયે છૈયે, તેનું મુખ્ય કારણ **સફાઈ રેહેવાનું**છે.

---

* Blue. † Smoke-Colour. ધુમાડાનાજેવો રંગ.

‡ Toilet.

એક તંદરોસ્ત બાનુએ શિયાળામાં દરરોજ એકવાર, અને ઉન્હાળામાં દરરોજ બેવાર નાહાવું જોઇએછે. મજબુત બાંધાની બાનુને થંડાં પાણીથી નાહાવાની ભલામણ કર્યામાં આવેછે, થંડાં પાણીથી શરીરને આરામ થાયછે, તથા પુષ્ટિ મળેછે, પણ તેથી શરીર જેવું જોઇએએવું સફાઇભર્યું થતું નથી. તેટલા-માટે જેણીઓ સવારના થંડાં પાણીએ નાહેછે, તેણીઓએ સાંઝના યા રાત્રે ગર્મ પાણીએ ફરી નાહાવાની અગત્યછે. શરીર સાફ કરવામાટે ૯૬ થી ૧૦૮ "ડીગ્રી"સુધીનું ગર્મ પાણી લેવું સારૂંછે. પણ ગર્મ પાણીથી નાહાતાં સંભાળ લેવાની અગત્યછે, કેમકે તેથી શરીરને થાક ચઢેછે. થોડાં ગર્મ પાણીથી નાહાવામાટે ૮૫ થી ૯૫ "ડીગ્રી"-સુધીનું પાણી ઠીક પડેછે, અને સાધારણ વપરાસમાં એવું પાણી લેવું સલામતીભર્યું છે. તેથી જીવને આરામ થાયછે, અને વળી શરીર પણ સ્વચ્છ થાયછે. પાણીનાં "ટબ"માં* બેસીને નાહાવું વધારે સારૂં ગણાયછે. એવીરીતે નાહાતાં ઘણો વખત પાણીમાં રેહેવું ન જોઇએ. જાડાં ખડબચડાં વાદળાંનો કકડો પાણીમાં બોળીને તે શરીરઉપર ખુબ મસ-ળવો, અને થંડાં પાણીથી નાહાવાઆગમજ માથું ભિંજવવું સારૂંછે. મોંહ તથા આખાં શરીરઉપર જોરથી ખીસો† ચોળવો તંદરોસ્તીનેમાટે સારોછે. દરરોજ ખીસો વાપરવાથી

---

* Tub. નાહાવાનું વાસણ. એમાં બેસીને અથવા સુઇને નાહી શકાયછે.

† અત્રે જણાવવાની અગત્યછે, કે ગામઠી ખીસાઓ, જે બજારમાં વેચાયછે, તેનાંકરતાં વેલાયતી ખીસાઓ, જેને "ફલેશ-ગ્લવ" (Flesh-Glove) કરી કેહેછે, તે શરીર સાફ કરવામાટે વધારે સારા અને સગવડભર્યા હોયછે.

મોહોડાંનો રંગ ખુલેછે. નાહાવાપછી મોટા "ટુવાલ,"* અથવા જેને આપણાં લોકો સાધારણરીતે "દિલનુછનું" કેહેછે, તેવડે સારીપેઠે શરીર લુછીને તદન કોરડું કરી નાખવું જોઇએછે.

દાંતોની સંભાળ લેવાની અતિઘણી અગત્યછે. અગરજો નાહાનપણથીજ દાંતોની પુરતી સંભાળ લીધી હોય, તો મોટપણે દંત-વૈદોનું ઝાઝું કામ પડતું નથી. ઘણાં ગર્મગર્મ ખાનાંઓસાથે ઘણાં થંડાં પીનાંઓનો ઉપયોગ કર્યાથી "અમેરિકનો"નાં, આખો દહાડો ખાંડ ખાયા કર્યાથી "સ્પૅનીશ" બાનુઓનાં, અને "સિગારૅટ" પીયા કર્યાથી "મૅકસીકન" લોકોનાં દાંતોનો નાશ થાયછે, પણ એવી કોઇ ટેવ ન હોવાછતાં ઇંગ્રેજી બાનુઓનાં દાંતો ખરાબ થાયછે, તેનું મુખ્ય કારણ એટલુંજછે, કે તેણીઓ જેટલી જોઇએએટલી દાંતોની જતન કરતી નથી. ઘણો ગર્મ, અને ઘણી મિઠાસવાળો ખોરાક ખાવાથી દાંતો ખરાબ થાયછે, માટે બનતાંસુધી તેવો ખોરાક ન ખાવો. દાંતોને રાત્રે તેમ સવારેજ માત્ર નહીં, પણ દરેક વખ્ત ભોજન લીધાપછી "ટુક-બ્રશ"†વડે સાફ કરવા જોઇએછે. દાંત સાફ કરવાનો "બ્રશ" ઘણો કઠણ વાપરવો ન જોઇએ, કેમકે તેથી પારાને નુકશાની થાયછે. "બ્રશ"સાથે લઇને મસળવામાટે સાધારણ ચાકનું બનાવેલું કોઇ સાદું મંજન વધારે સલામતીભર્યું, અને બીજાં તરેહવાર નકામાં મંજનોકરતાં વધારે ગુણકારકછે, માટે તે વાપરવું. ખોરાકમાં ઘણો કદો ખાધામાં લેવાથી પણ દાંતો ખરાબ થાયછે, માટે તે મધ્યમસર વાપરવાની સંભાળ લેવી.

---

* Towel. † Tooth-Brush.

અજીર્ણ થાયએવો ખોરાક ખાવાથી શ્વાસ લેતાં નઠારી વાસ આવેછે, માટે જેવું જણાય, કે નાપસંદ વાસ મોંહમાંથી નિકળેછે, તો જાણવું કે કોઠો બગડયોછે, અને તરત તેનો ઈલાજ કરવો.

નખો ઘણાંજ સાફ હોવાં જોઇએ, તથા તેઓને ઘણાં મોટાં વધારવાં ન જોઇએ. નખો કાપતીવેળા તેનો ઘાટ સારો રાખવાની સંભાળ લેવી જોઇએછે. નખ સાફ કરવાનાં "બ્રશ"નો,* ગર્મ પાણીનો, અને ઉંચી જાતનાં સાબુનો સારીપેઠે ઉપયોગ કર્યાથી હાથો સફાઈદાર તથા સોહામણા રેહેશે.

બાલોની પણ સારીપેઠે જતન લેવી જોઇએછે. બાલને સારા અને ચળકતા રાખવામાટે એક સફાઈદાર બાલ સાફ કરવાનાં "બ્રશ"ની† ઘણી અગત્ય છે, અને જે બાનુઓ દાસી ન રાખતી હોય, તેણીઓએ પોતે પોતાના "હૅર-બ્રશો" અવારનવાર ગર્મ પાણીમાં ખારાને મેળવીને તેવડે ધોઇ સ્વચ્છ રાખવા જોઇએછે. એકવાર "બ્રશ"ને બિલકુલ સાફ કર્યાપછી બાલ સાફ રાખવાનું બાકીનું કામ ઘણું સેહેલું છે. સંભાળ લઈ રાત્રે તેમજ સવારે બાલોને "બ્રશ"થી હોરવા; અવારનવાર હંડાંની દાળને ડોહોળીને તે, અથવા "ગ્લિસરિન"‡ અને ખાટાં લીંબુના રસને સાથે મેળવીને તે, બાલોઉપર સારીપેઠે મસળીને પછી ધોઇ નાખવા; એમ કર્યાથી બાલનેલગતા ખોટી બનાવટવાળા નુસ્કાઓપછવાડે ફાંફાં મારવાની અગત્ય રેહેશે નહીં. બનતાંસુધી "પૉમાડ"§ અને બીજાં તેલો

* Nail-brush=નેલ-બ્રશ.
† Hair-brush=હૅર-બ્રશ.
‡ Glycerine.
§ Pomade.

બાલને થોડાં લગાડવાં, પણ જો દરિઆમાં નાહાવા ઉત્યાં હોય, કે દરિઆની સફરે ગયાં હોય, તો "પૉમાડ"ને સ્હેજ ગર્મ કરીને તે બાલઉપર લગાડવાથી બાલ નર્મ થાયછે. જાત-જાતના રંગો, અને બીજી બનાવટી પ્રવાહીઓથી બાલોને કદીપણ રંગવાની કોશીશ કરવી નહીં. એવીરીતે રંગેલા બાલોનો રંગ અને તે રંગનારની ચામડી, આંખો, અને ભવાંનો રંગ જે ખુદરતે તેને બખશ્યોછે, તે કદીપણ એકમળતા થતા નથી. આ ટેવ ઘણી નઠારીછે. તેમ કર્યાથી એવું જણાયછે, કે તે રંગનાર ઘરડી દેખાવાનો બેવકુફાઇ-ભર્યો વિચાર ધરાવેછે, અને પોતે ખુબસુરતછે, એવો વિચાર બીજાંઓના મનઉપર બેસાડવાની ઇચ્છા રાખેછે. બાનુઓએ ખોરાકની બાબદમાં જતન લેવી; ખુલ્લી હવામાં ફરવાની ટેવ રાખવી; મોહોડાંઉપર તડકો ન પડે તથા પવન ન ફુંકે તેની સંભાળ લેવી; મોહોડાંઉપર છાંટવાનાં તરેહવાર "પાઉડરો"* અને દરેક જાતના અંગરાગો યાને શરીરની ચામડી ખુબ-સુરત કરેએવાં પાણીઓ અને લેપો † બનતાંસુધી વાપરવા નહીં; રાત્રે સકારે સુવું, અને સવારે સકારે ઉઠવું; એમ કર્યાથી જો તેણીઓ "હંમેશની ખુબસુરત" ન થાય, તો યાદ રાખવું, કે બીજાં કશાંથી તેણીઓ ખુબસુરત થનાર નથી.

કસરત કરીને કે થાકીને આવ્યાપછી કદીપણ મોહોડું ધોવું નહીં. પ્રથમ ચામડીઉપરનો પરશેવો સારીપેઠે ઘસીને લુછી નાખવો, અને ચામડી થંડી પડે ત્યાંસુધી થોભીને-પછી ગર્મ પાણીથી તે ધોવું. ચામડીને ધોવાસારૂ વરસાદનું

* Powders. † Cosmetics=કૉસમેટીક્સ.

પાણી ઘણું સારૂં છે. અગરજો ચામડીઉપર ફોલ્લા, ગુમડાં, ખુજલી, કે બીજું હરકોઇ જાતનું ચામડીનું દર્દ થયું હોય, તો "ડાકટર"ને પુછીને તેનો તરત ઇલાજ કરવો. એવીવેળા પોતે પોતાના વૈદ બનવું ખોટું છે.

એક ગ્રહસ્થના "ટૉઇલિટ"નેમાટે પણ નાહાવાનું સર્વેથી ઘણું અગત્યનું છે. તેને ઉન્હાળામાં સવારસાંઝ બેવાર, અને શિયાળામાં એકવાર અગત્યકરીને નાહાવુંજ જોઇએછે. ગામડાંમાં રેહેનારા ગ્રહસ્થો થંડાં પાણીએ નાહી શકેછે, પણ શેહેરમાં રેહેનારા ગ્રહસ્થોએ તેમ કરવાનો લાભ કરવો ન જોઇએ, કેમકે આખું વર્ષ થંડાં પાણીએ ચાલુ નાહાવા-માટે ઘણો મજબુત અને તંદરોસ્ત બાંધો હોવો જોઇએછે. એક મજબુત બાંધાનો ગ્રહસ્થ જો ૬૦ થી ૭૦ "ડીગ્રી"નાં ગર્મ પાણીથી નાહે, તો તેમાં કશું ખોટું નથી, પણ શિયા-ળામાં ૮૫ થી ૯૫ "ડીગ્રી"નાં પાણીથી નાહાવું વધારે સલા-મતીભર્યું ગણાયછે. નાહી રહ્યાપછી શરીર સારીપેઠે લુછીને કોરડું કરી નાખવું જોઇએછે. મોહોડું ધોવાપછી બરાબર ઘસીને ન લુછવાથી મોહોડાંઉપર છાંગો પડી આવેછે. નાહી રહ્યા-પછી થોડોવાર નાગે શરીરે રેહેવું સારૂં છે. શરીર કોરડું લુછી નાખવાપછી શરીરને હવા અને સૂર્યમાં ખુલ્લું રાખ-વાથી તે તંદરોસ્ત થાયછે, અને તેટલામાટે કેટલાક તબીબો સૂર્યમાં ખુલ્લાં નાહાવાની મજબુત ભલામણ કરેછે. દરિ-આનાં પાણીમાં નાહાવાપછી સોજાં મિઠાં પાણીએ ફરી નાહાવું સારૂં છે.

દાઢીવાળા ગ્રહસ્થોએ દાઢીને સંભાળથી વારંવાર ધોવી, કાતરવી, અને હોરવી જોઇએછે, અને તેના તથા થોભિયાના

બાલ કઠણ "બ્રશ"થી હોરીને, તથા સાબુ અને ગર્મ પાણીથી ધોઇને અતિઘણાં સાફ રાખવા ઘટેછે. દાઢીનો ઘાટ મોહોડાંનાં ઘાટસાથે મળતો હોવો જોઇએછે. લાંબા બાલ ગ્રહસ્થોને છાજતા નથી. ઇંગ્રેજોમાં ઘણી લાંબી મુછો પસંદ કરવામાં આવતી નથી.

એક ઇંગ્રેજી ગ્રહસ્થ પોતાનો સણગાર એક કલાકમાં કરી શકેછે.

સેજ વધારે બોલી આ અતિ અગત્યનું પ્રકરણ સમાપ્ત કર્યે છિયે. બાનુઓએ તથા ગ્રહસ્થોએ નાકમાંથી બહાર દેખાતા તથા કાનોઉપર ઉગતા ઝીણાં બાલો કાહાડી નાખવા જોઇએછે; કાન, નાક, નખ, દાંત, ઇત્યાદિ રસ્તામાં, કે બીજાંઓનાં દેખતાં સાફ કરવાં ન જોઇએ, એ સઘળું કામ પોતાના ખાનગી ઓરડામાંજ થવું જોઇએ; બાનુઓએ પોતાના પોશાકઉપર ઘણું ઝાલરઝુલર, કે ઘણું પટાપટી કરવું ન જોઇએ; તેણીઓએ કાનો તોડી પાડએવાં મોટાં "યરિંગો"* પેહેરવાં ન જોઇએ; શું બાનુઓએ કે શું ગ્રહસ્થોએ રંગીન "બુટો" પેહેરવાં ન જોઇએ, કેમકે તેથી તે પેહેરનારનો નઠારો શોખ જણાયછે. બાનુઓનાં "બુટો"નો રંગ ખુલ્લો ગુલાબી કે "બ્લુ" હોવો જોઇએ, પણ સુફેદ કે કાળી "સાટીન"ના કે "કિડ"ના "બુટો" વધારે સ્વચ્છ અને શોભિતાં લાગેછે.

* Ear-rings.

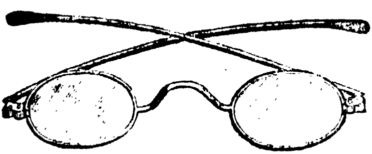
લોરેન્સ અને મેયો.

આખા હિંદુસ્તાનના જાણીતા આંખના ડાકટરોને ચશમા પુરા પાડનારાઓ.

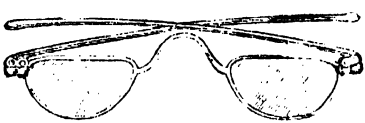
૧A, ઓલ્ડ બોન્ડ સ્ટ્રીટ, લંડન,

અને

રામપાર્ટ રો, મુંબાઈ.

અગરજો તમો તમારી આંખને મજબુતી આપવા અને બચાવા માગતા હોવ, તો **લોરેન્સ અને મેયો**નાં સમપુરણ પેબ્લનાં ચશમા વાપરજો.

હિંદુસ્તાનનાં સર્વે મુખ્ય આંખના ડાકટરો તેઓનાં દરદીઓને એઓનાજ ચશમા વાપરવાને ફરમાવેછે.

પોતાની ખરાબ આંખને બરાબર બંધબેસતા ચશમા બહારગામથી મંગાવનારાઓએ હમોને લખી જણાવવાથી તેઓઉપર એક ચોપાન્યું તથા ભાવનું લિસ્ટ મોકલી આપવામાં આવશે.

પેબ્લનાં ચશમાંની કિંમત રૂપ્યા ૬ તથા તેથી વધુ.

ધી સીંગર મેન્યુફેકચરીંગ કુંપની.

હમારી કુંપનીનો ખુદ માલ હમારી નીચલી દુકાનેથી મલશે, તથા તેની સાથે તેનો સર્વે સરંજામ મુફ્ત મલશે. સંચાના દરેક ફાલતુ ભાગ, સોય, દોરો, રેશમ, તેલ તથા સઘળા પુરજા ફાલતુ મલશે.

સંચાઓ હમારે ત્યાં દુરૂસ્ત તથા સાફ કરવામાં પણ આવેછે.

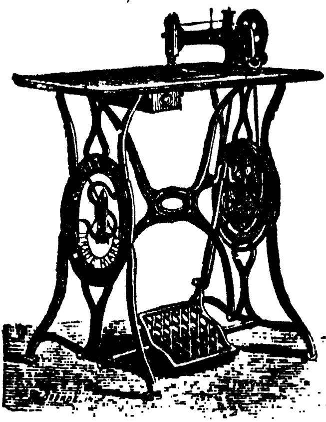
ખરીદનારાઓને મુફ્ત શીખવવામાં આવેછે.

દુન્યામાં પ્રસીદ્ધ થયલા અને દરેક જગ્યાએ વખણાયલા

સીંગરના સીવવાના સંચાઓ

૧૮૫૦ ના સાલથી બનાવવામાં આવેછે, અને આજ ૩૫) વર્ષના અરસામાં એ જગત પ્રસીદ્ધ સંચાઓ કરોડો વેચાયાછે.

એ સંચાઓ શીખવામાં સેહેલા, ચાલવામાં ઝડપવાળા, મજબુત, જાડાં અથવા ઝીણાં કપડાં ઉપર એકસરખીરીતે કામ કરનારા, અને દરેકરીતે બધા સંચાઓકરતાં ઉત્તમછે.

આએ સંચો ફકત પગે ચાલતો, અથવા હાથે અને પગે ચાલતો આવેછે.

આએ સંચામાં પણ આગળ જણાવ્યા પ્રમાણેનું બધું કામ થાયછે, અને કુટુંબોને માટે, દરજીઓને માટે, તથા મીલીનરોને માટે એ સંચો અમુલ્ય છે.

આએ સંચાઓ શિવાય કબાટના અથવા સંચો બંધ કરીએ તો લખવાની ટેબલ થાય તેવા શોભાઇતા વાપરવા લાયક તથા ભેટ આપવા લાયકના સંચા પણ હમારે ત્યાં રાખવામાં આવેછે.

પગનો સંચો, રોકડ ૨૬૩). હાથે અને પગે ચાલતો, રોકડ ૨૬૮).

હિંદુસ્તાનની મુખ્ય હાફીસ.

૫, ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટ (દેવળનાં મોહોલ્લામાં), મુંબઈ.

પીયર્સની કંપની, (લિમિટેડ.)

૨૨, આપોલો સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ.

મુંબઈના નામદાર ગવરનર સાહેબ, તથા બીજા જાણીતા ગ્રહસ્થોનાં મેહેરબાનીભરેલા આસરાતળે પાંઊં તથા બિસ્કિટ, મિઠાઈ, ઈત્યાદી બનાવનારાઓ.

દરેક જાતનાં આઈસીસ, જેલીઓ, બ્લોં-માંઝ, પાઈ, ટાર્ટ, પુડિંગ, ઈત્યાદિ વરદી મુજબ બનાવી આપવામાં આવશે. (જુઓ પાને ૧૬૪ થી ૧૬૫ સુધી.)

નાશ્તો, ટિફિન, ડિનર, વગેરે સવારના ૬ થી રાતના સાત વાગતા સુધી તૈયાર મળી શકશે.

લગ્નને દહાડે નાશતો પુરો પાડવાનું માથે લેશે.

લગ્નનેમાટે, વર્ષગાંઠનેમાટે, અને ભેટ મોકલવાનેમાટે, મોટાં કેકો, સ્પન્જ કેકો, સિડ કેકો, બન્સ, ઈત્યાદિ તૈયાર કરી આપવામાં આવશે.

નાચની મિજલસો, વનભોજન, તથા હરકોઈ બીજી મિજલસનેમાટે ખાનું પીનું પુરૂં પાડવાનું માથે લેશે. (જુઓ પાને ૧૨૦ થી ૧૨૧ સુધી.)

ઉપર જણાવેલી હરકોઈ ખાનાંની તથા હરકોઈ મિજલસની સઘળી ગોઠવણ અમારા મી૦ જે. પીયર્સની ખાસ દેખરેખતળે કરવામાં આવશે.

(વાંચો "ખાનાંની મિજલસ," પાને ૧૩૪ થી ૧૯૭ સુધી.)

⁂ પીયર્સની કુંપની જણાવવાની રજા લેછે, કે જે ઊંચો માલ તેઓ વેચેછે, તે ધ્યાનમાં લેતાં તેઓનો ભાવ બીજા વેચનારાઓ કરતાં કશો વધારે નથી.

શરાફ બરદરસ.

એવાને ત્યાંથી આધઓરાકી, કાચકામ, કોડીકામ, "માઝૉલિકા"નાં વાસણો, "પ્લશ"નો સામાણ, બાનુઓને વાપરવાની કોઠલીઓ, ભરવા, શિવવા, ગુંઠવાનાં કામમાં વાપરવાની નાહાની મોટી પેટીઓ સર્વે સામાણસુધાં, સપીઓ મુકવાની નાહાની મોટી સર્વે કદની ફ્રેમો, સ્ટેશનરી, સાબુ, અત્તર, સર્વે જાતનાં રમકડાંઓ, અને તે ઉપરાંત તમામ જાતનો શોભીતો તથા ઉપયોગી સામાણ સસ્તો મળી શકશે.

બેસ્તાં નવાં વર્ષને દહાડે, વર્ગાંઠને દહાડે, તથા ક્રિસ્ટમાસને દહાડે ભેટ મોકલવાના કાર્ડો, એક દોહોડિયે નંગથી વધુ કિંમતના વેચાતા મળશે.

પોશાક, બાલ, દાંત, તથા નખ સાફ કરવાના બ્રશો. (જુઓ પાને ૨૬૮ તથા ૨૬૫ મેં.)

આફિસો તથા બંગલામાં નોકરો, ઇત્યાદિને બોલાવવામાટે વાપરવાજોગ વિજલીથી વાગતા ઘંટો. તેઓ ગમે ત્યાં લઇ જઈ શકાયછે. કિંમત રૂપિઆ ૧૨.

સાટિનની તથા કપડાંની ઝાલરસાથની અતિ સુંદર છત્રીઓ. કિંમત માત્ર રૂપિઆ ૧।। તથા વધુની.

મુસાફરીમાં વાપરવાલાયક જાતજાતનાં પૉર્ટમાન્ટો. રૂપિઆ ૩। અને તેથી વધુ કિંમતના.

દિવાનખાનાંમાં મુકવાલાયક, તથા ખાનાંની મિજલસવેળા ટેબલઉપર મુકવાના સુંદર કાચનાં ફૂલદાનો. (જુઓ પાને ૧૫૩મે.)

પૈસા મુકવાની ઘણી ફેન્સી વાપરવાલાયક કેલીઓ. આના ૪ તથા તેથી વધુ કિંમતની.

પિયાનો વગાડવાના સ્ટુલો, કિંમત રૂપિઆ ૭. વાળવાની સુંદર તથા ટકાઉ ખુરશીઓ, ગાળીચાની બેઠકસાથની, કિંમત રૂપિઆ ૨॥ તથા તેથી વધુની.

રૂપાંની લૉકેટો, રૂપિઆ ૧—૧૪ તથા વધુ કિમતની. શોનાની લૉકેટો, રૂપિઆ ૩॥ તથા વધુ કિંમતની.

પાઉડર બૉકસો, આના ૫ તથા વધુ કિંમતનાં. શોભીતા શાહિના ખડીઆઓ, આના ૪ તથા વધુ કિંમતના.

હિંદુસ્તાનની જાણીતી જગ્યાઓ, જેવીકે, મુંબાઈ, કલકતા, દિલ્હી, આગરા, લકનોર, કાનપોર, અને બનારસ ખાતેની જોવાલાયક ઇમારતોનાં ઘણાં સુંદર ૨૪ ફોટાની આલબમ, માત્ર રૂપિઆ ૧ ની કિંમતે મળશે. એના હમો ખાસ આડતિયા છૈયે.

આખાં હિંદુસ્તાનમાં સર્વેથી સસ્તાં પાકિટનાં ઘડિઆળો અમારે ત્યાંજ મળેછે. કિંમત રૂપિઆ માત્ર ૪ તથા તેથી વધુ.

બાનુઓના સદરાને મુકવાની નેટની તથા દોરાની લેશો, ફ્રિલિંગ, ઉનની ભરેલી બરલીનની સ્લીપર, સિલ્કનાં હાથનાં મોજાં, ફેન્સી પંખા, તકિઆના ટૉસલ, ઇત્યાદિ સામાણ સર્વેથી સસ્તો અમારે ત્યાંથી મળશે.

રેશમ, રેશમ, રેશમ.

પારસી બાનુઓને ભરવાનું દરએક જાતનું રેશમ જેવું કે ક્રુએલ, ફ્લીલોજેલ, એમબ્રોઇડરી વીગરેનો મોટો જથો હમો રાખીએ છીયે અને ક્રુએલ રેશમ રૂ૧) ની શેલ આંટી આપીએછ, તેમજ દરએક જાતની કોર, સ્લીપર, તકીયા, ટેબલકલાડ, વીગરે છાપવાનાં કાગજો પણ હમારે ત્યાંથી કીફાયતે મલશે, તેમજ

મુસાફરીને બરનો સાગાણ, ફેન્સી ચીજો, શોનાના તથા રૂપાંના લેડીઝ અને જેન્ટલમેનનાં ઘડીયાલો તેમજ શોના રૂપાંના સારી પેટરનના અંછોરાઓ તથા શાંકલીઓ, બાગને સારૂં પાણી સીપવાના બંબાઓ, વીગરે વીગરે દરએક જાતનો ઉપયોગી સામાણ જેમાં,

કેરોસીન તેલના, ચાહ કરવાના તથા રાધવાના ભઠી સાથના ચુહલા ઘણે કીફાયત ભાવે મલશે, તેમજ કોલસા તથા લાકડાં બાળવાના ચુહલાઓ દરેક સાઇઝના તથા ભાવના કિફાયતે આપવામાં આવશે.

બહારગામના આરડરો જલદીથી બજાવવામાં આવશે.

રટુવર્ડની કુ૦

જનરલ મરચંટસ.

ના૦ ૨ જો ચર્ચગેટ સ્ત્રીટ.

દફ્તર આશકારા છાપાખાનું.

(૧૮૪૦માં સ્થાપ્યું.)

આ છાપાખાનાને તેનાં ઉંચા પ્રકારનાં કામનેમાટે ૧૮૬૭નાં પારિસનાં, ૧૮૬૮નાં આકોલાનાં, ૧૮૬૮નાં ભરૂચનાં, તથા ૧૮૭૪નાં લંડનનાં પ્રદર્શનમાંથી ચાંદા મળ્યાછે, તથા એક સરટિફિકેટ મળીછે.

આ છાપાખાનાંમાં ઈંગ્રેજી, ગુજરાતી, મરાઠી, સંસ્કૃત, હિંદુસ્તાની, ફારસી, અરબી, ઝંદ, પેહેલવી, હીબ્રુ, કનીફોર્મ, ઈત્યાદિ ભાષાઓમાં છાપવાનું કામ ઘણું સફાઇભરેલીરીતે, તથા છેલ્લી નવી શોધોવાળા સંચાઓમારફતે ઘણું કિફાયત ભાવે, રંગબેરંગી શાહીઓમાં, તથા સાદા અને શોભીતા ડોબાંઓવડે બજાવવામાં આવેછે, તેમજ રૂલિંગનું, ચોપડીઓ બાંધવાનું, ઈત્યાદિ કામો બજાવી આપવામાં આવેછે.

આ છાપાખાનાંમાંથી નિચ્ચે જણાવેલાં પત્રો તથા ચોપાન્યાં બહાર પડેછે.

રાસ્ત ગોફતાર તથા સત્ય પ્રકાશ.

મુંબાઈ ઈલાકામાંથી દેશી ભાષાઓમાં છપાઈ બહાર પડતાં તમામ અઠવાડિક વર્તમાનપત્રોકરતાં એનો ફેલાવો બોહોલોછે.

સ્ત્રી બોધ.

વિદ્યાહુન્નરને લગતું માસિક ચોપાન્યું (દેશી બાનુઓ તથા કુટુંબોનેમાટે).

નૂરે એલમ.

ચાલુ વાર્ત્તાઓ અને વિદ્યાનેલગતી લોકપસંદ બાબદોથી ભરપુર માસિક ચોપાન્યું.

બેહેરામજી ફરદુનજીની કુંપની—માલિકો.

૮૭, પટેલનો મોહોલ્લો, મુંબાઈ.

જેહાંગીર બેજનજી કરાણીએ પ્રગટ કરેલાં સસ્તાં ને સરસ પુસ્તકો.

	રૂ.	આ.
બાગો બહાર યાને ચાર દુરવેશનો કીસ્સો......	૧	૮
લોક કથા (૨૧ વારતા)	૧	૦
રજપૂત વીરરસ કથા—પુસ્તક પેહલું..........	૧	૦
રજપૂત વીરરસ કથા—પુસ્તક બિજું..........	૧	૦
રાજવીર કથા (૨૦ વારતા)	૧	૮
દરેક માણસનો વૈદ (સસતાંમાં સસતી વૈદક પોથી)..	૧	૮
ખુલાસે જાદુ (૨૫૦ મેઠી રમત ગમતોનો ખુલાસો)..	૧	૦
નારી દુઃખ નિવારણુ (દરેક સ્રીને ઉપયોગી)......	૦	૮
વિલાયતનું રાજબંધન....................	૦	૬
સુરસાગર (૨૦૦ ભજનો રાગ રાગણીમાં)......	૦	૮
ગુજરાતી ગાયન સંગ્રહ (૭૫૦ ગાયનો)........	૧	૦
સાર શાકુંતલ (નર્મદા કૃત નાટક)............	૦	૮
ઉપકાર કે અપકાર / અનલરાય ને લાલબા } (બે નાટકો)	૦	૪
વિલાયતના કવેશ્વરો....................	૧	૮
ઇજશનેનો ગુજરાતી તરજુમો ...... રૂ૧ તથા	૧	૪
પારસી લોકોના (ધારા ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી)....	૦	૮
શેતાયશ નામું (પારસીઓ માટેની આસમાની બંદગી).	૧	૦
દારાબ નામું (આખું)............ રૂ૧ તથા	૦	૧૨
ચત્રિકા નામું .... રૂ૧ તથા	૦	૧૨
કેરસાસ્પ નામું (વાલમ પેહેલું તથા બીજું)......	૨	૦
હાતમ નામું (સોલ ચીત્રો સાથે)............	૦	૮
ફરામરજ નામું (વાલમ પેહેલું તથા બીજું	૧	૦

☞ વધુ વીગટ માટે ચોપડીનું લીસ્ટ મંગાવી લેવું જે મફત આપવામાં આવશે.

નં૦ ૧૭ તથા ૧૮, પારસી બજાર સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ.

એક નવું પુસ્તક.

નસુહે કીધેલા તાબાહ!

"(તોબેહ નસુહ!)"

રમુજી, દીલપસંદ તથા ખરેખરી વાંચવા લાયક વારતાનું પુસ્તક.

અસલ ઉરદુમાં ખાસ બનાવનાર

મોલવી મોહોમદ નજીર આહમદ.

તેમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો.

દફતર આશકારા છાપાખાનામાં છાપી પ્રગટ કીધોછે.

આ વાર્તા એટલીતો અસરકારક, ગંભીર, નીતિભરી અને કુટુંબોને લાયકનીછે કે તેના અસલ બનાવનારને વાય્વ્ય-પ્રાંતની સરકારે રૂ૧૦૦૦) નું ઇનામ આપ્યુંછે.

આ પુસ્તક સ્ત્રી, પુરૂષ, બુઇફ અને જવાન સર્વેને એક-સરખી રીતે ઉપયોગી અને ચાનાક હાસલ કરવા તથા દરએક કુટુંબમાં રાખવા જોગછે.

કિંમત રૂ૧॥—પોસ્ટેજ ૦)≡ વધુ.

મુંબઇ કોટમાં દફતર આશકારા છાપાખાનાંમાંથી તથા બાહેરકોટ બાંગરીબજાર, મીઆં નજરઅલી કમરૂદીનની દુકાનેથી, અથવા મી૦ જાંહાંગીર કરાંણી, બુકસેલરને ત્યાંથી મળશે.